ISSN 1302-6938 29

GÜNEY

29

temmuz · ağustos · eylül 2004
tirmeh · tebax · ilon 2004

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

- Kürtçe yayın ve şizofren devlet
- Dünyanın hali ve müzik üzerine Moğollar'la söyleşi
- Haziranda ölmek zor!
- Cezmi Ersöz'le söyleşi
- Ray Charles öldü... mü?

BURJUVA KÜLTÜRÜNÜN BİR PARÇASI; SÖMÜRÜ SİSTEMİNİN OLMAZSA OLMAZ YOL ARKADAŞI: **İşkence!**

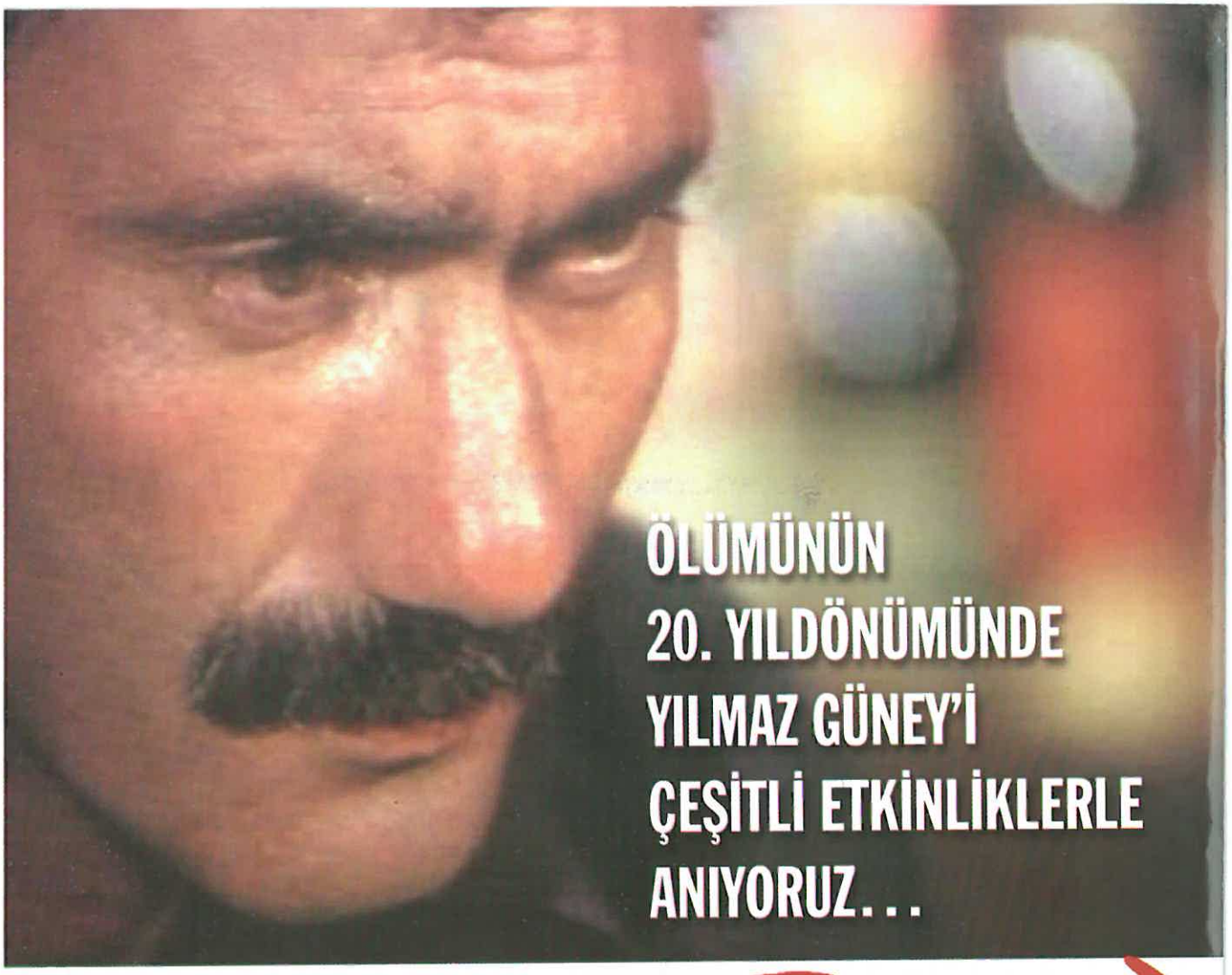

Yılmaz Güney

BİZİMLE!

- Geceler • Paneller
- Sergiler • Söyleşiler
- Film gösterileri...

Ekim ayında yapacağımız etkinliklere katkıda bulunmak isteyenlerin dergimize başvurularını bekliyoruz...

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

Hüdavendigâr Caddesi,
Saffeti Paşa Sokak
Nuri Bey İşhanı, No: 11 / 5
Sirkeci - İstanbul
Tel.: (0212) 519 81 78
Fax: (0212) 519 81 79

e-mail: guneydergisi@yahoo.com
www.guneydergisi.org

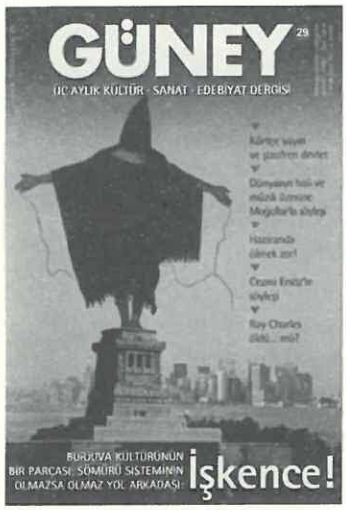

merhaba

Konu çeşitliliği ve içerik açısından oldukça doyurucu bir dergiyle daha karşınızdayız. Bu sayımızda kapağa; Irak'a özgürlük götürme adına Irak'ı işgal eden ABD emperyalistlerinin şahsında işkenceyi çıkardık. Ebu Garib hapishanesinde yapılan işkence görüntüleri karşısında burjuva demokrasisi ve işkence bağıntısını irdelemek gerekiyordu. Bu sayımızın yine "güncel" başlığı altında Türkiye'de "demokratikleşme adımlarının birisi" olarak ilan edilen Kürtçe televizyon ve radyo yayınlarına ilişkin bir yazı yayınlıyoruz.

Bu sayımızda iki söyleşi yaptık... Söyleşilerden birisi yazar Cezmi Ersöz ile... Son kitabı, cezaevleri, ölüm orucu, aydınların görev ve sorumlulukları üzerine konuştuk. Diğer söyleşimizi Moğollar'la yaptık... 40 yıllık tutarlı ve duyarlı bir geçmişten sayfalarımıza yansıyanları ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

• • •

Geçen sayımızda okurumuz **Kenan Baştu***'nun bir yazısından bahsetmiş ve yazıyı bu sayımızda değerlendireceğimizi duyurmuştuk. "Şiirde başlayan çölleşme, dahası başka alanlarda, örneğin bilimde ve felsefede yaşanan çoraklaşmaya" değinen yazıyı önümüzdeki sayılarımızda yapacağımız bir dosyanın eki olarak değerlendirmeyi düşünüyoruz. Okurlarımızın bilgisine sunmak istedik.*

Bu sayımızda özel bir dosya yapmadık. İstedik ki, elimizde birikmiş ürünlerinizi sayfalarımız elverdiği ölçüde değerlendirebilelim. Epeyce ürüne yer verme şansımız oldu. İyi oldu...

• • •

Geçen sayımızda da müjdelediğimiz gibi Güney artık internette! Adres şöyle:
www.guneydergisi.com
Ziyaretinizi bekliyoruz... Yine geçen sayımızda ilan ettiğimiz gibi e-mail adresimiz de değişti. Daha kısa yoldan yazışmak, eleştiri ve önerilerinizle yazınsal ürünlerinizi göndermek için yeni elektronik posta adresimiz şöyle:
mail@guneydergisi.com

• • •

Her bir sayımızı özenle hazırlıyoruz. Ve istiyoruz ki, hazırladığımız dergimiz çok yayın bir şekilde dağıtılabilsin; geniş kesimler tarafından okunabilsin... Bu beklentilerimizin tam olarak yerine geldiğini söylemek zor... Bu konuda hâlâ birtakım eksiklikler var. Tüm çabamıza rağmen dağıtım ve yeni aboneler bulma konusunda zorlanıyor, sınırlı bir çevreye ulaşabiliyoruz hâlâ... Bunu aşmamız gerekiyor. Ve bu konuda okurlarımıza da büyük görev düşüyor. Bir kez daha **okurlarımızdan aynı zamanda birer Güney dağıtımcısı olması, yeni aboneler kazanması** *talebimizi yineliyoruz. Duyarlılık göstermenizi bekliyoruz. Unutmayın dergimizin yaşaması bu çabaya bağlı...*

30. sayıda buluşmak üzere...
Hoşçakalın!

GÜNEY

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR - SANAT - EDEBİYAT DERGİSİ

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi:
Aziz Özer

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi:
Hüdavendigar Caddesi Saffeti Paşa Sokak,
Nuri Bey İşhanı, No: 11, Kat: 2, Daire: 5
34112 Sirkeci - İstanbul

Tel.: (0212) 519 81 78
Fax: (0212) 519 81 79
www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Dizgi & Grafik: ÇAĞRI Grafik
Baskı: Maya Matbaası (0212) 501 22 99
Dağıtım: Doğan Dağıtım A.Ş.

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye İş Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 0 738654

Döviz Hesap No:
Garanti Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / EURO (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği

Frohlinder Str. 60
44577 Castrop-Rauxel
Tel. : 02305 / 54 28 45
Fax : 02305 / 54 28 45
Cep: 0170 / 18 28 867

Alleestr. 32
42853 Remscheid
Tel. : 02191 / 404 01
Fax : 02191 / 69 46 44 9
Cep: 0170 / 551 78 87

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 - BLZ: 340 500 00

Abone koşulları:
Türkiye aboneliği Abonet üzerinden yapılmaktadır.
Bilgi için: www.abonet.net
e-mail: abonet@abonet.net
Tel.: (0212) 210 0 110 - Fax: (0212) 222 27 10

Almanya: Yıllık (4 sayı) 20 EURO
Almanya dışı: 25 EURO

İlan Koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (Renkli)
Tam sayfa: 2.000.000.000 TL
1/2 sayfa: 1.000.000.000 TL

İç sayfalar:
(En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2: 500.000.000 TL • 1/4: 250.000.000 TL
Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

Güney dergisinde yayınlanan
tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

içindekiler

	3	merhaba	GÜNEY
	5	sizlerden güney'e	
anma	6	Mehmet Karabulut anıldı	
güncel	10	– Kürtçe yayın ve şizofren devlet	DERYA GÜMÜŞ
	13	– Burjuva kültürünün bir parçası: İşkence	
şiir	17	Anakronik Yürüyüş ya da Özgürlük...	BERTOLT BRECHT
söyleşi	20	Yazar Cezmi Ersöz ile söyleşi	GÜNEY
yılmaz güney'den	25	Bir küçük burjuva illeti olan grupçuluk...	YILMAZ GÜNEY
haber	30	Issızlığın ortasında yakılan ateş	ERSAN ERÇELİK
şiir	31	Söyleyecek sözü olanlara	NURTEN AKTAŞ
	32	Elvan	VEYSEL OTUNÇ
	33	Şairler sığınağı	MEHMET ERCAN
nâzım hikmet	34	"Haziranda ölmek zor..."	TEMEL DEMİRER
şiir ve sinema	44	Yüreğimin orta yeri: Şiir ve sinema	ERSAN ERÇELİK
şiir	48	işe koyulur insan	HASAN ERKUL
deneme	49	Sevgi ve ağır suçlar	AYDIN DERE
müzik	50	Ray Charles öldü... mü?	NİLÜFER YÜKSEL
şiir	51	Büyük duruşma	A. KARABAĞ
söyleşi	52	Moğollar ile söyleşi	GÜNEY
şiir	59	Çaredir ölüme	ERAY KORKMAZER
öykü	60	Yaz sıcakları ile gelen	H. TUĞRUL ATASOY
şiir	60	hiç bir yaza sığmayan yağmur suyu'na	ATAKAN YUSUFOĞLU
	61	Dön yüzünü yarına	ENDER ALTINIŞIK
	62	Çek	SEYİT ASLAN
	62	Sıla	BİNALİ GENÇER
	63	Sevgi hırsızlıyorum	AKMAN GEDİK
öykü	64	Zeyno	AŞIK İHSANİ
şiir	65	Dünkü bugün	ELİF SAĞ TETİK
	65	Iraklı çocuk	MUSTAFA BAKIR
anı	66	Rosa Yürüyüşü	HASAN KIYAFET
öykü	69	Kömür	İBRAHİM ÖZÇELİK
şiir	69	Emek	HÜSEYİN HABİP TAŞKIN
	70	Gündüzü vurdular	DAVUT TANRIKULU
	71	Dilimde türküler	MEHMET GİRGİN
öykü	72	Ilgın Adası	ZAZA ERDAL
şiir	73	Bir zaman	AHMET DÜMRÜL
öykü	74	Yasa nasıl çıkar?	A. KADİR KONUK
felsefe	76	Hukuk felsefesinde adalet, özgürlük...	EMİNE ŞAHİN
şiir	79	mavi buseli gülüşler	SABAHİTTİN KURTOĞLU
paris mektubu	80	Şirin'in düğünü	MEHVEŞ F. TUFAN
öykü	82	Uzakta kalanlar	HÜSEYİN SAKLAMAZ
kitap	86	Şiirlerin insani hafifliği... ya da "Ah Çocuk"	TEMEL DEMİRER
	87	Bir Türkleştirme serüveni	DOĞAN AKHANLI
	86	Yeni Roma: Terörist ABD karşısında insan(lık)	SİBEL ÖZBUDUN
sinema	90	Sinema notları	ANUŞ PAZARCIYAN
karikatür	102		MERAY ÜLGEN

sizlerden güney'e

Merhaba Güney!

Dostlar, şahsıma göndermiş olduğunuz dergiyi Amasya Cezaevi'nde aldım. Aynı süreçte de Bergama Cezaevi'ne sevkim çıktı. Amasya Cezaevi'nde iken sizlere bir mektup yazmıştım, aldınız mı? Konusu; mektup arkadaşlığı üzerine.

Derginiz okuru olarak arkadaşlar ile fikir alışverişinde bulunmak isterim. "Yüz çiçek açsın, yüz fikir yarışsın"dan yola çıkarak, paylaşımı zenginleştirebiliriz.

Arkadaşlar, sizlerden bir isteğim olacak; okumuş olup da, elinizde fazladan bulunan dergi, kitap, vb. yayınlar var ise eğer, gönderebilirseniz çok memnun olurum. Burada, yapabildiğimiz tek şey okumak. (...)

Ayhan OLGUN
M Tipi Kapalı Cezaevi
Oda-A-4, Bergama/İzmir

Merhaba,

Dünyamızın ve ülkemizin yokluklara, yoksulluğa, açlığa, işsizliğe, kıyım ve savaşlara boğazına kadar batırıldığı günümüzde, sessizlik ve duyarsızlık, umutsuzluk ve ufuksuzluk hakim kılınmak istenirken bir parça onurlu ses, dayanışma, umut ve tarihin durdurulamaz akışında yarınlara dair, güzelliklere dair engin ufuklar açma iddia ve çabası içinde olan tüm GÜNEY çalışanı, emekçisi, gönüllüsü dostlarımın, arkadaşlarımın 1 Mayıs İşçi Bayramı'nı kutluyorum.

Toplumcu-gerçekçi sanatın, plastikleşen, tekelleşen, popülistleşen, yozlaşan günümüz "sanat" gerçekliği içinde işçi ve köylülerin, ezilen halklarımızın umut kavgasında tüm zorluklara rağmen rolünü oynayıp aydınlanmamızı, ışımamızı daha güçlü sağlayacağına duyduğum inançla selam ve saygılarımı, başarı dileklerimi iletiyorum.

Güzel yarınlarda buluşmak dileğiyle...

Deniz Faruk ZEREN
2 Nolu F Tipi Cezaevi, B2/60 Kırıklar
Buca/İzmir

Merhaba,

Yaklaşık bir yıldan beridir derginizi ilgiyle takip ediyorum. Yılmaz Güney'in ve onun devrimci sanat anlayışının devam ettirilmesini ve işçi sınıfı kültürüne derginizin yaptığı katkıyı takdirle karşılıyorum. Bu çabanın artarak devam edeceğini, yeni ürünlerle derginin kendini sürekli yenileyeceği inancındayım. Toplumsal çürümenin yaşandığı şu günlerde yeni ürünlere ve devrimci bir karşı duruşa ihtiyaç her zamankinden daha fazla vardır.

Ben yaklaşık 10 seneden beridir tekstilde çalışmaktayım. 2001 yılında kurulan ve Bahçelievler PTT direnişini örgütleyen Birleşik İşçi Sendikası'nın kurucularından biriyim. Bizler de sizler gibi aynı çabayı fabrikalarda, atölyelerde ve emekçi mahallelerinde büyütmeye çalışıyoruz.

Çalışma hayatında ortaya çıkan sorunları, umutları, sevinç ve üzüntüleri gözlemleyerek okuduklarımdan da yararlanarak yorumlamaya çalışıyorum. Karınca kararınca kendimce şiir ve öykü denemeleri yapıyorum. Sizin de derginizde amatör ruhları desteklediğinizi, bu insanların önünü açtığınızı gözlemledim. Bundan da cesaret alarak size dergide yayınlanmak (bu sizin taktirinize bağlıdır) üzere üç tane şiir denememi gönderiyorum. İlginize şimdiden teşekkür eder saygılarımı bildiririm.

Davut TANRIKULU

Merhaba Güney çalışanları...

Bu size yazdığım ikinci mektubum. Daha önce öğrenci olarak bulunduğum Bursa'dan sizlere yazmıştım. Ve derginizi bulamamaktan şikâyetçiydim. Şimdi memleketimdeyim. Okulumu bıraktım ve tekrar sınava hazırlanıyorum.

Hayatım boyunca hep bir yerlerde eksiklik hissettim. Çabalarıma rağmen hayata tutunamadım bir türlü. Böyle oluşum beni sizlere daha da yakınlaştırdı. Pek çok insanın mutlu olduğu şeylerle mutlu olmuyorum. Bu dünyada birçok şey bana göre değil (Ama ne yazık ki başka bir dünya da yok), bu da canımı fena derecede sıkıyor. Can sıkıntımı burjuvazi hastalığı olarak değerlendirmeyin lütfen. Çünkü, gerçekten hiçbir şey yapamamaktan canım sıkılıyor. Bireysel mutluluklar doyurmuyor beni. İstiyorum ki, hak eden herkes mutlu olsun, "insan gibi" yaşama hakkına sahip olsun. Yaşama hakkına herkes sahip, diyebilirsiniz. İnsanın doğuştan sahip olduğu bazı haklar vardır ama insan ne kadarını kullanabiliyor ki? Doğan Cücenoğlu'nun bir sözü vardır; "mış gibi yaşamak". İnsanlar maalesef Türkiye'de "mış gibi yaşıyor", "mış gibi" düşünüyor ve pembe çerçeveli küçücük gözlükleriyle baktıkları hayatı gördüklerini, anladıklarını sanıyorlar. Gördükleri "mış gibi" görmekten ibaret.

Yaşadıklarını sanıyorlar, aslında kimse inandığı gibi yaşamıyor (yaşayan varsa çok az bir kesim). Düşündüklerini sanıyorlar, oysa yaptıkları kafa yormadan, sorgulamadan, basmakalıp düşünme. Böyle dü-

ŞAİR MEHMET KARABULUT ÖLÜMÜNÜN BİRİNCİ YILINDA YAPILAN BİR TOPLANTIDA ANILDI!

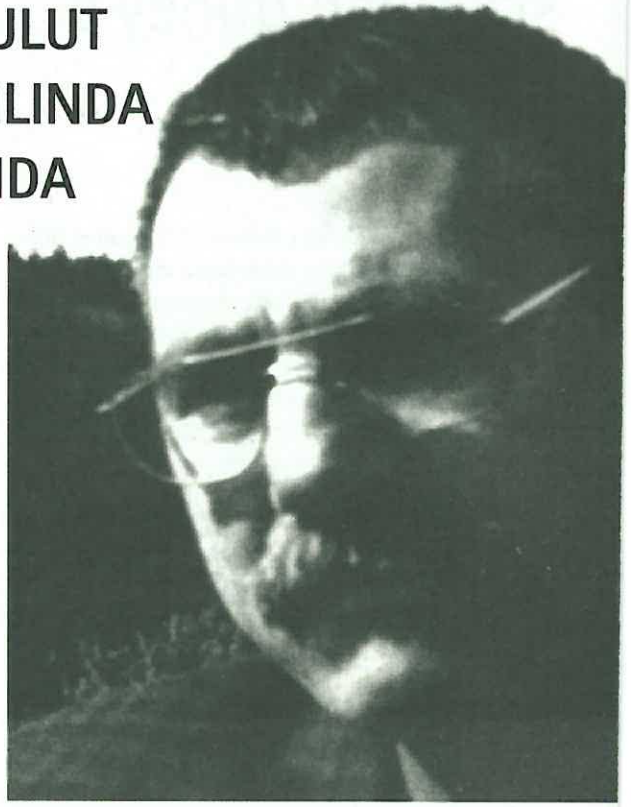

Bir yıl önce, 11 Haziran 2003 tarihinde yitirdiğimiz şair Mehmet Karabulut, 12 Haziran 2004 tarihinde Salzgitter'de yapılan bir toplantıda anıldı.

Toplantı öncesinde ailesi ve dostları Mehmet Karabulut'un mezarını ziyaret ederek saygı duruşunda bulundular. Mezarı başında yapılan kısa bir konuşmadan sonra Güney şairlerinden Mürüvvet Cacım Mehmet Karabulut'un "Bir Hawar Sustu Bir Güne" isimli şiirini Kürtçe dilinde okudu.

Mezarı başında yapılan anmadan sonra anma toplantısının yapılacağı salona gidildi. Saat 13.30'da başlayan toplantının açılışını Yazı İşleri Müdürümüz İlyas Emir yaptı. İlyas Emir yaptığı konuşmada Mehmet Karabulut'u unutmadığımızı, unutmayacağımızı; ondan öğrenilecek çok şeyin olduğunu belirterek katılımcılara toplantıya katılmalarından dolayı teşekkür etti. İlyas Emir'in yaptığı kısa açış konuşmasından sonra Mehmet Karabulut'un oğlu bir konuşma yaparak, toplantıyı düzenleyenlere, katılımcılara teşekkür ettikten sonra; babasının bedenen aramızdan ayrılsa da mücadelede yaşadığını belirtti.

120'nin üzerinde katılımcıyla gerçekleşen anma toplantısına Emir Ali Yağan, Mehmet Çetin ve Mürüvvet Cacım şiirleriyle, sanatçılar İpek Rençber ve Necla Saygılı türküleriyle katıldılar. Mehmet Karabulut'un cezaevlerinden dostları ve arkadaşları çeşitli anılarını aktardılar.

şünme mi olur? Düşünen insan kafa yorar, ezberleyerek değil, sorgulayarak bazı gerçeklere varır.

Peki ya, hayatı gördüklerini, anladıklarını sananlara ne demeli? Lütfen çıkaralım gözlüklerimizi, daha geniş bakalım dünyaya, hayata. İşte o zaman "mış gibi" görmenin ötesine geçeriz.

Bu ülkede "mış gibi" yaşamayan, "mış gibi" düşünmeyen, dünyayı ve hayatı "mış gibi" görmeyen insanlar da var kuşkusuz (çok az olsalar da).

Ama neredeler? Kimisi düşüncelerinden dolayı cezaevlerinde, kimisi inandığı gibi yaşama olanağını burada bulamadığından yurtdışında belki de sürgünde. Kimisi de aramızda. Sessiz çoğunluk. Ne dersiniz?

Ne güzel demiş Cezmi Ersöz. "Türkiye yanılsamalar ülkesi. Hiçbir şey göründüğü gibi değil." yazmakla bitmez. Olmayan özgürlükler, olmayan insan hakları, olmayan...

Herkesin, herkesi kullandığı bir dünya, paranın ilah yapıldığı, insanın, emeğin sömürüldüğü bir düzen...

Keşke elimizde sihirli bir sopa olsa da bütün güzellikleri insanlığa sunabilsek...

"Doğan her Türk çocuğu özgür bir kişiliğe doğsa." – Vedat Günyol. Günlerin içinden adlı kitabından notlar– Türk sözcüğünü bir çatı olarak kullanıyorum. Türkiyemizde yaşayan ve Türk olduğunu kabul eden bütün etnik grupları da bu çatının altında topluyorum. Türk olmayan kardeşlerim için de bu temennim geçerlidir.

Cezmi Ersöz'ün 'Başlarına Bela Olmak İçin Kıpırda Biraz' adlı yazısını gönderiyorum size. Belki birilerinin başlarına bela olmak gerekiyor ama yalnız olmuyor. İlkay Akkaya'nın 'Kar Tanesi' şarkısındaki gibi. Bir tek kar tanesi eriyip gider, fakat birçok kar tanesi birleşip bir çığ olursa daha dirençli, güçlü olur.

Son olarak, türkülerden, şiirlerden, renklerden ve ışıktan korkmayalım. Güzel bir dünya için el ele verip çalışan bütün emekçilere (bu arada mektubumu 1 Mayıs'ta yazdım, bütün emekçilerin bayramını kutlarım), cezaevlerindeki düşünce suçsuzlarına, Güney dergisi okuyucularına ve çalışanlarına selamlar.

Ezgi ÖZDOĞRU

bir havar sustu bir güne

dün gece
bir şehir yandı
kalbimin coğrafyasında
sesi suya
sesi suya
sesi dağa ulaşmayınca

dün gece
nefesim yetmedi çığlığıma
sesim ulaşmadı sana
dünya uykudaydı ahh
bir köy göçtü sürgüne

dün gece
bir havar sustu bir güne
külünü rüzgâra verdi
alevlerini bir güle

dün gece
dün gece

qerînek hatbirîn di rojekî de

duh êvarê
bajarek şewitî
di cografya dilê min de
dengê wê wî awê
dengê wê wî awê
dengê wê wî neghîşt çîya

duh êvarê
bêhna min têra qesîna min nekir
dengê min neghîşte te
cîhan di xewda bu ahh
gûndek koçber bu û bûn koçer

duh êvarê
qêrînek hat birîn di rojekî de
axa xwe da bayê
tîrêjên agir da gûl ê

dengê wê / wî awê
dengê wê / wî awê

Mehmet Karabulut · Çeviri: Mürüvvet Cacım

HAPİSHANELERDEN +++ HAPİSHANELERDEN +++ HAPİSHANE

Geçtiğimiz dönemde hapishanelerden epeyce mektup aldık. Güney dostları mektuplarında F-Tipi Cezaevlerine karşı yürütülen ölüm orucu direnişine yaşamlarını yitirenleri anarak "Duydunuz mu?" sorusunu soruyorlardı. Büyük emekler sarfedilerek hazırlanan bu kartlarda dile getirilenlere sessiz kalınamaz.

Bu sayımızda hapishanelerden gelen bu kartların bir bölümünün orijinallerine yer veriyor; okurlarımızı cezaevlerine karşı duyarlı olmaya çağırıyoruz.

GÜNEY

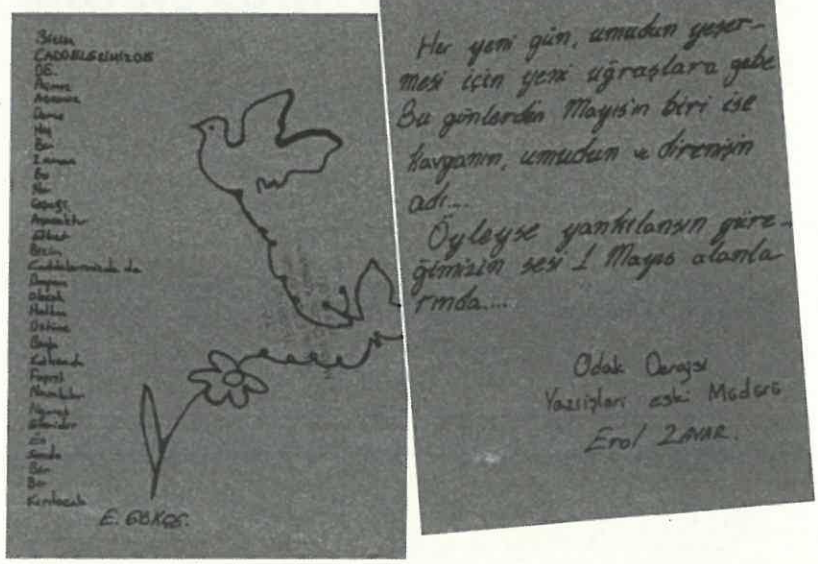

APİSHANELERDEN +++ HAPİSHANELERDEN +++ HAPİSHANELERDE

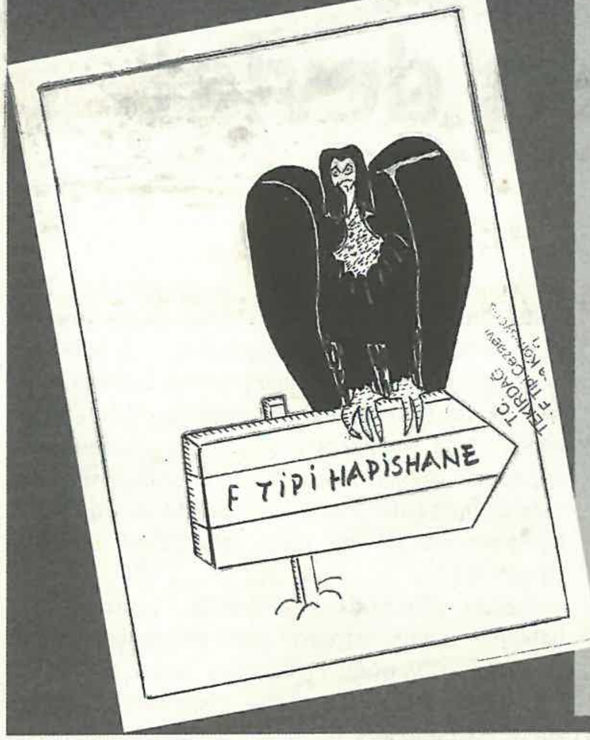

Hapishanelerde 109 İNSAN
öldü duydunuz mu?

Sayın Aziz Özer ve "Güney" emekçileri;
Merhabalar.

"Bir bu dünyadan gideni öldü
Kalanlarına selam olsun
Ama hep böyle gidecekse bu dünya
Kalanlarına haram olsun, 2. deniz Bedri Rahmi
Eyüboğlu..

Kim kalır, kim gider bilinmez ama bir yeni yılın en zalim dikkatlerinde kutlamaya geldik.

Ne demek bilmiyorsunuz! En zalimce yalanlarımız en alçakça susk[illegible] yaratılıyor; sesi ve sözü olanın yok edilmeye çalışıldığı bir çağda yaşıyoruz.

[illegible] geçeni [illegible] koymuyorlar.

Ama bilinir ki "zulüm ile abad olanın akıbeti berbad olur". Onlarınkinde sonu "berbad"...

[illegible] kaynağı olacağı inancıyla tüm ve tüm [illegible] yeni yılınızı en güzel duygularla kutluyoruz.

Her zaman gönlünüzce olmasını diliyor, selam ve sevgilerimizi sunuyoruz.

Tekirdağ F Tipi Hapishanesi (2)
DHKP-C davası tutsaklarından
Ferhat Şarklı
[signature]

Merhaba

Bu size 4. kartımız. Size yolladığımız 3 kart "Ölüm Orucunu övücü" ve destekleyici iletişimi yapıldığı gerekçesiyle hapishane idaresi tarafından imha edildi.

Kartta, hücrenin her yıl nasıl tabutlarla dolduğunu karikatürize şekilde anlatılıyordu. Tabutların görülmesini, 109 ölümün duyulmasını istemiyorlar.

Suç duyurusu yaptık imha kararı ile ilgili. Ancak sonuç alınamayacağı, daha önceki binlerce suç duyurusu sonucuyla sabit.

Ölüyoruz, sakat kalıyoruz. Sesimiz dahi çıkmasın isteniyor.

F Tipi yaşama karşı çıkalım.

Selamlar

Kürtçe yayın ve şizofren devlet

DERYA GÜMÜŞ

Türkiye'de birşeyler oluyor... Bilindiği gibi AB'ye uyum yasaları AB'nin beklentisinin tersine Meclis'ten "jet hızıyla" çıkarıldı. Türk hükümetinin attığı bu adımları "olumlu bulan" ve ama Türkiye'ye üyelik yönünde tarih vermeyi bir çeşit engellemek isteyen AB temsilcileri, kâğıt üzerinde yapılan düzenlemeleri yeterli bulmadıklarını, uygulama beklediklerini dile getirdiler.

Avrupa Birliği temsilcilerinin beklentilerini "Ortaklık Konseyi" toplantılarında açıkça ortaya koymaları -ki bu beklentiler arasında dört eski DEP milletvekilinin tahliyesi, gayrimüslimlerinin haklarının verilmesi, reformların eksiksiz uygulanması, anadilde yayına izin verilmesi biçimindeydi- AKP hükümetini kısa sürede adım atmaya itti. Bu adımlardan birisi DEP eski milletvekillerinin tahliyesi yanında, aradan iki gün geçtikten sonra da Kürtçe yayına başlanmasıydı.

"Farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması" konusunda yaklaşık iki yıldan beri hükümet, RTÜK ve TRT arasındaki tartışmalar hükümetin son noktayı koymasıyla aşılarak TRT 7 Haziran'dan itibaren "farklı dil ve lehçelerde yayın" yapacağını Genel Müdürü aracılığıyla kamuoyuna açıkladı.

Sonuçta yayınlara başlandı...

Peki başladı da ne oldu?

NE OLDU?

Dünya batmadı, Türkiye bölünmedi! Daha düne kadar Kürtçeye öcü gibi bakan, Kürtçe konuşulduğunda "Türkiye bölünecek!" histerisine kapılanlar bugün bunu "kültürel zenginliğimiz" olarak sahtekârca kullanmaya başladılar. Zaten programların ismi de bu sahtekârlığı yansıtıyor:

"Kültürel Zenginliğimiz"!

Adlandırma ile bile şovenist bakış açısı ortaya konuluyor... Türk hakim sınıflarının ve hükümetinin ırkçı, inkârcı siyasetini bilmeyenler; devletin resmi sınırları içinde yaşayan tüm ulus ve ulusal azınlıkları Türk milletinin bir parçası saydığını, onların ulusal kimliği ve varlıklarını reddettiğini bilmeyenler... bu adlandırmayla gerçekten bu topraklar üzerinde yaşayan halkların "kültürel zenginliğine" vurgu yapıldığını düşünebilir. Ama durum öyle değil... Bu adlandırmayla anlatılmak istenen kuşkusuz ki "Türk milletinin" kültürel zenginliğidir. Türk devleti diğer halkların kültürünü, zenginliğini yine kendi potası içinde eritmeye çalışmaktadır.

Yapılan "iş"in göstermelik olduğu, "yasak savmak" bâbından olduğu da gayet açık: TRT Genel Müdürü Demiröz'ün yaptığı açıklamaya göre sözkonusu "farklı dil ve lehçelerde yayına" 7 Haziran'da başlanacaktı. Haftanın beş günü -Pazartesi'nden Cuma'ya kadar- yapılacak yayın, her gün başka dil ve lehçeden yapılacaktı. Boşnakça başlanan yayına Arapça, "Kurmanci", Çerkezce ve Zazaca devam edilecekti. Sözkonusu yayınların süresi ise radyoda 35 dakika -sabah saat 6.10'dan 6.45'e kadar- televizyonda 30 dakika -sabah10.30'dan saat 11.00'a kadar- olacaktı.

Bu yayın süresi daha önce RTÜK'ün çıkardığı yönetmeliğe göre bile haftada öngörülen yayın süresinin çok altında. Örneğin, sözkonusu yönetmeliğe göre televizyonlar günde 45 dakikayı aşmamak koşuluyla haftada 4 saat, radyolar ise günde 60 dakikayı aşmamak koşuluyla haftada 5 saat Kürtçe yayın yapabilecek...

Çeşitli dillerde yapılan yayınların hemen hepsi de aynı formatta... Yarım saatlik kısa sürede Türkçe verilen haberlerin ilgili dillerdeki çevirisi aktarılıyor; bu kısa süreye bayatlanmış haberler yanında doğayla ilgili görüntüler, kimi çok "gerekli" bilgiler ve elbette müzik sığdırılmaya çalışılıyor!

Atılan bu adım demokratik bir hakkın elde edilmesi bağlamında tartışıldığında geri düzeydeki bir adımdır. Türkçe'nin resmi dil olması ve bunun doğrudan sonucu olarak imtiyazlara da sahip olması gerçeği devam etmektedir. Türkçe dışındaki hiç bir "yerel dil ve lehçeye" eşit hak tanınmamıştır. Türkçenin resmi -ve "ortak"- dil olması durumu, Türkçenin diğer dillere "üstün" kılınması ve asimilasyon politikaları ile birlikte ele alındığında yapılanın "görüntüyü kurtarmaktan

ibaret" olduğunu göstermektedir; yeterli değildir.

Atılan adımlar eksiktir... Sözkonusu beş dil dışındaki dillerde; örneğin Lazca, Gürcüce, Ermenice, İbranice, Rumca vd. dillerinde de neden yayın yapılmadığı/yapılamadığı da sorgulanmak zorundadır.

Diğer yandan yayınların içeriğinin Türk devletinin ideolojik yaklaşımının bir aracı olarak kullanıldığını/kullanılacağını söylemeye gerek yok sanırız. Hayır, biz söylemeyelim; kendileri söylüyor bunu zaten! Sözkonusu yayınların, TRT Genel Müdürü Demiröz'ün şu anlayışı temelinde yapıldığına bir kez daha dikkat çekmek, işin özünü anlamaya hizmet edecektir. Şöyle diyor Demiröz:

"Şahsi görüşüm, illa Kürtçe yayın yapacaksanız, bunu çok akıllıca kullanabilirsiniz. Belirli bölgelere zaten Kürtçe yayın yapılıyor. Bu Türkiye için tehlike olarak değerlendiriliyor. Doğrudur. Peki size yöneltilen bu silahı, siz ne diye tersine çevirmiyorsunuz? Çok geniş bir alana Kürtçe yayın tevcih ederim ve bununla Türk devletinin politikalarını, tezlerini anlatırım. Bunu siyasal bir güç olarak kullanırım. Bu yayın, Irak, İran içlerine vs'ye kadar da gidebilir. Alın bu silahı tersine çevirin ve Türkiye'nin lehine kullanın." (18 Ocak 2004, Zaman gazetesi)

Bu kadar açık ve net! Başka söze gerek var mı?!

İKTİDAR DALAŞINDA DEMOKRASİ ARAÇ!

Bu arada bugünkü AKP hükümeti atılan adımları kendisinin demokratlığına malzeme yapmaya çalışıyor. Gerçekten AKP demokrasinin savunucusu mu? Buna yanıtımız "hayır"dır!

Sözkonusu gelişmeler tek başına ele alındığında Türkiye'de belli burjuva anlamda "demokratik" adımların atılması anlamına gelen adımlardır, ama bu adımlar gerçekte demokratik bir yaklaşıma sahip olunan bir siyaset temelinde değil, Türkiye'yi AB'ye uydurma, Türkiye'nin müzakere tarihini alması için AB yetkililerinin ileri sürdükleri "mazeret"leri kaldırmak amacıyla atılmaktadır.

Bunun yanında içte yürüyen iktidar dalaşının bu tür adımların atılmasında önemli bir rolü vardır. AKP hükümeti bugün kendi ağızlarından "hükümet olduklarını ama iktidar olamadıklarını" söylüyorlar. Gerçek durumu anlatıyorlar. Bugün gerçek iktidar MGK'nın ve ordunun elindedir. AKP iktidar erkini gerçek anlamda ele geçirmek istemektedir. Bunun için statükocu MGK ve ordunun karşısına büyük burjuvazinin de talebi olan liberal politikalarla, demokratik açılımlarla çıkıyor. Çünkü biliyor ki, bu yol en geçerli yol...

Bu arada ABD'nin bölgedeki politikaları da AKP'nin bu siyasetiyle örtüşüyor. ABD'nin bölge için düşündüğü "ılımlı islam" projesi ve bu bağlamda Türkiye'ye biçtiği "model ülke" giysisine uygun bir hükümet AKP hükümeti... ABD emperyalizmi kitle tabanı bulunmayan statükonun karşısında AKP hükümetini destekler bir pozisyonda. Burjuva demokrasisi bu bağlamda ABD'nin ve Türk büyük burjuvazisinin talebi. AKP hükümeti bu talebe uygun hareket etmeye çalışıyor.

Tüm bu bileşkelerin bir sonucu olarak AKP hükümeti demokrasi atılımları yapmaya çalışıyor. Son olarak DEP eski milletvekillerinin tahliyesi siyasi planda, "farklı dil ve lehçelerde yayın" ise kültürel planda bu politikanın bir yansıması...

Görev; atılan adımın ne anlama geldiğini bilince

çıkararak -ve önemini küçümsemeden- demokratikleşme şovlarına karşı mücadele etmektir. Görev; demokratik hakların gerçek anlamda elde edilmesi için mücadeleyi yükseltmek; bu sisteme karşı mücadele yürütmektir. Bu temel görev çerçevesinde son olarak "farklı dil ve lehçelerde yayın" adımının genişletilmesi yönünde taleplerimizi diri tutmalıyız. Bunun somut anlamı; sadece ulus veya belli başlı azınlıklara değil konuşulan tüm dillerde televizyon ve radyo yayınına geçilmesidir; basın alanında tüm diller üzerinde varolan baskıların kaldırılmasıdır; anadilde eğitim hakkının tüm dillere tanınmasıdır vs.

Kâğıt üzerinde demokrasi

AB'ye üyelik için tarih almanın hesaplarından birisi olarak "demokratikleşiyoruz"... Çıkarılan demokratikleşme paketleri ile pratiği karşılaştırdığımızda bu alanda yapılanların esasta göstermelik olduğunu görüyoruz.

Örneğin bir yandan demokratikleşme adımları atılırken diğer yandan devrimci, demokrat ilerici basın yayın organlarına yönelik saldırılar yoğunlaşıyor. Ekmek ve Adalet dergisinin bürolarının -üstelik uluslararası işbirliği ile!- basılması, onlarca çalışanının gözaltına alınması, yine Dicle Haber Ajansı gibi kurum ve kuruluşların bürolarının basılması, Atılım gazetesi çalışanı bir kadın devrimcinin kaçırılması, işkence edilmesi... bunun çeşitli örnekleri...

Bir yandan basın kanunu "olumlu olarak" değiştiriliyor, diğer yandan dergi toplatmaları, kitap yasaklamaları, Fikret Başkaya ile Fikret Bila örneklerinde olduğu gibi yazarlar yazdıkları kitaplar nedeniyle yargı önüne çıkarılıyor.

Mizah da saldırılardan nasibini alıyor; "demokratikleşmeye" kara mizah örneği oluşturulmak istenircesine Evrensel gazetesi çizeri Sefer Selvi hakkında bir karikatürden dolayı koğuşturma yürütülüyor, mahkemeye çıkarılıyor...

Türkiye "demokratikleşiyor" ama yerinde infazlar sürüyor. Daha geçen gün, 28 Mayıs'ta Adana'da Şiar Perinçek isimli genç devlet güçlerince infaz edildi. İşkence olaylarında artış olduğu verilerle ortaya konuyor, cezaevlerinde devrimci tutsaklara yönelik baskılar sürüyor, yeni saldırıların hazırlıkları yapılıyor vs.

Türkiye'de "demokratikleşme" böyle oluyor: Kâğıt üzerinde!

ŞİZOFREN BİR DURUM!

Tüm bu göstermelik durumlar ve sahtekârlıklar yanında bu adım Türkiye'de pratikte birşeylerin kırıldığını da gösteriyor. 1990'lara kadar resmen yasaklanan bir dil şu anda bizzat devlet eliyle kullanılmak durumunda... Diyarbakır DGM'nin aldığı bir karar var. Belli Kürtçe kasetlerin alınıp satılmasını, dinlenmesini, radyoda çalınmasını yasaklamış! DGM devletin bir kurumu. Devletin bir başka kurumu TRT de yasaklı bir kasetteki Kürtçe müziği çalıyor; "Kültürel Zenginliğimiz" diye! Tam bir şizofrenik durum!!!

Bu başlıbaşına resmi bir siyaset değişikliğidir; bir tabunun pratikte de yıkılmasıdır. Evet, bu siyaset değişikliği iç ve dış dinamiklerin bir zorlaması sonucu gerçekleşmiştir. Evet, sahtekârlık yapılmaktadır; ideolojiyi "farklı dil ve lehçelerde yayınla" da aktarma hesapları/uygulamaları vardır ama atılan adımın bir siyaset değişikliği olduğu da görülmek zorundadır. Şüphesiz bu bir kazanımdır. Ama nereye kadar?

"Buz kırılmış, yol açılmıştır"... Atılan bu adımın sürmesi; yeni adımlarla derinleştirilmesi beklenebilir mi?... "Normal koşullarda" evet... Ama Türk devleti gibi şizofren bir yapıya sahip olan bir devletin hakimiyeti koşullarında bu tür adımların -koşullara göre- derinleşmesi de, geriye çekilmesi de mümkündür. Neden?

Türk devleti ideolojik yaklaşımlara son derece bağlı, demokratik açılımlara direnen, zorunlu olmadığı sürece demokratik açılımlar konusunda adım atmaya yanaşmayan bir devlet... Bu devleti şöyle de tanımlamak mümkün: Şizofren devlet! Kimlik/kişilik sorunu olan bir devlet bu devlet... Neden?

Bir yanda ideoloji var; diğer yanda ise gerçekler... İdeoloji ile gerçekliğin çatışması devlette bir kimlik bunalımı yaratıyor. Bu bunalım, -burjuva demokrasisisin uygulandığı ülkelere göre- "kalıcı" adımların atılmasını zorlaştırıyor; belirli bir siyasal, sosyal ve kültürel yapıya direnişi getiriyor; ideoloji ile gerçeklik arasına sıkışmış devlet "davranış bozuklukları" gösteriyor; "gel-git"leri yaşıyor.

Bu bir hastalık...

Tedavisi?

Bunun tedavisi -bu koşullarda- yok! Bunu aşmak bu sistemde mümkün değil...

Ancak ve ancak bir yolla bu şizofren devlet "tedavi edilebilir": Bu devletin devrimci bir tarzda yıkılmasıyla! Bu tedaviyi gerçekleştirecek güç ise bu şizofren devletin hakimiyeti altında yaşamı zehir olan işçiler, emekçiler... Ve onlar er ya da geç bu tedaviyi uygulayacaktır!

BURJUVA KÜLTÜRÜNÜN BİR PARÇASI; SÖMÜRÜ SİSTEMİNİN OLMAZSA OLMAZ YOL ARKADAŞI:

İşkence!

Bir resim: Başına çuval geçirilmiş, ellerinden kollarından elektrik telleri sarkan bir insan... Bir kutunun üzerinde "İsa" gibi durmak zorunda, eğer kutudan aşağıya inmek isterse elektrik bedenini saracak... Öyle denmiş. Bir işkence yöntemi bu. Ölüm tehdidi altında insanları aşağılamak, birşeylere zorlamak...

Yapan Amerikan askerleri...

Yer: Irak, Ebu Garib Hapishanesi...

Bir başka resim: Çırılçıplak soyulmuş başka insanlardan piramit yapmaları istenmiş... Üstüste bindirilmiş çıplak vücutlar ve onların önünde "muzaffer"(!) resim çektiren, zafer işareti yapan kimi kadın ve erkekler... İnsanlıkdışı...

Yapan Amerikan askerleri...

Yer: Irak, Ebu Garib Hapishanesi...

Bir diğeri: Yerde sürünen çıplak bir kurbanın boğazına bağlanmış bir ip... İpin ucu bir kadın askerin elinde...

İşkenceci: Bir Amerikan askeri...

Yer: Irak, Ebu Garib Hapishanesi...

Bir diğeri... Bir başkası... Ötekisi...

Sonra video görüntüleri...

Hepsinde de işkenceciler: Amerikan askerleri, sivil "güvenlik güçleri" denen paralı askerler...

Kurbanlar ise Iraklılar...

• • •

O bildik resimler kamuoyuna yansıdığında birileri; örneğin "batı demokrasisini" hayranları; Amerikan "özgürlüğüne" tapanlar; bu "demokrasiyi" bütün ülkeler için ideal sayanlar, kurtuluş görenler... şaşırdılar; daha önce Guantanamo'da yaşananlar yokmuş gibi...

Bizzat ABD'de beyaz polisler tarafından kıyasıya dövülen, resmen işkence edilen kimi siyah insanların video bantlarını unutması gibi...

Nasıl olurdu da "batı demokrasisinin" kâbesi Amerika Birleşik Devletleri (ABD) böyle iğrenç işkenceler yapabilirdi?

Nasıl olurdu da "Irak'a özgürlük götürme" iddiasında olanlar insanları çıplak bir şekilde yerlerde köpek gibi süründürürlerdi?

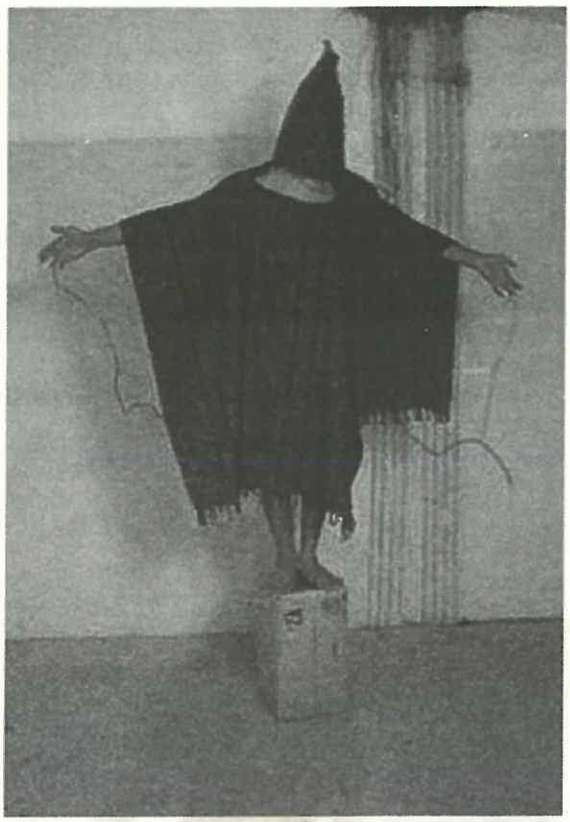

Kimileri de, -örneğin Talabani- yapılanların abartılmaması gerektiğini; Saddam rejimi altında bunun daha katmerlisinin uygulandığını söyleyecek kadar ileri gidiyorlardı...

ABD emperyalizminin temsilcileri önce yaşananlardan haberleri olmadığı, olayları basından öğrendikleri masalını anlatmaya başladılar. Ardından işkencenin inkâr edilemez resimleri, videoları çıkmaya başlayınca "gördüklerine inanamadıklarını" söylemeye başladılar.

Amerika Başkanı II. Bush yapılanların "Amerikan halkının doğasını yansıtmadığından", işkencelerin "münferit" olduğundan... dem vurdu.

Ülkemizdeki işkencelerden çok aşina olduğumuz "münferit"le bu kez ABD işkencecilerinin somutunda, bunun "açıklama"larında tanıştık! Aynı masal!

Bütün bu söylenenlerin sahtekârlık olduğu açıktı. Amerikan askerleri subaylarından emir alarak işkence yapmışlardı. Onlara "esirleri" çözmeleri için olağanüstü yöntemler de kullanılabileceği, "asimetrik savaş"ta esir alınanların "kanunsuz" oldukları; savaş esiri bile sayılmayacakları anlatılmış, yetkiler verilmişti. Pentagon'un bu işlerden haberi olduğunun belgeleri basına yansımıştı.

ABD emperyalistleri bütün bu olgulara rağmen sonuçta birkaç askeri mahkemeye sevkedip cezalandırarak olay geçiştirmeye çalıştı, çalışıyor...

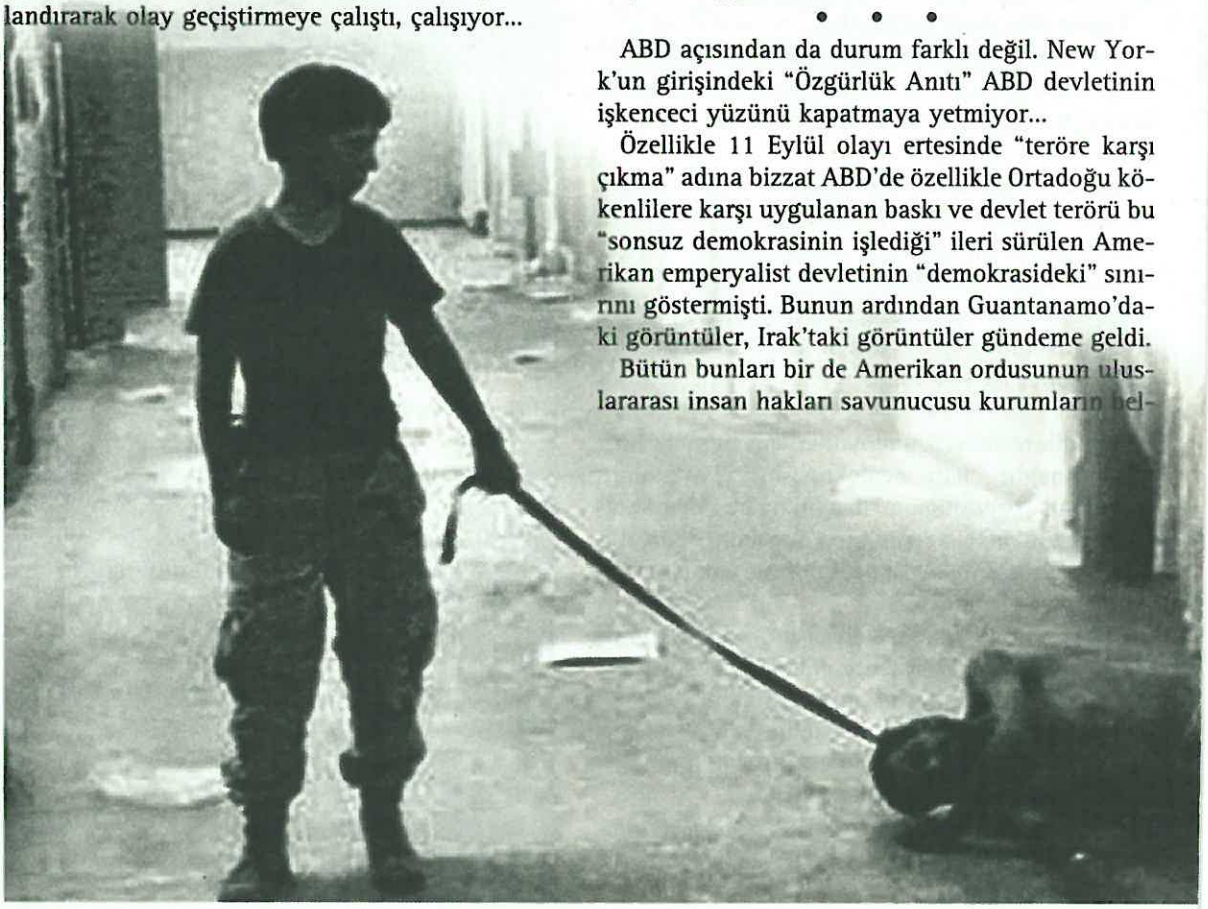

Gerçekte işkencelerin "münferit" değil, sistemli olduğu; bu tür sistemli işkencelerin sadece Irak'ta değil, öncesinde, Guantanamo'da, Afganistan'da da uygulandığı daha önce de kamuoyuna yansımıştı ama "balık hafızalı" bir hale dönüştürülmüş kimileri bunları "unutmuştu"!

• • •

"Batı demokrasisi" hayranı budalaların Ebu Garib Hapishanesindeki işkence görüntüleri karşısındaki şaşkınlığına gelince...

Bu bağlamda bilinmesi gereken ilk şey, işkencenin burjuvazinin kültürünün bir parçası olduğudur. Bu kültür, dünyanın en ileri sayılan burjuva "demokrasilerinde", örneğin Amerikan demokrasisinde de vardır. Burjuvazi iktidarını korumak, nüfuz alanlarını genişletmek, daha fazla kâr elde edebilmek için elindeki devlet mekanizmasını -gerektiğinde- baskı unsuru olarak kullanmaktan hiçbir zaman geri durmamıştır. Bu onun kültürünün bir parçasıdır. Burjuvazinin iktidarı zor ve şiddet üzerine kuruludur. Bu durum demokrasinin Kâbesinde de böyledir, dünyanın en ücra köşesinde köhnemiş gerici faşist iktidarlar açısından da böyledir. Hiç bir burjuva devleti yoktur ki, işkenceyi, baskıyı, devlet terörünü şu veya bu ölçüde uygulamamış olsun; "gerekli" olduğunda/görüldüğünde uygulamasın!

• • •

ABD açısından da durum farklı değil. New York'un girişindeki "Özgürlük Anıtı" ABD devletinin işkenceci yüzünü kapatmaya yetmiyor...

Özellikle 11 Eylül olayı ertesinde "teröre karşı çıkma" adına bizzat ABD'de özellikle Ortadoğu kökenlilere karşı uygulanan baskı ve devlet terörü bu "sonsuz demokrasinin işlediği" ileri sürülen Amerikan emperyalist devletinin "demokrasideki" sınırını göstermişti. Bunun ardından Guantanamo'daki görüntüler, Irak'taki görüntüler gündeme geldi.

Bütün bunları bir de Amerikan ordusunun uluslararası insan hakları savunucusu kurumların bel-

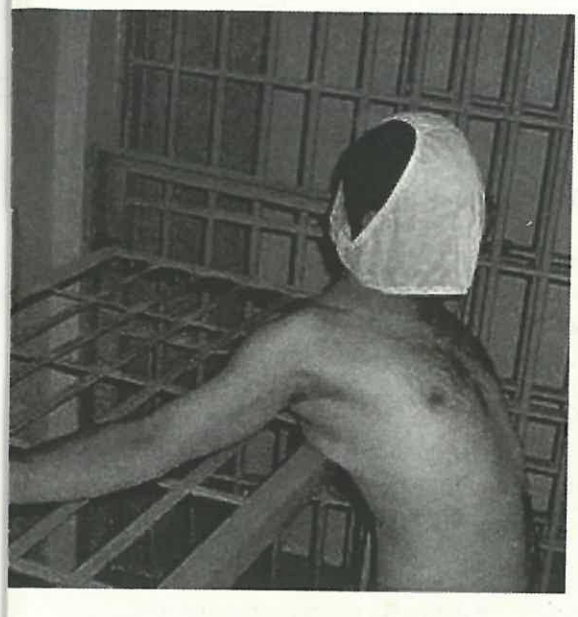

geleri ve değerlendirmeleriyle; ya da örneğin Amerikan devletinin Uluslararası İnsan Hakları Mahkemesi'ni tanımaması -şimdi tanıdıklarını açıkladılar, fakat işin özünü değiştirmiyor bu-, Cenevre Konvansiyonu'nu ihlal etmesinin Uluslararası Kızıl Haç Komitesi tarafından tespiti... vs. ile birleştirildiğinde durumun hiç de "münferit"likle açıklanamayacağı ortaya çıkar.

Evet, Ebu Garib Hapishanesi'ndeki işkenceyi yapan birkaç asker yargılanmış, cezalandırılmıştır, cezalandırılacaktır ama gerçek suçlular, sorumlular Beyaz Saray'da, Pentagon'da, Irak'ta sömürge valisinin karargâhındadırlar...

• • •

Burjuvazinin hüküm sürdüğü "en ileri demokrasilerde" bile işkence olayına yaklaşım böyleyse diğer geri, "demokrasisi" sakatlıklarla dolu, "demokrasisi gelişmemiş" ülkelerdeki durumun ne olduğunu anlatmaya gerek yok... Bu konuda Türkiye yeterince veri sunar... 12 Eylül karanlığında işkenceye uğrayan insan sayısının 650 binin üzerinde olduğunun, resmi kayıtlara göre 171 kişinin işkence ile katledildiğinin hatırlanması bile yeterli bu konuda... Diyarbakır'da, Metris'te, Buca'da, Sultanahmet'te... kısaca birçok cezaevinde onlarca insanın işkence ve devlet güçlerinin saldırıları sonucu katledilmesi, Türk devletinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde işkence dosyasının kabarıklığı; işkencecilerin devletin en üst makamlarınca nasıl korunduğu, dahası kimilerinin bizzat işkenceci olduğu... vs. vs. hatırlandığında işkencenin Türk devletinin kültüründeki yeri konusunda bir resim ortaya çıkarılabilir.

İşkence sömürü sisteminin olmazsa olmaz yol arkadaşıdır. O kapitalizm var oldukça olacaktır. Değişen; duruma göre işkencenin yöntemleridir, boyutlarıdır, yaygınlığıdır. Örneğin bir insanın şimdi Ebu Garib'deki resimlerdeki biçimde aşağılanması işkencedir. Şimdi ABD'nin işkence resimleri karşısında çok demokrat(!), insanlık hakkı savunucusu tavır takınan Alman emperyalizmi, örneğin Nazizm döneminde dünyanın bugüne dek yaşadığı en yoğun işkence sistemini kuran güçtür. Aynı demokrat(!) Almanya "münferit" olaylarda yurtdışına sürme eylemlerinde insanların ağzını kapatarak öldüren polisini cinayetle değil, "görev sırasında yetkiyi aşmak"tan yargılayıp mahkum ederek ruhunu kurtarmaktadır. F - Tipi hapishanelerin mucidi Alman emperyalistleridir.

Almanya yalnızca bir örnek... Hepsi, hepsi aynı yolun yolcularıdır. Gerçekte emperyalistlerin hiçbirinin bu bağlamda bir diğerine söyleyeceği bir sözü yoktur.

• • •

Burjuva devletlerin borazanlığını yapan sahibinin sesi medyanın insanlar üzerinde kurduğu tekelin de marifetiyle yarın, ertesi gün Ebu Garib'deki işkence olayı belki unutulacak, olayın hemen ertesinde oluşan tepki bir süre sonra yerini yine sahte "demokrasi övgülerine" kanmaya bırakacak... Cezalandırılan "günah keçileri", televizyonlarda kesilen işkencenin "münferitliği" üzerine ahkâmlar ABD devletinin işkenceci yüzünü gizleyen birer sahtekârlık örneği olarak tarihin sayfalarında kendisine yer bulacak...

Görev; burjuvazinin zor, baskı ve şiddet üzerine kurulu iktidarı, zor geleneği ortadan kaldırılmadan gerçek anlamda bir demokrasi yaşanmayacağı bilinciyle gerçek demokrasiyi kurmak için bilinçlenmek, burjuvazinin iktidarını ortadan kaldırmak için mücadeleye atılmaktır.

Haziran 2004 ✎

Burjuva demokrasisinin gerçek yüzü...

Özgürlük ve demokrasi... Bunlar bütün dünyada burjuvazinin dilinden düşürmediği sözcükler. Burjuvazinin en devrimci olduğu dönemde, yani feodalizme karşı iktidar mücadelesi verdiği dönemde bile özgürlükten anladığı öncelikle ticaret ve sömürü özgürlüğü, demokrasiden anladığı ise feodallerin yerine burjuvazinin diktatörlüğü idi. Şimdilerde artık özgürlük ve demokrasi yığınları kandırmanın alçakça araçlarından başka bir şey değil. "Özgürlük ve demokrasi" adına halklara karşı savaşlar yürütülüyor. "Özgürlük ve demokrasi" adına bombalar yağdırılıyor yoksulların başına. "Özgürlük ve demokrasi" adına atılıyor insanlar zindanlara. "Özgürlük ve demokrasi" adına insanların elinden her türlü özgürlükleri alınıyor. "Özgürlük ve demokrasi" maskesinin altında gizlenmeye çalışılan yüz, Ebu Garib'deki işkence seanslarının resimlerinin ortaya çıkması ile bir kez daha görüldü. İşkencenin üreticileri, gerçek sorumluları hiç utanıp sıkılmadan, bunun katiyen Amerikan tavrı olmadığını, özgürlük ve demokrasiyle bağdaşmadığını vb. açıkladılar. Diğer bazıları, bunun aslında yalnızca bugünkü Amerikan yönetiminin işi olduğunu, kendilerinde katiyen böyle şeylerin olmadığını, olamayacağını vb. açıkladılar. Hep bir ağızdan işkence mahkûm edildi! İşkenceciler, dillerinde özgürlük ve demokrasi şiarları, öne atılıp işkenceyi mahkûm ettiler. Birkaç küçük işkenceciyi mahkûm edip, sistemi temize çıkarmaya soyundular. Nafile! İşkence, insanlık düşmanlığı sömürü sisteminin özündedir, onun ayrılmaz yol arkadaşıdır. "İhtiyaç olunca" bu sistemin tüm ülkelerinde işkence uygulanır. O bu sömürü sisteminde "özgürlük ve demokrasi"nin bir parçasıdır. Kim hayır bu böyle değildir diyorsa, yalan söylüyor! Sistemin gerçek yüzü Ebu Garib'deki resimlerden, Guantanamo'dan olduğu gibi Baader Meinhof'ların "intihar etti" açıklaması ile öldürüldüğü Stammheim'lerden, Türkiye'de F tiplerinden, Filistin'de hunharca katliamlardan vb. vb. sırıtıyor.

Bu yeni de değil. Bu sistemin kendisi, özü.

Bertolt Brecht'in 1947'de yazdığı bir şiir var. "Anakronik Yürüyüş ya da Özgürlük ve Demokrasi" başlığını taşıyor. Brecht bu şiirinde İkinci Dünya Savaşında yenilen ve yıkılan Hitler Almanyası'nda "yeniden inşa" döneminde eski Nazilerin nasıl deliklerinden çıkıp şimdi "özgürlük ve demokrasi" adına işe koyulduklarını anlatıyor. Burjuvazinin özgürlük ve demokrasisinin gerçek yüzünü teşhir ediyor. Yazdıkları 1947 Almanyası'nı anlatıyor somutta, ama yalnızca onu değil, aynı zamanda burjuva demokrasisi denen şeyin gerçek yüzünü, dününü, bugününü ve eğer engellenmezse yarınını anlatıyor.

Ebu Garib'den resimleri gördüğümüzde, Brecht'in bu şiirini sizlerle paylaşalım dedik... ✎

Bertolt Brecht

ANAKRONİK YÜRÜYÜŞ ya da ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ [1]

Bahar geldi Alman ülkesine
Kül ve yıkıntı duvarları üstüne
Meşe ağacının ilk yeşili şöyle
denercesine, nazikçe ve cesur düştüğünde.

Güneyden, ovalardan
yola koyuldu seçmenlerden oluşan
paçavralar içinde bir yürüyüş
ellerinde iki tahta tabela.

Tahtasını kurtlar delik deşik etmişti
ve yazılar iyice sararmış, solmuştu
ancak hayal meyal seçilebiliyordu:
Özgürlük ve demokrasi.

Kilise çanları çalıyordu
Savaş dulları, pilot karıları,
yetimler, öksüzler, tek bacaklılar
ağızları açık kenarda duruyorlardı

Ve bir kör soruyordu
toz duman içinde, bir levha
hayaleti arkasında uçan güvercinlere:
Özgürlük ve demokrasi.

Önde bir at gözlüklü beygir kafası
bütün gücüyle haykırıyordu
"Haydi çocuklar ileri"[2] ve "Tanrı korusun kralı"[3]
Ve tabii şıkır şıkır şıkır doları!

Ardından kara cübbeler içinde iki kişi
ellerinde koca bir haç taşıyorlardı
Kara cübbe yukarı kaldırıldığında
altından postallar çıkıyordu ortaya.

Çarşafa çizilmiş haçın üzerinde
kimi gamalar eksikti
Zamana uyma gereği
gamaların üstleri kapatılmıştı şimdi.

Bu pankartın altında bir papaz
Papalığın gönderdiği temsilci
Çok büyük endişelerle,
bilinen, doğuya çeviriyordu gözlerini.

Onun hemen ardından, hiç mesafe bırakmadan
unutmayanlar, öç için bıçaklarını bileyenler
geliyordu, uygun adım sıralarla
ve yüksek sesle intikam bağırışlarıyla!

Sonra hızla, onların destekçileri
kartellerin gri efendileri:
silah sanayii için,
Özgürlük ve demokrasi!

İktidarsız bir horoz misali
bir Pan-Cermen geliyordu sonra,
Söze özgürlük diyordu ya,
aslında cinayete özgürlük istiyordu!

Aynı uygun adımlarla öğretmenler,
iktidar yalakaları, beyin yıkıcıları
Alman gençliğini kasap erdemine
eğitme özgürlüğü istiyorlardı!

Tıp doktoru beyler izliyorlardı onları,
şu insanlık düşmanları, Nazi uşakları,
hani şu komünistleri deney için
bize verin diyenler!

Sıska, ciddi üç bilim adamı,
Gazla yoketme kamplarının plancıları
Kimya sanayii için de talep ediyorlardı
Özgürlük ve demokrasi.

Ardından -çünkü devletin onlara ihtiyacı vardı-
Nazilikten dönmüş Naziler geliyordu,
hani şu tüm yüksek memurlukların
koltuk deliklerine sızmış bitler.

Sonra Stürmer[4] redaktörleri,
endişe içinde, seslerini duyurmaya çalışıyorlardı
aman onlar unutulmasınlardı ve tabii
onların basını için özgürlük!

Bizim en iyi vatandaşlarımızdan bazıları,
hani Yahudi katliamcıları olarak ünlenenler,
şimdi canhıraş bağırıyorlardı,
unutulmasın diye azınlık hakları!

Eski bir parlamenter,
Hitler döneminin has Ari vatandaşı
şimdi avukat olarak çıkıyor ortaya
ve bağırıyor: Açın tüm kapıları becerikli olanlara!

Ve karaborsacı,
herkesle konuşuyor, herkese soruyor,
ve ölüm-kalımına yürüyor
serbest rekabet için!

Orada bir yargıç: elinde
bir eski yasa kitabını sallıyor utanmazca,
Elindeki kara kitapla kendini
ve herkesi beraat ettiriyor Hitlercilikten!

Sanatçılar, müzisyenler, şairi azamlar,
defne dalı ve sucuk istiyorlar.
Zaten onlar iyilerdendi hep,
hiçbir zaman ötekilerden olmamıştılar!

Kamçılar şaklıyor sokaklarda,
SS para toplamak için yapıyor bunu.
Ama özgürlüğe ihtiyacı var onun da,
Özgürlük ve demokrasiye.

Ve Hitler kadınları,
etekleri havalanmış geliyorlar,
bronz bacakları ile,
baş düşmanın çikolatasını oltalamaya.

Gammaz, zevkle güç karıları,
kış yardımcıları, gazete yazarları,
Vergi-bağış-yüzde haraççıları
Alman mirası gaspçıları

Kan ve irin ve gönüllü akrabaları,
Alman ülkesinde çıktılar gezintiye
geğirdiler, kustular, pis kokular saçtılar ve bağırdılar:
Özgürlük ve demokrasi!

Ve pis kokulardan patlarcasına,
sonunda vardı Isar[5] kıyısına,
hareketin başkentine,
Alman mezartaşının kentine.

Gazetelerin bilgilendirdiği,
evlerinin iskeletleri arasında
üşüyerek dolanıp duruyordu
şaşkın burjuvazi.

"SUÇTUR UMUTSUZLUĞA KAPILMAK" KİTABININ GELİRİNİ TAYAD'A BIRAKAN YAZAR CEZMİ ERSÖZ:

"Aydının tutumu mücadele olmalıdır!"

Güney: Cezaevleri ve F tiplerini anlatan "Suçtur Umutsuzluğa Kapılmak" adlı tüm gelirini TAYAD'lı ailelere bıraktığınız bir kitabınız çıktı, kitabınız ile ilgili Güney okurlarına bilgi verir misiniz?

C. Ersöz: "Suçtur Umutsuzluğa Kapılmak" adlı kitabım yaklaşık iki ay önce Gendaş Yayıncılık'tan çıktı. Bu kitap 1996-2004 yılları arasındaki cezaevlerinde yaşanan dramları anlatıyor. İnsan hakları ihlallerini, baskıları, F tiplerinin inşasını ve koğuşlardaki mahkumların, hükümlülerin bu F tiplerine sokulması süresinin sonunda başlayan açlık grevlerini ve ölüm oruçlarını anlatıyor. Kızları oğulları içerde olan ailelerin çektiği sıkıntıları karşılaştığı engelleri zorbalıkları anlatıyor. Bu süreci neredeyse birebir yaşadım. Cezaevinden mektuplar aldım, bunların öykülerini dinledim. Dışarıdaki anne-babaların öykülerini dinledim. Onların çırpınışlarını feryatlarını dinledim. Ve bütün bu gözlemler tanıklıklar, birikimler bu kitaba ışık verdi. Ve bu kitap şu anda 6. baskısında. Kitabın beylik filmlerini Tutuklu Aileleri ile Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ne (TAYAD) bıraktım. Çünkü TAYAD'lıların durumu şu anda içler acısı. Büroları kapatıldı, dergileri baskıya uğruyor, bilgisayarlarına el konulmuş durumda. Cezaevlerinde olan ailelerin durumu gerçekte yürekler acısı. Çünkü bu ailelerin ekonomik durumları çok kötü. Her hafta evlatlarının ziyareti için çok büyük zorluklara katlanıyorlar. Ülkenin bir çok yerindeki F tipi cezaevleri şehir merkezinin dışına kurulmuş. Örneğin Kandıra, Tekirdağ, Sincan... Aileler cezaevlerine ulaşmak için çok yüksek bir miktarda yol parası ödüyorlar. Ve bu ailelerin ekonomik durumuna baktığımız zaman toplumun en alt kesimi. Göçmen, amele, işçi, ırgat, emekli. Zor bela geçinen insanlar bunlar. Bir dayanışma örneği sergilemeye çalıştım. Ve bu kitapla bu süreçte orda yaşanan dramlardan haberleri olmayan okurlarıma ve bu ülkede yaşayan bir çok insana, öğrenciye, aydın insana seslenme ihtiyacı duydum. Çünkü medyanın büyük bir ablukası var, tecridi var günümüz Türkiye'sinde, sansürü var. Başka bir ülkede böyle bir dram yaşansa herhalde o ülkede yer yerinden oynardı. Parlamento bu konuda kendini sorgulardı. İçişleri Bakanı istifa ederdi, Adalet Bakanı istifa ederdi. Ama özellikle dört yıldır süren sansür halkın kamuoyunun bu konuda uzak kalmasını sağladı. Ve ölümler duyulmuyor ve insanlarda bir tepki yaratmıyor. Böyle bir kısır döngüdür yaşanıyor. Şu ana kadar 111 kişi ölüm oruçları sonunda, içerde ve dışarıda hayatını yitirmiş durumda. En son Selma Kubat adlı genç bir kız hücrede kendini yakarak hayatına son vermiş durumda. Ve 500'e yakın insan sakat kalmış durumda. Bu da çok büyük bir dram. Wernicke Korsakov hastalığı yaygınlaşıyor. Benliklerini yitiren insanlar her geçen gün artıyor. Yürüye-

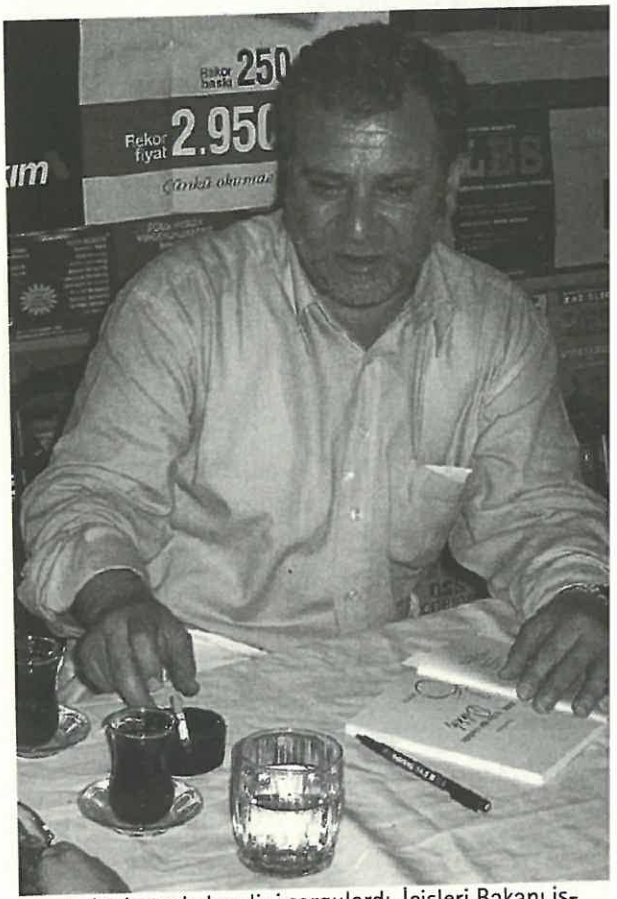

Mefistocu yürüyüş
yıkıntılar arasından tahta levhalarla geçtiğinde
Kahverengi evden
altı tip çıkageldi sessizce.

Ve yürüyüş kolu durdu.
6 tip eğilerek girdi
eski levhaları taşıyan
yürüyüş koluna.

6 arabada gidiyordular
Altısı da partili yoldaşlar
Küller arasında ve herkes bağırıyordu:
Özgürlük ve demokrasi!

Kamçı kabzasında bir kemik el
baskı, zulüm yürüyor.
Sanayinin ona armağan ettiği
bir zırhlı arabada.

Selamlar sallıyor herkese, paslanmış bir zırhlıdan
cüzzam, biraz hasta görünüyor.
Orinler saçarak her yanından, rüzgârda
kahverengi kolluğunu düzeltmeye çalışıyor.

Arkasından **sahtekârlık** geliyor.
Elinde bir koca bardak
Bedava bira. Yalnızca içmeniz
ve çocuklarınızı satmanız yeter ona.

Yüce dağlar kadar eski,
ve fakat hâlâ faal,
salaklık yürüyor yürüyüşte.
Sahtekârlıktan gözünü hiç ayırmıyor.

Arabanın kenarından sarkarak,
ve kolunu sallayarak, **cinayet** geliyor.
Hayvanlar rahatlık içinde geviş getiriyor.
şarkı söylüyorlar hep birlikte: Tatlı özgürlük rüyaları.[6]

Dünkü şok nedeniyle hâlâ titreyen
haydutluk bayramlıklarını çekmiş geliyor.
Bir junkerin mareşalinin
kucağında yerküre.

Ama bu büyük altılının tümü,
yerleşik, insafsızlar,
hepsi hep birlikte talep ediyor
Özgürlük ve demokrasi.

Bu altı pisliğin arkasından
kocaman bir pasta arabası geliyor.
İçinde pek iyi görünmeyen, bir
bilinmez mahlûkat gizli.

Ve yıkıntılardan bir rüzgâr esiyor.
Bir zamanlar oturdukları evlerin
yeni kiracıları, koca fareler
yürüyüşçülere ölüm türküleri söylüyor.

Ve onlar da molozlarla dolu sokaklardan
gelerek bu yürüyüşün kuyruğuna takılıyor
Ve incecik sesleriyle yaşasın özgürlük diye
cırtlıyorlar:
Özgürlük ve demokrasi! ✎

Bertolt Brecht, 1947,
Gesammelte Werke 10, Gedichte 3,
Edition Suhrkamp, Franhkfurt Main 1967,
s. 943-949,
Türkçeleştiren: C. Beritan)

(1) Şiir Almanca, içinde belli kavramlar İngilizve ve Fransızca olarak kullanılıyor, bunları yukarda yazdık. Şiirin başlığında ve nakaratlarda "özgürlük" Almanca, "demokrasi" İngilizce yazılıdır. Yani şiirin orijinal başlığı "Der anachronistische Zug oder FREIHEIT UND DEMOCRACY"dir.

(2) Orijinalde "Alors, enfants" - Fransız burjuva devriminin Marsilya (Marseillaise) marşının nakaratı

(3) Orijinalde God save the king - İngiliz milli marşındaki nakarat, Brecht kraliçeyi kral yapıyor yalnızca.

(4) Stürmer: Alman Nazi Partisinin günlük gazetesi.

(5) Isar: Almanya da Münih kenti içinden geçen nehir.

(6) Orijinalde "sweet dream of liberty"

meyen, konuşamayan, koltuk değnekleri ile yürüyen, düşünemeyen, en doğal ihtiyaçlarını tek başına karşılayamayan pırıl pırıl gençlerle her gün yüzyüze geliyoruz. Bu tabii bende çok derin bir suçluluk duygusu, manevi bir borç duygusu uyandırıyor. Dahası bu ölüm oruçları hep devam edecek... Yakın gelecekte meclisten geçmesi beklenen yeni infaz yasası, -dilerim geçmez- içerdeki insanların öz durumlarını çok daha ağırlaştıracaktır. Tek tip elbise dayatılıyor. Zorunlu çalışma yasası çıkıyor. Mahkumlara zorla iş verecekler angarya yaptıracaklar. Bu zorlu süreç daha da içinden çıkılmaz bir hale gelecek diye endişe ediyorum.

Güney: "Suçtur Umutsuzluğa Kapılmak" adlı kitabınızın tüm gelirini TAYAD'lı ailelere bırakarak çok güzel bir devrimci dayanışma örneği gösterdiniz. Hâlâ ölüm orucunu sürdürenlere vermek istediğiniz bir mesajınız var mı?

C. Ersöz: Ben bir çok ölüme tanık oldum. Küçük Armutlu'da olsun, başka evlerde olsun, tanıştığım, yakınlaştığım bir çok genç öldü. Bu çok talihsiz bir olay. O insanların hayatta olması için çok şey verirdim. Siyasi önder ve yöneticilerle ölüm oruçları durdurulamaz mı, başka siyasi tepki yöntemleri geliştirilemez mi diye bir çok defa konuştum. Çünkü giden can bir daha geri gelmiyor ve bu gerçekten çok ağır bir yük, en değerli varlıklarını ortaya koyuyorlar. Bu hem içerdekiler hem dışarıdakiler için de böyle. Ve sanki ben de onların ölümüne ortakmışım gibi bir duygu içine girdim, konuştuğunuz, tanıştığınız bir insanı görmeye gidiyorsunuz ve şehit olduğu söyleniyor. Ama ben yaşamaya devam ediyorum, yürüyorum, kitap okuyorum, gezip tozuyorum, yaşamaya devam ediyorum. Bütün bu ölümler benim vicdanımda olağanüstü tahribatlar yarattı. Evet, ben bu ölümler durdurulamaz mı dediğimde başka hiç bir çaremiz kalmadı dediler, bütün yolları denedik, her türlü siyasi tepki yöntemini uyguladık, dergiler bildiriler çıkardık, analar dayak yediler, dilekçeler yazıldı, imzalar toplandı, Ankara'ya yüründü ama hiç bir talebimize yanıt verilmedi dediler. En son üç kapı-üç kilit projesi gündeme geldi. Üçer kişilik hücrelerin kapılarının kaldırılarak birleştirilmesiydi. Adalet Bakanlığı bu talebe de yanıt vermedi ve bu noktaya gelindi. Yani bir tür karşılıklı inatlaşma diyebiliriz. Fakat bence bu inatlaşmanın asıl merkezi devlet ve Adalet Bakanlığı, onların katı tutumları. Önce vaatlerde bulundular, evet biz küçük koğuşlar düşünüyoruz, bir takım haklar getireceğiz, bırakın dediler ama en ufak bir adım atmadılar. Ve özellikle 2001'de F Tipleri hayata geçtikten sonra, hapishane doktorlarının raporlarına bakılırsa, başta psikolojik rahatsızlıklar olmak üzere, bütün hastalıklar dört beş kat artmış durumda. Ve bir çok mahkumda çok aşırı depresyon vakası teşhis edildi. Ülser, kronik baş ağrıları, böbrek rahatsızlıkları, bel ağrıları ve daha bir çok hastalık ortaya çıkmış durumda. Ve bunları tespit eden devletin özel doktorları dahi bu artışa dikkat çekiyorlar. Buna ek olarak içeride intiharlar başladı, kendini asarak yok eden mahkumlar var, kendilerini yakanlar var. Bu ağır depresyona katlanmak çok zor. Hücreleri üç kişilik yapmalarının nedeni, psikolojik bir sebep. Üç kişi bir arada kalırsa, iki kişi yakınlık kurup, diğerini dışlar mı? Bunu da bilerek yapmışlar. Bu insanlar, gençler bizim geleceğimiz, böyle bir şeyin reva görülmesi içler acısı bir durum. Bir de insani boyutu var; konuyu Avrupa'ya, İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıyoruz, oradaki aydınlarla, uluslararası insan hakları dernekleriyle görüşüyoruz, fakat işin asıl acı yanı demokrasi ve insan hakları şampiyonu olduğunu iddia eden Avrupa Birliği, bizzat kendisi F Tiplerini yaratıyor. Avrupa'nın en gelişmiş demokratik ülkelerinde F tipleri var. Almanya'daki F Tiplerini gördüm, Türkiye'dekileri aratmayacak kötü koşullara sahip. Orada da aynı şekilde mahkumlar aşağılanıyor. Türkiye ya da Avrupa, siyasi mahkumlar için değişmiyor. Ben Avrupa Birliği'ne karşı değilim ancak her şeyi görelim, ikiyüzlülükleri görelim, hemen yüceltmeyelim. Bugün Irak'ta insanları katleden, işkenceler yapan, insanlık dışı muamelelerde bulunan kişiler, devletler Avrupa Birliği'ne üye değil mi? İşkencelerin büyük çoğunluğunu İngiliz askerler yapıyor, İngiltere AB'ye üye değil mi? İspanya da Irak'taydı. Hani AB dünyaya insan hakları getirecekti? AB Irak'taki korkunç işgale karşı çıktı mı? Sesini çıkartabildi mi, Amerika'ya engel olabildi mi? Irak işgalinin suç ortaklarından biri de AB'dir. AB'nin ikiyüzlülüğünü de görmemiz gerekir.

Güney: Bu anlattıklarınız burjuva demokrasisinin gerçek yüzünü göstermiyor mu?

C. Ersöz: Burjuva demokrasisinden de öte, bunda demokrasinin bir suçu yok. Bir ülke, bir devlet, bir canavar hiç bir neden göstermeden bir ülkeyi işgal edebiliyor, hangi çağda yaşıyoruz? Bu bence 250 yıl öncesine geri dönmektir. J. Jack Rousseau 1750'lerde şöyle demiştir: "Her güçlü olan her zaman haklı değildir." Bu aslında otoriter, emperyal devlet anlayışına karşı çıkan bir görüştür. Güçlülük haklılık anlamına gelmez. O güne kadar Ortaçağ'da feodalite içinde yaşananlar üst yaşam hakkını getirmiştir. Fransız Devrimi ile burjuva demokrasisi oluştu ve güçlü her zaman haklı değildir dedi, özgürlük, kardeşlik, eşitlik dendi. Ama bu kağıt üstünde kalmaya mahkumdur çünkü böyle bir durumda ne özgürlük ne de eşitlikten söz edilemez. Ama bugün, tam 250 yıl sonra bir devlet çıkıyor, ben güçlüyüm ve haklıyım diyor. Bu gelinen noktada biz ne burjuva demokrasisinden, ne insan haklarından, ne de uygarlıktan sözedebiliriz. Bu orman kanunudur. Yüzyıllardır, insanlar savaşmış, savaşlara karşı sanatsal kültürel bir miras oluşmuş ve bir devlet ortaya çıkıp hunharca yok etmiştir hepsini. Irak işgali aslında dünyada entelektüellerin gücünün bir halisünasyondan ibaret olduğunu gösteriyor. Aslında aydın-

lar yenilmiştir, sanat yenilmiştir. Eğer entelektüel güç dünyaya hakim olsaydı bugün Amerika elini kolunu sallaya sallaya Irak'a giremezdi. Amerika'nın gelişmiş ekonomisi karşısında bütün değerler çiğnendi, bütün anlaşmalar ihlal edildi, insanlık boyun eğdi.

Güney: Güzel bir konuya değindiniz. Son kitabınızda da bir anlamda hem kendinizi hem aydınları sorguluyorsunuz. Bu noktada aydınların rolü konusunda ne düşünüyorsunuz?

C. Ersöz: Kışkırtıcı bir söylem gibi anlaşılacak ama ben bunu gözlerimle gördüm; televizyonlar ve medya cezaevi konusuna değindiği zaman bir çok aydın konuşmalar yaptı, taleplerde bulundu. Ancak Genelkurmay'dan sansür gelince, medya bu konuyu görmezden gelmeye başlayınca, aydınlar da çekildi. Acaba aydınlar haber olmayınca insan hakları konusunda konuşmaya tenezzül etmiyorlar mı? Neden kamera varsa aydınlar var, kamera yoksa aydınlar yok! Acaba aydınlar da bu görücü çağının kurbanı mı oldular? Dertleri görülmek mi, yoksa sorunları çözmek mi? Evet, kendi reklamlarını yapmak istiyorlar. Neden artık ilgisiz kalıyorsunuz gibi sorulara da "çok uzattılar, inatlaştılar,

Başlarına bela olmak için kıpırda biraz

CEZMİ ERSÖZ

Seni her gün biraz daha tahakküm altına alan sistem ve otoriterler karşısında kendini güçsüz hissediyorsan ve bu yüzden onurun fena halde inciniyorsa,

Baskının, medyanın ve teknolojinin seni sınırlamadığı yaşam alanlarında hiçlik duygusunu aşıp varoluşunu doya doya yaşamak istiyorsan,

Sana dayatılan oyunun kurallarından biri olan "başarıyı" reddediyorsan ve bu oyunu statükoyu istemiyorsan; bedenin bu kuralların içinde esir, ama hayallerin, düşlerin, arzuların hâlâ kendilerine özgür kıyılar arıyorsa,

Ulusal güvenlik ve sınır gibi dertlerin yoksa ve bu baskıcı, paranoyak devlete hizmet etmeyi reddediyorsan,

Anarşist, özgürlükçü, bireyci diye geçinen insanların bireysellik diye yücelttikleri şeyin aslında teorize edilmiş bencillikten başka bir şey olmadığını biliyorsan,

Özgürlükçü olmaktan liberalliği anlamıyorsan, bireyselliği savunduğun kadar dayanışmayı ve paylaşmayı da savunuyorsan,

Bireyci mülkiyete karşı olduğun kadar toplumun mülkiyetine de karşıysan, zaten toplumdaki her şeyin, senin ve herkesin olduğunu biliyorsan,

Otoritenin ve köleliğin tarihin hiç bir döneminde olmadığı kadar günümüzde içselleştirildiğini hissediyorsan ve teknolojiye karşı olduğun kadar, geleneksel dönemdeki kimi incelikleri korumak ve onları hayata geçirmek istiyorsan,

Bugün ulus devletin, sermayenin insanlara dayattığı sahte bir kimlik ve bir olgu olduğunu anlamış ve kendini hiç bir ulusa ait hissetmiyorsan; ama Kürt halkının özgürleşme mücadelesine sonuna kadar destek vermek gerektiğine inanıyorsan, ancak merkezi Diyarbakır olacak olan otoriter bir devleti de kabul etmem diyorsan, merkezi Diyarbakır olan bir devlete karşı çıktığın kadar Şırnak adı verilen yerleşim yerinin her tür baskıdan ve tahakkümden kurtulması sorununu hep gündemde tutmak gerektiğini ileri sürüyorsan,

Yıkılması gerekenin ne olduğunu biliyor ama yıktığının yerine ne koymak gerektiğini mutlaka bilmek zorunda değilim diyorsan, eğer yıktığının yerine birşey koymayı bugünden planlamanın da bir tür kontrol olduğunu düşünüyorsan ve kurgulanmış her tür plan ve programa karşıysan,

Hiyerarşik, baskıcı, otoriter olmayan örgütlerde kendi iradeni hayata geçirmek; ama aynı zamanda senin gibi olan insanlarla ve onların bağımsızlığına saygı duyarak, ama onlara sorumluluk duyduğunu da unutmadan bugün sana otoritenin çizdiği sınırların çok ötesine taşmak istiyorsan,

Örgütlerin program ve tüzüklerinin ruhsuz olduğuna inanmışsan, bir programdan çok ruhunda davranmak isteyen biriysen,

Arzu olmadan coşkuyu ve doyumu yaşayamayacağını artık kesin olarak biliyorsan, başkasını oynayan bir fail olmak artık sana çok güç geliyorsa,

Kendini merkeze koymak, ama asla benmerkezci olmak istemiyorsan ve hiçbir zaman bir topluluğun içinde erimek istemiyorsan,

Yıkıcı söylemini bu otoriter bütüncüllüğün karşısına alternatif olarak çıkarmak istiyorsan,

Kapitalist ahlaka karşı olduğun kadar, aşiret ahlakına da karşıysan ve günübirlik bir ekmek

onlara da güvenmiyoruz" gibi kılıflar uydurmaya başladılar. Burada aydının tutumu sorunu çözmek için mücadele olmalıdır. Bunu sadece insan hakları için yapmalıdır, ne bir örgüt ne de devlet için. Eğer bunu yapmıyorsa, onun aydın kimliği sorgulanmalıdır.

Güney: Son üç dört yıldır AB'ye girmek adına bir dizi uyum paketleri çıkarıldı, Kopenhag Kriterleri yerine getirilmeye çalışıldı. Size göre gerçekten demokratikleşiyor muyuz?

C. Ersöz: Sanal bir demokratikleşme var. Bir taraftan özellikle Kürt coğrafyasında, Kürtçe dili üzerindeki baskılar eskiye göre hafifledi. Kürtçe konserler veriliyor, Kürtçe dergiler çıkıyor, Kürt dilini öğretmek için dernekler, dershaneler açılıyor, Urfa'da açıldı mesela, Batman'da açıldı, Ciwan Haco gelip konser verdi. 1995-96'ları düşünürsek bunlar olumlu şeyler. Ama öbür taraftan, insan hakları raporuna göre 2003'te işkence arttı. Ve bu işkenceler karakollarda ya da cezaevlerinde olmuyor; insanlar kaçırılarak yapılıyor işkence, ormanlık alanlarda yapılıyor. Polis, gösteri ve eylemlere, özellikle sosyalist parti ve öğrencilerin gerçekleştirdiği eylemlere çok sert müdahalelerde bulunuyor. Kafalar, kollar kırılıyor. Hani gösteri ve toplantı özgürlüğü vardı? On gün önce TAYAD'lılar bir eylem yapmak istediler, kafalar kollar kırıldı, onlarca kişi gözaltına alındı. Çok sanal bir demokratikleşme var Türkiye'de, içi doldurulmamış, henüz bu konuda güvenlik güçleri eğitilmemiş. Demokratikleşiyoruz demek kolay, bunun uygulamalarını görmek istiyoruz. Yukarıdan aşağıya özgürlükler bana biraz yapay geliyor. Özgürlüklerin iç dinamiklerle kazanılması gerekir. AB istediği için çıkarılan kağıt üzerinde kalan özgürlükler, birkaç gün sonra kendini alanlarda, eylemlerde gösteriyor. AB'ye girelim ama iç dinamiklerimizle girelim. Bugün YÖK'ün baskıları had safhada, öğrenciler en demokratik haklarını bile alamıyorlar, binlerce öğrenci, basın açıklaması yaptı diye, eyleme katıldı diye soruşturma yiyip okuldan atılıyor, bunlar varken demokratikleşmeden bahsedemeyiz. Parlak sözler söylemek kolay, icraat görelim.

Güney: Peki tabandaki demokrasi bilincini nasıl görüyorsunuz, size göre gelişmiş durumda mı? Halkımız bu baskılara ve yoksulluğa karşı mücadele bilinci taşıyor mu?

C. Ersöz: Bunu söyleyemeyiz, halkımız demokrasi bilincinden nasibini almamış durumda. Türkiye çok sancılı bir süreçten geçiyor, aşiretler çözülüyor, kentleşme yaşanıyor, popüler kültür, televizyon, medya çok sarsıcı, şok edici süreçlere sürüklüyor. Son dönem artan töre cinayetleri bunun ürünüdür. Kızkardeşini bir adamla görüyor abi ve gelip vuruyor kardeşini, aile meclisi namusumuz temizlenecek diye karar alıyor ve genç kızlar, kadınlar öldürülüyor. Geçtiğimiz haftalarda bir baba kızını telle boğarak öldürdü. Çok kötü bir süreç. Bir tarafta olağanüstü derecede zengin, parasını nereye harcayacağını bilemeyen insanlar, bir tarafta karnını doyurabilmek için sokaktan ekmek kırıntısı toplayan yoksulun yoksulu insanlar. Toplumun yüzde yirmisi zengin, yüzde sekseni açlık sınırında olan bir ülkedeyiz. Köhnemişler egemenliğinde potansiyeli yüksek, genç bir toplumuz. Kaynakları bol ama faşizan, baskıcı, köhnemiş zihniyetlerin egemenliğinde. Bu toplumun sancısız olması mümkün değil. Hayatın her alanında baskı altında olan, devlet ya da polis baskısı değil sadece, evde, okulda, sokakta dövülmüş, aşağılanmış, hayatın her alanında gücün egemenliğini

---

kavgası değil, topyekün özgürlüğün kavgasını vermek için zamanın geldi de geçiyor olduğunu artık çok iyi anlamışsan,

Bugüne kadar sana demokratlık, eşitlik nutukları atanların kendi kariyerleri uğruna, seni koyun gibi güttüklerini geç de olsa anlamışsan, yönetime karşı çıkanlar tarafından yönetilmek sana ağır geliyorsa,

Hiyerarşik, baskıcı ve dikey bir şekilde örgütlenmiş alt kurulların üst kurullarına bağlı olduğu bir politik oluşum içinde yer almanın senin özgürlüğünü ve özgürlüğünü elinden almak anlamına geldiğini fark ediyorsan ve bu tarz politik oluşumlarda savunulan kimi erdemlerin birçok taktik manevralar sırasında ezilip, yok edildiğini; amaçların bir süre sonra araçlara feda edildiğini ibretle görüyorsan,

Seni bunaltan kent yaşamı, bu tahakküm sistemi, endüstriyel çılgınlık ve bunun sonucu olarak oluşan çevre kirliliğine karşı birşeyler yapmak için yeşil harekete ve bu erkek devletin yarattığı cinsiyetçiliğe karşı çıkmak için feminist harekete ilgi duyup, ancak bu hareketlerin kafandaki sorulara yeterince yanıt vermediğini gördüysen,

Statükonun ötesinde olan birşeyler tasarladığın halde, bu tasarladıklarını bir türlü hayata geçirememişsen,

Gayri meşru bir ruhun olduğunu ve her şeye karşın çocuk kaldığını ve hâlâ matematiği kavrayamadığını ve müfredatlardan nefret ettiğini düşünüyor ve yüzyıllardır terbiye edilmiş bilincini reddetmek istiyor ve herşeye devletin sana zorla verdiği kimliği yakarak başlamak istiyorsan, sen de Promete gibi önce insanın özgürlüğünü yok sayan tanrı iradesine başkaldır ve bir "Ateş Hırsızı" ol ve ateşi çal ve bizle beraber özgürlüğe doğru koşmaya başla. Bu asil ve sonsuz koşuya sen de katıl!... ✎

(Bu yazıyı yayınlanması isteğiyle Ezgi Özdoğru isimli okurumuz göndermiştir.)

yaşamış ve bu yüzden korkup sinmiş, kendine saygısı olmayan, sinmiş, kendinden güçsüzü ezen, yarı faşizan, zorba, otoriteryen bir insan türümüz var. Bu yapıdaki bir insana demokrasi bilincini kısa sürede vermek zordur. Demokrasi bilinci alabilmesi için, kendine güvenen, saygısı olan bir insan olması lazım. Korkan bir insana demokrasi bilinci veremezsiniz. Korkan insan yalan söyler, hakkını savunamaz. Öncelikle insanımızın beyninden bu korkuyu atmamız gerekir. İnsanlara bireysel kaygının ne demek olduğunu anlatmamız gerekiyor, haklarının neler olduğunu anlatmamız gerekiyor. İşte o zaman demokratik bilince sahip bir insanla karşı karşıya kalırız. Bu da çok uzun bir süre alacağa benzer. Devlet otoritesinin olmadığı yerlerde in-

sanlar daha katı ve cani tutumlar sergileyip, kendileri ceza veriyorlar savunmasız insanlara. Sonra da devlet gelip kurtarıyor o savunmasız insanları. Otorite insanları önce saldırganlaştırıyor, korkak, silik bir canavar haline getiriyor, sonra da ben varım, ben korurum, siz eğin başınızı diyor. Sorunun kaynağı otoritedir. Yıllardır insanlara, üçkağıtçılık yapın, uyuşturucu satın, vergi kaçırın, adam öldürün, pis işler yapın ama sakın siyasi işlere bulaşmayın yoksa tepenize binerim bilincini taşıdı otorite. İşte bu ikiyüzlü anlayış yüzünden insanlar politikayla uğraşmayıp, kendi çıkarlarının peşine düştüler. Ne de olsa devlet bir şey demiyor diyerek, bir sahtekârlık kültürü gelişti. Hırsız bir insan tipi oluşturdular. Bilgisi olmadığı halde konuşan, hakkı olmadığı halde başkasının hakkına tecavüz eden, demokrasi için hiçbir çaba göstermeyip, nereden ne bulursam yanıma kârdır mantığını taşıyan, çevreyi kirleten, ağacı kesen ama vicdanen rahat, cahilliğini gizleyen bir insan tipi yarattılar. Ve ne yazık ki bu insan tipi Türkiye'nin politikasını belirliyor, televizyonların reytinglerini bunlar yükseltiyor, popüler kültürü bunlar yaşatıyor. Bu insan tipi bukalemun gibidir, her kalıba uyar. İşte bu insan tipinden dolayı Türkiye bu durumda.

Güney: Evet Türkiye'deki insan tipini çok iyi tanımladınız, bu insan tipini zaten devlet yarattı daha iyi yönetebilmek için. Peki buna karşı halkın aydınların rolü ne olmalıdır?

C. Ersöz: Aydınların çok büyük rolü olmalı, eğer olmazsa kendisine aydın dememelidir. Türkiye'de sol, sosyalist partilerin aldığı oy oranı çok az. Birçok kitle örgütü var, birçok sendika var, birçok siyasi grup var, zaman zaman ittifaklar yapıyorlar ama özellikle sol partiler özeleştiri yapmıyorlar. Biz neden bu noktadayız sorununu tartışmıyorlar. Varolan bütün partilerin kendilerini sorgulamaları gerekiyor, sosyalizmin ne olduğunu, sosyalist birey olmanın gereklerini yeniden gözden geçirmeleri gerekiyor, geçmişi sorgulayıp, nereden bu noktalara gelindiğini dar grupçu bakmadan, parti çıkarları gözetilmeden, objektif değerlendirmeler yapmaları gerekiyor. Siyasetten kopmuş ama demokrat, okuyan, araştıran insanlara görevler vermesi gerekiyor. Siyasi önderlik olmadan aydın insan oluşturulamaz, toplum dönüştürülemez. Bu ancak siyasi önderlik ile parti ile mümkündür. Sol partiler dayanışma içinde olup, ortak hedefler belirlemelidirler. 1 Mayıs'ta beraber yürümeyeceksek nerede beraber olacağız? Bugün özelleştirme furyası başladı, kamu yönetimi yasa tasarısı gündemde, işçiler memurlar tasfiye edilecek, tüm bu sorunların ayrı olduğu bir dönemde 1Mayıs ayrı yerlerde kutlanıyor. Birlik ve dayanışma içinde olunması gerekir.

Güney: Sayın Ersöz, az önce demokrasi hakkında konuştunuz, kitabınızın bir yerinde faşizmden bahsetmişsiniz. O zaman Türkiye'de bir faşizmden söz edilebilir mi?

C. Ersöz: Genel anlamda, yönetimsel anlamda faşizm tanımı çok abartılı olur. Zaman zaman uygulanan faşizan uygulamalardan sözedebiliriz. Türkiye'yi tanımlamak kolay değildir. Türkiye'de dünyanın başka bir yerinde karşılaşamayacağınız şeylerle karşılaşabilirsiniz, düğünde havaya ateş açarken beş altı kişiyi öldürme özgürlüğü var ama kitap yazma, fikir üretme özgürlüğü yok. Alaturka demokrasi var Türkiye'de!

Güney: "Suçtur Umutsuzluğa Kapılmak" adlı kitabınızın tüm gelirini TAYAD'lı ailelere bağışlamakla devrimci bir dayanışma örneği sergilediniz Bunun için size teşekkür ederiz. Ayrıca söyleşi için de zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

C. Ersöz: Ben de Güney dergisine çok teşekkür ediyorum.

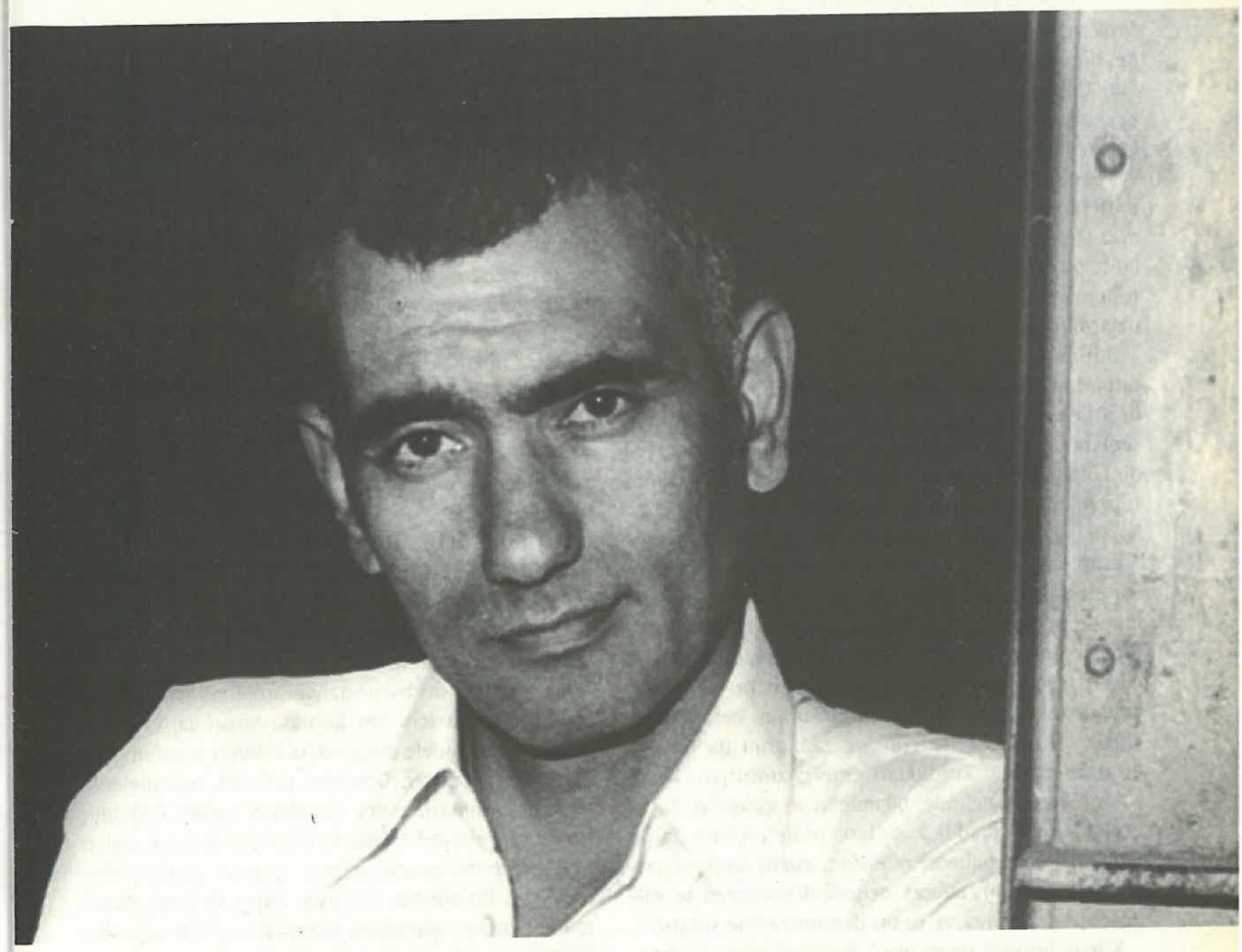

Bir küçük burjuva illeti olan grupçuluk devrim düşmanlarına devrimin güçlerini kundaklama fırsatı verir!

YILMAZ GÜNEY

"Biz işçi sınıfının birleşik cephesinden yana ve sınıf düşmanına karşı olduğumuz süre, ne şahıslara, ne bir örgüt ya da partiye, hiç kimseye saldırmayacağız. Buna karşılık, işçilerin eylem birliğini köstekleyen şahısları, örgütleri ve partileri eleştirmek, proletaryanın ve onun davasının menfaati icabıdır, görevimizdir."
DİMİTROV

1. GRUPÇULUĞUN SINIF KÖKENLERİ

Devrimci hareket içinde, gerçekten devrim isteği taşıyan ve bu doğrultuda mücadele eden bütün içten unsurları rahatsız eden siyasi grupçuluğun, özellikle de bu örgütsel anlayıştan canalan sekterliğin, kendini beğenmişliğin toplumsal ve ideolojik dayanaklarını küçük burjuva yapısında aramalıyız. Grupçu olmak ya da olmamak isteğe bağlı bir olay değildir; belirleyici olan maddi koşullardır, grup yapısında ısrar edenlerin sınıfsal içeriğidir. Küçük burjuvazinin örgütlenme anlayışındaki kı-

sırlık ve bağnazlık, kaynağını, küçük üretim temelinde biçimlenmiş küçük burjuva dünya görüşünden alır. Çöken ve eriyen bir sınıf, doğası gereği telaşlı, kaypak ve saldırgan olur. Küçük burjuva, işçilere, emekçi kitlelere karşı küçümseyici, kendini beğenmiş ve bağnazdır. O, hiçbir zaman proleterleşmeyi ve proletaryanın davasını bir amaç olarak önüne koymaz. Zengin olma, sınıf değiştirme umudu ise süreklidir; bu umut ise onu zenginlere karşı yardakçı ve teslimiyetçi yapar. Onlarla, en küçük çıkarları için uzlaşmalara girmekten çekinmez.

Bütün dünya devrimlerinin deneyimleri, çöken sınıflardan biri olan küçük burjuvazinin, tutarlı bir örgütlenme anlayışına sahip olmadığını, disiplinli ve sağlam bir tutumu benimseyemediğini göstermektedir. Bir yanda emperyalistlerin, büyük burjuvazinin, toprak ağalarının baskısı, öte yanda gelişen ve güçlenen, şu ya da bu sınıfın kuyruğuna takılmanın çıkmazını kavrayan ve bağımsız bir güç olarak kendini vareden devrimci proletarya hareketi arasında kendine yer arayan küçük burjuvazinin saflarında süreli çözülmeler olur; bu süreçte proletaryanın devrimci saflarına yüzeysel devrimci heveslerle ve binbir hayallerle katılan bir takım unsurlar, beraberinde küçük burjuva özelliklerini ve zaaflarını da birlikte götürürler. İlişki kurdukları emekçi unsurları, kendi kavrayışları temelinde biçimlemeye çalışırlar fakat proletaryanın maddi koşulları, proletaryanın tarihi mücadelesinin bilimsel mirasları, küçük burjuva anlayışları mahkûm edecek değerli deneyimleri ve bilgileri proletaryaya ve onun devrimcilerine ulaştırır.

Küçük burjuva siyasi çizgi, örgütsel alana görünümü ve adı ne olursa olsun, içeriği anlamında grup biçiminde yansır. Yani adı "parti" de olsa, öz itibariyle gruptur, siyasi olarak grupçudur. "Parti" adı, kendi grubunu, kendi kendine parti ilan etmesinden başka bir şeyi ifade etmez. Grupçuluk anlayışı, küçük burjuva mülkiyet ve rekabet anlayışı temelinde, küçük burjuvaziye özgü hastalıklı duygularla beslenir. Dünya devrimci hareketi bize, küçük burjuva anlayışını aşamamış unsurların, çoğu kez partinin oluşturulması ve inşası süreci içinde bile kariyerist ve grupçu yapılarını ve eğilimlerini sinsice koruduklarını ve parti içinde siyasi hiziplerin kaynağını oluşturduklarını öğretir. Bugün, grupçu bir ruhla eğitilen grup taraftarları içinde, grup içinde grup oluşturma eğilimleri açıkça görülmektedir. Grupları sürekli huzursuz kılan nedenlerin başında, grup içi çelişmelerin keskinleşmesi gelmektedir. Her grup, bir diğerinin çöktüğünün, kendilerinin ise geliştiğinin propagandasını yapmaktadır. Kişiler, bir gruptan diğerine geçtikçe, nitelikleri ne olursa olsun övgüye layık görülmekte ve itibar sahibi edilmektedir. En olumsuz, en cüruf unsurlar için bile grup kapıları ardına kadar açıktır.

Devrimci proletarya, proletarya devrimi ve proletarya diktatörlüğü mücadelesi yolunda, uzun bir tarihi dönemi ve toplumsal pratiğin her alanını kapsayan sınıf savaşları içinde, her tipten özel mülkiyet duygusunu, bu duyguların etki ve kalıntılarını ve bu duygu ve düşüncelere tekabül eden ve aynı zamanda bu duygu ve düşüncelerin örgütsel temelini oluşturan gruplaşmaları, hizipleşmeleri, canaldıkları mülkiyet biçimleriyle birlikte bir daha hortlamamak üzere yerle bir ederek zafere ulaşacaktır. Bunun için zorunlu ilk adım, grup yapılarını parçalamak doğrultusunda, tutarlı ve ilkeli bir ideolojik mücadele vermek olacaktır. Çünkü devrimci proletarya, düşmanlarını yenebilmek için grup öncülüğünü değil, partinin öncülüğünü zorunlu önkoşul olarak görür. Ayrıca, yalnızca proletaryanın öncülüğü ile de düşmanı yenemeyeceğini çok iyi bilir.

2. GRUPÇULUK, DÜŞMANI TAKTİK PLANDA KÜÇÜMSEYEN, ÖZÜNDE SAĞ BİÇİMDE "SOL" KÜÇÜK BURJUVA ANLAYIŞIN İFADESİDİR

Sınıf mücadelesinin yükselişi, bütün sınıfları, özellikle de burjuvaziyle proletaryayı, son hesaplaşma için her konuda hazırlığa, cepheler kurmaya, mücadele organ ve silahlarını yeniden gözden geçirmeye iter. Devrimci saflarda, mücadelenin belli bir aşamasına dek grupların varlığı doğaldır; hatta kaçınılmazdır. Grupları yetersiz kılacak, onları birleşmeye zorlayacak nesnel koşullar henüz gelişmemiştir. Bu dönem, kavrayış, arayış ve geçiş dönemidir. Gruplar, olanakları elverdiğince, sınıf mücadelesinin yaygınlaşmasına, siyasal ve toplumsal gerçeklerin açıklanmasına yardımcı da olurlar. Ve kabaca da olsa -olumlu ve olumsuz anlamda- safların berraklaşmasına hizmet ederler. Ama öyle bir tarihi dönem gelir ki, bir siyasi grup, adı ister "parti", ister "dernek", isterse bir yayın çevresinde "örgütlenmiş" insanlar topluluğu olsun, içeriği anlamında, gerçek bir proletarya partisi karşısında, onun gelişmesinin ve mücadelesinin önünde bir grup olarak kaldıkça, proletaryanın ve ezilen emekçi kitlelerin devrimci mücadelesine zarar verir. Doğaldır ki, devrimci süreç içerisinde, bütün istek ve dileklere karşın, birtakım gruplar varlıklarını sürdürmeye çalışacaklardır; birden çok "parti" de olacaktır. Hatta bazı grupların varlığı, olumsuz, bireyci, anarşist, bozguncu unsurları bağrında toplayacağı için, devrimci hareketin safından atılmışları, bir mıknatıs duyarlığıyla kendi çevresinde toparlayacağı için, devrimin güçlerinin arınması açısından yararlı da olacaktır. Kuşkusuz, değişmez tek gerçek, devrime damgasını vurabilecek partinin tek olacağıdır. Öte yanda, devrim kendisine yararlı olan her kıpırtıyı, her eylemi ve katkıyı, hangi biçimsel yapıdan gelirse gelsin, özenle kucaklayacaktır. Bu kucaklama işlemini doğru ve her eylemi birbiriyle bağ-

lantısı içinde değerlendirecek olan partidir. Parti, ilk elde, çeşitli grup yapıları içine dağılmış proleter devrimcilerin grup yapıları içine sığmamaları sonucu kitleler içinde önderlik niteliklerini kazanmış ileri unsurlarla, bağımsız devrimcilerle, devrimci bir program temelinde ilkeli birleşimini emreder. Parti, proletaryanın yeni bir dünya kurma savaşımı içinde pişmiş (başlangıçta çeşitli zaaflar taşımış olsalar bile) en ileri, en bilinçli, en deney sahibi fedakâr unsurların, Marksist-Leninist ideoloji ve teori temelinde birliği demektir. Devrimini gerçekleştiren bütün ülkelerde genellikle böyle olmuştur. Küçük küçük Marksist gruplar, bağımsız kişiler, mücadele içinde birleşmişler ve proletaryanın partisini oluşturmuşlardır. Burjuvaziye ve her türden gericiliğe karşı mücadelede, olumsuzluklardan ve zaaflardan olabildiğince arınarak, siyasi, ideolojik ve örgütsel inşayı gerçekleştirmişlerdir. Kitlelere önderlik etme görevini yerine getirerek devrimi başarıya ulaştırmışlardır.

Bir partinin ya da bir grubun siyasi çizgisinin niteliğini belirleyen temel ölçüt, partinin (ya da grubun) ülkedeki toplumsal, ekonomik ve siyasi yapıyı doğru değerlendirip değerlendirememesi, objektif koşullara en uygun subjektif etkenleri oluşturup oluşturamaması, bu doğrultuda sağlıklı adımlar atıp atamaması, sınıflararası ilişkileri ve çelişkileri doğru değerlendirip değerlendirememesi, sloganlarının doğruluğuna kitleleri kendi deneyimleriyle inandırıp inandıramaması, ulusal sorun karşısında doğru tavır takınıp takınamaması, kitlelerle canlı bağlar kurup kuramaması, kısacası, Marksizm-Leninizm'in evrensel gerçeği ile ülkenin somut devrimci durumunu yaratıcı bir biçimde birleştirip birleştirememesidir.

Bir parti, doğru bir siyasi çizgiye ve bu çizgiyi hayata geçirecek, emekçi kitlelere götürebilecek ve onları örgütleyebilecek kadrolara sahipse, er geç devrimi gerçekleştirmeyi başarır; bir grup, doğru bir siyasi çizgiye ve bu siyasi çizgiyi özümlemiş sağlıklı kadrolara sahipse, belli bir mücadele süreci içerisinde, diğer grupları, siyasi, ideolojik ve örgütsel değişime uğratır; o grupların en ileri unsurlarını kendi bayrağı altında toplar ve partileşmeyi sağlar. Ya da bir grup gerçekten doğru siyasi bir eğilime sahipse, kendi siyasi çizgisinin eksik ve zaaflarını kavrar, bağnazlığa düşmeden diğer grupların doğrularıyla kendi doğrularını birleştirir; bu yeni siyasi, ideolojik ve örgütsel bileşim, partinin çekirdeğini oluşturur.

Siyasi çizginin doğruluğu ya da yanlışlığı, subjektif değerlendirmelerle belirlenmez. Bir grubun ya da kişinin kendisi için yaptığı değerlendirmeler, bizim için değerlendirmenin sadece bir yönünü oluşturur. Kağıt üzerinde genel doğrular yeterli değildir. Asıl değerlendirme, toplumsal pratik içerisinde, sadece grupların ve kişilerin kendi istemleri doğrultusunda değil, üretim mücadelesi, sınıf mücadelesi temelleri üzerinde yükselen hayatın yeni güçleri tarafından, bizzat hayatın içinde yapılacaktır. Çeşitli değerlendirmeler ve tesbitler arasındaki farklılıkların kökleri bir yanıyla Marksizm-Leninizmin kavrayış düzeyi, özellikle ve öncelikle de ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısının derinliklerinde aranmalıdır.

Değişmek ya da değişmemek isteğe ve iradeye bağlı değildir; istemek ve irade, değişimin sadece bir unsurudur. Tayin edici olan, hayatın maddi zorluklarıdır, gereksinimleridir. Her sınıf, tarihi zorunluluk gereği, kendi çıkarları doğrultusunda siyasal ve toplumsal değişimi ya da değişmemeyi amaçlayan bir mücadele içinde yer alır. Bu nedenle, her sınıf, değişimi -ya da değişmemeyi- kendi yararına gerçekleştirebilecek örgütlenmelere, çalışma ve mücadele biçimlerine, sınıf dayanaklarına ve çeşitli ittifaklara ihtiyaç duyar. Sınıf mücadelesi, toplumsal yapıyı temelinden sarsar. Bu alt üst oluş içinde, küçük burjuvazi, kendi dar dünyasına tekâbül eden grupçu örgütlenmede ve bir avuç insan yığınıyla yetinmede ısrar edecektir. O, örgütsel başarısızlığın ana nedenlerini araştırmak, hatalarının köklerini bulmak yerine, körü körüne, hırçınlığını ve bağnazlığını sürdürecek, gözlerindeki perdeyi aralamakta direnecektir. Öte yanda, proletaryayı modern üretim koşullarından ötürü en devrimci sınıf haline getiren özelliklere ve nedenlere baktığımız zaman, proletaryanın grupçuluğa ve her türden dar anlayışa ve idealizme karşı mücadelesinin içeriğini anlayabiliriz. Proletaryanın yalnızca öncüsüyle (parti ve sınıf olarak proletarya) devrimi gerçekleştiremeyeceğinin temel nedenlerini kavradığımız zaman, proletaryanın dünya görüşü, buna uygun düşen örgütlenme ve ittifaklar anlayışı ve mücadele biçimleri ile grupçuluk ve grupçuluğun mücadele biçimleri ve birlik arasındaki uzlaşmaz çelişmeleri de görürüz.

Grupçuluk, devrim güçlerini hayatın her alanında böler, cılız düşürür. Gençlik kesimlerinde, sendikalarda, demokratik kitle örgütlenmelerinde ve hatta cezaevlerinde durum böyle değil midir? Grubun çıkarları ile devrimin çıkarlarını özdeş görenler, kendi geçmişlerine ve bugüne kadar temel sorunlarda bile kaç kez görüş değiştirdiklerine bakmalıdırlar. Bu arkadaşlara göre "En temel siyasetler bile, değişir, fakat gruplar değişmez."

Grupçuluk, özde sağ, biçimde "sol" bir anlayışın sonucudur. Çünkü küçük burjuva örgüt anlayışı, düşmanı taktik olarak küçümseyen siyasal ve örgütsel anlayışın ifadesidir. Mao, emperyalizmi konu edinirken, onun ikili tabiatını belirtir; onun hem kağıttan kaplan, hem de gerçek kaplan olduğunu özellikle vurgular. Bu iki yanı, hem kof hem de güçlü yanı birlikte ele almak, fakat birbirlerine karıştırmamak gerekir. Emperyalizmin ve her türden gericiliğin, uluslararası proletaryanın ve ezilen ulus ve devrimci halk-

ların devrimci ulusal kurtuluş savaşları ve toplumsal kurtuluş mücadeleleriyle yıkılacağına inanmamak, sağ oportünizmin teorik temellerini oluşturur. Diğer yanını, yani, günümüz koşullarında, emperyalizmin uluslararası örgütlenme düzeyini, askeri, ekonomik ve siyasal gücünü, bir yığın yenilginin deneyimlerinden çıkardığı dersleri, karşısındaki güçlerin mücadele tecrübesizliğini (ulusal anlamda) hesaba katmamak da maceracılığın teorik temellerini oluşturur. Maceracılar, bir vuruşta emperyalizmin ve işbirlikçilerinin güçlerini yıkacaklarını sanırlar, küçücük başarıları abartırlar, devrimci ruhun ve kararlılığın tekbaşına tayin edici olduğunu düşünürler. Nesnel koşullarla, öznel koşulların uyumunun gerekliliğini ve belirleyici olduğunu unuturlar. Bu nedenlerle, grupçulukta ısrar, örgütsel anlamda maceracılık sayılmak gerekir.

Emperyalizmi ve işbirlikçilerini taktik olarak önemsemeliyiz. Onlardan korkmalıyız. Gerek emperyalistlerin kendi aralarındaki, gerek yerli gericiliğin iç çelişmelerini, gerekse ezen ülkenin burjuvazisi ile ezilen ülkenin burjuvazisi arasındaki çelişmeleri doğru değerlendirmeli ve bunlardan devrimci bir tarzda yararlanmalıyız. Faşistlerin kendi aralarındaki çelişmelerin doğru değerlendirilmesi de devrime yarar sağlar. Grup yapıları içinde hapsolmak değil, çok güçlü, geniş kitleleri kucaklayacak siyasi bir örgütlenmeye gitmeliyiz. İşi çok ciddiye almalıyız. Kitlelerin içinde kök salmalıyız; faşist-revizyonist-reformist ve her türden gerici ideolojilere karşı yılmadan usanmadan savaşmalıyız. Sayıca az olmak grupçuluğu belirleyen ölçü değildir. Kadroları çok dar olan bir parti bile devrime önderlik edebilir. Önemli olan siyasi çizginin doğruluğu ve çizginin kadrolarca kavranıp kavranamamasıdır.

Düşmanın taktik gücünü küçümsemek bizi, kendi gücümüzü abartmaya ve dolayısıyla da yenilgiye götürür. İşte küçük burjuva düşmanı küçümsediği için, kendini olduğundan güçlü görür ve gösterir. Yaptıklarıyla övünme ve gösteriş hastalığı, onu sırlarını saklayamaz hale getirir ve legalizmin bataklığına batar. Deve kuşu örneği, kafasını kuma sokunca kendisini gizlediğini sanır ve gövdesini unutur.

3. GRUPÇULUK, KENDİNİ "EN DOĞRU" KABUL EDEN SUBJEKTİF ANLAYIŞIN İFADESİDİR

Bugün ülkemizde bazı siyasi grupları, diğer gruplardan ayıran temel ve ortak sav şudur: "En doğru benim, birlik isteyen safıma gelsin." Bu anlayış, ülkemiz devrim sürecine, dink beygirlerinin gözbağıyla bakmanın ve topyekün inkarcılığın bir sonucudur. Onlar, her dönemde, bütün yanlışlarına karşın kendilerini "en doğru" görmeye alışıktırlar. Onların bir kısmı, yakın bir gelecekte "proletaryanın mücadele platformu" diyerek sundukları ve tek doğru olarak kabul ettikleri temel görüşlerinin bir kısmını değiştirecekler, fakat doğruluk savından vazgeçmeyeceklerdir.

Marksizm-Leninizmin, küçük burjuva temellerine sahip ve kendilerini bu temelde biçimlemiş unsurlarca, proletarya adına sahiplenilmesi ve kavranmak istenmesi, onları ya gerçekten değiştirecektir ya da Marksizm-Leninizmin doğru çözümlenememesi ve ülke gerçeğinin kavranmaması, onları çeşitli grupçuklar halinde, proleter devriminin önünde bir engel haline getirecektir. Bu nedenle, onlar kitlelerle birleşmek, devrim yolunda mücadele eden devrimcilerle birleşmek yerine, birleşebileceği fakat grupçuluğu yıkacağından korktukları güçlere saldıracaklardır.

Marksizm-Leninizmi, küçük burjuvazinin elinde proletaryaya ve onun çeşitli alanlardaki savaşçılarına karşı bir silah olarak kullanmak isteyenler yanılırlar. Çünkü Marksizm-Leninizm, ancak proletaryanın ve onun devrimci savaşçılarının elinde, gerçek partisinin elinde devrimin bir silahı olur ve sınıfsız toplum doğrultusunda verilecek mücadelelerin yolunu aydınlatır. Marksizm-Leninizm, henüz ülkemizde proletaryanın ve yoksul köylülüğün elinde bir silah olmaktan çok, küçük burjuva aydınların çeşitli kesimlerinin elinde, kısır çekişmelerin aracı olarak kullanılmak istenmektedir. Marksizm-Leninizm kısır çekişmelerin, kariyerizmin aracı olamaz. O, başta işçi sınıfı ve yoksul köylülük olmak üzere ezilen ulus ve halkların elinde, pratikte somutlaşan devrimin bir silahı olabilir.

Grupçuluğa karşı, gerçek anlamda bir proletarya partisi için mücadele, proletarya ile burjuvazi arasında varolan uzlaşmaz çelişmenin partileşme süreci içindeki yansımasıdır. Burjuva kökenli etkilenme ve eğilimlerle, bu anlayışların biçimlediği parti anlayışlarıyla proletaryanın anlayış ve iradesinin çarpışmasıdır. Grup ve "parti" yapısını kendi varlığının nedeni ve mücadelesinin amacı gören küçük burjuva, bu dar bataklığı korumak için ölümcül bir mücadele yürütecektir ve gerçek anlamda bir proletarya partisi istedikleri için grup yapılarıyla çelişen herkesi, barışçı ya da barışçı olmayan yollarla ve çeşitli suçlamalarla yok etmeye çalışacaklardır. Onlar, her zaman için, geçerli ve değişmez tek harekettir. Marksizm-Leninizm, yalnız onların elinde bir silahtır. Oysa devrimin pratiği gösterir ki, Marksizm-Leninizm hiçbir zaman gericiliğin elinde, proletaryanın elindeki Marksizm-Leninizm silahını yenemez. Oportünizmin ve revizyonizmin temel hedefi her zaman Marksizm-Leninizm olmuştur ve olmaktadır.

Onlar, kendi dışlarındaki devrimci hareketlere karşı kör ve sağırdırlar. Ve tarih, onlarla başlar ve onların inisiyatifinde gelişir. Kendi dışlarında hiç kimsenin devrime, devrimci mücadeleye katkısı olamaz. Kendi dışlarındaki hareketler zararlıdır. Ve bu anlayış taraftarlara yerleştirilmek istenir. Bunun sonucu olarak

Issızlığın ortasında yakılan ateş

ERSAN ERÇELİK
ersanercelik@hotmail.com

"Şair özel bir dil kurabilen adamsa, izleyici bu özel dili okuyabilen adamdır" diyor sevgili Afşar Timuçin, Yeni Şiirimizin Kısa Romanı'nda. İzmir'de, 18-21 Mart tarihleri arasında 1. İzmir Şiir Kurultayı düzenlendi. Etkinlik boyunca, misafirlere 256 sayfalık Kurultay kitabı, ücretsiz olarak verildi. Şairlerin kurultay sunumları ve şiirlerini içeren kitap, etkinliğin kalıcı olmasında yarar sağladı. Program Perşembe günü düzenlenen Veysel Çolak'ın eserinden E. Bülent Yardımcı'nın oyunlaştırdığı "İkizim Sevgilimdi" ile başladı. Şiir Atölyesi öğrencilerinin sunumlarıyla sona erdi.

Cuma günü program Veysel Çolak'ın Şiirde Esin Kuramı adlı konuşmasıyla açıldı. Kitaptaki yazısında "Bir çok konuda olduğu gibi esin konusu da Türk şiiri için tartışılıp netleştirilmiş değil" diyen Çolak yazısını şu sözlerle bitiriyor: "Esin çok çalışmış ve çok çalışmayı göze alanlara gelebilir ancak. Önemli olan bu. Çünkü şiirde 'esin, dile düş gördüren şeydir'." Arife Kalender, 1940 Sonrası Türk Şiirinde Uçlar adlı konuşmasında, kapsamlı bir araştırmayı içeren metni takip ederek ilgiyle dinlendi. "Her şair şiir yazmaya farklı yönelişlerle başlar. Ustaları incelerken; her birinin ilk ürünlerinde kendilerinden önceki kuşaktan etkilendiğini gördüm" diyen Kalender; Turgut Uyar, Melisa Gürpınar, Ataol Behramoğlu gibi şairlerimizden örnekler sunarak konuşmasını renklendirdi. Celal Soycan, Modern Şiirde Sözcük Kullanımı'na değindi. Yazısında şiir kuramı, sözcük gibi kavramları ayrıntısıyla açıklamış: "Sözcükler, anlamlandırma eşiği olarak verilidir ve bir gerçekliği kendiliğinden işaret ederler. Şair önce bu uzlaşılmış düzeyle hesaplaşmak zorundadır. Hem sözcüğün kendisi, hem de dilsel kullanımı modernist şairin kurma/ yıkma iradesinde belirleyici bir 'malzeme sorunu' olmuştur." Metin Cengiz, sanatı açıkladığı konuşmasında eski şiirin günlük dilin içinden çıktığını, ancak modern şiirin böyle olmadığını, yeni bir dil yaratmak zorunda olduğunu belirtti. Verilen arada ilk defa tanışma onuruna eriştiğim Seyyit Nezir'le program tekrar başladı. Seyyit Nezir, Şairler ve Ufukları adlı konuşmasında dünyadaki değişim ve gen yaratımından teknolojinin insan üstündeki egemenliğine kadar geniş bir konuyu ele aldı. Yazısında şöyle diyor Seyyit Nezir: "İnsanın çiplenmesinden, kopyalanmasından bahsediliyor habire! Şair ne yapıyor, kendini çiplemekten ve kopyalamaktan koruma dışında? (...) Bu kurultaydan sonra, 'gayrik yeter, iriş Dede Sultan' imgesiyle okurun karşısına çıkartamayacaksak, şair, toprağın bol olsun! Ver elini yaşamdan intihar! Yaşarken müntehir şair olmaktansa, proletaryanın siperi olmayı ve kurşunları seçerim!" Edebiyat ve Eleştiri dergisi editörü Ahmet Yıldız, İonna Kuçuradi'nin Etik adlı kitabından yola çıkarak Edebiyat Eleştirisinde Etik Sorunu'nu ele aldı. Yazısında: "Eleştiriye, etik görevini tekrar kazandırmak gerekmektedir. Eleştiri ezilenlerin yanında olmalıdır, burjuva toplumsal ilişkilerinin gizemli bir havaya sokulmasının karşısında, yoksulların yanında olmalıdır" diyor. Afşar Timuçin günün belki de en ilginç konuşmasında çeşitli şairlerimizden örnek vererek şiirimizdeki Felsefe'yi ele aldı. Kitaptaki yazısında "Şiirimiz bugün yeniden belli bir düşünsel derinliğe kavuşmayı özler gibi duruyor" diyen Timuçin, konuşmasını da "İnsan geçmişteki örneklere bakınca, söylediğim size ağır gelebilir ama şarlatanlıktan başka bir şey olmadığını görüyor" diyerek bitirdi. Hemen hemen tüm konuşmalar, konukların sorduğu sorularla daha iyi bir yere taşındı.

Üçüncü gün Dinçer Sezgin'in Şiir Tiryakiliği adlı konuşmasıyla başladı. Sezgin konuşmasında tiryakiliğin anlamından yola çıktı, örnekler verdi, kendi şiir anlayışını açıklayarak imge, ses ve anlatımı sorguladı. Yazısındaki; "Şiir duyumsatırken bir anlam ilettiği için, ilettiği anlam özümsendiği ve anlaşıldığı için duyumsanır. Bu nedenle 'şiirde anlam aranmaz' demek saçma ve mantıksızca şiir demekten başka bir şey değildir. Şiir mantık dışında olamaz. Şiir saçma da olamaz. Çünkü şiir, insanlarla ilişki kurabilmek için yazılır" sözlerine katılmamak mümkün mü? Şükrü Erbaş'ın Normal'in Sanatı Olmaz adlı konuşması havada kaldı. Normal ve sanat kavramlarını yeterince açmadı. Halim Şafak ise kitaptaki metnin aynısını okudu. Şiirin Düzenlenmiş Dünyası'nda şuna dikkat çekiyor: "Şiir ya-

da, taraftarlar, devrimci mücadeleyi kendi dışlarında yok sayarlar.

.....

4. ZORUNLU BİR GÖREV: GRUPÇULUĞA KARŞI MÜCADELE

Grupçuluğu yenebilmek için öncelikle grupçuluğun içeriğini kavramamız gerekir. Grupçuluğu küçümsemek, dudak bükmek, grupların taktik gücünü hesaba katmamak bizi ideolojik mücadelede körlüğe, zaaflara, arkadan hançerlenmelere götürür. Grupçuluğun kendiliğinden yıkılacağını düşünmek de kesinlikle yanlıştır. Grupçuluğu var eden sınıfsal, siyasal, teorik ve felsefi temelleri sarsmadan, bu temelleri yerle bir etmeden grupçuluğun zararlı etkilerini kıramayız. Bu sözümüzden, küçük burjuvaziyi bir sınıf olarak yerle bir etmek istediğimizi anlayanlar çıkacaktır. Biz, küçük burjuvazinin var olduğu müddetçe, çeşitli hastalıkların kaynağını oluşturacağının bilincindeyiz. Fakat bu sınıfı yok etmek değil, değiştirmek amacını taşıyoruz. Bu, özünde devrim, sosyalizmin inşası ve sınıfsız topluma geçiş sürecinin mücadeleleri sonucudur. Bununla birlikte, küçük burjuvazinin siyasi ve ideolojik etkinliğinin etkisiz hale getirilmesi için mücadele, grupçuluğa karşı mücadele ile birleştirilmelidir. Grupçuluğa gelişigüzel, siyasetsiz bir biçimde saldırmak, küfretmek, onu yıkmak bir yana, aksine onu güçlendirir. Grupçuluğun panzehiri bilgi, devrimci içtenlik, pratik mücadelede ve olabildiğince eylemde birlik için esneklik, proleter alçakgönüllülük ve devrimin çıkarlarını her şeyin üstünde tutmaktır. Marksist-Leninist bilgi, kitlelere kavratılabilirse, grupçuluğu yerle bir edecek bir silah olur. Cenaze törenlerinin bile, gruplar arasında çıkar mücadelesinin bir alanı haline getirildiği günümüzde, grupçuluğa karşı kör olanlar halka hesap vermek zorunda olduklarını akıldan çıkartmamalıdırlar.

Grupçuluk, düşünen, inceleyen, en doğru örgütlenme ve mücadele biçimlerini araştıran anlayışa, araştıran ve inceleyen anlayış da grupçuluğa düşmandır. Grup, kendi içinde, gruba ve grup yönetimine eleştiri yönelten unsurları, özellikle de grupçu işleyişi ve bunun sakıncalarını iyi bilen unsurları, "ihanet"le, "döneklik"le suçlar ve onları "afaroz" eder. Bunun yanı sıra, demokratik merkeziyetçilik, demokrasi, eleştiri, özeleştiri, cereyanların göğüslenmesi gibi sözleri de ağızlarından düşürmezler. Kuşkusuz yeni bir dünya özleyen ve bu özlemi hayatın içinde proleter anlamda değişme ve değiştirme olarak kalıba dökmek isteyenler, gelişmenin önündeki engellerden biri olan grup yapılarını yıkmak için mücadele edeceklerdir. Amaç grup yapılarını yıkmak değil, devrimdir. Grup yapılarının yıkılması, bu mücadele sürecinin yan ürünleri olarak değerlendirilmelidir.

Grupçuluğa karşı mücadele ederken, karşılaşılacak en önemli engellerden biri de, grup yapılarını korumada ısrarlı olanların kullanacakları grupçu şiddettir. Grup çıkarlarını korumak için gösterilen tepki, kimi zaman ideolojik ve teorik yetmezlik nedenleriyle kaba bir şiddete dönüşür. Devrimcilere ve halka karşı da kullanılan bu şiddete bazı gruplar "devrimci şiddet" adını takarlar. Oysa bu, devrimci şiddet değil, devrime karşı bir şiddettir. Küçük burjuvazinin, çöken bir sınıf olmasından kaynaklanan, proletarya ve tüm emekçi halka karşı kullandığı gerici bir şiddettir.

Şiddetin başlıca iki türü vardır.

1) Çöken sınıfların gerici şiddeti;

2) Gelişen güçlerin, gelişmelerinin önündeki engelleri aşmak için kullanmak zorunda kaldıkları, kitlelerin gücüne ve bilincine dayanan şiddet; devrimci şiddet.

Şiddetin devrimci ya da karşıdevrimci olmasını belirleyen esas etmen, onun sınıf içeriği ve şiddetin yöneldiği hedefin niteliğidir.

Biz, çökenlerin, burjuvazinin ve toprak ağalarının gerici şiddetini değişik biçim ve nitelikleriyle her gün çevremizde soluyoruz; özellikle de son günlerde. Bu şiddetin içinde, kendilerine "proleter devrimci" diyenlerin katkısını da görürsek şaşmayız. Çünkü bu şiddet de özünde çöküşün çaresizliğinden kaynaklanmaktadır. Tepedeki bir avuç "bilgin"in dar, bağnaz anlayışları tabana yansıdıkça, daha da daralmakta, gericileşmektedir. Tepedekiler, grupçuluğu teorik, felsefi ve ideolojik kılıfla ayakta tutmaya çalışırlarken, tabandakiler grupçuluğu, ideolojik ve teorik yetmezlikleri nedeniyle gerici bir şiddetle, yaymaya ve korumaya çalışıyorlar.

Partileşme süreci içinde bulunan ülkemiz proleter devrimci hareketi bağrında taşıdığı Marksist-Leninist eğilimli gruplar arası ideolojik ve siyasi mücadele sonucu, yanlış çizgilerin aşılması, doğru birikimlerin, tahlillerin ve tesbitlerin birleştirilmesi ile işçi sınıfının en ileri unsurlarının bu temelde birliğinin sağlanması üzerine, doğru çizginin oluşturulması ve doğru çizgi çevresinde toparlanılması ve çizginin geliştirilmesi temelinde, devrimci partisine kavuşacaktır ve emekçi kitlelerin birliğini sağlayacak doğru adımları atacaktır. Doğru bir mücadele ve doğru birikimler temelinde sağlanmamış birlikler, ilkesiz birlikler, adına "parti" de dense, hayatın gerçekleri karşısında çöker, dağılır. ✎

1978 Aralık'ında, Güney'in 12. sayısında yayınlandı.
(Yılmaz Güney, Siyasal Yazılar, Güney Yayınları, 1. Basım Ekim 2000, sayfa 163-174)

zan görsel dünyaya bağlı olarak şiire ve şiir yazana ilişkin duygulardan uzak durdu. Zihnini duygulardan bağımsızlaştırdı. Bilgiyi, yaşamasızlığı, mekanikliği, kuruluğu, soğukluğu şiire soktu." Süreyya Berfe ise Şiirden Anladığım başlıklı yazısında ise şu güzel sözleri söylüyor: "Şiir olacak malzemeyi önce yürek görür, sonra göz, sonra da akıl. Irmaklar ova olmak ister, ovalar ırmak... Şiir her zaman arada kalır." Ahmet Bozkurt konuşmasında Şiirin Öznesi Olarak Şair'e değindi. Yazısında: "Şiir yaşanılan dünya içerisinde hep bir ilk durak, bir eşik, bir ara-uzam olagelmiştir. Değil mi ki şiir varoluşumuzun dile geldiği bir adlandırma biçiminin kendisini dilde sınadığı ve yazıyla hayata sunduğu biricik soluk alıp verme biçimidir." diyerek Enis Batur'un şiirini irdeliyor.

Verilen aradan sonra E. Bülent Yardımcı Günümüz Şiirinde Anlam ve Sorunu üstüne konuştu. Yazısında ise şaire yükleniyor Yardımcı: "Halkın, şairin şizofrenik algılarına, anarşistliğine, kendini bir şey sanıp yücelme peşinde koşmasına ilgisiz kalmasına kimsenin söyleyecek sözü olamaz. Anlamsızlığa ilgi gösterilmiyor diye, şair, sızlanacağı yerde anlamın peşinde koşmalıdır."

Nevzat Süer Sezgin, ilginç bir temayı ele aldı: Çocuk ve Şiir'in birbiriyle ilişkisini, yazısında şöyle bir teklifle veriyor: "Şiirin birleştiriciliğinde bir araya gelmeyi, sistemleri sorgulayıp, evler, okullar, ders kitapları, çocuklara göre şiirler, televizyon programları, öğrenme merkezleri, atölyeler, sivil toplum örgütleri kurmayı, şiirle buluşmayı öneriyorum." Mehmet Yalçın'ın konuşması gibi yazısı da ilginçti. Şiire ilişkin hazırlanan tezlere değinen Yalçın, "Bir ozanın şiirsel edimine yaklaşmak, sunduğu şiirler bütününü ele almak demektir" diyerek şiiri şairle birlikte değerlendiriyor. Günün son konuşması, Türk şiirinin ustalarından biri olan Kemal Özer'den geldi. Yazısında öyle can alıcı sorular soruyor ki: "Şiirin bir toplumsal kavrayışa elverişli olmayacağı doğrultusunda kurulan tezgâhlar, atılan ilmekler, dokunan gerekçeler. Yıllarca bu kavrayışın odağında yer alanları bile etkileyen. Yazdıklarına bir anlamda sırt çevirmelerini sağlayan. Örneklerin bir anlamda dayanaklarını budayan. Gelinen noktada, bir soruyu başlangıç yapabiliriz: Önümüzdeki süreçte şiir bir toplumsal kavrayışı yeniden gündemine oturtabilir mi? Ya da, her zaman elinde bulundurduğu bu olanak, bundan sonra da kullanılabilir mi?"

Dünya Şiir Günü, Ülkü Tamer'in Dünya Şiir Günü Bildirisi'ni okumasıyla başladı. Raif Özben, Şair'in Etkin Tavrı'nda örnek alınması gereken şu sözleri sarf ediyor: "Şairin genel tavrı da, insanın metalaşması karşısında yer alan bir tavır olmalıdır. Kapitalist toplumların böylesi bir yabancılaşma sürecinde şiiri de sanatı da yabancılaştırması onun doğasıyla çelişkin değildir. Böylesi bir dünya gerçek şiire ihtiyaç duymayan bir dünyadır. Bu dünyada şair, kendi üstüne dönük oyunlar oynayan, dram içinde dram yaratan, gönülleri

Söyleyecek sözü olana

NURTEN AKTAŞ

Başlangıçta yoksa söyleyecek sözün
Bir daha asla kendin olamazsın
Susku ölümdür
Susmak kabullenmek
ki varsa söyleyecek sözün
Elbet yüreğin
Hemen şimdi
Ne dursun

Hâlâ insansak
ve hâlâ geç değilse
Söylenmedik söz kalmasın isterim
ki kalacak bilirim

Sözler devinmeli usumda
ve rahatsız olmalı zihnim
Sözler yankımalı dilime
Şavkını bulmalı bedenimde
Eyleme dönüşmeli sözler

Öyleyse daima derim
Konuşmak ki
ölümüne doğruyu alarak yanına
Ama susmak ki
ölümüne kokuşmayı alarak göze
Körleşme bu yeter
Yanında yörende

güz/02

hoş tutan bir eğlendirici olur olsa olsa." Nuri Demirci, Orada Şiir Var Mı? diyerek seslendi izleyicilere. Yazısında çeşitli şair ve eleştirmenlerin sözlerine de yer veren Demirci'nin yazısı iyi bir yüzleşme olanağı şairlerimiz için! Bakın nasıl eleştiriyor 'dergi maymunlarını': "Dergiden dergiye koşturarak şiir yayınlatma hastalığına eğer bir de 'şiirimizin basıldığı sayıdan bir adet gönderir misiniz?' sorusuyla şekillenen bir davranış bozukluğu ve sadece şiirinin yayımlandığı dergiyi satın alma tiki ekleniyorsa, bu durumda birbirine bağlı birkaç 'rahatsızlık'tan söz edilebilir. (...) Edebiyat dergilerinin bazı sayfalarının 'yayınlanmaya değer şiir bulunamamıştır' gerekçesiyle boş bırakıldığı gün, 'olabiliyormuş' diyeceğiz. Şimdilerde 'orada şiir var mı' diye sesleniyoruz. Oraya doğru. Enkaza..." Eee, doğru söze ne denir?! Özcan Yalım, 2001 yılında çıkardığı ama alıcı bulamadığı kitabı Sayısal Türk Şiiri'nde iki yazarlar sözlüğünü karşılaştırarak sayısal sonuçlara gidiyor. İyi de yapıyor. Örneğin 51 şairin en çok kullandıkları bütün sözcükler bilgisayara verilerek Türk şiirinde en çok kullanılan sözcükler belirlenmiş. Buna göre: "Ve" 3652 kez, "Gibi" 2441 kez, "Ölmek" 1974 kez kullanılmış! Bir tek bu sonuç bile Türk şiirini tanıtmaya yeter! Nasıl mı? Çünkü Türk şairi, kendisini tanımaz, 'gibi' yapar, 'gibi' yaşar! Türk şairi hayatı şiirine bağlayamadığı halde en çok 've' sözcüğünü kullanır! Çünkü Türk şairi, 'ölü'dür, Türk şiiri için de 'ölüm'dür! Suat Engüllü ise Balkanlardaki Türk Şiiri'ni tarihsel çizgi içinde ele alırken, son konuşmacı İsmail Mert Başat, Hayalet Şiir-Şiirin Hayaleti adlı geniş yazısının sonlarında: "Şiir her şeyden önce, değişmenin ve değiştirmenin estetiği içinde bir sanat olarak varlığını kurabildikçe, farklı farklı izleklere yol alması, avangard bildikçe, farklı farklı izleklerde yol alması, avangard (öncü) ara-

Elvan

VEYSEL OTUNÇ

eylülde
ormandan ormana
yamaçtan vadiye
kanat çırpan
kaçak bir kuştu elvan

dağlara kurşun
düşmemişti henüz
kırlar elvan elvandı
elvan'ın saçları
güneş kokardı

eylüldü
köyler tedirgindi
dağlardan indiğinde
gölgeler
evlerde karartma başlardı
varto
uykuda bir dağdı
dağı uyandıran rüzgardı
bölük bölük çekildi
o kitaplı çocuklar
varto'dan
onların arkasında
yürüyordu elvan
nazlı bir filizdi
kocaman hayal
öfkeli ırmaklardan geçti
dumanlı köylerden
izini süremedi düşman

eylül
fırtınalı bir iklimdi
tipiydi borandı
varto'nun dağları
inadına elvan'dı
elvan'ın gözleri ela
saçları kumraldı

sevdalandı işçi karıncaya
tırnaklarıyla kazıdı
o uzun yolu
yoldaşları geçti
amansız pusudan
nöbetteydi tepedeki asi yıldız
soylu bir direnmeyle
gitti öncüler
toprak telâşlı
bulutlar gebe
mevziden mevziye koşuyor
elvan

kadınlar çocuklar
kanayan ayakları
yorgun elleriyle
çakıl taşları gibi çoğalarak
yemyeşil bayırlarda
kişneyen atların sesinde
buldular elvan'ı
barikatın arkasında
ışıldıyordu yüzü
pırıl pırıldı gökyüzü
gülümseyerek baktı halkına
yeni başlayan bir isyanın
ayak sesleriydi varto'da
kolkola girdi
devrim ve aşk
elvan ve şair
yürüdüler
yeni başlıyor destan

Mart 04 İzmit-İstanbul

yışlarda ve ataklarda bulunması da kaygı değil, umut doğurmalıdır. Tek ayraç, bir şiirin son kertede, uyum ve itaate (örtük yoldan da olsa) bir ilmek daha attığı, yoksa coşkulu patlamalar yaratarak sorgulayıcı bir tutuma, dayatılanı redde, başımızı dikleştirmeye ve evrensel kardeşliğe mi kışkırttığıdır."

İzmir Şiir Kurultayı'nın ilki şiir dinletisi ve ödüllerin dağıtılmasıyla sona ererken, ister istemez Afşar Timuçin'in yazımın başındaki sözleri geldi aklıma... 'Bu özel dili okuyabilen' insanların olmaması, boş bir salon ve sadece konuşma isteğiyle yanan bazı şair(!)ler karşısında, toplum içinde Türk şairinin bir kere daha nasıl yenildiğini gördüm. Zaten bu söylediklerim Veysel Çolak'ın, ben de masadayken Seyyit Nezir'e söylediklerinden anlaşılıyor: 'İstersen en güzel etkinliği yap, öznesi olmadıktan sonra...' Onun bu söylediğini ben de altı ay önce bir dergi editörüne söylemiştim! Acı ama gerçek!

Başta şair olarak geçinenler olmak üzere, 'şiirin yalnızlığı' öldürücü! Gelen konuğunuzu karşılamaz, bir selam vermez, İzmir'de yaşayan şairleri çağırıp davet etmezseniz sonuç çok da farklı olmaz! Ne de olsa şair olmaktan önce 'güzel insan' olabilmek önemlidir! Bir kez daha anladım ki, bizim şairlerimiz yaşamdan bu kadar kopuk, halkımız da şiire ve okumaya bu kadar uzak olunca, hep bu çıkacak karşıma: Şiir, ıssızlığın ortasında yakılan ateştir! Ve dumanıyla bir Kızılderili gibi işaret vermektedir uzaklara!

7. DÜNYA ŞİİR GÜNÜ

İzmir Şiir Kurultayı biterken, 7. Dünya Şiir Günü, yaklaşık beş yüz kişilik bir kitle tarafından DEÜ Rektörlüğü'nde kutlanmaya başlandı. Açılış konuşmasını Bekir Yurdakul'un yaptığı programda, Dünya Şiir Günü Bildirisi'ni Dinçer Sezgin okudu. Yusuf Alper, Sina Akyol gibi şairlerimiz, yitirdiğimiz şairlerden şiirler okurken fona viyolonsel ustası ve şair Hakan Cem'in ayarladığı nefis müzikler eşlik ediyordu.

Hayri K. Yetik, Aşk ve Sevgi Şiirleri'ni izleyenlerle paylaşırken, Mehmet Atilla Özgürlük ve Barış Şiirleri'ni, Ferhat İşlek ise Memleket ve İnsan Şiirleri'ni paylaştı.

Verilen aradan sonra Azericeden T. Keskin, Bulgarcadan Hüseyin Peker, Gürcüceden Asım Gönen, Rusçadan Asuman Susam gibi şairlerin sesinden şiirler dinlendi. Böylece gönüller tekrar, ama bu sefer yabancı şairlerin Türkçe'ye çevrilen şiirlerinin sunumuyla bir araya geldi.

Maria Rita Epik'in güzel müzik dinletisinden sonra, konuk şair Şükrü Erbaş'ın şiirlerini okumasıyla, herkes gönlünde bir şiir büyüterek ayrıldı salondan. Erbaş'ın da dediği gibi pek örneği olmayacak şekilde başarılı geçen bu güzel etkinlikte emeği geçen herkesi kutluyorum!

Umarım böyle etkinliklere gelenler çoğalır da biz de şiiri paylaşabildiğimiz daha fazla sıcak yürek görmüş oluruz.

30 Mart 2004 ✎

Şairler sığınağı

MEHMET ERCAN

her şairin sığındığı bir imge vardır
dağlardı benim imgem bir zaman
sönmeseydi o halay ateşleri
omuzumda şiirim dağa çıkardım

her şairin sığındığı bir düşü vardır
özgürlük üzre kurardım düşlerimi
gerçekleşseydi eğer onlar
sevincimden yeri, göğü yıkardım

her şairin sığındığı bir ülke vardır
vardır her kuşun bir vatanı
ey haramiler haramiler
hiç olmadı benim yurdum
"bir kuş kadar olamadım"

her şairin sığındığı bir kitap vardır
sığınırdım insanlık kitabına
açınca gül kırımı
orman kıyımı kapatınca
ben mecnun'dum o leyla
aradım leyla'mı bir türlü bulamadım

her şairin sığındığı bir isyan vardır
kaç defa isyan etti ormanım
ırmaklarım kaç defa yıktı bendlerini
yenildim ey tarih her seferinde
yitirmesem de umudumu
kurtuldu demirlerinden prometheus
körler dünyasından kurtulamadım

ey dünya "sana kör ol demiyorum
kör olma da gör beni"

"Haziranda ölmek zor..."

TEMEL DEMİRER

"türk şairi-komünist nâzım hikmet ben
tepeden tırnağa iman
tepeden tırnağa kavga,
hasret ve ümitten ibaret ben." [1]

"Yoldaşlar ölürsem o günden önce yani,/ öylece gibi de görünüyor,/ anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni/ ve de uyarına gelirse,/ tepemde bir de çınar olursa,/ taş maş da istemez hani..." diyen O'nu 3 Haziran'da yitirdik...

"Haziranda ölmek zor"du; "Her ölüm erkendi"; ama en zoru ve en erkeni ".../ kimi insan otların/ kimi insan balıkların çeşidini bilir/ ben ayrılıkların/ kimi insan/ ezbere sayar yıldızların adını/ ben hasretlerin..." diyen O'nunkiydi...

O; Metin Oktay'ın, kendisine dair, "Bu şiirleri anlamayan kişi; iyi futbolcu da olamaz, o güzel golleri de atamaz..." dediğiydi...[2]

O; "Dört nala gelip Uzak Asya'dan/ Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan/ bu memleket bizim/ Yaşamak

bir ağaç gibi tek ve hür/ ve bir orman gibi kardeşçesine/ bu hasret bizim"...

O; "sevgilim/ bu ayak sesleri, bu katliamda,/ hürriyetimi, ekmeğimi ve seni/ kaybettiğim oldu./ Ama,/ karanlığın, açlığın, çığlıkların içinden gelen,/ güneşli elleri ile kapımızı çalacak olan,/ gelecek günlere güvenimi/ kaybetmedim/ hiçbir zaman"...

O; "Vatan kurtulmamaksa korkmuş karanlığımızdan/ ben vatan hainiyim/ yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla/ Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ..."

O; "Zavallı bir çingenenin/ kıllı, siyah bir örümceğe benzeyen eli/ geçirecekse eğer/ ipi boğazıma/ (...)/ Mavi gözlerinde korkuyu görmek için/ boşuna bakacaklar Nâzım'a"...

O; "ve hep aynı büyük, aynı umutlu türküyü söyleyerek/ sevdiğim şehirle sevdiğim kadınlardan boyuna uzaklaşıyorum/ ve hasretlerini etimin içinde işleyen bir yara gibi taşıyorum/ ve bir yerlere yaklaşıyorum, bir yerlere yaklaşıyorum"...

O; "Çok yorgunum beni bekleme kaptan/ Seyir defterini başkası yazsın/ Kubbeli, çınarlı mavi bir liman/ Beni o limana çıkaramazsın"...

O; "Yeryüzüne tohum gibi saçmışım ölülerimi/ Kimi Odesa'da yatar, kimi İstanbul'da, Prag'da kimi/ En sevdiğim memleket yeryüzüdür/ Sıram gelince yeryüzüyle örtün üzerimi"...

O; "memleketim, memleketim, memleketim/ ne kasketim kaldı senin ora işi,/ ne yollarını taşımış ayakkabım/ son mintanın da sırtımda paralandı çoktan/ Şile bezindendi./ Sen şimdi saçımın akında,/ enferktında yüreğimin/ alnımın çizgilerindesin memleketim"...

O; "Şair, şiir yazarken başka şahsiyet, konuşurken veya kavga ederken başka şahsiyet değildir! Şair, bulutlarda uçtuğunu vehmeden dejenere değil, hayatın içinde, hayatı teşkilâtlandıran bir vatandaştır"...

O; "sıska öküzün yanına koşulup şiirlerimiz/ toprağı sürebilmeli/ pirinç tarlalarında bataklığa girebilmeli/ dizlerine kadar/ bütün soruları sorabilmeli (...)/ ve yeryüzünde tek esir yurt tek esir insan/ gökyüzünde atomlu tek bulut kalmayıncaya kadar/ malı mülkü aklı fikri canı neyi varsa verebilmeli/ büyük hürriyete şiirlerimiz"...

O; "Biz ince bel, ela göz, sütun bacak için sevmedik güzelim/ Gümbür gümbür bir yürek diledik kavgamızda.../ Ateşin yanında barut, barutun yanında ateş olasın diye!.../ Rakı sofralarında söylenip, acı tütün çiğnercesine sevdik/ Anlayamadılar"...

O; "Öyle şaşılası dünya ki burası,/ bollukla ölüyor,/ kıtlıkla yaşıyor./ Varoşlarda hasta, aç kurtlar gibi insanlar dolaşıyor/ ambarlar kilitli/ ambarlar buğdayla dolu... (...) İnsanları sözle besliyorlar,/ domuzları patatesle..."

O; "Ben,/ 24 saatte 24 saat çalışan/ sarı kemikli sırtında/ kırbaç izleri nasırlaşan/ milyonların evladıyım.../ Ben onların/ dolu dizgin feryadıyım..."

O; "Bugün, halkının ve ilerici insanlığın mutluluk ve barış mücadelesi dışında kalan aydın, ya egemen sınıfın elinde basit bir araçtır ya da havayı zehirlemekten başka bir şeye yaramayan kokuşmuş bir verimsiz ottan ibarettir"...

O; "Gerçek yaşamdan kopan ve onunla bağıntısız konular işleyen kimse, saman gibi anlamsızca yanmaya yargılıdır"...

O; "Düşmesin bizimle yola/ evinde ağlayanların/ göz yaşlarını/ boynunda ağır bir zincir gibi taşıyanlar!/ Bıraksın peşimizi/ kendi yüreğinin kabuğunda yaşayanlar!"

Ve nihayet "Sevdalınız Komünisttir" diyen O; yeminli düşmanlarının kâbusuydu... Örneğin, "Nâzım Hikmet'in Türk yurttaşlığından çıkarılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının ortadan kaldırılmasına yönelik kararnamesini imzalamayan [eski] MHP'li Ulaştırma Bakanı Enis Öksüz'ün, "Öbür dünyadan getirin, dilekçesini verin. Biz de kabul edelim" dedi"ğiydi..."[3]

YAŞAM MACERASI...

"Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak nasıl çıkar
karanlıklar
aydınlığa?" [4]

Nâzım Hikmet, her şeyden önce yaşadığı yüzyılın birkaç büyük şairinden biriydi. Ama onun da ötesinde yaşamı ve yapıtlarıyla yalansız bir dünyanın ve hayatın simgesi olmuştu. Düşünceleri hep insandan ve insani olandan yana, savundukları hep insanın özüne ilişkin temel değerlerdi.[5]

Tüm insanlık, savaşsız ve sömürüsüz bir dünyada yaşasın; iş derdi, geçim derdi, eğitim, sağlık sorunları olmasın; insanlar özgürce yaşasınlar, özgürce yaratsınlar istiyordu.

"3 Haziran 1963 sabahı Nâzım Hikmet Moskova'daki evinde kalp krizinden öldüğünde, ülkesi Türkiye'deki resmi çevreler için önde gelen büyük tehlikelerden biri sayılıyordu. Daha bir yıl bile olmamıştı, 'üç sütun üstüne, kapkara haykıran puntolarla' gazete manşetlerinde 'Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ' diye yazılalı.

Kendi ülkesinde, kendi dilinde son olarak 1936'da Şeyh Bedrettin Destanı adlı kitabı yayımlanmış, 1938'de düzmece bir yargılama sonucu 'askeri isyana teşvik' suçlamasıyla 28 yıl 4 ay hapse mahkûm olmuş şairin o günden sonra tek satırı gün yüzüne çıkamamıştı. Memleketimden İnsan Manzaraları'ndan Kuvayı Milliye'ye, Saat 21-22 Şiirleri'nden Rubailer'e, çekmecesi dev yapıtlarla doluydu ama değil yayımlan-

maları, kopyasını bulundurmak bile büyük suçtu.

Ama 1930'larda yayımlanan ilk şiirleriyle kazandığı büyük ünü sürüyordu. 1940'ların son yıllarında kimi şiirlerinin Sabahattin Eyuboğlu'nun yaptığı Fransızca çevirileriyle yurtdışında da tanınır olmuştu.

Ulusal ve uluslararası kampanyalar sonucu 1950'de salıverilecek, ama daha bir yıl geçmeden hayatının tehlikede olduğunu görüp yurdunu terk etmek zorunda kalacaktı."[6]

1949'da bir avuç Türkiyeli ile Nâzım Hikmet'i cezaevinden kurtarma kampanyası başlatıp; Sartre, Camus, Picasso, Tzara'yı bilgilendirerek bir dernek kuran Taci Karan bu faaliyetlerine ilişkin olarak şunları anlatır: "İleri Jön Türkler Birliği'nin yöneticisi sıfatımızı kullanarak imzalattık. Ünlü yazarları sinesinde toplayan bu kuruluşun, Nâzım'ın kurtarılması için başlatmaya çalıştığımız enternasyonal harekete tramplen olacağına kaniydik. Çünkü bu yazarların ekseriyeti Fransız Direniş Hareketi'ne iştirak etmişti, diğerleri de en azından sol görüşlüydü.

Louis Aragon'un, Paul Eluard'ın, Philippe Suppault'nun, Jean-Paul Sartre'ın, Simone de Beauvoir'ın, Dominique Desanti'nin, başkanımız olacak olan, Dadaizm'in kurucusu, sürrealizm hareketine katılan, FKP üyesi, Fransız Direniş Hareketi'ne katılmış, Yahudi-Romen asıllı Fransız uyruklu Tristan Tzara'nın yanı sıra, Sorbonne Üniversitesi profesörlerinden Marcel Prenant ile Henri Wallon, Collège de France profesörlerinden L. Pieron, Fransız Ulusal Yazarlar ve Gazeteciler Birliği Başkanı Louis Martin-Chauffier, Albert Camus, Pablo Picasso, Yves Montand, Simone Signoret gibi sanatçı ve yazarlar Nâzım Hikmet'in giriştiği özgürlük savaşına destek oldular ve enternasyonal sahada, gerçekten, o zamanlar az rastlanır, başarılı bir kampanyanın başlamasını ve zaferle sonuçlanmasını sağladılar."[7]

1951'den 1963'teki ölümüne dek geçen on iki yıl boyunca Nâzım Hikmet bütün dünyada sayılan, sevilen, geniş kitlelerin tanıdığı bir dünya şairi olacak, ama ülkesinde ne bir dizesi yayımlanabilecek ne de adından övgüyle söz edilebilecekti. 'Yazıları otuz, kırk dilde basılacak' ama Türkiye'de yasak sürecekti.

1936'da başlayan yasak tam 29 yıl sonra, 1965'te Yön dergisinde ilk kez bir şiirinin yayımlanmasıyla son bulacak, ardından başka yayınlar birbirini izleyecekti. Ne ki, şiirlerinin yeniden yayımlanabilmesi Nâzım'ı gerçek bir özgürlüğe kavuşturmayacak, yine yıllar boyu yayımcılar, okurlar mahkeme kapılarında, cezaevlerinde sürüneceklerdi. Birkaç kez başlayan toplu şiirlerini yayımlama girişimleri hep toplatmalar, yargılamalar, hükümlerle yarıda kalmıştı.

İlk kez 1978-1980 arası Bütün Şiirleri Cem Yayınevi'nde, Asım Bezirci tarafından tamamına yakın bir bütünlüğe kavuşturuldu.

12 Eylül 1980 darbesiyle yeniden yasaklı günlerine dönen Nâzım Hikmet, 1987'de bu kez Adam Yayınları'nda Memet Fuat ve Asım Bezirci'nin emekleriyle şiirlerinin yanı sıra roman, öykü, oyun, çeviri, yazı ve konuşmalarının da toplandığı 26 kitaplık bir bütünlüğe kavuşturulmuştu.

"Nâzım Hikmet, 61 yıllık ömre 17 şiir kitabı, 9 tiyatro oyunu, 3 roman, 5 ayrı kitaptan oluşan mektuplar, 2 masal sığdırdı. Üretken bir ömür geçiren Nâzım Hikmet'in yaşamı aynı zamanda çilelerle örüldü. 13 yıl hapis yattı. 15 yıl ülkesinden uzakta sürgünde yaşamak zorunda bırakıldı. Mezarı Moskova'da; halen 'Anadolu'da bir köy mezarına' gömülmedi.[8] Şiirleri onlarca dile çevrilen şair ülkesinde halen ders kitaplarına giremedi.[9]

Buna rağmen 2002 yılında, Nâzım'ın 100. doğum yılı vesilesiyle dönemin hükümeti onun anısına bir CD çıkardı. Bu CD'ye, Nâzım Hikmet'in 'Hapisten Çıktıktan Sonra' adlı şiiri de alındı ama bir kıtası sansürlendi ve öyle okundu. Atlanan bölüm şöyleydi: 'Affetmedi bu Ermeni vatandaş/ Kürt dağlarında babasının kesilmesini./ Fakat seviyor seni,/ Çünkü sen de affetmedin/ Bu karayı sürenleri Türk halkının alnına.' Üstelik bunu CD'ye okuyan da Nâzım Hikmet şiirlerini en iyi yorumlayan tiyatrocu Genco Erkal'dı.

100. yıl kutlamaları vesilesiyle devlete yakın 'sol' çevreler birçok etkinlik yaptı. [10] Ancak bu etkinliklerde Nâzım'ın hapse neden girdiği, sürgüne neden zorlandığı, politik görüşleri, kemalist rejimle çelişkileri, halklara olan yakınlığı anlatılmadı. Aslında devlet, inkârcı geleneğini sürdürüyor ve Nâzım Hikmet'i, onun adına yaptığı etkinliklerle inkâr ediyordu.

Şair Şükrü Erbaş, Can Dündar'ın da belgesellerinde sansüre başvurduğunu hatırlatarak, 'Nâzım'ı sansürleme girişimi bir çeşit içini boşaltma girişimidir. Bu doğru değil. Metnin aslı neyse o okunmalı. Nâzım'ın komünist politik kimliği var ve şair. Bunlardan arındırmak doğru mu? Nâzım'ı Nâzım yapan da bütün bu değerler toplamıdır. O bir dünya vatandaşıdır' dedi. Devletin Nâzım'ı evcilleştirmeye çalıştığını söyleyen Erbaş, 'Amaçlarına ulaşacaklarına hiç inanmıyorum. Bu mümkün değil' diye konuştu..."[11]

NÂZIM HAKKINDA...

"Ben yirminci asırlıyım
ve bununla övünüyorum
bana yeter
yirminci asırda olduğum safta olmak
bizim tarafta olmak
ve dövüşmek yeni bir alem için"[12]

Dillerden düşmeyen adı ve unutulmayan anısıyla[13] "Nâzım'ın yaşamöyküsü ne?... Şiirleri gezegenimizde konuşulan dillerden en az kırkına çevrilen büyük Türk şairi, 17 yılını ülkemizin cezaev-

lerinde, 12 yılını da yurtdışında vatan hasretiyle yaşamak zorunda bırakıldı. Bu ayıp bize yeter... "O mavi gözlü bir devdi..." Cücelerin elinde kahroldu,"[14] kahredildi...

Hasan Pulur, "Şair, komünisttir, ama komünist olması, onun memleketini sevmesine engel değildir,"[15] deyip, ("komünistler vatanını sevmez" kabilinden!) dilinin altındaki baklayı çıkardığı Nâzım bir komünist ve her komünist gibi (asla milliyetçi değil!) yurtseverdir...

Egemenlerin sürekli "kökü dışarıda", "vatan haini" lanetlemelerine maruz bırakılan Nâzım konusunda Bedri Rahmi haklı olarak şunu der dizelerinde: "Sana kökü dışarda diyenlerin dilleri kurusun/ Kurusun murdar ilikleri, dilleri çürüsün/ şiirin, gökyüzü gibi herkesinse/ Sen Kızılırmak kadar bizimsin/ En büyük ustası dilimizin/ Canımız ciğerimizsin..."

Aynı konuda[16] Pablo Neruda da şunları haykırmaktadır: "Niçin öldün Nâzım?/ ne yaparız şimdi biz/ şarkılarından yoksun?/

Nerde buluruz başka bir pınar ki/ orda bizi karşıladığın gülümseme olsun?/

Seninki gibi ateşle su karışık/ acıyla sevinç dolu/ gerçeğe çağıran bakışı nerde bulalım?/

Kardeşim,/ öyle yeni duygular, düşünceler ki/ bende,/ denizden esen acı rüzgâr/ kapacak olsa bunları/ bulut gibi, yaprak gibi sürüklenir/ yaşarken seçtiğin/ ve ölümünden sonra sana barınak olan/ oraya, uzak toprağa düşerler./

Al sana bir demet Şili kasımpatıları/ al güney denizleri üstündeki ayın soğuk parlaklığını,/ halkların savaşını kendi dövüşümü/ ve yurdumun kederli davullarının boğuk gürültüsünü/ kardeşim benim, dünyada nasılım sensiz,/ çiçek açmış kiraz ağacının altınına benzeyen yüzüne hasret/ benim için ekmek olan,/ susuzluğumu gideren/ kanıma/ güç veren/ dostluğundan yoksun./

Hapisten çıktığında tanışmıştık seninle,/ zorbalık ve acı kuyusu gibi loş hapisten,/ zulmün izlerini görmüştüm ellerinde,/ kinin oklarını aramıştım gözlerinde,/ ama parlak bir yüreğin vardı,/ yara ve ışık dolu bir yürek./

Ne yapayım ben şimdi?/ Tasarlanabilir mi dünya/ her yanına ektiğin çiçekler olmadan/ Nasıl yaşamalı seni örnek almadan,/ senin halk zekânı,/ ozanlık gücünü duymadan?/ Böyle olduğun için teşekkürler,/ teşekkürler türkülerinle yaktığın ateş için..."[17]

O'NUN İÇİN NE DEDİLER?

MAHMUD DERVİŞ: "Nâzım Hikmet'in şiiri büyük bir şiirdir, evrensel yanı ağır basan bir şiirdir; herkesin anlayacağı basit bir dille yazılmış, ancak derin anlamlarla süslenmiş insanı ve insanlığın savunucusu ödün vermez bir şiirdir."[18]

LOUIS ARAGON: "Bütün ömrümüzü içeren bu yüzyılda, romantizmden söz edildiğinde, omuz silkmeye alıştırdık kendimizi. Oysa bu çağda büyük denen ne varsa, içinde romantizmden bir şeyler taşır. Elbet bu, çoğu zaman bu sözcüğün akla getirdiği sahne romantizminden farklı bir şeydir. İşte Nâzım, bu romantizmin en belli başlı örneğidir. Gölgeyi bile aleve boğan, daha gece yarısında şafağa ses veren, samanı altına ve insanı ezeli bir âşığa dönüştüren bu sınır tanımaz ruh zenginliği, bu muhteşem kendini adayış, bu coşku gücü..."

MIGUEL ANGEL ASTURIAS (GUATEMALALI ŞAİR): "Çok değişik, birbirlerinden çok uzak dillerde de olsa, Nâzım Hikmet ile bizim edebiyatımız, aynı insanca özlemi dile getirerek ve şiiri gerçek sorunlarından bir kaçış aracı saymayı reddederek birbiriyle kaynaşıyordu..."

TRISTAN TZARA: "Nâzım Hikmet'in şiirlerini yalnızca çevirilerinden tanıyabildiğimiz için, ana dillerindeki akıcılığının bize ulaşamadığını biliyoruz. Böyleyken, her çeviride rastlanması kaçınılmaz yetersizliklere rağmen bu şiir, öylesine insanca bir güce sahip ki, yazıldığı dilin güzelliklerinden yoksun kaldığı zaman bile varlığını bize duyurmakta ve duygusal yankılanışındaki bütün canlılığıyla içimizde şekillenmektedir."

JEAN-PAUL SARTRE: "Tanıştığımızda hastalığı hayli ilerlemişti. Buna rağmen yaşam ve mücadele azmi karşısında şaşıp kalmıştım. Ama beni asıl etkileyen, onun hüzünlü ve alaycı zihin berraklığı oldu. Sonunda, eziyetlerden, sürekli ölüm tehditlerinden kaçıp kurtulan ve şimdi ömrünün sonuna yaklaşmış olan bu adam, aynı durumdaki birçok insanın yapmaya çalışacağı şeyi yapmıyor, dinlenmek üzere bir köşeye çekilmiyordu. Hiçbir şeyin bitmediğinin, dışarıdaki düşmana, hatta, kardeşçesine de olsa, içerdeki dostlarının yanlışlarına karşı mücadeleyi sürdürmesinin gerekliliğinin bilincindeydi. Barış uğruna, emperyalizme ve faşizme karşı herkesle el ele savaştığı sırada bile, Moskova'da oynanan bir piyesinde yoldaşlarını, bürokrasinin tehlikelerine karşı uyarıyordu..."

CLAUDE ROY: "Nâzım bir doğruluk örneğiydi. Ama, o kendi köşesine çekilip de bilge sanılan bir doğruluk örneği değil! Nâzım doğruluğun kavgasını verenlerden, kendi deyimiyle "türkü" ustalarından biriydi."

HOWARD FAST: "Kendi duvarların nasıl tutamadıysa kelimelerini/ bizim duvarlarımız da tutamadı kardeşim,/ kelimelerin buldu bizi.../ Çünkü seninki gibi bir türkü tutturmuştu benim kalbim de/ kimseyi senin kadar yakından tanımadım/ senin kadar, senin gibiler, bizim gibiler kadar/ ulusların üstünde bir kardeşlik kuran..."

YEVGENİ YEVTUŞENKO: "Onun kimi ideolojik şiirleri zamanaşımına uğramış olabilir; ancak kimin siyasi inançları zaman aşımına uğramadı veya yaralanmadı ki? İnsanın, hayal kırıklığına uğrama korkusuyla hiçbir ideale sahip olmaması daha mı doğrudur? Rus şa-

irlerinin, şair olmanın da ötesinde bir işlevi vardır. Bu tanımlama, yalnız Rus şairleri için değil, Nâzım da dahil olmak üzere tüm büyük şairler için geçerlidir. Nâzım yirminci yüzyılın en yetenekli sol görüşlü aydınlarından biriydi. Tarih onları yanıltmış olsa da onlar hiç kimseyi yanıltmadı."[19]

BİR PARANTEZ!

"beni
elimden tutup yumuşacık yerden kaldıran kadınlar
çoğunuza birkaç şiirden başka bir şey veremedim
biraz da keder belki" [20]

Nâzım Hikmet bahsinde -haklı haksız!- gündemden düş(ürül)meyen konuların başında "aşkları" gelir...

Yaşadığı sevdaların ilki Nâzım'ın yaşamında devasa önemdedir. (Bu diğerlerinin "önemsiz" olduğu anlamına gelmez.) Çünkü Piraye ilk aştır...

"Hatice Zekiye Pirayende...[21] Nâzım'ın karısı... 'kalbimizin kızıl saçlı bacısı...' Sonu hüsranla bitmiş 10 yıllık bir ilişkinin kadın kahramanı"dır...[22]

"Nâzım Hikmet'in hayatında Piraye'nin yerini anlamak için onun A. Kadir'e söylediklerine kulak vermek yeter:

'Çekmediği kalmadı benim yüzümden kadıncağızın... Ama ne sağlam kadındır bir bilsen... Hapiste 40 kişiysek bana bir yumurta yedirebilmek için etraftan bulup buluşturur 40 yumurta getirir hapishaneye. Çünkü bilir onlardan ayrı yiyemeyeceğimi... Tembelleştim mi, 'Hadi bakalım yeter bu kadar tembellik' der, kapatır beni odaya... Böyle yazdım Şeyh Bedrettin Destanı'nı...'

Piraye'nin oğlu Memet Fuat, hayatının son döneminde yazdığı 'Nâzım Hikmet' biyografisinde o zor yılları birbirinden ilginç ayrıntılarla anlatır[23]..."[24]

Örneğin "Hapisliğin ve hasretin ilk merdiveninde, 1933'te, önünde bekleyen korkunç günlerden habersiz sevgilisi Piraye'ye şöyle yazıyordu: 'Bak ne tuhaf/ ne güzel/ ne harikulade ışıldıyor/ ay ışığı/ pencerenin demirlerinde!/ Elbette ben/ böyle demirlerle bölünmeyen/ aya/ kavgaya/ ve sana kavuşacağım/ günün birinde...'

Bu ilk hapisliği savuşturup görüyor da karısını. Ama 1938'de yeryüzünün en aşağılık komplolarından birisi ile yeniden hapishaneye düşünce, ömrünün sonuna kadar sürecek hasretlik dönemi de başlamış oluyor... Hapisliğinin tümü Piraye ile doludur. Ona yazdığı şiirler son derece içli ve kederlidir.

Ve bir kitap oluşturabilecek kadar çoktur. 1938'de, 13 Ekim'de daha işin başında, şöyle yazıyor. 'Güneşte/ denizin sonunda mavi bir duman gibi/ gözümde tütüyorsun' Ve sonra birbirinden hüzünlü şiirler sökün ediyorlar. Örnek olarak 25 Şubat 1943 tarihli mektubunda yazdığı şiir: 'Yıldızlar yandı/ sizi seviyorum./ Gece uyandı sizi seviyorum./ İki yüreğimiz iki insandı/ sizi seviyorum/ bizden ayrı iki insan./ Ne kadar benziyorlar bize/ ne kadar benziyorlar bana/ ne kadar bize benzemiyorlar./ Bizden iyi/ bizden çocuk/ bizden cesur./ Biz yüreklerimizden çok akıllıyızdır,/ hesaplı/ ve fitne fücur./ Şüphe eden biziz, inanan biz,/ ihtimaller ve korkular bizim içindir./ Hasret bizim için./ Ve hatta biziz ağlayan ve gülen./ Yüreklerimize bühtan etmeyelim/ sevmekten gayrı şey bilmez yüreklerimiz./ Gözümün nuru canım sultanım/ sizi seviyorum,/ Piraye Hanım/ sizi seviyorum'..."[25]

Sevda konusunda Nâzım'ın ne dediğini yine Nâzım'dan dinleyerek devam edelim: "En geniş anlamında sevmesini, doludizgin, dörtnala, karanlıksız ve ıvır zıvır sevmesini bilmeyen adamda hayır yoktur, bence.

Bir şeyi, bir nesneyi, bir düşünceyi, bir hareketi, bir canlıyı sevmemiş, sevememiş olan adam, bütün ömrünce ne bir şarkının tadını duyabilmiş, ne bir heyecanın hamlesiyle yükselebilmiş, ne de göğsünü gere gere haykırabilmiş demektir.

Sevmeyen adamın yüreği, kafası, kolu kısırdır. Sevmeyen adam yaratamaz, doğuramaz, anlayıp inanamaz.

Diyeceksiniz ki: 'Doludizgin, dörtnala, uçsuz bucaksız sevenler, kurnazlıklarından, ne bilelim, belki de biraz zekâlarından kaybederler.'

Bu sözünüz bir bakıma doğru, bir bakıma yanlıştır.

Seven adam, öğrenip, anlayıp, bilip sevememişse, sevgisinde yalnız heyecanı ve yüreği konuşmaktaysa, dediğiniz doğru olabilir. Ve bu çeşit sevgilerin inkisarları korkunçtur.

Fakat, seven, öğrenip, bilip, anlayıp, inanarak sevmişse, bu sevgide kafa da yürek kadar dümeni tutuyor demektir.

Sevmek, öğrenip, bilip, anlayıp, inanıp sevmek! Bence, yaratıcı insanın en büyük, en derin, en ayırt edici kendine benzerliği burdadır..."[26]

Sevda konusunda bunları diyen Nâzım'ın aşkları üzerinden O'nun üzerine, şu "sonuçlar"a ulaşmak, -en hafif deyişle- spekülatif bir talihsizliktir...

Bakın ne diyor o satırlar: "Münevver'i hiç tanımadım, insan tanıma merakım çok zayıftır, ben tanınmamış insanı tanımayı seviyorum; Münevver'in aşkında bir devrim saflığı ve hızı var mıydı, bilemem, fakat, Nâzım'ın sevmesini bilmediğini biliyorum ve yazıyorum. Nâzım, aşklarında, sözcüğün olumsuz anlamında hep çocuk kalmıştır, egoist ve sadakattan çok uzaktır. Nâzım, kadında hep kendisini seviyordu; kadını sevmek daha güzel ve güzelleştiricidir, güzelleştirmiyordu.

Vera'ya gelince, aşk, kim ne derse desin insanın en ilkel halidir ve Fransızca'daki 'jaluzi' sözcüğünde kapatma anlamı, aşka uygundur. Bu ilkel hal yoksa, se-

ven, zavallıdır; 'Zavallı Nâzım' incelememde bunu duyurmak istiyordum. Nâzım, ilkinde sahip değildi ve ikinci vatanda, dışarı çıkıp geliyordu, naylon çorap veya ruj getirme imkânı olmuştur. İstihbaratçı olabilir, ben o tarafını önemsemiyorum. Vera, bir aparatçik idi, naylon çorap veya rujun o tarihlerde daha önemli olması mümkündür.

Nâzım-Vera ilişkisini romanesque görmeyi aptalca buluyorum. Nâzım'ın bir adı da 'Romantika' olan romanı da romanesque ve roman olmaktan uzaktır; bunu ilk kez yazmadan önce çok korktuğumu hatırlıyorum. Yazmak zorunda idim.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve Türkiye Komünist Partisi Nâzım'a güvenmediler; Nâzım'ı bitkisel hayata bıraktılar. Nâzım da buna razı oldu, bu büyük bir yazık'tır ve bundan acı duyuyorum.

Bu iki Parti'nin Nâzım'a güvenmemiş olmaları, Nâzım'ın lehinedir. Hep sosyalist idi, ancak demek ki, bağımsız bir beyni koruyordu. Neden çıkmadı; doğrusu bunu da dünya sosyalizmine büyük bağlılığı ile açıklayabiliriz, dünya devrimine inanmıştı ve kendisini feda etti.

Nâzım Hikmet, Türkiye entelijansiyasının bir fedakârlığı'dır.

Kadın istiyordu; şair, ilke olarak, yaratıcı olduğu zaman kadın ister ve şair, yine ilke olarak, yaratıcı olmadığı zaman daha çok kadın ister. Birincisi sevmek ve ikincisi sığınmak içindir ve ne yazık ki, bu güzel çocuğumuz, Vera denilen birisinin eline kalmıştı, vücudunu paylaşmak zorundaydı. Halbuki bir şiirinden biliyoruz, yar, dendiğinde ortaklığı kabul etmiyordu.

Kavgacı bir adamdı, şiirleri kavgacı değildi.
Güzel bir adamımızdı, güzel şiirleri azdır.
Ürünleri yasak değildi, kendisi yasak oldu."[27]

VE NÂZIM DER Kİ...

"Biz topraktan,
ateşten, sudan,
demirden doğduk" [28]

"Halbuki bendeniz, bütün kusurları ve kabahatleri, zaafları ve kepazelikleriyle bir yirminci asır insanıyım. Kusurlu olduğumu gayet iyi müdrikim. Kusurlarımı ve zaaflarımı yenmek için kendi kendimle mücadele halindeyim,"[29] vurgusuyla Nâzım Hikmet der ki...

– "Düşünmek kadar güzel, düşünmek kadar korkunç, düşünmek kadar dinlendirici ve çıldırtıcı bir nesne olmasa gerek, diye düşündüm.

Doludizgin, önceden öğrenilmişlere dayanmayarak, korkmadan düşünmek!

Ben, bu işi kıvırabilecek babayiğitlerin yeryüzünde sanıldığından az olduğunu sanıyorum.

Kim, karşıma çıkıp: 'Ben düşüncemde ilişiksizim, düşünceme sınır tanımam!' diyebilir? Kimin kafasındaki düşünce, içinde büyüdüğü, yaşadığı, yetiştiği, kımıldandığı, okuduğu, aldığı, verdiği sosyal çevrenin damgasını taşımaz?

Düşünmek bir başlangıç değil, bir sondur.

Düşüncelerimizin ana çemberini çizen, en geniş bir anlayışla sosyal çevredir.

Düşüncenin sosyal çevre üzerinde dokunağı yok mudur? Vardır! Çünkü bana göre, bizim dışımızda bize bağlanmadan var olan varlığın başsız ve sonsuz akışını, değişimlerini, devrimlerini yalnızca uzaktan sezip anlatan bir düşünce değil, bunun üzerinde, bu akışın içine karışarak dokunaklı olan bir düşünce, ancak o, kısır bir kafa gevezeliğinden çıkıp verimli bir yaratılış parçası olabilir..."[30]

– "Gerçeği söylemek gerekirse şiir,[31] ekmek, su ve tuz kadar elzemdir... Ne olursa olsun, şiiri örgütlemeye mecburuz... Şu sözlerimi derginizde aynen yazmanızı istiyorum: Bu ışığın halkın gözlerinde yanması ve onun gideceği yolu aydınlatması için, tüm sol güçlerin harekete geçirilmesi şarttır. Benim okuma yazma bilmez ülkemde devrimci şiir, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve barış mücadelesinde önemli bir rol oynuyor...

Şiir, belirleyici bir politik rol oynar. Engels'in dediği gibi şairler geleceğin kokusunu alan insanlardır. Şiir söz konusu olunca hiçbir taviz vermem, biçimle ilgili hiçbir taviz vermem..."[32]

– "İlerici şair olmak güzel şey. Ama sosyalist şair olmak daha güzel. Ben sosyalist şairim. 1923'ten beri Komünist Parti üyesiyim; övündüğüm tek şey bu. Partim dışında edebiyat yoktur benim için. Çünkü benim için onsuz yaşam yoktur. Şiirlerim okurlarımın tüm sorularına yanıt versin istiyorum. Bir delikanlı bir kızı sevdiğinde şiirlerimi okusun. Yaşlı bir adamı ölümün kederi kapladığında şiirlerimi okusun. İnsanlar 1 Mayıs gösterilerine giderlerken şiirlerimi okusunlar. Bürokratın biri size kötü bir oyun oynadığında şiirlerimi okuyun. Komünist yazar, tüm insan duygularını yanıtlamak zorundadır".

– "Komünist yazar, partisinin gözü ve kulağıdır. Fakat o, halkını işitebilmek ve anlayabilmek için derisiz yaşamak, onun acısını, sıkıntısını ve yaşamın adaletsizliğini kendi bağrında duymak zorundadır. Komünist yazar, koyduğu teşhisi hiç kimseye, hatta genel sekretere, hatta devlet başkanına söylemekten çekinmez. Bu gerçek için cezalandırılabilecek de olsa. O, bükülmez bir kişilik, yani komünist olmak zorundadır".[33]

– "Gerçek şair kendi aşkı, kendi mutluluğu ve acısıyla uğraşmaz. Onun şiirlerinde halkının nabzı atmalıdır... Şair başarılı olmak için, yapıtlarında maddi yaşamı aydınlatmak zorundadır. Gerçek yaşamdan kaçan ve onunla bağıntısız konuları işleyen kimse, saman gibi anlamsızca yanmaya yargılıdır."

– "Yeni şair, şiir lisanı, vezin lisanı, konuşma lisanı diye ayrı ayrı lisanlar tanımıyor... O, bir tek lisanla yazıyor: Uydurma, sahte, sun'i olmayan; canlı, geniş, renkli, derin ve sade lisanla. Bu lisanın içinde, hayatın bütün unsurları vardır!"

"Şairin dünyası, en az, bir romancının dünyası kadar büyük olmalı. Bak, bugün bizim şiir piyasasında çok istidatlı delikanlılar var, fakat ekserisinin dünyası daracık, soluğu yok, tıknefes. Ve bu dar dünyalı oluşlarını, tıknefesliklerini örtbas için, sözde kendi iç âlemlerine kulak verdikleri iddiasındalar. Halbuki bir metodoloji bakımından ayrılsa bile, gerçekte iç âlem dış âlem diye bir şey yoktur, şairin iç âlemi gerçekte dış âlemin bir inikâsından [yansımasından] başka bir şey değildir, bundan dolayı da dış dünyası dar olanın, iç dünyası da daracık olur."

"Dönemlerinin karanlık güçleriyle savaşan ilerici sanatçılara her ülkede ve her çağda raslanır. İnsanların mutluluğu ve dünyada güzel bir yaşam için savaşa giren bu ilerici sanatçılar her zaman karanlık güçlerce kuşatılmış, kovuşturulmuş, baskıya uğratılmış, hapsedilmiş ve öldürülmüşlerdir. Fakat onlar hiçbir baskı ve tehdidin, hiçbir ölümün, hiçbir yalanın; tarihin akışını, iyiye, güzele, haklıya ve mutluluğa yönelişini durduramayacağını bilirler. Ve bu yazarların yapıtları ve bütün yaşamları gelecek kuşaklara örnek olur."

– "Evvela, bir metodoloji meselesi olarak şunu kabul etmeli: Şekilden öze, muhtevaya değil; muhtevadan, özden şekle. İlkönce muhteva [içerik], sonra şekil [biçim]. Şeklin nasıl olacağını tayin edecek muhtevadır. Tabii bu metodoloji bakımından böyledir, yoksa şekille muhteva bir birliktir. Lakin bu birlikte, karşılıklı tesirleri olmakla beraber eninde sonunda tayin edici unsur muhtevadır. (...)

Kafiye ve vezin mutlak olarak kullanılmamalı diye bir kaide, her mutlak kaide, her mücerret iddia gibi insanı yobazlığa, softalığa götürür. Tıpkı bunun gibi, konuşma dilinin ahengini mutlak, mücerret [soyut] bir esas olarak kabul etmek de bir yobazlıktır; kafiyeyi, vezni mutlak surette, mücerret bir görüşle inkâr ve umumiyetle konuşma dili ahengi diye bir şey kabul etmek ve bundan başka ahenk ihtimallerini red ve inkâr yenilik değil, kafiyeyi, vezni mutlak olarak kabul ve başka türlü ahengi kabul etmeyenlerinki gibi geriliktir. (...)

Öyle muhtevalar vardır ki, onlarda kafiye istemez, konuşma dili - bazen şehirlinin, bazen köylünün, bazen münevverin, bazen işçinin, bazen külhanbeyinin, bazen ev kadınının vs. konuşma dili -ahengi ve imkânları yeter ve en uygun olanıdır. Lakin bazı muhtevalar vardır ki, kafiye ister -kafiye de çeşit çeşit olabilir, kafiye imkânları da hudutsuzdur- ve bazı muhtevalar vardır ki, konuşma dili yetmez, daha geniş, daha mücerret, belki bundan dolayı daha renksiz bir dil ister.

Hasılı bu getirdiğim misalleri istediğin kadar çoğaltabilirsin. Yalnız, bir şey yapma, dogmatizme saplanma, gençlikte dogmatizme, değişmeyen, ebedi hakikatlere saplanmak ve bunları kabul etmek ileri bir işmiş gibi gelir insana. Bak ben, yıllardır, hiç kafiyesi olmayan şiirler yazdım, konuşma dillerinin çeşidiyle şiirler yazdım, içinde bol resim olan, yahut hiç resim olmayan şiirler yazdım, kitap diliyle şiirler yazdım, çeşitli kafiye telakkileriyle yazdım, hasılı, muhtevama, o şiirdeki, o muayyen, müşahhas yazıdaki muhtevaya uygun şekli bulmaya çalıştım. Yanlış bir iş yaptığıma da kani değilim. Şiirimizin genel olarak -bazen çok güzel şeylere de rastlanıyor- bugünkü sefaleti şairlerimizin bir dönüm noktasında iki çeşit, birbirine zıt iki yobazlığa, yani hareketsizliğe, yani ölülüğe saplanmış olmaları, şekil meselesini, kendilerinin kabul ettiği bir tek şekli esas olarak almalarıdır."

– "Artık şiirlerimi tiyatro sahnesinden işçilere yüksek sesle okumam imkânı yoktu. (...) Bu durum şiirimin hem muhtevasına, hem de şekline tesir etti. "Kerem" gibi bazı şiirlerde, hele hicviyelerde kesin kafiye ve sürprizli hayal imkânlarını kullanmakla beraber, ana hattında, şiirlerimde lirik eleman, bundan sevda elemanını anlamıyorum, gitgide kuvvetlendi, kafiyeler yumuşadı, dil şairin bir kişiyle, yahut birkaç kişiyle konuşması oldu. (...)

Beynelmilel olaylar şiirimde önemli bir yer tutmakta devam ediyordu. Bunları, o günkü memleket şartlarında, bir çeşit dumanla örtmek zorundaydım, ancak böylelikle bunları bastırabilirdim. (...)

Bu bir sıra poemin sonuncusu Bedreddin Destanı'dır. Burada şekil bakımından, halk vezni unsurları, Divan edebiyatı unsurları bence azami haddinde kullanılmıştır. Diğer taraftan bu kitap, şekil bakımından, o zamana kadar elde edebildiğim bütün şekil imkânlarının bir muhasebesiydi. (...)

Bu kitaptan sonra, şekil meseleleri, hele hapse girdikten sonra, kafamda bir kat daha berraklaştı sanıyorum. Evvela, hiçbir şekil imkânını, tarzını inkâr etmiyorum. (...) Şekli öylesine öze uydurmak istiyorum ki, şekil, özü bir kat daha belirtsin, ama kendisi, yani şekil belli olmasın. Güzel bir kadın bacağını bir kat daha güzelleştiren, fakat kendisi belli olmayan ince bir çorap gibi. Bu bugün tercih ettiğim şekildir, ama elbette ki, yarın rengârenk şekilleri de tercih edebilirim. (...)

Sanat bahsinde sekterlik [yobazlık] en büyük düşmanımızdır. Sekterlik nihilistliğin [yadsımacılık] bir çeşididir. Sekter, bir şeyden, kendi zevkinden başka her şeyi, bütün görüşleri inkâr eder. Hele şekil meselesinde sekterliğin kötülükleri sayılamayacak kadar çoktur. Kafiyeli, vezinli şiir yazılmaz diyenler de, kafiyesiz, vezinsiz şiir yazılmaz diyenler kadar dar kafalıdır. Şiir öyle de yazılır, böyle de. Edebiyat dili, hele şiir dili hayallerle, teşbihlerle falanla ortaya çıkar, an-

cak böyle bir dil şiir dilidir demek ne kadar yanlışsa, tersini kabul etmek de o kadar yanlıştır. Gençliğimde, ben de az sekter değildim. Klasik halk vezinleri ve kafiyeleriyle şiir yazdıktan sonra, şekilde yenilikler aramaya başladım, kendime göre bir çeşit serbest vezinle yazmaya başladım. Bunun temelinde yine de halk şiirinin ölçüleri, hatta bazen aruz vardı, kafiye ve dil bahsinde de öyle, ama şiirin yalnız böyle yazılacağını, bunun biricik şiir şekli olduğunu iddiaya kalkıştım. Uzun zaman sevda şiiri yazmadım. Hatta şiirlerimde "yürek" kelimesini kullanmadım, yürek şuurun değil, duygunun sembolüdür diye. Zaman oldu en renkli, en ahenkli şekillerin peşinde koştum. Halka söylemek istediklerimi bu şekillerle söylersem daha hoşa gider, daha kolay dinlenir, daha dokunaklı olur diye düşündüm. Zaman oldu, büsbütün tersine, en sade, en göze görünmez şekillerle halka türkümü dinletmek istedim. Bence öylesi de lazım, böylesi de, daha nice nicesi de. Sanatkâr, halka türküsünü dinletmek için en uygun şekilleri durup dinlenmeden, ömrünün sonuna kadar aramak zorundadır. Bazen bu araştırmalar aylarca süren bir baş ağrısından, sinir bozukluğundan başka sonuç vermez. Olsun. (...)

Ben şimdi bütün şekillerden faydalanıyorum. Halk edebiyatı vezniyle de yazıyorum, kafiyeli de yazıyorum. Tersini de yapıyorum. En basit konuşma diliyle, kafiyesiz, vezinsiz de şiir yazıyorum. Sevdadan da, barıştan da, inkılaptan da, hayattan da, ölümden de, sevinçten de, kederden de, umuttan da, umutsuzluktan da söz açıyorum, insana has olan her şey şiirime de has olsun istiyorum. İstiyorum ki okuyucum bende, yahut bizde, bütün duyguların ifadesini bulabilsin. 1 Mayıs Bayramı'na dair şiir okumak istediği zaman da bizi okusun, karşılıksız sevdasına dair şiir okumak istediği vakit de bizim kitaplarımızı arasın."

– "Davası, meselesi olmayan kitap kitap değildir. Dikkat et, bütün büyük kitaplar, roman, şiir falan, insanların karşısında bir davayı öne süren, bir meseleyi ele alan, onu edebiyat çerçevesi ve kanunları ve imkânlarıyla halle çalışan kitaplardır. Bu dava ve mesele ne kadar insana yakın, ne kadar kendi devrinin ve hiç olmazsa yakın geleceğin davası ve meselesi olursa kitap o kadar büyük ve değerli olur. Davası olan kitap kavgası olan kitap demektir. Kavgasız kitap hareketsiz kitaptır, hareketsiz kitap ise ölüdür..."[34]

– "Her edebiyat anketine verilen cevaplarda şu cümle mutlaka geçer: 'Sanat samimi olmalıdır.' Halbuki bu beylik sözü söyleyenlerden çoğu sanatta samimiyetten başka her şeyi yaparlar. Elektrik ışığının altında oturanlar, elektrik ampullerinden gayet memnundurlar. Halbuki şiirlerinde gaz lambasından vazgeçtik, yalnız mum yanar. Hem de nasıl mum, ölülerin başında yakılanların cinsinden. Yaşamayı severler, fani dünyada felekten şöyle bir kumarlı, kadınlı, içkili, yemekli kâm almak için ellerinden geleni yaparlar. Buna hasret çekerler. Halbuki şiirlerinde hemen tabuta girip Karacaahmet'i boylamaktan dem vururlar. Meşhur olmak için ter ter tepinirler, fakat, 'Biz sanatı sekiz on kişi bizi anlasın diye yapıyoruz!' derler..."[35]

"SONUÇ YERİNE"

"Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!"[36]

"İyi de O'nu yitirişimizin 41'inci sene-i devriyesinde ne diyebiliriz" mi? En iyisi sözü O'nun dizelerine bırakmak...

– "Su başında durmuşuz/ çınar, ben, kedi, güneş bir de ömrümüz./ Suda suretimiz çıkıyor/ çınarın, benim, kedinin, güneşin bir de ömrümüzün./ Suyun şavkı vuruyor bize./ Çınara, bana, kediye, güneşe bir de ömrümüze.

Su başında durmuşuz./ Önce kedi gidecek/ kaybolacak suda sureti./ Sonra ben gideceğim/ kaybolacak suda suretim./ Sonra çınar gidecek/ kaybolacak suda sureti./ Sonra su gidecek/ güneş kalacak,/ sonra o da gidecek.

Su başında durmuşuz/ çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz./ Su serin,/ çınar ulu, ben şiir yazıyorum,/ kedi uyukluyor,/ güneş sıcak,/ çok şükür yaşıyoruz. Suyun şavkı vuruyor bize/ çınara, bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze..."

– "Analardır adam eden adamı/ Aydınlıklardır önümüzde gider./ Sizi de bir ana doğurmadı mı?/ Analara kıymayın efendiler./ Bulutlar adam öldürmesin./

Koşuyor altı yaşında bir oğlan,/ Uçurtması geçiyor ağaçlardan,/ Siz de böyle koşmuştunuz bir zaman./ Çocuklara kıymayın efendiler./ Bulutlar adam öldürmesin./

Gelinler aynada saçını tarar,/ Aynanın içinde birini arar./ Elbet böyle sizi de aradılar./ Gelinlere kıymayın efendiler./ Bulutlar adam öldürmesin./

İhtiyarlıkta aklına insanın,/ Tatlı anıları gelmeli yalnız./ Yazıktır, ihtiyarlara kıymayın,/ Efendiler siz de ihtiyarsınız./ Bulutlar adam öldürmesin..."

– "Rüzgâr,/ yıldızlar/ ve su./ Bir Afrika rüyasının uykusu/ düşmüş dalgalara./ Işıltılı, kara bir yelken gibi gece/ direğinde geminin./ Geçmekteyiz içinden/ bir sayısız bir uçsuz, bucaksız yıldızlar âleminin./

Yıldızlar/ rüzgâr/ ve su./ Başüstünde bir gemici korosu/ su gibi, rüzgâr gibi, yıldızlar gibi türkü söylüyor,/ yıldızlar gibi,/ rüzgâr gibi,/ su gibi bir türkü./

Bu türkü diyor ki, 'korkumuz yok!/ İnmedi bir gün bile gözlerimize/ bir kış akşamı gibi karanlığı korkunun.'/

Bu türkü/ diyor ki,/ 'Bir gülüşün ateşiyle yakmasını

biliriz/ ölümün önünde sigaramızı.'/

Bu türkü/ diyor ki,/ 'Çizmişiz rotamızı dostların alkışlarıyla değil/ gıcırtısıyla düşmanın/ dişlerinin.'/

Bu türkü diyor ki, 'dövüşmek...'/

Bu türkü diyor ki, 'ışıklı büyük/ ışıklı geniş ve sınırsız bir limana/ dümen suyumuzda sürüklemek denizi...'/

Bu türkü diyor ki,/ 'yıldızlar,/ rüzgâr,/ ve su...'/

Başüstünde bir gemici korosu/ bir türkü söylüyor;/ yıldızlar gibi,/ rüzgâr gibi,/ su gibi bir türkü..."[37]

Nâzım'ın, "Bulutlar adam öldürmesin..." diye haykıran türküsü hâlâ söylenmeye devam ediyor, edecek de...

14 Nisan 2004, Ankara ✎

DİPNOTLAR:

(1) Nâzım Hikmet.

(2) "Kim olduğunu anımsayamadığım, fakat spor dünyası ve basınla ilgili biri olduğunu sandığım yazar, bir akşam bir cafe- bar'da, Türk futbolunun en büyük yıldızlarından biri olan rahmetli Metin Oktay'a rastlamış. (Metin Oktay için 'Galatasaraylı' demiyorum. Çünkü 'o', hepimizin en büyüklerinden biridir.) Metin Oktay, biraz içkiliymiş. 'Gel' demiş yazarımıza, 'Sana biraz şiir okuyayım'. Ve Nâzım Hikmet'in birkaç şiirini ezberden, peş peşe okumuş. Olayı kaleme alan kişi çok şaşırmış, 'Biz seni sadece iyi bir futbolcu ve golcü olarak bilirdik' deyince, Metin Oktay çok ilginç bir yanıt vermiş: 'Bu şiirleri anlamayan kişi; iyi futbolcu da olamaz, o güzel golleri de atamaz..." (Toktamış Ateş, "Solcu Olmadan Sanatçı Olunur mu?", Cumhuriyet, 17 Ocak 2004, s. 3)

(3) "Bak Şu Bakana!", Milliyet, 14 Şubat 2001, s.14.

(4) Nâzım Hikmet.

(5) Bkz: Bayram Kaygusuz, "... 'Mavi Gözlü Dev' Bize Sinemalardan Bakacak", Milliyet, 16 Aralık 2003, s.2; Müjde Arslan, "Nâzım Hikmet'i Beyazperdeye Taşıyacak", Evrensel, 22 Mart 2004, s.13; Güven Turan, "Nâzım Hikmet: Modernist", Kitap-Lık Dergisi, Yıl:11, No:66, Kasım 2003, s.106-110; Vedat Yazıcı, "Cahit Uçuk'la Silsilename ve Nâzım Hikmet Üzerine", Damar Dergisi, No:150, Eylül 2003, s.14-15; Nihat Ateş, "Nâzım Hikmet'in Tiyatrosu", Eski Dergisi, No:20, Haziran 2003, s.42-44; Zehra İpşiroğlu, "Nâzım Hikmet Oyunları Gençler İçin Çalışma ve Malzeme Kitabı Üzerine", Evrensel Kültür Dergisi, No:138, Haziran 2003, s.28-30; Yeşim Aydoğan, "Nâzım Hikmet Oyunları Üzerine Keyifli Bir Düşünsel Yolculuk", Cumhuriyet Kitap, No:693, 29 Mayıs 2003, s.10; Tahir Abacı, "Ahmet Hamdi Tanpınar ve Nâzım Hikmet'in Benzer Yazgıları", Yasak Meyve Dergisi, Yıl:1, No:1, Şubat-Mart 2003, s.72-78; "Her Yönüyle Nâzım Hikmet", Radikal, 23 Aralık 2002, s.21; Cengiz Bektaş, "Nâzım Hikmet'le Bursa'da", Evrensel, 9 Aralık 2002, s.16; Hikmet Çetinkaya, "Nâzım'ın Türküsü...", Cumhuriyet, 5 Haziran 2003, s.5; Hilmi Yavuz, "Nâzım Hikmet ve Necip Fazıl: 'Satılı' mı, 'Profondör' mü?", E Dergisi, No:47, Şubat 2003, s.10; Selmi Andak, "Nâzım'ın Şiirleri Esin Afşar Müziği", Cumhuriyet, 8 Şubat 2003, s.14; "Nâzım Oyunlarına İlgi Büyüktü", Cumhuriyet, 31 Aralık 2002, s.15; Selcen Aksel, "Her Şeyden Önce İnsan Olan Nâzım", Cumhuriyet, 12 Aralık 2002, s.15; Erhan İstündağ, "Başı Dik Bir Türk", Radikal Kitap, Yıl:2, No:97, 24 Ocak 2003, s.7; Sevda Şener, Nâzım Hikmet'in Oyun Yazarlığı, Kültür Bakanlığı, 2002; Şehnaz Pak, "Sahnelensin Diye...", Radikal Kitap, Yıl:2, No:95, 10 Ocak 2003, s.11; İlkay Kılınç, "Hasretlerin Ozanıydı O", Cumhuriyet, 8 Aralık 2002, s.14.

(6) "Vatan Hainliğinden Vatan Şairliğine...", Cumhuriyet, 3 Haziran 2003, s.15.

(7) Taci Karan, "Paris'in 'Jön' Delikanlıları", Cumhuriyet Dergi, No:877, 12 Ocak 2003, s.14-15-16.

(8) "Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu, 'Nâzım Hikmet'in kabrinin getirilmesi, vatandaşlığının iade edilmesi gibi tartışmaların Nâzım'ın hatırasına bir şey kattığı kanısında değilim. Nâzım Hikmet gibi sembolleşen isimler üzerinden kendimizi konuşmamalıyız,' dedi." ("Usta Şair TBMM'de Gündeme Geldi: Nâzım Büyük Bir Şair", Cumhuriyet, 4 Haziran 2003, s.7.)

(9) "Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nun (TTK) Nâzım Hikmet Ran'ı ders kitaplarından çıkarmasına sanatçı, eğitimci ve siyasetçilerden tepki yağdı. AKP hükümetinin kadrosunu büyük ölçüde değiştirdiği TTK'nın kararı karşısında Nâzım Hikmet Vakfı Başkanı Rutkay Aziz, bunun kabul edilemez olduğunu vurguladı." (Mahmut Gürer, "Nâzım'ın Ders Kitaplarından Çıkarılması Eleştirildi: Türk Halkını Cezalandırıyorlar", Cumhuriyet, 4 Haziran 2003, s.7.)

(10) "2002, şairin doğumunun yüzüncü yılı nedeniyle Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın girişimleri, Kültür Bakanlığı'nın geniş desteğiyle UNESCO tarafından bütün dünyada Nâzım Hikmet Yılı ilan edildi. Ülkemizde ve dünyada görkemli etkinlikler düzenlendi. Bunca coşkulu buluşmanın arasında bile yurttaşlığının iadesi için hazırlanan kararname Bakanlar Kurulu üyelerinin tümü tarafından imzalanmadığı için sonuçlanmadı. Ders kitaplarında şiirleri yer alamadı. Nâzımdan korkanlar, korkularından kurtulamamışlardı hâlâ." (Turgay Fişekçi, "40 Yılda Değişen ve Değişmeyen", Cumhuriyet, 4 Haziran 2003, s.14.)

(11) Firaz Baran, "Hapiste Buluşan Şiir ve Roman", Yeniden Özgür Gündem, 4 Haziran 2003, s.2.

(12) Nâzım Hikmet.

(13) Bkz: "Nâzım Hikmet'in Doğumunun 102.Yıldönümünde Şairler Esenyurt'ta Buluşacak", Cumhuriyet, 27 Ocak 2004, s.6; "Yılmaz Onay: Bir Şeyler Katarak Nâzım'ı Anmak", Sol Dergisi, No:215, 23 Ocak 2004, s.18; "Nâzım Hikmet 102 Yaşında", Yeniden Özgür Gündem, 15 Ocak 2004, s.11; Özgen Seçkin, Şairin Hayat Eğrisi, Damar Yay., ("2002'de Nâzım Hikmet'i Anma Etkinlikleri: Nâzım'ın Evrensel Duruşu",) 2004, s.87-122; "Fransız Şairler Nâzım'ı Andı", Evrensel, 10 Aralık 2003, s.12; "Nâzım Hikmet'ten Avni Arbaş'a", Ünlem Dergisi, No:2, Kasım-Aralık 2003, s.97; Mehmet Başaran, "Nâzım İçin İmza Atmıştım", Damar Dergisi, No:143, Şubat 2003, s.51-52; "Nâzım Hikmet Şiirleriyle Anıldı", Fıratta Yaşam, Yıl:5, No:197, 9 Haziran 2003, s.9; Defne Gürsoy, "Paris'teki Şiir Filmleri Festivali: Kapanış Filmi 'Nâzım/ Şiir Yoldaş'...", Cumhuriyet, 20 Mart 2003, s.15; "Nâzım'ın Anısına", Evrensel, 20 Mart 2003, s.12; "Nâzım Hikmet Konferansları Başarıyla Gerçekleştirildi", Güney Dergisi, No:23, Ocak-Şubat-Mart 2003, s.14-24; Ece Batıaya, "Nâzım Hikmet Unutulmadı", Cumhuriyet-2002'nin Ardından Eki, 1 Ocak 2003, s.9; Özgen Seçkin, "2002'de Nâzım Hikmet Anma Etkinlikleri: Nâzım'ın Evrensel Duruşu", Damar Dergisi, No:142,Ocak 2003, s.23-37; "Tiyatro Yazarları Nâzım'ı Anacak", Evrensel, 19 Aralık 2002, s.13; "Nâzım Şiirleriyle Fransa'da", Cumhuriyet, 8 Mart 2004, s.20; "Nâzım İlkbahar Şiirleri Festivalinde", Evrensel, 8 Mart 2004, s.13; Nilgün Cerrahoğlu, "Strasbourg'dan Nâzım Geçti...", Cumhuriyet, 22 Aralık 2003, s.17; Nena Çalidis, "Mavi Gözlü Dev'le Bir Yıl", Cumhuriyet, 2 Ocak 2003, s.14; Müjde Arslan, "Nâzım Hikmet 2002'ye Meze Yapıldı", Yeniden Özgür Gündem, 1 Ocak 2003, s.11; Oktay Ekinci, "Nâzım Yılı; Dağlar Yılı...(2)", Cumhuriyet, 29 Aralık 2002, s.17; "Gazalcı Bakan Çelik'e Nâzım Hikmet'i Sordu", Cumhuriyet, 6 Haziran 2003, s.9; "Nâzım'a Sansür Sürüyor", Cumhuriyet, 25 Ekim 2003, s.5; "Nâzım'la Geçen Bir Yıl", Radikal Kitap Eki, Yıl:2, No:93, 27 Aralık 2002, s.14; "Nâzım Hikmet'i Üç Dilde Okumak", Cumhuriyet, 4 Haziran 2003, s.7.

(14) İlhan Selçuk, "Başı Dik Bir Türk...", Cumhuriyet, 1 Aralık 2002, s.2.

(15) Hasan Pulur, "Mutlu ol Nâzım!", Milliyet, 26 Aralık 2002, s.3.

(16) "'Nâzım Hikmet, ömrünün sonuna doğru 'Havana Röportajı'nı, 'Saman Sarısı'nı yazıyordu. O nedenle 70'inde de gençtir." (Hasan Bülent Kahraman, "Bir 'Adam' Ölünce...", Radikal, 3 Kasım 2003, s.9.)

(17) Pablo Neruda, "Güz Çiçeklerinden Nâzım'a Bir Çelenk".

(18) Mahmud Derviş, aktaran: Metin Fındıkçı, "Şiir Söylediklerimiz Nesneleri Tarif Etmiyor, Söylediklerı Keyfi Düşler Olsa Bile", Cumhuriyet Kitap, No:725, 8 Ocak 2004, s.14.

(19) Derleyen: Berat Günçıkan, "Mavi Gök Şimdi Nerede Nâzım?", Cumhuriyet Dergi, No:874, 22 Aralık 2002, s.10-11.

(20) Nâzım Hikmet.

(21) Piraye'ye doğum gününde yazdığı dizelerinde, "Yapraklara dallara/ Yeşillere allara/ Nice nice yıllara gülüm,/ Nice nice yıllara..." diyen Nâzım; yine saatinin kayışına Piraye'nin adını yazar: "Senin adını/ kol saatimin kayışına tırnağımla kazıdım./ Malum ya, bulunduğum yerde/ ne sapı sedefli bir çakı var,/ (bizlere âlâtı katıa verilmez),/ ne de başı bulutlarda bir çınar./ Belki avluda bir ağaç bulunur ama/ gökyüzünü başımın üstünde görmek/ bana yasak..."

(22) Can Dündar, "Suskun Kadınlar", Milliyet, 21 Aralık 2003, s.15.

(23) Memet Fuat, Nâzım Hikmet, Adam Yay., 2000.

(24) Can Dündar, "Nâzım'ın Kalbinin Kızıl Saçlı Bacısı", Milliyet, 23 Aralık 2003, s.15.

(25) Türker Özsayar, "Nâzım Hikmet 1963 Yılının 3 Haziranında Ölmüştü: Encir Kuşunun Gözleri", Radikal İki, 30 Mayıs 1999, s.6.

(26) Nâzım Hikmet, Yazılar 3, s.291.

(27) "Geçmişimizde, adı yasak iki adamımızdan birisidir, diğeri, put sayıp yıkmak istediği Namık Kemal idi. Tarihimizin bir kesitinde adı yol idi ve bizim için aziz'dir." (Yalçın Küçük, "Bilim ve Edebiyat İzerine", Edebiyat ve Eleştiri Dergisi, Yıl:11, No:74, Mart-Nisan 2004/02, s.14.)

(28) Nâzım Hikmet.

(29) Nâzım Hikmet, Va-Nu'ya Mektuplar, s.52.

(30) Nâzım Hikmet, Yazılar 1, s.79.

(31) "Nâzım'ın ritmik şiirleri, söylevci biçemden hareket eden öteki modern şairlerle çakışır. Yirminci yüzyılda, devrim sürecinden geçmiş ülkelerin şairlerinde, ritmik dil söylev biçemiyle buluşarak somut bir ifade biçimine dönüşür." (Ahmet Ada, "101. Yaşgününde Nâzım Hikmet'in Şiirsel Belleği", Eski Dergisi, No:15, Ocak 2003, s.6.) Ayrıca bkz: Adnan Yücel, "Bir Çınar'ın Bir 'Çınar' Sevdalısına Son Seslenişi: Nâzım'ın Yüreği Çarpıyor Hâlâ...", Lül Dergisi, Yıl:1, No:5, s.68-70; Mustafa Şerif Onaran, "Nâzım Hikmet'in Şiirinde Toplumcu Duyarlılık", Adam Sanat, No:209, Haziran 2003, s.11-15; Ali Hanoğlu, "Güney Dergisinin Nâzım Hikmet Değerlendirmesi İzerine", Güney Dergisi, No:24, Nisan Mayıs Haziran 2003, s.56-66; "Nâzım'ın Şiirinde Diyalektik", Evrensel, 5 Haziran 2003, s.13; Mustafa Şerif Onaran, "Nâzım Hikmet Şiirinde Hapishane", Edebiyat ve Eleştiri, Yıl:10, No:65, Ocak-Şubat 2003, s.101-104; Sanat Adam, No:204, Ocak 2003; Yüksel Pazarkaya, "Nâzım'ın İzinde", s.18-32; "Abidin Dino, Nâzım Hikmet'i Anlatıyor", s.34-41; "Cevdet Kudret, Yedi Meşalecilerin Nâzım Hikmet ile Tanışmalarını Anlatıyor", s.42-43; "Lev Kopelev Nâzım Hikmet'i Anlatıyor", s.44-50; Mehmet Başaran, "Nâzım Hikmet ya da Başka Sakarya", s.76-79; Zehra İpşiroğlu, "Nâzım Hikmet ve Bertolt Brecht", s.81-85; B. Sadık Albayrak, "Nâzım Hikmet'in Şiirinde İnsan", Yaba Edebiyat, No:20, Ocak-Şubat 2003, s.8-10; Müslim Çelik, "Şiirde İlişkinlik ve Nâzım Hikmet", Cumhuriyet, 3 Haziran 2003, s.15; "Nâzım'ın Bilinmeyen Şiir Defteri", Yeniden Özgür Gündem, 24 Aralık 2002, s.11; "Nâzım 'Anadan Doğma Şair'di", Cumhuriyet, 24 Aralık 2002, s.6; Orhan Karaveli, "Anadolu Şairini Bekliyor", Cumhuriyet, 4 Haziran 2003, s.7; "Nâzım Hikmet'in Şiirine Tırpan", Cumhuriyet, 3 Haziran 2003, s.1-20.

(32) Regis Debray ve Jean-Marie Villegier'nin Nâzım Hikmet'le yaptığı, Clarte Dergisi'nde yayımlanan röportajdan, Derleyen: Berat Günçıkan, "Mavi Gök Şimdi Nerede Nâzım?", Cumhuriyet Dergi, No:874, 22 Aralık 2002, s.10-11.

(33) "Kendi Söz ve Dizeleriyle Nâzım Hikmet", Evrensel, 3 Haziran 2003, s.13.

(34) Nâzım Hikmet, Mehmet Fuat'a Mektuplar, s.10.

(35) Nâzım Hikmet, Yazılar 1, s.149.

(36) Nâzım Hikmet.

(37) Nâzım Hikmet, "Bir Gemici Türküsü".

Güney Dergisi'ne abone olmak çok kolay!

Arayın: (0212) 210 01 10

ya da tıklayın: www.abonet.net

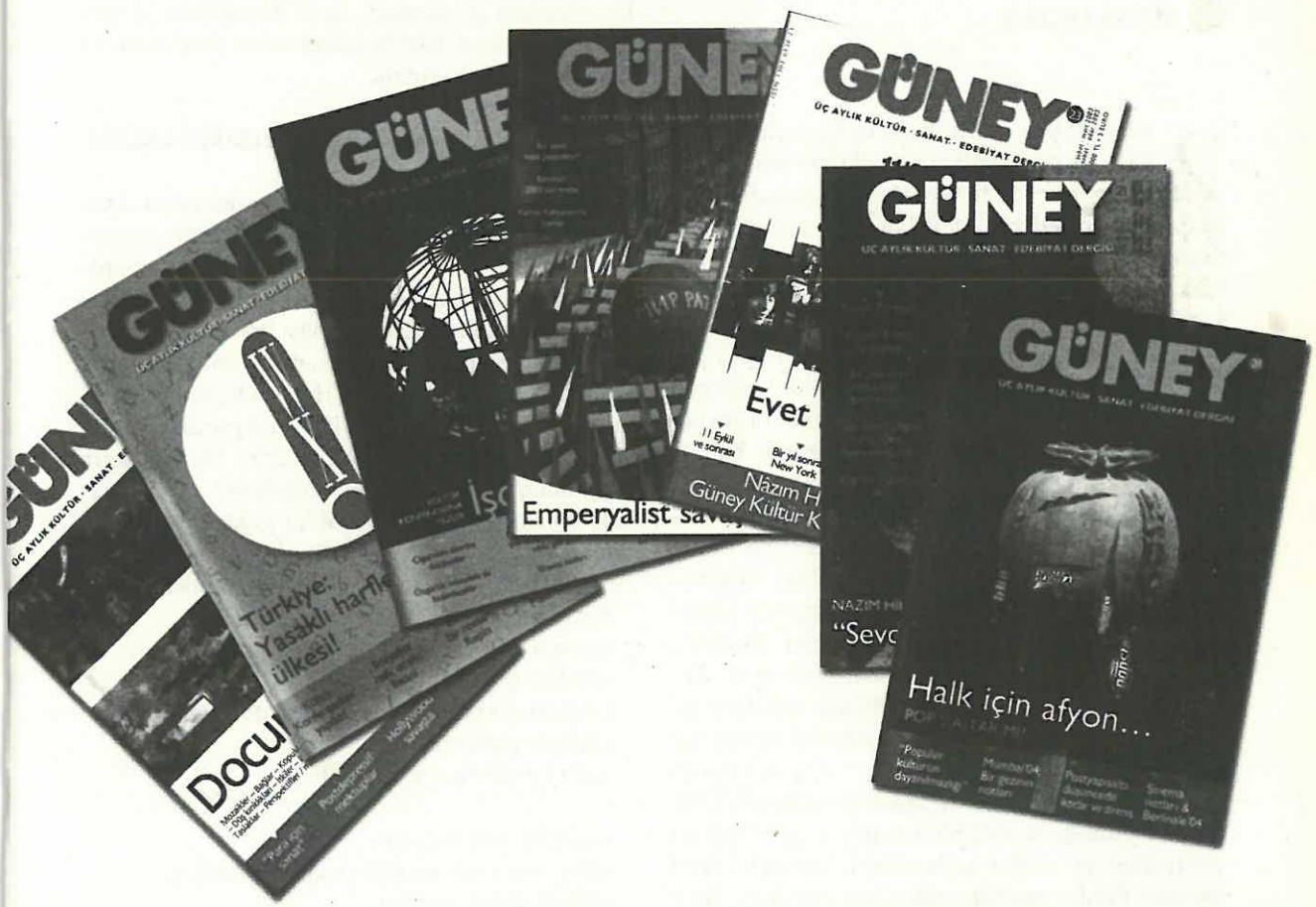

Abonet'ten abone olabileceğiniz Kültür-Sanat, Edebiyat, Tarih, Araştırma-İnceleme, Felsefe, Politika, Çevre, Sağlık, Estetik, Mesleki-Sektörel... **ikiyüzden fazla** süreli yayının en güncel listesini **www.abonet.net** adresinde bulabilirsiniz.

abonet

istediğiniz dergi kapak fiyatıyla adresinize teslim

tel: (0212) 210 0 110 • faks: (0212) 222 27 10 • www.abonet.net • abonet@abonet.net

DÜNYAYI YENİDEN KEŞFEDENLER İÇİN ATLASTAN:

Yüreğimin orta yeri: Şiir ve sinema

ERSAN ERÇELİK

2 Aralık 1895 günü, Paris'in Capucines Bulvarı, 14 numaradaki Grand Cafe'nin bodrumuna inersek heyecanlı bir kalabalık arasında zar zor ilerleriz. Bu kalabalığın sebebi tiyatronun yakın akrabası, çok geçmeden de rakibi olan halka açık ve paralı sinematografinin Lumiere Kardeşler tarafından düzenlenen ilk gösterisidir!...

Bir hareketi aynen tekrarlamayı öteden beri hayal eden insanoğlu, 19. yüzyılın ikinci yarısında iyice hızlanan uzun araştırmalardan sonra teknik bir buluş, "bilimsel bir oyuncak" sayesinde bu hayalini gerçekleştirmek olanağına kavuşmuş oldu.

Sinema ilk yıllarında tadı tuzu olmayan bir yemek gibiydi. Çünkü hem sesi yoktu hem de siyahbeyazdı. Bu yıllarda sinema, genellikle 'belgelemek' amacıyla kullanıldı... Bu amaç dışında kullanıldığı, sessiz sinema döneminde çekilen filmlerde ise izlenimcilik, oyuncuların abartmalı tarzı, dekora ve ışık etkilerine verilen önemle belirlenmiştir. Charlie Chaplin'in şarlo karakterini büyük bir sevimlilikle canlandırdığı filmler ve Stan Laurel-Oliver Hardy'nin filmleri buna örnek gösterilebilir. İzleyen yıllarda belirli bir kurguyla çeşitli çekim yöntemleri ve hileler kullanılarak istenilen etkiyi yaratan filmler çekebileceğini düşünen kişi, öncü sinemacı G. Melies oldu.

1928'de sesli filme geçilmesi üzerine sinema yeni bir boyut kazandı. Warner Brothers şirketi 1926'da Don Juan'ı (müzikli ama sözsüz) ve 1927'de bir bölümünü söyledikleri Jazz Singer'i (Caz şarkıcısı) gerçekleştirerek ilk ticari amaçlı sesli filmleri ortaya koydu.

Sinemada renk 1932'de ortaya çıkan technicolor yöntemiyle mümkün oldu. Bu yöntemle çekilen Becky Sharp (1935) ve ilk büyük renkli yapım olan Rüzgar Gibi Geçti (Gone With The Wind, 1939) büyük ticari başarı kazandı. Tamamı gösterildiğinde dört saat süren Rüzgar Gibi Geçti'yi bütün dünyada iki yüz milyon kişinin izlediği sanılıyor!

Çok kısa zamanda, sayısız teknik ve ticari zorluklara rağmen sinema, sanat olmak gibi devasal bir adım attı. Başlangıçta basit bir eğlence ve merak konusu iken, bugün gerçek sanat eseri olan bir gösteri niteliği kazandı.

SİNEMANIN TÜRK ŞİİRİNDE BULDUĞU ANLAM

Türklerde ilk önce Osmanlı sarayına giren sinema, halka açık ilk seansına ancak 1897 yılında başladı. Örnekte görüldüğü gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş nedenlerinden başlıcası medeniyetten, bilimden uzak kalmasıdır. Aşamadığımız siyah duvarlar, hep ahlak adına ortaya kondu, konmaya devam etmekte... Her kitabıyla bizi sinemanın şiirsel anlatımıyla buluşturan Sunay Akın'ın Beyazperde şiirine bakalım: "Artıyor kara çarşaflılar/ yurdumun her köşesinde/ neden olacak/ siyaha boyanıp/ kadınlara giydiriliyor/ yıkılan sinemalardan/ geriye kalan/ onca beyaz/ perde!" Çıkış Kapısı adlı şiirinde ise şöyle der:

Kesik bileklerimi göstererek girdim
sinema kapısından içeri
bendim sefer öncesi
korkaklar kadınlarının yanına dönsün
sözüyle padişahın
ordudan ayrılan yeniçeri (...)

Gecenin karanlığında
bir sinema salonu gibi uzanan şehirden
gitmek düşer payıma
çıkış kapısı diye bakıyorum nicedir
gökdelenlerin tepesinde yanan
kırmızı ışıklara

Gökdelenlerin üstündeki uçaktan İstanbul'u seyreden Roni Margulies, Ağıt adlı şiirinde: "İşte yine İstanbul./ Alçalıyor uçak Florya üzerine,/ sağ taraf açık seçik Yeşilköy. // Kapasam gözlerimi:/ Adil Abi'nin bisikletçi dükkanı,/ Rone Park'ın ağaçlarında kalplerle oklar,/ Reks Sineması'nın kocaman ekranı" diyerek şiirsel bir iniş yapar sinemaya...

İlk Türk filmini Fuad Uzkınay, 1914'te "Ayestefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" adıyla çekmiştir. 1917'de Sedat Simavi, Pençe adlı ilk uzun metrajlı Türk filmini gerçekleştirir. Bunu izleyen yıllarda Ahmet Fehim'in Binnaz'ı, Şadi Karagö-

zoğlu'nun Bican Efendi dizisi, Fuad Uzkınay'ın Hikmet Ağa'nın İzdivacı adlı filmi halka sunulmuştur. Kısıtlı teknik olanaklarla çekilen bu filmlerde görüntüler durağan, oyunculuk ve dekorlar tiyatro etkisindedir... Sessiz sinema yıllarına ilişkin konuşurken Enis Batur'un Sessiz Film'ine bakalım, birbirimizle sessiz film oynayalım istersenız: "Yordu bütün yıl bizi işler/ ve ilişkiler: Buraya ondan geldik./ Korkmuştuk korkularımızdan,/ coşkularımızdan bıkmıştık,/ ne yavaşlıyor ne de hızlanıyordu/ çarklar, kimseye rastlamıyorduk,/ kendimize bile: Buraya ondan/ gelmiştik.// Bulduk aradığımız yeni oyuncuları,/ öğrendik ve öğrettik basit ve karmaşık/ kuralları".

Türkiye'de Muhsin Ertuğrul, on yedi yıl süresince film yöneten tek kişi oldu. Bu dönemde, tiyatroda oynayan oyuncular yer aldı filmlerde. Sinemaya bazı teknik yeniliklerin girmesini sağlayan Muhsin Ertuğrul'un çektiği on yedi film içinde, ilk Türk kadın oyuncuların (Afife Jale, Neyyire Neyir) perdede göründüğü Ateşten Gömlek (1923), ilk sesli Türk filmi İstanbul Sokaklarında (1931) ve ilk renkli Türk filmi Halıcı Kız'dır.

YAZLIK SİNEMALARIN 'AÇIKHAVA' SİNEMALARINA DÖNMESİ

Aynı zamanda bir caz tutkunu olan Halim Yazıcı, Tanrım Siyah Beyaz Açıkhava Sineması adlı şiiriyle açık hava sinemasını 'açıkhava'ya çevirir birden: "3. akşamüstü kelebek gelecek/ beyaz gazoz ve çekirdek getirecek// tanrım siyah beyaz açıkhava sineması."

Filmleri izlerken çekirdek çıtlatmayı, sade gazoz içmeyi, Alaska Frigo yemeyi çok sevdiğimiz Yazlık sinemalar bir çok şiirde sevgiliyle özdeşleşir. Bunun en güzel örneklerinden birini de Nevzat Çelik, Yazlık Sinema adlı şiirinde verir:

yağmur yağsa
yaz yağmuru der geçerdik
vefa duygusundan sonra
yitirdiğimiz
bir şeydi yazlık sinema

varoşların çoluk çocuk
akşam pikniğe çıktığı
bir şeydi yazlık sinema
komşu kızıydı oya'nın eli
film boyunca tuttuğum
antraktta gazoz içtiğim
ve mutlaka özleyeceğim
bir şeydi yazlık sinema

gökyüzü değildi üstümüzdeki
hayatında bir daha sinema yüzü
görmeyecek olan babamın
sinemaya götürmesiydi bizi
ve benim
oya'nın elinden başlayarak
filmlerin aksine büyüdüğüm
bir şeydi yazlık sinema

Bir çoğumuz babasıyla gitmiştir ilk kez sinemaya. Hemen herkesin böyle güzel anıları vardır sanırım. Ben de babamın elimden tutup götürdüğü sinema filmlerini hiç unutmam. Dönüşlerdeki mutluluğu yalnız ben yaşamıyormuşum. "Nevzat Çelik sadece kendi kuşağının değil günümüz Türk şiirinin en dikkate değer şairleri arasındadır" diyen Ataol Behramoğlu'nun Bir Gün Mutlaka adlı şiirinde rastladım buna: "Ben de çocuktum, sevgilerim olacaktı elbette/ Sinema dönüşlerini düşünüyorum, annemi, her şey nasıl ölebilir, nasıl unutulur insan/. Ey gök! senin altında sessizce yatardım, ey pırıl pırıl tarlalar (...) Büyük ve mavi bir şey izlenimi var bende, gördüğüm filmlerden mi ne (...) Bir de bakmışsın yeni bir film sinemada"

Bir süre devlet tiyatrolarında dramaturg olarak çalışan, başarılı tiyatro oyunları da yazan Murathan Mungan, oldukça dağınık, düzyazı tarzındaki parçalardan oluşturduğu Yaz Sinemaları'nda şöyle çeker şiirinin filmini: "kimsesiz öğle sonları/ kimsesiz öğle sonlarında/ yaz sinemaları/ içimde o tenhalık/ dilsizliğimde olumsuz aşkların kanlı diyalogları"...

Günümüzde sinemanın kanla kurduğu ilişki, şiirle kurduğu ilişkiden kat be kat fazladır. Örneğin bunlardan biri Pearl Harbour adlı filmdir. Maliyeti 135 milyon dolar olan film boyunca insanların ölmesini muhteşem(!) görüntü ve ses düzeniyle izliyordunuz!...

BENİM SİNEMALARIMDAKİ ŞAİRLER

Film gibi kısacık yaşamına bir sürü güzellik sığdıran insanlardan Orhan Veli, Sizin İçin adlı şiirine şöyle başlar: "Sizin için, insan kardeşlerim,/ her şey sizin için" Özellikle bizim için olanların başında şiir ve sinema gelir. Şiirlerinin kısalığına karşın bize upuzun öyküleri film gibi anlatır Orhan Veli. İstanbul Türküsü'nde: "İstanbul'un orta yeri sinema" diyerek çeker bazı şiirlerinin filmlerini...

1973 yılında Benim Sinemalarım adında bir öykü kitabı çıkar. Bu kitabın sahibi bir çok senaryo da yazan Füruzan'dır. Kitabın son baskısındaki kapağında, şiirsel sarışın Marilyn Monroe vardır. Kitapla aynı adı taşıyan öykü, 1950-1960'lardaki Beyoğlu'nun sinema dünyasının buruk hikayesidir. Yazar, sinema delisi bir kızın hayatını yansıtırken toplumumuzun bir panoramasını da çizer. Füruzan'ın

ortak bir çalışmayla gerçekleştirdiği "Benim Sinemalarım" filmi, aynı zamanda bir çok ödül almıştır.

Öyküden sinemaya aktarılan film vardır da şiirden sinemaya aktarılan film yok mudur? Elbette vardır! Darağacı adlı şiirinde: "Bu biçim üzre bitecekken gece/ dağılacakken artık seyirci de" diyen Ahmet Muhip Dıranas'ın meşhur Fahriye Abla şiiridir, sinemaya aktarılan film! Afşar Timuçin Fahriye Abla için şunları söyler: "Bu şiirde bir şair ustalığından çok bir sinema beğenisi baskındır sanki: Film başlar başlamaz kapıların erkenden kapandığı kömür kokulu bir mahallede buluruz kendimizi." Bu şiir "sanatın amacı varolanı yıkmaktır" diyen Yavuz Turgul'un 1984 yılında aynı adla çevirdiği filme konu olmuştur.

Bizim sinemalarımızda şairler de boy gösterir! Orhan Murat Arıburnu bildiğimiz ilk şair yönetmendir... Örneğin Rize doğumlu Adnan Azar'ın 1999 yılında yönetmenliğini yaptığı Samyeli adlı dizi filmi izlemişseniz, sinema dilinin şiirle kesiştiğini de görmüşsünüzdür. 1990 yılından bu yana Orhan Murat Arıburnu anısına düzenli olarak verilen Arıburnu Ödülleri'nin kurucusu olan Trabzon doğumlu şairimiz ise Hüseyin Alemdar'dır. Film yapımcılığı, senaryo yazarlığı, yönetmen yardımcılığı gibi işler yapan şair, Sinesepya adlı güzel şiirinde sinemaya değinmeden edemez: "Güz kesiği kısa metrajlı bir filmdim ben/ veda sözleri acıtırdı içimi tenha vakitlerde/ gidip gidip aynalara bakardım ince aynalara"

Günümüzde, filmlerde uzunluklarına göre kısa (30 dk'ya dek), (60 dk'ya dek) ve uzun (90 dk) metreli adlarıyla ayrıma gidilir. Sinema ile şiirin kesişim kümesinde bir çok ortak eleman vardır. Fotoğrafın tersine sinema, her biri bir öncekine veya sonrakine göre anlam kazanan görüntülerin birbirini izlemesidir. Bir görüntü, çerçevelenmiş bir dekor içinde ve belirli bir ölçekte, gereğince aydınlatılmış, çoğu zaman da renkli bir konuyu canlandırır. Her görüntünün dramatik, psikolojik veya estetik bir anlamı vardır. Şiir de bu yönleriyle sinemayla kesişir. Sözcük denen kamera doğru kullanılır, iki sözcük arasındaki bağ olan oyunculuk iyi olur, şair dediğimiz yönetmen de yaratıcı çalışırsa, ortaya çok iyi bir şiir çıkar!..

MAHKEME KAPILARINDAN SİNEMA KAPILARINA

Sinema dediğimiz bu bilimsel oyuncakla şiirleri yoluyla oynayan Sunay Akın, Kız Kulesi'ndeki Kızılderili adlı kitabında çocukluğunu anlatırken sinemaya dalar:

"Yukarı mahalleden gelen çocuklar ellerindeki mantar tabancalarını ateşlerken bir yandan da bağırırlardı: 'hepiniz öleceksiniz, pis Kızılderililer'...

Mantar tabancalarımız olmadığı için rolleri değiştirecek gücümüz yoktu. O yıllarda, çizgi romanlardan ve sinemadan Amerika yerlileri hakkında yalan yanlış bilgi edinen tüm çocuklar, Kızılderili olmanın sonunda kaybetmek anlamına geldiğini çok iyi biliyorduk.

Dersim sürgünü bir ailenin en küçük çocuğu olan Cemal Süreya'nın kendisiyle yapılan bir söyleşide, konserve fabrikasındaki işçi olan bir arkadaşını anlatır: 'Osman Ağabey bir filmi anlatırken eski filmlerden aklında kalan bazı sahnelerden söz ederdi. Birden elini dudağına götürüp 'Geronimo' derdi. Belli ki Geronimo, daha önce görmüş olduğu bir filmdeki kötü adamın adıdır. Ayrıca biraz da korku filminden çıkıp gelmiş bir adam gibidir. Ürpererek birbirimize bakardık: Geronimo!..'"

1942-1944 yıllarında Tophane Maliye Şubesinde çalışırken, çalışma saatinin bitiminden sonra da sinemalarda, tiyatrolarda denetim görevi yapmakta olan, İstanbul beyefendisi bir şairimize rastlarız. O yıllarda Nevzad Sudi ismiyle şiirler yayınlayan bu genç şair, A. Nevzad Odyakmaz'dan başkası değildir! Şairin Küllük Anıları adlı nefis kitabında anlattıklarına kulak verelim: "Çoğun Melek, Şark, Saray, Sümer, Lüks, Taksim, Lâle sinemalarıyla Ses tiyatrosunda görev almayı yeğlerdim. (...) Doğallıkla sinema ya da tiyatro sahibine ya da yöneticisine tanınan birkaç kişiyi parasız içeriye sokabilmek ayrıcalığı bana da tanınmıştı. Sait Faik, çoğunlukla Cumartesi ya da Pazar saat on bir gündüz gösterisine gelirdi; kimi kez de saat on sekizde, sırtında kısa, buruşuk bir yağmurluk, ensesine doğru itik dar kenarlı şapkasıyla sinema kapısı önünde görünüverirdi. Sait Faik için gişeye gidip yer ayırtmazdım. Çünkü birinci yerlikteki koltuklarda sayı yoktu. İsteyen dilediği koltuğa otururdu. O da birinciyi, hem de birincinin ön koltuklarında oturmayı severdi. Genellikle erlerin, çocukların yeğlediği bu bölümdeki ön koltuklardan birine kaykılarak oturur, filmi iyi ya da kötü demez ilgiyle izlerdi. Kimi kez de Sabahattin Kudret Aksal, ya tek başına ya da bir arkadaşıyla birlikte gelirdi sinemaya."

Sabahattin Kudret Aksal, genellikle düşünce şiiri denilebilecek şiirlerinden biri olan Tomurcuk'da "Dur kapısında bu masal ülkenin" der. 1942 yılında, Sait Faik'i sinema kapısından farklı bir kapıda beklerken buluruz. Çünkü o yıl içinde bir ay, Haber Gazetesi'nin Adliye Muhabiri olarak çalışmıştır! Bundan sonra çalışmadan, 1939'da ölen babasının geliriyle yaşamıştır. Ama iyi ki o bir ay çalışmıştır. Bu iş sayesindedir ki, Sait Faik'in ölümünden iki yıl sonra yayınlanan Mahkeme Kapısı adlı güzel kitabında yazdıkları ortaya çıkmıştır...

BEYAZ PERDELERİ YELKENLİYE ÇEVİRMEK

Nevzat Sudi'nin, nam-ı diğer A. Nevzad Odyakmaz'ın Küllük Anıları'nda değindiği şair, yazarlarımızdan biri de Salâh Birsel'dir: "Sanırım 1957-1958 yıllarında olacak, Salâh Edebiyat Fakültesi kitaplığında görev almıştı. Ayrıca sinema konusunda da bir çalışması vardı" diyen Odyakmaz'ı, kitapta anlatılanlardan anladığımız kadarıyla, Salâh Birsel'in bazı hareketleri üzmüştür. Yine de hümanizm dolu yüreğiyle açıklama yapmadan edemez A. Nevzad Odyakmaz: "Az önce tarihsel Salâh Bey dememe bakmayın siz; üstelik bu tür yazılarını da, o değişik, devingen, sürükleyici, kıvrak biçemli yazılarını da severek okuyorum. Beni bildiğince 'dost' belledi, öptüm diye yanak sarkıtıp göz belertti, çalçenecilik etti diye ozanlığını, yazarlığını, çarpıcı anlağını, efendiliğini nasıl yadsırım Salâh'ın."

Her şiiriyle adeta ironik, zeka dolu bir film çeken Salâh Birsel'in, okuması pek keyifli Halley Kimi Kurtarır? adlı kitabında anlattıklarına kulak verelim şimdi de: "İlk filmlerimi ilkokul sıralarında seyrettim diyebilirim. O yıllar beni çok saran filmler, tefrikalı kovboy filmleriydi. Bu 36 kısımlık filmlerden, her hafta Pazar günleri, öğrenci matinelerinde yalnız dört kısmı gösterilirdi. Bunlarla başka filmler de geçerdi ama, onları kim takar? Bu dört kısımlık filmleri büyük bir coşku içinde seyrederdim hep. (...) Sinemamız da, Karşıyaka vapur iskelesinden çıkınca, solda, kıyıda idi. Bu sinema, şimdiler yine yerli yerindedir. (...) İlk sesli filmi de, Konak'taki Elhamra Sineması'nda seyrettim. Ziegfield Çılgınlıkları. İzmir'in gördüğü ilk sesli film de budur."

Salâh Birsel'in bu satırları yazdığını sandığım 1980 yıllarında sıraladığı sinema yerli yerindedir ama günümüzde onun da yerinde yeller esmekte... 2003 yılının yağmurlu 6 Kasım günü, bindiği şehirler arası otobüs İzmir'e girerken kalbinde bir şeylerin tomurcuklandığını hisseden bir şaire rastlarız. Aynı gün ben ve kız arkadaşım Sevil, ilk gençlik yıllarını (...)

gözlükleriyle bakan bu dev şairimizle, yani Özkan Mert'le tanışırız. Tarihi Kemeraltı'nı gezerken Özkan Mert'in sorduğu soru can yakıcıdır: "Yazlık sinemalar duruyor mu?" Hiç yazlık sinema olmadığını ama geçenlerde hep filmlerde gördüğümüz 'arabalı sinemanın' açıldığını söyleriz şaire, içimiz burkularak...

İsveç'e gittiği yıllarda Lund Üniversitesi'nde drama/tiyatro/film dersleri alan Özkan Mert, görsel bir şölene çevirdiği sözcüklerle çeker film gibi güzel şiirlerini... Her şiiriyle yüreğimizi ve aklımızı bembeyaz görüntüler sağanağına tutan Özkan Mert, İzmir'in o eski yıllarını da bakın nasıl anlatıyor:

Maviydi o zaman, Varyant'tan
bir kelebek gibi uçarak
Konak'a inen belediye otobüsleri
liseli kızlarla dolu
çorapları dizlerinin altında
birdenbire
biten.
Ve ben
aşıktım her
sabah
bir otobüs dolusu
kız'a
cebimde sustalı gibi
taşıdığım

bafra paketi
beyaz perde'sinde
açık hava sinemaların
olmuştum
bir
yelkenli.

Yedinci sanatın şiir sanatıyla olan müthiş paralelliği bitecek gibi gözükmüyor. Ama bizim filmimiz, şimdilik burada sona eriyor... Umarım zevk almışsınızdır bu seyirlikten. Çünkü ben yazarken büyük zevk aldım!...

Çıkışlar, sağdaki kapıdan sevgili okur...

9 Nisan 2004

KAYNAKÇA:

- Larousse des Jeunes, Cilt 12, Sayfa 3687-3698
- Büyük Türk Şiir Antolojisi, İki Cilt, Hazırlayan Ataol Behramoğlu, Sosyal Yayınlar, 2001
- Nevzad Sudi, Küllük Anıları, Karşı Yayınları, 1997
- Özkan Mert Nehir, Boyut Yayıncılık, 2002
- Afşar Timuçin, Yeni Şiirimizin Kısa Romanı, Bulut Yayınları, 2003
- Salâh Birsel, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Sel Yayıncılık, 2002
- Salâh Birsel, Halley Kimi Kurtarır, Bağlam Yayınları, 1988
- Sunay Akın, Kız Kulesi'ndeki Kızılderili, Çınar Yayınları, 1997
- Sunay Akın, 62 Tavşanı, Çınar Yayınları, 1998
- Nevzat Çelik, Sevgili Yoldaş Kurbağalar, Om Yayınevi, 2000
- Türk Edebiyatından Seçme Hikayeler, İki Cilt, Hazırlayan Erhan Sezai Toplu, M.E.B., 2001
- Sait Faik Abasıyanık, Mahkeme Kapısında, YKY, 2003
- Yüzyılın Türk Şiiri, Üç Cilt, Hazırlayan Mehmet H. Doğan, YKY, 2001
- Meydan Okul Kültür Ansiklopedisi, cilt 4, Sayfa 1721-1723
- Milliyet Almanak, 1986
- E Dergisi, sayı 3, Haziran 1999
- Sinema Dergisi, Sayı 75, Haziran 2001
- Cumhuriyetten Günümüze Türk Şiiri, 6 Cilt, Hazırlayanlar Abdullah Özkan, Refik Durbaş
- www.antoloji.com

işe koyulur insan

HASAN ERKUL

öter!
sesi deryalarla sevişir

dolanır gelir
yemini
yemin değil

eli bulut
bereketi alem
ve ustası gocunmaz elini öper

* *

yola koyulur iş
yola koyulur güç
yola koyulur dalga

hangi ütopyanın çırağı

lodosun mu
poyrazın mı

değmeyin
zehirler oynaşı secdeye dursun
ve varsın
secdenin yönü bilinmesin...
bilinmesin...
bil!

jakoben günler
yaman bir gel-git
al alemi
sal içine

hafiflesin kahır
hafiflesin umut
hafiflesin mey

* *

bu nağme
voltada ve gecede gizliydi
iç dedi fısıltı
iç ve süzül

karıncanın ayağına nal çakar gibi
içtim yudum yudum
ne hafif ne ağır
hem ağır hem hafif

işe koyulur alem
işe koyulur emek
işe koyulur kadın çoluk çocuk erkek

kışkırtan
umutlandıran
ete kemiğe dile göze ışığa hıza bürünen
ve en oynak
en alaycı
en dolu kahkahalarıyla
işe koyulur zaman

duyulmayanı duyan sessizliğiyle
yelkovanını sokar akrep

yeni hayat yürekte ve isyanda gizlidir
iç dedim geceye
iç ve aklan

* *

yudumunda kanat
rüzgârında kuş yapmaya

sevdaya dalar özgürlük
sevdaya dalar can
sevdaya dalar
yaratmayı kışkırtan öz...
ve en oynak
en alaycı
en dolu kahkahalarıyla
sevdaya dalar zaman

bu kelâm
âlemin ve geleceğin giziydi
dal dedi alem
dal ve havalan...

5 Şubat 2004

Sevgi ve ağır suçlar

AYDIN DERE
dere@bluewin.ch

Yağmurlu bir kış gününde seninle bir liman kentinde karşılaştık. Lacivert denizde dans ediyordu suretin. Sürgün yemiş düşlerin bembeyazdı. Islak saçların kardelen kokuyordu. Kaygıların, korkuların azalmıştı. Umutların artmış, ellerin hâlâ titriyordu. Gemimiz okyanuslara açılıyordu. Şimdiye dek hiç duymadığımız yanık ezginin akıntısına kapılmıştık. O kentte bu ezgilerden korkanlar vardı. Ayrıldığımız kent bozguna uğramış, atmosfer tütsü kokusuna gömülmüştü. Evler sağır ve dilsiz, sokaklar da kan kokuyordu...

Yürekleri kararmışlar haki renkli ve apoletliydi... Görmüyor ve bilmiyorlardı...

Aşksızlık çöküyordu kente. Sallanan gemi yüreklerimizi sarsıp bize acılarımızı ve hüzünlerimizi anımsatırken ellerimiz kenetleniyordu.

O an suçluluk duygusuyla bakışlarımız bir noktaya dikiliyor, susuyorduk...

Bu denizi geçmeliydik... Sürgün de başka bir ölümdü, dönmeliydik...

Kandan bir suç denizi yaratıldı. Bu denizi geçmeliydik...

Sürgün hüzündür... ölüm olurdu. Dönmeliydik...

Fırtınalardan kurtaracak çok şeyimiz vardı... Meteorlar bilincimize çarpıyor, dalgalar yaralı yüreğimizi acıtıyordu...

Yakamozlu gözlerinde yasaklı ülkenin acıları, kaynağımıza dönüp fırtınalardan kurtaracak çok şeyimiz vardı.

Tarihi bilinmez antik bir değere benziyordu yüzün.

İpek gibi yumuşak sesinde, dili yasak halkının gerçeğe dönüşen destanı vardı. Sana kibirsiz bakıyor seni kibirsiz dinliyordum.

Hiçbir korku kalmamıştı sömürge gecelerden.

Sular durulmuş yolculuklar bitmişti.O kentte acılarını yüreğine gömen kadınlar vardı. O kadınlar ki gülünce menekşeler açardı...

Bizi çoğaltan da o kadınlardı...

Mem û Zin aşkına ertelenmiş ne de çok tutkularımız vardı. O tutkularımız ki saçların gibi kardelen kokardı.

Sin intihar eden kadınlara ağlıyordu. Şamaş yeniden bir destan yazıyordu, gözleri görmeyenler de okusun diye.

Bilim adına, tarih adına en büyük ihanetler yapılıyordu.

İhanete uğrayan tanrıçalar dağlarda uzun yolculuklara çıkıyordu...

Birileri bir ulusun altından kalkamayacağı suçları işletirken başka bir ulustan yaşayan ölüler olmaları isteniyordu.

Direnenlere ağır zindan cezaları veriliyor...

Simdi oturmuş kitap okuyor ya da geziniyorsun.

Beyaz deniz kıyısında mısın? Gördüğün işkenceleri mi anımsadın?

Poyraz saçlarını mı dağıtıyor, yeni bir öykü mü tasarlıyorsun?

Ehmede Xani hangi kederden öldü? Nietzsche neden ağladı? Stefan Zweing neden intahar etti? Söyler misin Mem û Zin nerde?

Mevlana neden yemin ederdi aşka? Pir Sultan Abdal'a nasıl kıyıldı?

Söyle! Mağrur dağları; o destan gibi ülkeye zaman neden hiç uğramadı?

Binlerce yıldır neden ihanet ediyor zaman? Zamansız mı yaşanıyor?

Ertelenen stranlarımızdan vazgeçmeyeceğiz ve biz hep sevdamızla büyüyeceğiz.

Analar geçmiş ile gelecek arasında sarsılmaz köprüler kurdu; insanlık üstünden geçsin diye... Elbette bir gün günbatımı izlenecek o yanan kentten... Ve güneşli sabahlarda uyanıp kendi destanımızı ve yeni bir tarihi yazacağız.

Ve biz kendi toprağımızda onurluca yaşayacağız ve rahatça öleceğiz..

Ray Charles öldü... mü?

NİLÜFER YÜKSEL

Bazı insanlar var, yaşarken ölüler. Yaşadıklarında ve öldüklerinde ancak çok dar çevredekilerin haberi olur onlardan. Öldükten sonra ise bir süre sonra unutulup giderler. Bazıları ise öldükten sonra da yüzyıllarca yaşarlar. 10 Haziran 2004'te 74 yaşında ölen Ray Charles eminim bu ikincilerden... Onun müziği yüzyıllar sonra da dinlenecek, o yüzyıllar sonra da anılacak.

Ray Charles Robinson 1937 yılında 7 yaşındayken görme yeteneğini bütünüyle yitirdi. Florida'nın Greenville kazasında çok fakir bir siyah ailenin çocuğu olarak doğan Ray Charles'ı annesi, 7 yaşındayken büyük fedakârlıkla görme özürlülerin yatılı okuluna gönderdi. Henüz üç yaşındayken ölen babasını esasta annesinin anlatımlarından tanıyan Ray Charles ırkçılığın aptalca bir görüntüsünü bu okulda yaşadı. Görme özürlülerin okulunda ırk ayrımı yapılıyor, siyah ve

beyaz körler ayrı sınıflarda ayrı eğitim görüyorlardı! Ray Charles tam anlamıyla bir "acıların çocuğu" olarak büyüdü. Fakat o bütün bu acılara rağmen, dünyaya sevinçle bakmasını bilen biriydi. Müzik onun bu konudaki en büyük dostu, en büyük yardımcısı oldu.

15 yaşındayken annesini de yitirdi. Hayatını çok küçük yaşlardan itibaren öğrendiği piyano çalmayla kazanmaya yöneldi. 15 yaşından itibaren çeşitli orkestralarda caz piyanisti olarak çalıştı. Dönem cazda Nat King Cole dönemiydi. Cazın çok kolaylıkla kokteyl caza, hafif eğlence müziği alanına kayabildiği bir dönemdi bu. Bu müzik tarzı Ray Charles'a para kazanma aracı olmaktan başka bir şey vermiyordu O arayışını çeşitli eyaletlerde, çeşitli gruplar ve şarkıcılarla çalışarak sürdürdü. Ve giderek geri planda şarkıcılara piyano çalan bir caz piyanisti olmaktan, kendi şarkılarını yazıp söyleyen komple bir müzisyene doğru gelişti.

1954'te Soul müziğin doğuşu bu arayış içinde mantıki bir sonuç olarak çıktı ortaya. Kilise Gospel müziğinde şimdi "tanrı" ve "İsa"nın yerini "sevgili" almış, tanrıya yakınlaşma coşkusu içinde çekilen ahohlar şimdi başka bir anlam kazanmıştı. Aynı dönemde beyazların Rock'n Roll'da yaptığını, siyah müzik Soul ile karşılıyordu. Aslında beyazlar müzik alanında egemenlikleri konusunda korku içindeydiler. Fakat kör bir siyah yine de bir egzotiklik olarak kabul edilebilir bulundu.

Ray Charles yaptığı müziği yaşayan biriydi. Onun bir live konserini izleyenler, Ray Charles'in müziği nasıl yaşadığını görüyorlardı. Sahne, salon müzikti. Ray Charles'ın kendisi, söylediği, çaldığı şarkılardı. Kendisi bu durumu "Müzik benim için kan dolaşımı kadar önemlidir. Müzik benim varlık biçimimdir" diye açıklıyordu.

Ünlenmesi Ray Charles'ın ilk plaklarını basan, Ahmet Ertegün'ün yönettiği Atlantic plak firması ile oldu. 1959'da ABC firmasına transfer olduğunda gerisinde bir dizi hit vardı. Şimdi Country Music unsurlarını Soul ile birleştiren, işin içine bir de -örneğin Frank Sinatra nın çok sevdiği- keman unsurlarını sokan bir tarz tutturmuştu. Bu dönemde çıkardığı ilk plağı "Modern Sounds in Country and Western Music" başlığını taşıyordu ve adeta bir program açıklamasıydı. Bu tarz ona sonraki yıllarda tam 13 Grammy ödülü getirdi. "Georgia on my Mind", "I Can't Stop Loving You", "Crying Time" bu dönemin önemli yapıtlarından örneklerdir.

Ray Charles müzik türleri açısından kesin bir tarz, bir kalıp içine sokulamaz, kendi tarzını yaratmış olan müzisyendir. Kendini tanımlarken o şöyle derdi:

"Ben Caz şarkıcısı değilim. Ben Blues şarkıcısı değilim. Ben Country şarkıcısı değilim. Ben Crooner değilim. Ben Blues da söyleyebilen bir şarkıcıyım. Ben Country de söyleyebilen bir şarkıcıyım. Bu ikisi arasında büyük fark vardır."

Ray Charles müzikten büyük paralar kazandı. 60'lı

yıllardan itibaren mültimilyonerdi. Fakat hiçbir zaman geldiği yeri unutmadı ve hiçbir zaman paraya fazla önem vermedi. Çekilen acılar, mutsuzluklar uzun yıllar eroin bağımlılığını beraberinde getirdi. 17 yıl her gün eroin! Bu yüzden gözaltına alındığında, sanki tam da bunu bekliyormuş gibi, bugünden yarına eroini bıçakla kesip atar gibi bırakan bir irade! İki evlilik, iki evlilikten olan üç çocuk, ayrıca değişik kadınlardan evlilik dışı altı çocuk. Bir dizi babalık davası. Çocukların tümü büyüdükten sonra oturduğu lüks evi satıp bir apartman katına taşınma. Ve yalnızca yaşamaya gerekli olanla yaşama. Ray Charles hayatının son yirmi yılında fazla görünmedi ortalıkta. Bu dönemde fazla üretmedi de. Dönemin son akılda kalan yapıtı 1993'teki "My World"dür.

Anılarında "Kör ve mutlu? Neden olmasın? Fantezide düşlediğim şeyler, herhalde gerçekte benim düşlerimdekinden daha az güzeldir. Bu bile onları gerçekten görmek istememem için yeter sebeptir" diyordu.

Görmeden, duyarak yaşadı. Öldü. Müziği ile yaşıyor. Yaşayacak.

Büyük duruşma

A. KARABAĞ

Açma dosyamı ey saltanatı büyük yargıç
Açarsan yerime sen yargılanırsın
Öyle bir insanlık gemisiyim ki
Uğradığım her limanda sadece
Ona uygun değerler yüklenirim

Geniş bir alanda yapılacak duruşması
Bir zaman sonra yeşil alan olacak orası
Anıtsal bir yapı dikilecek ortasına
Ve çevresinde tapınaklar halkası
Düşünce ve inançların kardeşlik bahçesi
Yani halkların ve renklerin kaynaşması

Açma dosyamı ey saltanatı büyük yargıç
Açarsan yerime sen yargılanırsın
Yüreğim öyle bir yürektir ki
İnsanüstü sevgi bilincine sahip

Nerede ne zaman olacak bilmiyorum
Ama sezinliyorum görmüş gibiyim
Hatta tanrıtanımazlar da gelecek
Onların anıtlarına da yer verilecek

Açma dosyamı ey saltanatı büyük yargıç
Açarsan yerime bir dünya yargılanır
Dünyalıyım coğrafyam silahlıdır
Varlık içinde yokluk kuşanırım

Nerede ne zaman olacak bilmiyorum
Ama içime doğuyor ve çağrılıyorum
Gelin birlikte varalım
bir kimsenin duruşmasına
Özgeçmişimizden başlayarak
perdeyi aralayalım.

Moğollar: "Umutsuzluk içinde umut taşıyoruz!"

MÜZİK ve DÜNYANIN HALİ ÜZERİNE MOĞOLLAR İLE SÖYLEŞİ

Güney: Moğollar müzik yaparken "Bir şey yapmalı!", "Ölüler altın takar mı?" gibi toplumsal konuları içeren sanatsal ürünler yaptı. "Bir şey yapmalı!" parçası yürüyüşlerde onbinlerce işçinin şarkısı ve sloganı haline de gelmişti. Bunun yanında sözsüz müzikleriniz de ritim olarak bir o kadar etkili oldu. Toplumda baskı altında olan, bilinç düzeyi yüksek insanların dillerden düşürmediği kimi parçalar yaptınız. Bunları yaparken 'biz 1 milyon adet albüm satarız' düşüncesi ve iddiasıyla yapmadınız. Böyle bir beklentiniz olmamıştır. Kalıcı, kendine has müzik yapmanızın temelinde yatan nedir? Çıkış noktanız neydi?

Cahit: Moğollar 1968'de kuruldu. '68 gençlik hareketinin yükseldiği dönemde ortaya çıktık. O dönemde idealler belliydi. Ayakları yere basan, Anadolu'dan beslenen bir müzik türü yaparsak, biz doğru bir yolda oluruz, doğru bir iş yapmış oluruz fikriyle yola çıktık. İlk denemelerimizde besteler, türküler aranje ettik. Asıl bugünkü Moğallar'ı oluşturan temeli o zaman attığımızda, dünyada ve bu topraklarda, özellikle de Anadolu'daki toplumsal gerçeklik bizim için belirleyiciydi.

Taner: Dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmeler kimi etkilemiyor ki?! Son on yıla dönüp baktığımızda birçok şeyden kaygı duymamak mümkün değil. Yıllar geçtikçe de bu kaygı uyandıran şeyler -ne yazık ki- daha da çoğalıyor. İnsan arzu eder ki bunlar azalsın. Çernobil'in bıraktığı neticeler Karadeniz'de ortaya çıkarken, bugün senede üç bin insan kanserden ölüyor. Bebekler sakat doğuyor. Tam bu sırada, şimdiki Enerji Bakanı çıkıp hâlâ yeni atom santrali ihalelerinden bahsedebiliyor. Bu insana kaygı veriyor. Kadınlar üzerinde uygulanan şiddet ileri boyutlarda... Bu konuda Türkiye rakamları berbat durumda! Bunlar sevinilecek şeyler değil; üzülecek ve tepki gösterilecek şeyler. Banka hortumlamak, ekonomik krizler, savaş-

lar, işkence fotoğrafları... Gelecekle ilgili binlerce rahatsız edici, kaygı duymayı gerektirecek şey var. Bütün bunlar şarkılarımıza ister istemez yansıyor. O kadar çok şey oluyor ki, bu olaylardan etkilenmemek, görmezden gelmek ve o temelde müzik yapmamak bizim için mümkün değil. Böyle bir durumda, bir yapalım da çok satsın gibi bir şey söz konusu bile olamaz. Bizim başlangıç noktamız bu değil. Biz müzisyeniz. 35-36 senedir kendimize has bir müzik türümüz üzerinde çalışıyoruz. Bir şarkı yapıp bunu kitlelere duyurmaya çalışırken, hayatla ve gelecekle ilgili duyduğumuz kaygılardan bahsetmek zorundayız. Başka bir şey yaparsak yalan olur. Bu yüzden bu tip şarkılar ortaya çıkıyor. Bu birikim 1967'de başlayan bir serüvenin neticesidir. Ortaya çıkış temelimizi Cahit anlattı. Biz enstrümantal parçalar da yaptık. Sözel anlamda anlatılamayacak duyguları da dile getirdik. Bu çeşitlilikte bir denge de sağladık, bu boyutu hiçbir zaman es geçmedik. Ki, Cahit bu konuda var olan ustalardan birisidir.

Cahit: Ben şöyle tamamlayayım: Biz inançlarımızda, sevgimizde... her şeyimizde samimiyiz. Bu samimiyeti insanlar algılıyorlar. Biz inanmadığımız, savunmadığımız bir şeyi müzik haline getirmiyoruz. Çıkış noktamız bu yani.

Güney: 40 yıla yakın bir zamandır devam eden sanat hayatınızda, bu kadar uzun süre sizin gurup olarak hâlâ bir arada bulunmanızı neye bağlıyorsunuz?

Cahit: Her şeyden evvel, ortak inançlarımız var. Bir de duyarlılıklarımız; politik görüşlerimiz çok güzel örtüşüyor. Bu durumda olan bu dört insanın beraber çalışması bizim için güzel bir şey.

Taner: Bu aslında bir şanstır. Kişisel olarak baktığımda öyle görüyorum. Dışardan baktığım zaman böyle bir gurubun içinde olmak çok kimseye nasip olacak bir şey değildir. Bunun değerini biliyoruz.

Cahit: Biz 1960'lı, '70'li yıllarda yaptığımız müzikleri tekrarlayarak orda takılıp kalmadık. Moğollar'ın yaptığı tüm parçaları bir çırpıda çalmaya kalksak beş saat sürer. Asıl önemli olan bugündür. Bugün yaşananlarla ilgili bir şeyler üretebiliyorsak, anlamı vardır. Biz 1993'de Moğolları yeniden oluşturalım dediğimizde oturup konuştuk. Birlikte çalıştığımızda, günümüze ilişkin çalışmalar yapabildiğimizi gördük. O günkü duygularımızı, algılarımızı müziğe aktarabildiğimizi gördük. Bunu birlikte yaşayabilir miyiz sorusunu sorduk ve baktık ki "evet biz yapabiliyoruz" dedik. Ondan sonra gurubu tekrar kurduk.

Taner: Kendimizi devam edecek durumda görmeseydik, ortaya çıkmayacaktık.

Cahit: Bu ilk sorunuzun bir devamı... O samimiyet, o dürüstlük bugüne kadar korundu. Bugün baktığınızda birçok 'eski solcu' sermayenin, medyanın bekçiliğini yapıyor. Artık duyarsız. Bizim için bu "namus dışı" bir şey.

Güney: Sizin yaptığınız müzik tarzınız 'rock, protest rock, Anadolu rock veya Anadolu folk müziği' olarak adlandırılıyor. Bunlardan hangisi doğru veya kendi tarzınızı nasıl tanımlarsınız?

Taner: 1960'lı yıllar kendi dönemine uygun düşen bir müzik tarzını ortaya çıkardı. Tabii ki temelleri Anadolu'dan, kültüründen, Türkçe'den kaynaklanıyor, halk müziğinden kaynaklanıyor ama bizim tarzımız, gurubun kendine has bir tarzdır. Buna illâki de bir isim koymak gerekmez. Moğollar'ın müziği dinlendiği gibi bir müzik tarzı. İçinde değişik müzik tarzlarını da barındırıyor. Örneğin, Cahit'in yaptığı bazı parçalarda modern müzik olduğu gibi, 'taşlama' da var. 'Mani rock' da denilebilir. Yani isim koymaya kalkarsak, her parçaya ayrı bir isim de koyabiliriz.

Cahit: Moğollar aslında kendine has bir müzik yapıyor. Raflarda hazır duran kategoriden değil. 'Rock' kelimesini bir şekilde benimsiyoruz, seviyoruz. Çünkü 1960'lardaki rock felsefesi bir karşı duruşu, tepkiyi ifade ediyordu. Biz de bundan esinlendik, etkilendik. Bu duruşumuzu devam ettireceğiz. Tepkiyle uyandırabildiğin kadar insanı uyandırır ve uyarırsan, bunu başarabilirsen, bu yolda küçük bir başarıdır.

Taner: Biz bir umut görmek isteriz, umut olmak isteriz. Umudu dile getirmek isteriz. Bugünkü dünya ve Türkiye'ye şöyle bir baktığımızda, umuda dair fazla bir şey göremiyoruz.

Güney: Kapitalist dünya sistemi son yıllarda olduğu kadar fütursuz, hukuk tanımaz olduğu kadar olmadı...

Cahit: Aynen katılıyorum...

Güney: ...fakat umut hâlâ var ve olmalı. Bugünün tek alternatifi hâlâ sosyalizmdir. Herşeye rağmen gerçekçi tek alternatif yine de bu. Sosyalizm saygınlık kaybetti. Bu doğru. Genel baktığımızda anda, sosyalizm kapitalizmin karşısında umut olarak alternatif gözükmüyor. Sosyalizm henüz en zayıf dönemini atlatmış değil. Buna rağmen, yine umutlar gördük: Etyopya'da Derg rejimi sosyalist olduğunu söyleyenlerce devrildi, Meksika'da Zapatistalar muazzam bir mücadele yürüttü, Filipinlerde ülkenin üçte biri FKP denetiminde... Küresel saldırılara karşı Seattle, Cenova, New York'ta yüz binler, milyonlar küresel direnişler gösterdi. Esasında eksiklik ve sorun bizde ve umut da bizde. Müzikte de umut sizin gibi müzisyenlerde demek isterim yeri gelmişken.

Cahit: Sonucu başarıyla sonuçlansın veya sonuçlanmasın, umut bizde. Doğrunun mücadelesini vermek gereklidir. Bilim adamları ve kadınları bu gidişe dur denmezse, sadece çevre ve iklim felâketi nedeniyle dünyaya 2050 yılına kadar ömür biçiyorlar. Bu korkunç. Bu korkunçluğun kaynağının ne olduğu ortadadır. Buna karşı ciddi bir uyanış yok. Bu yüzden 'umut, umutlu olmamak'tan bahsediyoruz. Evet, Seattle, Cenova'da ve Avrupa'nın büyük kentlerinde

milyonlarca insan harekete geçti, bu bize umut verdi. Devamı gelmedi ama. En kötü ihtimalle; ne olursa olsun, bu kötü gidişin önüne geçemesek de, buna karşı mücadele etmek herkesin görevidir.

Taner: Kimse tam ne olacağını bilemiyor açıkçası. Ama alternatif orda. Orası kesin. Başka kimse olmasa bile biz Moğollar olarak tek başına sonuna kadar bu kötü gidişata karşı mücadeleden yanayız.

Cahit: Bizim ikimiz açısından bakarsak, sol açısından umutlu değiliz. Senelerdir ciddi bir gelişme ve değişme göremiyoruz. Kendilerini 'solcuyum' diye ifade eden yalancı solcular, maalesef bir kesim halk tarafından hâlâ solcu olarak tanınıyor. Burada acı bir durum var. Ne yapmamız lâzım? Kitapları açıp yeniden okumam, okumamız gerekiyor diyorum.

Taner: Her zamankinden daha çok çalışmak, daha çok kafa patlatmak gerekiyor.

Cahit: Ama ne yazık ki, çeşitli iletişim ortamı saldı-

Moğollar'ın tarihçesi

1967'de beş genç müzisyen çalıştıkları gruplarda yaptıkları müziğin kendi yapmak istedikleri müzik olmadığını düşünüp beraber bir grup oluşturmaya karar verirler. Moğollar ismi ile çalışmaya başlarlar. İlk 45'likleri "Eastern Love/Artık çok geç", Şubat 68'de çıkar. Bu plâğın hemen ardından "Mektup/Lazy John"u yapan grup, Haziran'da Altın Mikrofon yarışmasına katılır ve "Ilgaz" ile üçüncü olur. Bu başarı ve ardından çıkan 45'lik, Moğollar adının daha çok insan tarafından duyulmasını sağlar. Konserler verirler.

İlk solo konserlerini ise 19 Ekim 1968'de İstanbul Fitaş Sineması'nda verirler. Yabancı şarkıların yanı sıra kendi bestelerini de seslendiren Moğollar, konserlerinde büyük ilgi görür. Aynı tarihlerde dördüncü plâklarını çıkaran Moğollar 1968'i tanınmış bir grup olarak kapatır. Moğollar, 1969 yılını, neredeyse tüm Türkiye'yi kapsayan büyük bir turneyle geçirir. Bu turne sırasında yaşadıkları onların müziğinde önemli bir değişime neden olur. Turne öncesinde İstanbul'da verdikleri konserlerde kimi türkü düzenlemeleri ve halk müziği sazlarını kullanmaları ilgi görür, fakat bu turne Moğollar'ın Anadolu'yu yakından tanımalarını sağlar, bu da onların tarzlarının daha belirginleşmesini gerçekleştirir. Şarkılarının yalnızca düzenlemelerden ibaret olmadığını ve bu tarzda beste de yapılabileceğini kanıtlayan bir 45'lik çıkarırlar. "Dağ ve çocuk/İmece" her iki parça da yerli melodi ve ritimlerden yola çıkılarak yapılmış bestelerdir.

Temmuz 1970'te bir eleman değişikliği daha yaşanır, Aziz Azmet gruptan ayrılır. Yerine Ersen katılır. Ersen'le "Ternek" 45'liğini yaparlar, ancak bu birliktelik uzun sürmez. 1970 Ağustos sonunda, Moğollar Ersen'den ayrılır ve Paris'e gider. Paris'te Moğollar, CBS firması ile üç yıllık bir anlaşma imzalar ve bir 45'lik "Behind the dark/Hitchin"i yaparlar, ayrıca "Guild internati-

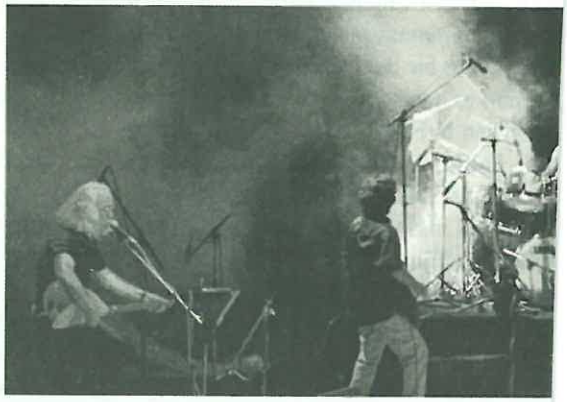

onal du disque" isimli bir plâk şirketine bir albüm yaparlar. Bu albüm "Danses et Rythmes de la Turquie-d'Hier d'Aujourd'hui" 1971 yılında "Academie Charles Cros" büyük plâk ödülünü alır. Bu arada Moğollar Paris'te o tarihlerde Belçika'da yaşamakta olan Barış Manço ile karşılaşırlar ve onunla çalışmaya başlarlar. Kurdukları birlikteliğe "ManchoMongol" adını verirler. Birlikte Türkiye'ye dönen Barış Manço ve Moğollar dört ay değişik yörelerde konserler verdikten sonra ayrılır. Bu arada Moğollar'ın Paris'te doldurdukları albüm Mart 1971'de Academie Charles Cross ödülünü alır.

Barış Manço'dan ayrıldıktan sonra tekrar Paris'e dönen Moğollar, bu kez Engin Yörükoğlu'nu orada bırakarak Türkiye'ye döner. Yörükoğlu ani bir kararla, 31 Temmuz 1971'de evlenerek Paris'e yerleşir. Bu beklenmedik ayrılık Mavi Işıklar'ın davulcusu Ayzer Danga ile telâfi edilmeye çalışılır, bir sene bu boyutta gider. "Alageyik destanı/Moğol halayı" 45'liği bu dönemde yapılır. Bu arada Selda ile bir 45'lik yapar Moğollar. Daha sonra Ersen gruba yeniden katılır. Eylül 1972'de Cem Karaca ile çalışan Kardağlar, Ersen ile çalışan Moğollar solistlerini değişirler. Bu Moğollar'ın tekrar gündeme gelmesini sağlar. Cem Karaca

rıları var. Bilgi akışı çok güzel bir şey de... Bir o kadar da yanlış bilgi saldırısı altında kalıyor insanlar. 1980 sonrası Evren ve Özal döneminin kuşağı oluştu. Bir nevi "ot kuşağı" oluşturuldu. Bir kısmı bundan kurtuldu, bir kısmı hâlâ öyle devam ediyor. Bakıyorsun ve hakikaten umut göremiyorsun! Türkü seviyor, moda olduğu için seviyor. Bu insanların içleri boşaltılmış durumda. 'Para kazan, marka giyin, evlen, çocuk sahibi ol ve tüket' diyorlar. Bu ülkede 60-70 milyon insan yaşıyorsa veya dünyada şu kadar milyar insan yaşıyorsa, hiçbir şey yemeden ertesi günü deviren milyonlarca insan var. Açlık, yoksulluk, küresel ısınma dediğimiz şey kesin üzerine kafa patlatılması gereken konular. Bir hoyratlıktır almış başını gidiyor. 'Ben günümü gün edeyim, allahın izniyle ben kendimi kurtarayım, ötesi bana ne!' zihniyeti gelişmiş durumda. Çok insan bu şekilde düşünüyor. Ve dolayısıyla kaygılar had safhada.

Taner: Umut meselesinde biraz önce söylediğim şey yanlış anlaşılıp başka noktalara da vardırılabilir. Bu duruma rağmen biz Moğollar olarak, müzikal anlamda namuslu bir direniş içindeyiz. Bunu ölene kadar da böyle yaşayacağız, sürdüreceğiz. Hele bugün, dünden daha fazla bir şekil bu direnişimiz sürüyor ve sürecek. Umutsuzlukla ilgilí söylediklerimiz gelip geçici şeyler.

Cahit: Kaygı ayrı, umutsuzluk ayrıdır. Biz daha çok kaygı konusu olanı ifade etmek istedik.

Taner: Direnişimiz en büyük gücüyle sürmektedir.

Güney: Sizin konserlerinizi izlerken alışık olunmayan bir tarzınızı fark ettik. Parçalarınızı sunmadan önce o parçalarınızın hikâyesini anlatıyorsunuz. Hatta o parçaya bağlı güncel bir yorum da yapıyorsunuz. Bunu çok iyi buluyoruz. Bunu yapmanızın önemini nasıl açıklarsınız?

Cahit: Bir müziğimizi yaparken dinleyen insanların o parçaların neyi anlattığını anlamasını istiyoruz. Bilenler biliyor olsa da, bilmeyenlerin de bilmesini istiyoruz. "Issızlığın ortasında" parçasını dinleyenlerin, salt bu parçanın güzelliğini bilmelerini istemiyor, aynı zamanda bu parçanın neyi anlattığını da bilmelerini istiyoruz. Sivas'ta yakılan 37 insanın anısına yapılmıştı "Issızlığın ortasında" parçası. Madımak otelini düşünerek dinlemelerini istiyoruz. "Ölüler altın takar mı?" parçasının, Bergama köylülerinin çevre mücadelesini ve siyanürcü Eurogold firmasının para için zehir saçmasını müzikleştirdiğimizi bilmelerini istiyoruz.

Taner: Biz konserlerde parçalarımızı söylemeden önce tanıtmayı adet haline getirdik. Bunu sürdürmek de istiyoruz. Tanıtımı genelde ben yapıyorum. Zaman zaman parçalar günceli işliyorsa, ona ilişkin yorumlar da yapıyoruz. Nasıl yapmayalım ki? Memleket hortumcu kaynıyorsa, insanlarımız hortumcular tarafından hâlâ soyuluyorsa, orda o parçayı söylerken söyleyecek sözümüz oluyor, olmalı. Sadece parçayı söylemek yeterli gelmiyor bize. Bazen acaba çok mu uzatıyoruz, insanları çok mu sıkıyoruz diye düşündüğümüz de oluyor. Ama dinleyenlerden edindiğimiz izlenim olumlu. Sadece müziğin ve sözlerin insanların hoşuna gitmesi yeterli değil. Parçanın arka plânını da bilmeleri önemli.

Cahit: Öyle ki, bazı parçalarımızı 8-9 yıl önce yapmışız ama hâlâ bugünü anlatıyor sanki. "Bir şey yapmalı" hâlâ güncel. Bu parçayı söylediğimizde bugün

ve Moğollar güçlü bir birliktelik oluşturmuş ve uzun sürecek bir dostluğun temeli atılmış olur, çeşitli konser turneleri ve plâk çalışmalarıyla geçen iki senelik bir zaman sonunda bu defa Taner Öngür ile Ayzer Danga Moğollar'dan ayrılır. Eskilerden bir tek Cahit Berkay kalmıştır. Bu arada Cem Karaca ve Moğollar'ın en önemli parçalarından biri "Namus Belası" çıkar piyasaya.

Bir süre sonra Cahit Berkay Moğollar'ı dağıtıp Fransa'ya gider, orada Engin Yörükoğlu ile buluşur, yanlarına katılan çeşitli müzisyenlerle Moğollar adı altında iki albüm ve bir 45'lik yaparlar. 1974 sonu ile 1976 yılları arasında Cahit Berkay ve Engin Yörükoğlu'nun sürdürdüğü Moğollar 1976'da çalışmalarına son verir. Bu dönemden kalan en önemli albüm, Fransa'da RCA firmasından çıkan "Hitit Sun" Türkiye'de "Düm-Tek"tir bu albümde. 1976'dan sonra yalnızca bireysel çalışmalarını sürdürür 'çekirdek' Moğollar elemanları. Cahit Berkay, film müzikleri yapar aradaki yıllarda. '90'larda, Cem Karaca ve Uğur Dikmen'le Rock Kumpanyası adlı grubu kurar, birlikte iki albüm yaparlar. Engin Yörükoğlu, Fransa'da çeşitli jazz grupları kurar, sonraları İstanbul'da Jazz Stop isimli bir kulüp açarak orada çalmaya başlar. Taner Öngür ise Dostlar ve Cem Karaca Dervişhan'da çalışır bir süre. Daha sonra Almanya'ya yerleşir. 1992'de Türkiye'ye döner, "Alarm" isimli ilk ve tek solo albümünü çıkartır. 1992'de bir televizyon programında dinlediği Moğollar'dan etkilenen Leman dergisi çizerlerinden Kaan Ertem, "Moğollar tekrar bir araya gelsin" çağrısıyla bir imza kampanyası açar. 4.000'den fazla imza toplanır. Kampanyaya gelen mektuplar onlara cesaret verir. Yanlarına genç bir müzisyen olan Serhat Ersöz'ü alarak 31 Mayıs 1993'te İstanbul Cemal Reşit Rey konser salonunda verdikleri bir konserle geri dönerler. 1994'te "Moğollar '94", 1996'da "Dört Renk", 1998'de "30. Yıl" 2000'de "1968-2000" albümlerini çıkarırlar.

İnternet sitesinden ziyaret edilebilirler:
www.mogollar.com

yapmış kadar güncel oluyor. Dolayısıyla bugüne yeniden değinip anlatmak zorunda kalıyoruz.

Güney:"Beni alma, onu al" parçanızla yıllar önce sanatçı diye bir çırpıda yaratılan "zanatçı"lara tepkinizi dile getirmiştiniz. Bu dönemde müzik alanında PopStar, Akademi Türkiye gibi programlarla burjuva medya, 'sanatçı' üretmeye çalışıyor güya. Güya çünkü amaç sanat değil. SMS'lerle medya guruplarına gelen milyon dolarlar var. Güney son iki sayısında buna ilişkin tepkilerini yayınladı. Bu konuya siz nasıl bakıyorsunuz?

Cahit: Bu konu çok önemlidir. İşlemiş olmanız isabetli olmuş. Birilerinin buna karşı sesini yükseltmesi lâzım. Milyonlarca insanın bu programları izlemesi sağlanıyor. İnsanlar tercih yapmak durumunda bırakılıp ceplerinden paraları alınıyor. Amaç sanatçılara imkân tanımak vermek falan değil. Aralarında belki gerçekten sanatçı çıkabilir. Uzun süre müzik yapabilir. Ama amaç bu değil, çoğunluğunun adını bir süre sonra duymayacaksınız. Bayhan diye biri vardı. Geçenler de gazetede okudum, "sessizliğimin, ortada görünmememin nedeni yeni albüm çalışmam" demiş. Eğer bu doğruysa ve belki de iyi bir şey yapabilir. Bu sadece bir ihtimal. Çoğunluk için aynı şeyi söyleyemeyiz. Amaç bu değil.

Taner: Gerçekten amaç sanatçılara imkân tanımak olsa, adı şanı duyulmamış ancak gerçekten yetenekli olan, imkânları olmayan çok sayıda insan var kenarda köşede. Onlara bu imkân sunulmuyor. Ses ve müzik yeteneği tartışılır olanlar, zoraki terbiye edilerek ve törpülenerek ileri sürülüyor. Oralara katılanlara da acıyorum. Rencide ediliyorlar, kullanılıyorlar ve sonra bir kenara atılıyorlar.

Cahit: Müzik yapan, gelecek vaat eden insanlara tanınan imkânlar çok sınırlı. Terbiye adaplarını aşan sözler, uyduruk sözler, duygu taşımayan ve topluma yabancı sözlerle ve derme çatma, oradan buradan alınıp birbirine monte edilen parçalar "hit" yapılmaya çalışılıyor. İnsanların buna ilgisinin çekilmesi isteniyor. Biz bunu görerek "beni alma, onu al" sözleriyle tanınan parçamızı yaptık. Şimdi yeniden bu türden bir müzik furyası geliştiriliyor. Görülmesi gereken nokta şudur: Bu sadece Türkiye'de yapılan bir yarışma değil. Dünyada çok sayıda ülkede yapılıyor. Hep-

KİM KİMDİR?

ENGİN YÖRÜKOĞLU

1945'te İstanbul'da doğdu. Müzik hayatına 1963'te Gölcük'te başladı. Daha sonra Selçuk Alagöz'ün grubuna girdi. Moğollar'ı kurana kadar Cahit Berkay ile burada çalıştı. Moğollar'la gittiği Paris'te gruptan ayrıldı. Sonraki yıllarda Cahit Berkay ile Paris'te çeşitli çalışmalar yaptı ve Jazz müziğine yöneldi. Çeşitli triolar ve kuartetler kurdu. 1991'de Türkiye'ye döndü.

CAHİT BERKAY

1946'da Isparta'da doğdu. Müzik hayatına 1962'de "Siyah İnciler" grubunda başladı. 1964'te Selçuk Alagöz'ün grubunda profesyonel oldu. Moğollar'ı kuran ilk kadroda yer aldı. Grupta akustik elektrogitar, yaylı tambur ve bağlama çalıyordu. Moğollar dışında yıllardır film müzikleri yapıyor. 1978'de "Fıratın Cinleri", 1982'de "Kırık Bir Aşk Hikayesi", 1991'de "Gizli Yüz" filmlerinin müzikleri ile Altın Portakal ödülünü aldı. 200'den fazla uzun metraj sinema filmi müziği ve birçok dizi film müziği yapan Berkay, 1997'de "Cahit Berkay Film Müzikleri" albümlerinin birincisini yaptı. Film müzikleri serisinin ikincisi "Volüm 2" 1998'de, "Volüm 3" ise 2001'de çıktı.

sinin arkasında belli medya kurumları var ve devasa paralar kazanıyorlar. Küreselleştirilmiş bir beyin yıkama, aptallaştırma programı. Bir merkezden düğmeye basılmış gibi.

Güney: Dünyanın her kıtası ve nerdeyse her bölgesinde savaş var. Şu veya bu ülkede kriz var. Yoksulluk had safhada. Oysa 1990'ların başında artık ne savaş olacaktı, ne sınıflar eski sınıflar olacaktı. Bugünkü barbarlık olmayacaktı. 'Yeni Dünya Düzeni'ni ilân edenler böyle vaaz veriyorlardı. Bunun palavra ve yalan olduğu pratik olarak ortada. Siz de bugünkü kötülüklerin bir bölümünü son albümünüz olan "Yürüdük Durmadan"da, "Çölde Gökyüzü" adındaki parçalarınızda görüleceği gibi Irak'taki savaşı anlatıyorsunuz.

Bildik bir soru soralım: Ne olacak bu dünyanın hali?

Taner: Kara bulutların dolaştığı bir dönemdeyiz. Çevre, ekonomik yaşantı, savaş... Biraz önce umut dedik ya, insanın içi kararıyor. Birileri istediği gibi at oynatıyor. Diğerleri kan ağlıyor.

Ne yazık ki durum bu. "Ne olacak bu dünyanın hali?" sorusuna şöyle cevap verilebilir:

Bu gidişle ya dünya yok olacak, ya da buna dur denecek ve insanın özlem duyduğu bir dünya olur.

Cahit: Sadece yaratılan çevre felâketi açısından bile durum içler acısı.

Taner: Para ve kâr uğruna insanlık ve dünya yok oluşa sürükleniyor. Buna karşı ciddi bir karşı koyuş yok. Savaşlar, açlık da öyle. Buna dur diyecek bir başkaldırı yakın gelecek açısından maalesef görünmüyor. Ama biz yine bu umutsuzluk içinde umut taşıyoruz. Bu gidişe dur diyecek güç alternatif olarak olmasa bile, umut olmaya devam etmemiz lâzım. Sonuç alalım veya almayalım. Gücümüz yettiğince, yaşamımız sürdükçe alternatif olmaya çalışmaktan başka yol yok. Moğollar olarak biz hayatımızın sonuna kadar bunu sürdürmeye kararlıyız.

Güney: Sanatçılar "sanat için sanat yapar" diyen kişiler, akımlar var. "Sanat tarafsızdır, tarafsız olmalıdır" diyenler var. "Sanat toplumsal yapıdan ayrı ele alınamaz, taraf olmak zorundadır" diyen akım var. Siz nasıl düşünüyorsunuz, sanat ne içindir?

Cahit: Bu tartışma daha çok resim sanatı alanında yapıldı. Resmin yorumlanmasına ilişkin tartışmalar yapılırken, şu veya bu resim tartışma konusu oldu. Ne

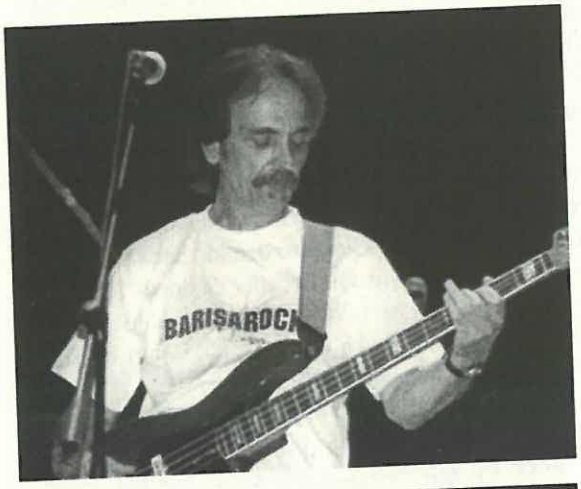

TANER ÖNGÜR

1949'da İstanbul'da doğdu. Müzik hayatına 16 yaşında "Volkanlar" isimli gurupta kontrbas çalarak başladı. Daha sonra sırasıyla, "Meteorlar", "Okan Dinçer Kontrastlar" ve "Erkin Koray Dörtlüsü" ile çalıştı. 1969 yılında Moğollar'a katılan Öngür, gurupta basgitar çalıyordu. 1974 yılında Moğollar'dan ayrılarak "Tank" isimli bir grup kurdu. Fakat bu grup fazla uzun ömürlü olamadı. Daha sonra "Cem Karaca Dervişhan" grubuyla çalışan Taner Öngür, 1980 yılında Almanya'ya gitti. Frankfurt'ta Figo Andaç ile "Baba" isimli bir proje üzerinde 10 sene elektronik, psycodelic deneyler yaptılar. 1991 yılında Türkiye'ye dönen Öngür 1993'te "Alarm" isimli bir solo albüm yaptı.

SERHAT ERSÖZ

1972'de Eskişehir'de doğdu. 1991'de üniversite imtihanını kazanıp Kocaeli'den İstanbul'a taşındı ve arkadaşlarıyla birlikte "Midas" isimli bir grup kurdu. Daha sonra bu grupla Engin Yörükoğlu'nun Jazz Stop" isimli kulübünde çalmaya başladı ve bu dönemde yeniden bir araya gelmeye çalışan Moğollar'ın dikkatini çekti. Kısa süre sonra Moğollar'ın dört renginden biri oldu. Serhat Ersöz, Moğollar'ın son iki albümünde enstrümantal besteleri ve düzenlemeleriyle grubun 'sound'una getirdiği yeni nefesle dikkati çekiyor.

anlatıyor, ne anlatmalı gibi. Birileri, birilerinin resmi anlamak zorunda olmadığını söyledi. Kendi başına ve soyut bir şey olarak resimden söz etti. Hatta ünlü Picasso'nun Guernica tablosu da böyle tartışılmıştı. Bölük pörçük insan figürleri bir araya getirilmiş bir resimdir bu. Oysa bu tablo savaşın yıkıcılığını, savaşın parçaladığı insanları anlatıyor. Resim bunu ifade etsin diye yapılmış. Herkes bir şeyden başka şeyler çıkarabilir, ona değişik anlamlar yükleyebilir. Herşey mutlaka ve yalın olarak belli bir şeyi ifade etmeli denemez. Estetik alan için böyle düşünmek zor. Meselâ aşk şiirini, şarkısını onu yaşayana göre ele alabiliriz veya sınıfsal anlamda taraf olmayabilir. Ancak bizim yaptığımız müzikte olduğu gibi, eğer bu toplumda ve bu dünyada yaşıyorsanız, yaptığınız işte gözünüz kapalı olamazsınız. Tarafsız olmanız doğru olmaz. Toplumun içindesiniz ve toplumu ele alırsınız. Sanatta bu iş gelişigüzel olmaz elbette. Ayakları yere basmalı. Bizim yaptığımız her parça, özellikle sözsüz müzik -meselâ film müziği- taraf olmayabiliyor. Ama Moğollar'ın bir duruşu olmalı ve var. Müziğimizin içeriği bunu zaten yansıtıyor.

Taner:.Bizim hiçbir dönem birilerinin gözüne girip, ona göre müzik yapıp para kazanmak ve köşeyi dönmek düşüncemiz olmadı. Fakir yaşadığımız dönemler oldu. Namuslu olmaktan söz etmiştik. Biz müzik alanında buna uygun hareket ettik. Taraf olmak gerekiyorsa, çekinmeden taraf olan müzik yaptık. Kaç adet satar kaygısıyla yapmadık.

Güney: Son yıllarda cafe-bar furyası başladı. Peş peşe açıldılar. Peş peşe kapanma durumuna geldiler. Bu yerlerde canlı müzik yapılıyor. Özellikle "türkü" ağırlıklılar. Bunları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cahit: Ben cafe-barlarda canlı müzik yapılmasını yanlış bulmuyorum. Başka zamanlarda dinleme imkânı bulamadığım sanatçıları severek dinlemeye o yerlere gidiyorum. Bu bir ihtiyaçtır. Ancak haddinden çok fazla sayıda yer açıldı. Rekabet yaratıldı, seviye epey düştü.

Taner: Sanatçı için cafe-barlarda müzik yapmak ve ayakta durmak önemli oldu. Oralarda çok iyi tanınmamış yeni kimselerin çıkmasına da yarıyor. İnsanlar canlı müzik dinleme ihtiyacını oralarda karşılıyorlar. Mekânlar bunu değerlendirerek para kazanıyor. Bizim açımızdan önemli olan iyi örneklerdir. Bu işin olabilir bir şey olduğunu düşünüyorum. İnsanlar canlı müzik için geceleri veya konserleri beklemek zorunda kalmıyor.

Güney: Son olarak, Yılmaz Güney hakkındaki görüşlerinizi de bilmek istiyoruz. Senarist-yazar-oyuncu ve yönetmen olarak Yılmaz Güney toplumsal gerçekleri sanatına yansıttı. Slogansı değildi. Sanatı ve siyasi görüşleri nedeniyle ağır bedeller de ödedi. Asla pişman olmadı. Siyasi görüşlerini açıkça dile getirdi. Gerçek anlamda, içerikli bir radikaldi. O'nun hakkında neler söylemek istersiniz?

Cahit: Yılmaz Güney sanatı, kişiliği ve dünya görüşü açısından kabul görmüş büyük bir insandır.

Taner: Bu yapısıyla dünyada ender bulunanlardan biri diyebiliriz.

Cahit: O da isteseydi sistemin nimetlerinden faydalanıp başka bir kişilik olabilirdi. Ama öyle yapmadı. O da kötü gidişata karşı durarak film yaptı. "Ne kadar satar?" diye bakmadı. Zoru başardı ve kitlelerin gönlünde taht kurdu. Bugün bile onun sinemasındaki boşluğu doldurabilen henüz yok. Sinemada Yılmaz Güney'i anmadan, ondan etkilenmeden film yapmak ve toplumu işleyen film yaptığını iddia etmek zor. Bugün iyi filmler yapanların O'ndan etkilendiklerini görüyorum ve seviniyorum.

Taner: Böyle filmler gördüğümüzde çok seviniyoruz ve değerini bir kez daha hatırlatıyor bize. Ne kadar önemli bir sinemacı olduğu uluslararası alanda aldığı ödüllerle belgelidir.

Haziran 2004 ✎

MOĞOLLAR DÖRT YIL ARADAN SONRA YENİ BİR ALBÜM ÇIKARDI:

'Yürüdük Durmadan'

36 yıllık müzik yaşamlarına çok sayıda 45'lik ve albüm sığdıran "Anadolu Rock"ın ünlü topluluğu Moğollar, yeni bir albümle yeniden dinleyicileriyle buluştu. Albümün adı "Yürüdük Durmadan". 12 yeni şarkının yer aldığı albümde şarkıların tamamının müziği Cahit Berkay ile Taner Öngür tarafından yapılırken, besteler arasında Nâzım Hikmet ve Ülkü Tamer'in şiirleri de yer alıyor.

Albümde dikkat çeken şarkılardan biri "Adiloş (2004)". Ahmet Arif'in ünlü şiiri "Adiloş Bebe"ye atıfta bulunan şarkının sözlerini Can Dündar yazmış, müziğini Cahit Berkay yapmış. "Dersim'in Yaylaları", "Hortumcu Dayı", "Süreyya", "Çölde Gökyüzü" gibi şarkılarla güncel toplumsal içerik var. Albüm, adını "Yürürdük Durmadan" adlı şarkıdan alıyor. Bu isim aynı zamanda Moğollar'ın 36 yıllık müzik birlikteliğini ve 'aykırı'lıktaki ısrarını vurguluyor.

Funda Tatar Ersöz, Turgut Berkes ve İlhami Bekir Tez'in söz yazarı olarak yer aldıkları "Yürüdük Durmadan", Emre Plak prodüksiyonuyla gerçekleşmiş. ✎

Çaredir ölüme

ERAY KORKMAZER

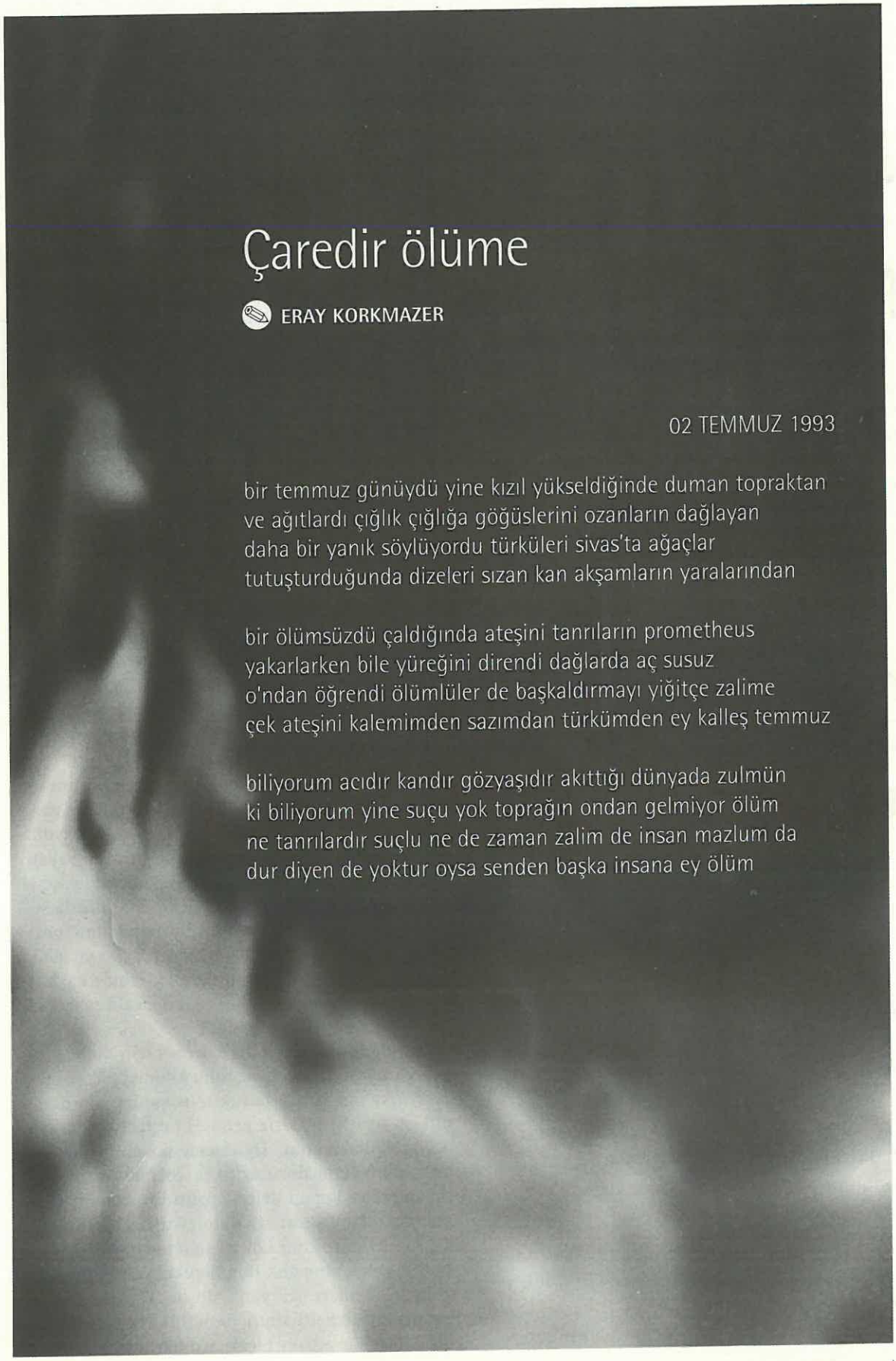

02 TEMMUZ 1993

bir temmuz günüydü yine kızıl yükseldiğinde duman topraktan
ve ağıtlardı çığlık çığlığa göğüslerini ozanların dağlayan
daha bir yanık söylüyordu türküleri sivas'ta ağaçlar
tutuşturduğunda dizeleri sızan kan akşamların yaralarından

bir ölümsüzdü çaldığında ateşini tanrıların prometheus
yakarlarken bile yüreğini direndi dağlarda aç susuz
o'ndan öğrendi ölümlüler de başkaldırmayı yiğitçe zalime
çek ateşini kalemimden sazımdan türkümden ey kalleş temmuz

biliyorum acıdır kandır gözyaşıdır akıttığı dünyada zulmün
ki biliyorum yine suçu yok toprağın ondan gelmiyor ölüm
ne tanrılardır suçlu ne de zaman zalim de insan mazlum da
dur diyen de yoktur oysa senden başka insana ey ölüm

Yaz sıcakları ile gelen

H. TUĞRUL ATASOY

Nemli boğucu sıcak ve yorucu bir iş günü sonrası gecenin serinliği, içecek soğuk bir şeyler ve birden bastıran yaz yağmuru tüm sıkıntısını alıp götürdü. Gökyüzünü boydan boya kateden ortalığı gündüze çeviren şimşeklerin ve insanı bir an için sağır eden gök gürlemelerinin eşlik ettiği yaz yağmurlarının ona verdiği haz anlatılamazdı. Doğa şehrin tüm yapaylığına rağmen ben buradayım ve hepiniz benim bir parçamsınız diye haykırıyordu. Bu ayrı durulamayacak bir çağrı, karşı konulamayacak bir buyruk, içinde duyan için. İçsel diyaloğu koptu, zihni serbest kaldı, düşünceler duygular özgürleşti ve geçmiş ile gelecek yaşanan anda buluştu.

Mezarlığın güneye bakan yamacında, kızıl topraklar üzerinde uçtukları zaman kanatları masmavi olan çekirgeler iki küçük ile can pazarında. Yere her zorunlu konuşlarında üzerlerine atılan çocukların elinde oyuncak olmamak için çılgınca masmavi sağa sola kaçarlarken avcılarının iştahlarını nasıl kabarttıklarını bilmeden av olan çekirgeler. Tozlu köy yolunda değirmene doğru ağır ağır yürüyen orta yaşı geçmiş dinginliği her haline yansıyan bir adam. Gözlerinin önünde yarım asır öncesi her nefesinde o günlerin heyecanı var. Eski mezarlık, ev sahipliği yaptığı ölüm kadar sessiz ve hemen yan tarafındaki halk evi, içinde dolu olduğu günlerin özlemi ve boş duvarlarında o günlerin duyulmaz yankıları ile mahzun. Biraz ilerideki iki kurnalı eski çeşme tüm bunlara inat akıp gitmekte. Adını orada doğanlar ile yolu kırk yılda bir oraya düşenlerin dışında kimsenin bilmediği sayısız dağ köylerinden birisi. İnsana sonsuz orman denizinde, verimli meyva bahçelerinde, akışı yaz kış dinmeyen derelerinin serinliğinde huzur veren köyün kuzeyinde, alçak tepeciklerin arasında bir yeni mezarlık. İçinde sonsuzluk ile buluşmuş olanların acısı, henüz üzerlerindeki yeni ağaççıklar, otlar kadar taze.

Karnelere az kalmış okul yazın erken bastırması ile dayanılmaz olmuştu. O gün öğretmenin gelmeyeceğini bilen çocuklar için bayram günüydü. Sınıfta gürültü çok fazlaydı. Yan sınıfın bayan öğretmeni hışımla içeri daldı. Bağırarak herkese oturmasını sessiz olmasını söyledi. Sonra hızla sınıfın en arkasındaki sıraların birinde yalnız oturan, okuduğu dergiye dalmış olan çocuğa yöneldi. Dergide okuduğu sayfanın derinliklerinde kaybolup giden çocuk daha başını bile kaldıramadan tüm hırsı ile vurmaya başladı.

Kızgın olduğu her şey ve herkes için dinlenmeden vuruyordu, çocuk ise ruhu kilometrelerce ötede Afrika'nın uçsuz bucaksız savanlarında gezinirken, bedeni tepkisiz kendini hırpalayan insana acıyarak bakıyordu. Öğretmen daha da çileden çıktı, darbelerin dozu arttıkça çocuğun gözleri o savanlardan kopup gelen kızgın bir aslanın düşmanına dikilmiş sarı kin dolu gözleri gibi parıldadı. Aniden buz kesti kolları öğretmenin sanki derinden gelen bir çığlık tüm hareket yeteneğini alıp gitmişti. Kolları iki yana düştü. Hızla arkasına bakmadan terketti sınıfı. Teneffüs zili çalana dek hiç kimsenin ağzını bıçak açmadı. Çocuk sadece

hiç bir yaza sığmayan yağmur suyu'na

ATAKAN YUSUFOĞLU

gözlerinden uzakları,
çoban ateşlerini seçtiğim
bütün çiçeklerin güzel koktuğunu bilsem de
neye yarar, ayırdında değilsem
menekşe mi, nergis mi
ve gül, kokusunu vermeden kanatıyorsa
hangi mevsime inanabilirim söyle
ah çocuk çocuk!
yara değildir acıtan, olmadığını bilmektir
dermanın
ve yazları bu yüzden,
dişleri dökülmüş bir ihtiyarım ben ✎

yanağından süzülüp sıranın üstüne damlamaya başlayan gözyaşlarının sesini duyabiliyordu.

Güneş tam tepede, ortalık Temmuz sıcağı ile kavruluyor, dut ağacının gölgeli yaprakları arasında kapkara bir karga tünemiş. Ağacın altında bir çocuk, iki gözü karganın üstünde, beyninin içinde bir yerlerde bir ses ve ona itaat eden küçük bir el, uzanıp yerden kuru neredeyse taşlaşmış bir topak aldı binlerce yıl öncesine dayanan adını bilmediği bir dürtü emrini verdi ve beklenmeyen bir hızla dallar arasında vınlayan ilkel silah karganın gagasının altında patladı. Dallara çarpa çarpa düşerken karga günün ölümcül dinginliğine yakışmayan bir telaş aldı ortalığı her yer çığlık çığlık, bir başka ses çocuğun ruhunda yüksek sesle olana baş eğmeden hayır dedi uç uç ve yere bir iki metre kala günün solduğu yerden gelen güçle göğe açtı kanadını kara karga. Ufka doğru hızla yol alırken aşağı baktı hiddetle bir bedende yanyana gördü canına kasteden ile canını geri vermek isteyeni.

Dışarısı adeta kaynıyordu bu sıcakta yapılabilecek en iyi şey gölgede sakin sakin kitap okumak olsa gerek diye geçirdi içinden. Yavaşça okumadığı birkaç çizgi roman aldı mutfağa doğru gitti. Annesinin her yaz yaptığı vişne kompostosundan bir maşrapa doldurdu. Bahçeye çıkıp küçük yamacın hemen sol başındaki ağacın gölgesine oturdu. Gözleri ile bahçeyi kolaçan etti, içini sanki çok sevdiği o köydeymişcesine bir huzur kapladı. Bahçenin işte bu yüzden ayrı bir yeri vardı. Bozkırın ortasındaki koca şehirde kendisini o köyde ya da televizyonda gördüğü dergilerde okuduğu vahşi doğa köşelerinde çevreyi seyrediyormuş gibi hissettiği tek yer bu bahçeydi. Köy gözünün önüne geldi. Çevresi her yöne ormanlarla kaplı, sessiz ve huzur dolu. Bahçedeki her şey onun için ileride elbet gideceği dağ ormanlarının, tropik ormanların, savanların koyu gölgeli kuzey ormanlarının, vahşi steplerin birer küçük örneğini oluşturuyordu. Bahçenin güneybatısındaki sel sularının aktığı küçük hendek ve oradaki kendi başına büyümüş otlar dikenli bitkiler kanyonlarla bölünmüş dağlık çam ormanlarını, bahçenin güneyinde eğimin düzleştiği yerde seyrekleşmiş mısırların olduğu yer ise aradaki sararmış küçük otları ile savanları, bahçenin ortasındaki eğim yoğun sebze örtüsü ile tropik ormanları, onun üst yanında meyve ağaçlarının olduğu düz kısım gölgeli kuzey ormanlarını, bahçenin kuzeydoğusuna düşen ekilmemiş alan tek tük dikenleri ve arada kendi kendine büyüyüp kavruk kalmış meyve fidecikleri ile stepleri andırıyordu hayal dünyasında. Nerede olmak isterse küçük benzerinin içinde en küçük otu bile incitmemeye çalışarak oturur, ruhu olmak istediği yere akar giderdi ya bir dağ keçisi olur kayadan

Dön yüzünü yarına

ENDER ALTINIŞIK

gün gelir
hiç bitmeyecek sandığın aşkları,
nice dostlukları, arkadaşlıkları
bırakarak birer birer ardında
yol alırsın yarınlara...

onca mutluluğu, acıyı ve sevinci
anı der saklarsın yüreğinde
onlar dünden kalandır sana...

unutamam deme;
unutursun benim gibi
unutulmayacak tek şey
unutmaktır hayatta...

dünler haramdır insana;
dönmezsen yüzünü yarına
takılır düşersin hatıralarına...

bugüne bakıp
yarını görmektir
yaşıyor olmak

ve yaşam bir öğretmense
yaşamak da öğrenmektir aslında...

dön yüzünü yarına
gülümse
ve
yaşamaktan korkma...

Çek

SEYİT ASLAN

İstemişler çıkarmasın sesini
Düşünmesin, görmesin, bir adım ilerisini
Düşünüp isyan etmesin
Ulaşmasın bilgiye
Şükretsin, haline diye
Vermişler doksan dokuzluk tespihi
Bizim yoksul Ali'ye
Çeek demişler, çek tespihini tanelerini
Çek, bir ileriye bir geriye
Çeek çek yoksulluğuna
Ya şükür diye.

06. 06. 2003

Sıla

BİNALİ GENÇEL

tuzlu terinden öpeyim
bükülmez bileğinin.
elinin deydiği yerlere
yüzüm süreyim.
kısmetimdir,
lime lime ekmek kokan ceketin
üstüm örteyim.
ayın yüzü ellerimde
üşümüş
ince bir yoldayım...
.....
göçmen kuşlar döndüğünde.
söyle, bende döneyim...

23.04.2004, Buca/İzmir

kayaya seker ya bir pars olur ormanın renk cümbüşünde avlanır ya bir aladoğan olur altında uzanan stepte sonsuzluğa uçar ya bir karaca olur gürgenlerin meşelerin gölgesinde ürkerek gezinir. Kimi zaman da şimdiki gibi çizgi roman kahramanı ile maceradan maceraya koşardı. Kitabın ilk sayfasını açtı, vişne kompostosunu yarıya kadar bir dikişte kana kana içti ve okumaya başladı.

Ağustos'un harareti ile ikindi üstü yorgun düşmüş küçük Anadolu kasabasında çevre köylerin arabalarının kalktığı meydana doğru yürüyen iki insan, biri diğerinin yarı yaşından bile genç. İkisinin de içinde aynı duygu, bu son vedaları olacak. Genç olan inatla direnirken boğazına düğümlenen son vedaya, yaşlı olan yılların yıprattığı direncinin tükenişine dayanamayacağını bildiğinden, hemen hazır ayrılığa. Söylenebilecek çok bir şey gelmedi ikisinin de diline, bir kaç iyi dilek bir tutam karşılıklı sağlık öğüdü her şeye rağmen seneye tekrar görüşebilmek için küçükten büyüğe içten bir söz. Traktör hareket etmeden "Bekleme artık sen git" dedi yaşlı olan o an bitti genç olanın direnci son bir veda cümlesi ile elini öpüp ayrıldı ağır ağır, dönemedi son bir kez bakmak için geriye. İlk kez ölümü düşündü.

Sıcak bir yaz akşamı penceresinden üstüste yığılı gecekonduların ışıklarının görüldüğü bir hastane odası. Yeryüzündeki ilk candan bu yana sürüp giden biçare kavgada az önce yine yenilenler tarafındaydı. Beyaz önlükleri terden sırılsıklam, sinirleri gergin, ruhları çaresizlikten bıkkın. Kazanan yine ölüm, zaferinden emin. Ne çare bundan sonra olanlara aldırmayacak olan, yatağında soğumaya başlamış artık ait olduğu hiçliğin korkutucu sessizliğine bürünmüş ölümün teslim aldığı bir insan.

Tatlı tatlı eserken rüzgar, motelin teras katında, sahilden gelen birbirine karışmış müzik sesleri olmasa insan burada huzurdan yok olabilir diye geçirdi içinden. Sevdiği başını dizlerine koymuş uyurken, tatilin kaynaştırdığı arkadaşlarının da kafa kafaya vermiş bir halde uyuyakaldıklarını farketti. En son konuştukları olay geldi aklına kasabanın hemen üstündeki dik tepenin en üstünde bir gün tekrar dirileceği söylenen boylu boyunca yatan deve baktı. Ay bu gece tam dolunaydı ve şimdi daha net seçiliyordu devin silueti. Kimbilir belki bir gün dedi umutla içinden. Dünyada her şey can sıkıcı şekilde kurallarına göre işliyor ve çok zamandır içimden eskisi gibi güçlü baş eğmeyen çığlıklar gelmiyor diye düşündü hüzünle. Uzaklardan bir kuş çığlığı duyar gibi oldu, sırtı ürperdi sırtı. Öne doğru toparlandı hafifce, uyuyanların uyanması ile sıyrıldı düşüncelerinden. Bir kaç dakika sonra hep birlikte sahile doğru yürür-

sevgi hırsızlıyorum

AKMAN GEDİK

tut ki,
bir eski zaman
masal anlatıcısıyım
kadim zamanlardan beri
korkunun üstüne varıyorum
sevgi hırsızlıyorum
sevgi dağıtıyorum
biçare kalmış yüreklere
düş oluyorum, düş (g)örüyorum

görüyorum karanlıkları
silme karanlıkları
gözünün ışıltılarıyla
dağıtan çocukları görüyorum
umut doluyorum, umut oluyorum
söze varamıyor dilim
göze durunca bakışlarım
boynunu düşürmesin obumbaşına
diye çocuklar
yanyana duruyorum
omuz veriyorum

yerde kaynayan
bir pınar oluyorum
içiyor beni, insanlar
ve cümle yaratıklar
çiçekler bitiyorum etrafında
nergisler,
nilüferler,
menekşeler
çiçek büyüyorum
çiçek kokuyorum
yeşile kesiyor her yan
bulutsuz mavi oluyorum
... uçsuz-bucaksız

usuldan usuldan
esen bir rüzgâr oluyorum
sevgi vavelâsını
üfürüyorum yüreklere
küfür topluyorum, ağızlardan
sevgi büyütüyorum
öbek öbek
güzellik doluyorum
kardeşlik doluyorum
yan yana duruyorum
belki de
düş (g)örüyorum
olsun ama
güzel düş (g)örüyorum ✎

lerken göz ucu ile baktı hâlâ kıpırtısız yatan deve.

Bir başka yaz çok sonraları ve bir büyük şehir. Durakta bekleyen az sayıda insan, gelen otobüse dikilmiş tüm gözler yalnızca bir kişinin umrunda değil otobüs. Boş gözler ile yola bakarken içinde anlayamadığı duygular, kendinde arayıp bulamadığı kayıp huzur. Yıllardır taşıdığı hazineyi varacağı şehire yaklaşmışken kaybetmiş bir tacir gibi. Yaşadığı anı, nice zorlu yaşantıdan sonra tam da ayakları üstünde serbest duracağı o anda kaybettiğini o isimsiz durakta kavrayan birisi ve o gelen otobüsü umursamıyor artık.

"Tek gerçek yolculuk geçmişe olandır", yine sıcak bir yaz akşamı insanın bakmaya doyamadığı bir deniz kıyısında zevkle okunup biten güzel bir kitaptan akılda kalan, belki en güzel cümle. En son bu sözler çınladı boş zihninin içinde. Uykusu her şeyin ötesinde karşı konulmaz yoğunlukta çullandı üzerine, teni yatağın serin yüzeyine dokunduğunda birden mutlulukla yalnız uykusu olduğu için uyuyacağını hissetti. Yıllar sonra tekrar aradığını kendinde bulmanın sevinci ile karanlığın ve sonsuzluğun seline huzurla bıraktı yorgun bedenini.

Kozlu/Zonguldak ✎

Zeyno

KÂRÊR (BİNGÖL)

AŞIK İHSANİ

Bingöl dağlarında ilk sosyalist Zeyno'yu kaç bilenimiz var Türkiye'de? 1977'de Muş'lu gençlerden duymuş olmasaydım ben de bilmemiş olacaktım Zeyno'yu...

Bingöl adı.

Ortaanadolu'nun kuzeybatısında kurulu bulunan Bingöl adı üstüne ora halkının anlattığı bir deyim var, şöyle: "Avcının biri silahını kapmış ava çıkmış. Bir çalının altından kalkan kekliği çekip vurmuş. Acıktığı için yolmuş yakınındaki göl'e batırınca keklik canlanıp uçmuş. Avcı şaşkın... Koşmuş hemen arkadaşlarına bildirmiş olayı. Birlikte aynı yere varmış bakmışlar ki o göl olmuş bin kadar göl. Avcıbaşı şöyle demiş o gün: 'Arkadaşlar kekliğin batırıldığı göl hayat suyuymuş demek. Keklik canlanıp uçunca kanatlarından akan her damla su bir göl oluşturmuş. Gelin bu yörenin adını Bingöl koyalım...'" İşte o günden sonra buranın adı Bingöl olmuş kalmış.

Kârêr.

Kârêr Bingöl'e bağlı 9 köylü bir yerleşim alanıdır. Bu 9 köyden biri olan Şirnan'a vardım, köylülerle konuştum. Şirnanlılar Zeyno'yu ağız birlik şöyle anlattılar: "Zeyno 15 yaşında gurbete çıkmış. 6 yıl sonra köyü Şirnan'a bir bilgin olarak dönmüş, bakmış ki Kârêr'de ağalar türemiş, sekiz köyü ele geçirmişler, 9. köy Şirnan'ı da almak üzereler. Zeyno hemen kolları sıvamış, köylüsüne bildiğini anlatmış bir bir. Ardından silahlandırmış köylüsünü...

Ağalar bu olanları duymuş bir iyice sinirlenmişler. Ama silaha sarılamamışlar. Bilmişler ki silah patlarsa iki yönlü patlar, kara toprak kızıl çamura dönüşür. Zeyno bu yaptıklarıyla kalmamış, okumayazmayı da öğretmiş köylüsüne bir güzelce. Bununla yetinmemiş öğrendiği sosyalizmi de işlemiş köylüsüne bir iyice. Derken köy alanına bir de bir okul dikmiş kumlu-çimentolu... Okul hâlâ dikili.

Ağalar tüm bunları duyunca yeniden sinirlenmiş, bu kez tuzaklar hazırlamış Zeyno'ya-Şirnanlılara... Ama hiç biri tutmamış, Zeyno oluşan tüm tuzakları yoketmiş. Ağalar Zeyno'nun yenilir yutulur biri olmadığını öğrenmiş. Son çare Zeyno'yu ortadan kaldırmayı düşünmüşler bu kez...

Zeyno işine bakmış hep. Yıllar böylece gelmiş geçmiş 1940 olmuş. Köy Enstitüleri kurulmuş. Zeyno haber alınca hemen Şirnanlı çocukları almış Dicle Köy Enstitüsü'ne yerleştirmeyi de başarmış. Ve yıllar uzayıp geçmiş böylece. Ağalar durmamışlar hiç... Bir ara Zeyno'ya mahkemeden bir çağrı celp'i gelmiş, Zeyno al atına binmiş mahkemeye gitmiş. Zeyno'nun yolu iki dağ arasına sıkışmış bir dereden geçiyormuş. Zeyno dönüşte tam dereden geçiyormuş ki dağ yamaçlarından kurşun yağmuruna tutulmuş. Zeyno bu tuzaktan ilk kez habersizmiş. Zeyno'nun atı kurşun seslerini duyunca hemen iki arka ayakları üstüne kalkmış, ön ayaklarıyla kurşun sıkanları yumruklamış adeta. Bir de uzun uzun kişnemiş, sanki yardım çağırıyormuş gibi, sahibi ve kendisi yere düşünceye kadar.

72 yaşındaki Zeyno bir ara doğrulmuş, üzerine kurşun sıkarak gelen genç katillerden birini yakalamayı başarmış, öteki katiller arkadaşlarının kellesini zor kurtarmışlar Zeyno'nun güçlü ellerin-

den. Katiller sonradan öldürülenin Zeyno olduğunu öğrenmiş, üzülmüş, kahrolmuşlar. Sonra gitmiş kendilerini kiralayanların evlerini başlarına yıkmış yakmışlar.

Zeyno'nun mezarı, Şirnan köyünün kuzeybatısındaki kutsal söbe tepesinin üzerinde dimdik ve de taptaze gibi duruyor. Gittim, önünde eğildim bir zaman. Bu arada Romi Güreş gelir Şirnan'a, gurbetten. Yeni şık giyimiyle ilgi çeker köydeçevrede. Ağalar duyunca buna da sinirlenmiş. Romi Güreş'i bir ara sıkıştırıp, "Sen bizim gibi giyinemezsin, derhal çıkar şu elbiseleri üstünden" denmiş bir de dövmüşler Romi Güreş'i bir iyice.

Zeyno'nun ektiği tohum yeşermiştir... Romi'nin başına gelenleri duyan Kazo çıkmış ortaya bu kez... Kazo ağalardan birini vurmuş içeri girmiş. Ardından öteki ağalara mektup göndermiş. "Çıkın gidin topraklarımızdan, yoksa mapustan kaçar kökünüzü yakarım..." Ağalar pek oralı olmamış mektubu yırtmış atmışlar. Bir zaman sonra Kazo kaçmış mapustan. Ağalar duyunca hemen Kazo'ya haber salmışlar. "Tamam, sen kazandın, çıkıp gidiyoruz, bize 15 gün izin ver..."

Zeyno'nun 6 çocuğundan biri olan Abidin'le konuştum,

- Bu ortamı nasıl buluyorsun Abidin kardaş?
- Biz iyiyiz, hükümetler değil!
- Ağalık duruyor mu hâlâ Kârêr'de?
- Ağanın a'sı yok burada, bilinç var!
- Çoğunluk oylarınız hangi partiye gidiyor?
- Olsaydı sosyalist partiye giderdi, ötekilere yok!
- Kesin gibi konuşuyorsun.
- Kesindir şaşmaz!
- Neyle geçinirsiniz?
- Hayvancılıkla...

Şöyle bir baktım Abidin'e, uzun boylu, geniş omuzlu, iri elli, uzun kollu, sert bakışlı, siyah kıvırcık saçlı, gür bıyıklı, baktığını etkisi altına alabilen biriydi Abidin...

Düşündüm, Zeyno da böyle biri miydi ki?!

Dünkü bugün

ELİF SAĞ TETİK

Yarım bırakılmış bir dün gibiyim;
Bugünü sana sakladım,
Yaşamak istersin diye.
Dün geride kalmış,
Bugün artık yorgun.
Dün zaten beni terk etti,
Şimdi tek dostum yarın
Onu yakalayabilir miyim?

Iraklı çocuk

MUSTAFA BAKIR

Sen seçildin bu bahar kurbanı
Haydut çetesine sunulan can
oldun
Yeni çocukların sırasına dek
Alınlarına sürülen kan oldun

Zalimin üstlendiği rol uğruna
Zulmetmeye yeni bir yol
uğruna
Biraz daha dolar, petrol uğruna
Küçük bedeninle toz duman
oldun

Caniler secde edip gönlün olsa
Timsah yaşları döküp saçın
yolsa
Nedeni kul da yaradan da olsa
Dünyaya geldiğine pişman
oldun

Özgürlük yalan demokrasi hile
Aç ilaçsız kaldın ambargo ile
Bahane değil zulme
Saddam bile
Sen insansın
ondan düşmân oldun

Nisan 2003

Rosa Yürüyüşü

HASAN KIYAFET

Marks amcaya demişler ki:
"Üstat Berlin Duvarı da yıkıldı, şimdi ne yapacaksınız?"
O kaba sakalı, bıyığı ile gülmüş:
"Yıkılan duvar, sökülen giysi olsun. İnsanoğlu daha iyisini yapar." Bu kez, "Üstat sosyalizm de yıkıldı" demişler. Marks amca olanca babacanlığı ile:
"Ustası burada daha iyisini kurarız" demiş.

Bilmem Doğu Berlin'i gördünüz mü? Ya Doğu Almanya'yı? Kuşkusuz yıkılmadan demek istiyorum. Yani kapitalist dünyaya karışmadan! Kapitalist dünyaya karışmakla yıkılmak, cehennemin kapısını aralamak arasında ne fark var ki? Bunun en iyi kanıtını Doğu ve Batı Berlin'de görmek mümkündür. Eğer bir insan ön yargılı değilse, azıcık da insafı varsa, ezilenden yana milim tavırlıysa gerçeği görür. Görür ve der ki: "Haklısınız sosyalizm daha güzel, daha düzenli imiş. İnsanlar sosyalist dünyada daha mutlu imiş. İşi aşı varmış. Bu kentin yollarındaki geometrik düzgünlükten, binaların işlevselliğinden belli oluyor. Bu her işçi konutları çevresinde oluşturulmuş okul, kreş, yaşlılar yurdu, spor tesisleri, kütüphane ve çocuk parklarından belli. Uzun sözün kısası her şey insan için yapılmış, reklam için göz boyama için değil..." Her neyse konumuz ünlü ROSA yürüyüşü. Biz taa Anadolu'dan kalkıp onun için geldik taa buralara!

11 Ocak 2004. Doğu Berlin'deyiz. Hava her zamanki gibi asık suratlı Almanya havası. Kanal mı ırmak mı belirsiz sular, kalıp kalıp buz akıyor. İsterse dünya buz tutsun, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht için birikmiş yığınların içi bir yanar dağ. Allı, yeşilli, orak çekiçli, kızıl yıldızlı bayraklar, kırmızı karanfiller eski adı Lenin, şimdiki adı Frankfurter Tor olan meydanı ısıtmış, ısıtmışlar. Çekik gözlüsü, kara derilisi, sarı saçlısı, buğday benizlisi, dünyanın dört bucağından kopup gelmişler. Yüzlerde emekten, ezilenden yana olmanın mutluluğu, aydınlığı var. Adı konmamış bir dille anlaşıyor ve şakalaşıyorlar. Sanki bin yıldır tanışıklar. Altmış altı yıllık ömrümde ilk gördüğüm ve belki de görmüş olacağım, bu görkem karşısında heyecanlanıyorum, içim tıka basa doluyor. Bakıyorum eşimin de gözleri yaşarmış.

Yürüyüşün başlayacağı meydan geceden gelenlerle dolmuş taşıyor. Yaşlı genç, kadın kız, çoluk çocuk, bin bir ayak bir araya derilmiş. Buna yürüyüşten çok zafere koşan bir insan seli demek daha doğru olur kanısındayım. Ortada devlet cinayetine kurban gitmiş, iki yiğit, iki bilge kişinin ölüm yürüyüşü değil de sanki bayram şenliği var. Karanfiller, bildiriler dağıtılıyor, bandolar çalıyor, sloganlar atılıyor. Bunca sarılıp sarmalanmalarına karşın babalarının omuzunda giden çocukların burunları havuç gibi kızarmış. Ama hallerinden şikayetçi görünmüyorlar.

Epeydir yürüyoruz, halen eski komünist Berlin sınırları içinde olduğumuzu söylüyorlar. Bir zamanlar işçiler için yapılmış dev yapıların pencerelerinden kızıl bayraklar sallanıyor. Çiçek sepetini yukarıdan aşağı başımıza boşaltanlar var. Yürüyüş selinin iki yanından daha çok gümüş saçlı kadınlar, erkekler gelip gidiyor. bunlar için geceden yola çıkmış Anıt Mezarların ziyaretinden dönenler, diyorlar. Anlamadıkları dillerde atılan sloganlara duydukları sevgi, bakışlarından belli oluyor. Zaman zaman durup zafer işareti yapıyorlar. Kim bilir geçmişe ilişkin neler anımsıyorlar. Şu tekerlekli sandalye ile yürüyüşünü sürdüren yaşlı bayanın bir zamanlar emekçiler adına nerelerde sa-

"Nihayet Anıt Mezarlıktayız. Mezarların üzeri kırmızı karanfillerden oluşmuş bir döşek. Çiçeklerden toprak görünmüyor. Yaşlı genç boyuna akan insan seli mezarların önünden saygılı geçiyorlar. Tek kişi yürüyüşü aksatsa, yığılma olacak. Ama tek kişi yürüyüşünü aksatmıyor. Herkes ne yaptığının bilincinde. Bu sirkülâsyon hiç bozulmuyor."

vaştığını hangimiz biliyoruz? Ötede ağlayan başı kalpaklı ihtiyar delikanlının bir zamanlar Kızıl Ordu'da faşizme karşı göğüs göğüse savaşmadığı ne malum! Tek kolu ile kızıl bayrak taşıyan zenci bir kolunu işkencede kaybetmiş olamaz mı?

"Lenin, Rosa, Karl yaşıyor. Yaşasın sosyalizm ve barış. Yaşasın emekçi sınıfların kardeşliği ve kahrolsun emperyalizm!" sloganları ile yer gök inliyor. Bu görkemli yürüyüşü daha da güzelleştiren farklı sol görüşleri ortak bir demokratik kanalda toplaması, birleştirmesidir kuşkusuz. Bu Stalinist, bu Troçkist, bu Maoist demeden geniş hoşgörüsüyle kanatlarının altına almasıdır. Sosyalizm bitti, tarihin sonu geldi diye teori uyduranlara, onların anlayacağı dille "NAH BİTTİ" biz yeni başlıyoruz diye yanıt vermesidir. "Komünizm, sosyalizm yıkıldı yaşasın Yeni Dünya Düzeni" diye göbek atan zenginlere, vurgunculara acele etmeyin sömürü bitmeden, hakça bir paylaşım düzeni kurulmadan, kavga bitmez, yanıtının emekçilerce altının çizilişidir.

Boynumuzda orak çekiçli emeğin al bayrağı, eşimle birlikte güzel yurdumuzda atamadığımız bütün sloganları atıyor, kötülere, katillere, sömürücülere var gücümüzle dua ediyoruz. Yürüyüşteki insan selinin sayısını tahmine çalışıyoruz. Kimimiz yüz, kimimiz yüz elli bin diyor. Bunu isteyip de gelemeyen milyonlarla çarpıyoruz. Ve neden iktidar olamayışımıza her zamanki gibi kafa yorup hayıflanıyoruz. Derken yanıbaşımızda eski bir dostla yüz yüze geliyoruz. "Güney" dergisinin Yayın Yönetmeni İlyas Emir. Yine yaşayan Evliya Çelebi, yine kamerası boynunda yine içten ve heyecanlı. Geçirdiği ameliyatlar falan onu Rosa yürüyüşünden ayıramamış.

Eskiden beri Stalin'e söven solcuları anlayamamışımdır. 1917 Devrimi ile yönetim burjuvazinin elinden alınsa bile, yürütme kolay alınamadı. Hele zenginlerin, asillerin öfkesi paslı bir ihanet hançeri gibi hep kınında durdu. Örneğin bir ayakkabıcının oğlu olan Stalin'in başa geçmesini içlerine sindiremediler. Hiç bir şey bulamadılarsa onun halk gibi bıyıklarına, kaba çizmelerine taktılar. İkinci Dünya Savaşı'nda faşistlere esir düşen oğlunu pazarlık konusu yapmayışını bile istismar ettiler. Oysa bu tavır öz evladını düz halk çocuğundan farklı görmeyen soylu ve alkışlanası bir tavırdı. Onlar amaçlı olarak bunu acımasızlık olarak yorumladılar. Kısacası ortadaki apaçık kurtla kuzunun suyu bulandırma hikayesi idi.

Stalin'in gereği kadar faşist ve emperyalist düşmanı vardır. Ayrıca bir de sosyalistlerin düşmanlığına bilmem ne gerek var? Gerçekte sosyalizme sövmek iste-

yenler, ona sövecek ortamı bulamayınca Stalin'den işe başlamışlardı. Bunu tarih kanıtlamadı mı? Stalin'e başlayan yergiler, Lenin anıtının boğazına kement takmaya gelip dayanmadı mı? Bütün bunları söylerken, Stalin sütten çıkmış kaşıktı demek istemiyorum. Stalin beş vakit namaz kılsa, yine beynamaz diyeceklerini vurgulamak istiyorum. Bir ana tavuk içgüdüsü ile devrim adlı yavrularını korurken kuşkusuz istenmeyen yanlışlar yapılmıştır. Olmaması gerekenler olmuştur. Her yeni olanın kaçınılmaz yanlışları burada da kendini göstermiştir. Stalin bizim yaşadıklarımızı yaşasa o yanlış dediklerimizi, ve de gerçekten de yanlış olan bazı yanlışlarını yapar mıydı? Hiç sanmıyorum.

Çeşitli devrimci gurupları farklı bayraklar altında, farklı resimleri taşırken görüyor ve halen yaşayan bölünmüşlüğe üzülüyorum. Aynı amaca kavgasız yürümeyi öğrenmişliklerini görüp bir yandan da seviniyorum. Küçük burjuva bencilliği, kariyerizm hastalığı, dar gurupçuluk açmazı, hele şükür azalmış. Ben Stalin'e yakın olanların safında yürürken, eşim Troçkistlerin bayrağının altına gitmiş. Hep beraber fark etmez diye gülüşüyoruz. İşin doğrusu gerçekten de fark etmez, etmemelidir... Yoksa tarihin çook tanık olduğu o haklı fakat yenilmişlerden birisi de biz oluruz. Kuşkusuz bunun anlamı, yani bizim fıraksiyoner yenilgimiz, sosyalizmin yenilgisi anlamına hiçbir zaman gelmeyecektir. Hiç kimse kolunu kıpırdatmasa doğal evrim görevini yapacaktır.

Nihayet Anıt Mezarlıktayız. Hava açık olsa güneşin batıya sallandığını görürdük. Olamaz böyle bir güzellik. Bin bir çiçekten oluşmuş bir park, cennetten bir köşe düşünün. Ön cephedeki omuz omuza Rosa ve Karl dev anıtlarının arka cephesinde üzerinden sarmaşıklar sarkan bir tuğla duvar var. Anıtları kuşatan bu uzunca duvarda devrim öncülerinin pirinç levhalar üzerine kazınmış adları ve resimleri sıralanmış. Sanki elele tutuşarak öndekileri korumaya almışlar. Mezarların üzeri kırmızı karanfillerden oluşmuş bir döşek. Çiçeklerden toprak görünmüyor. Yaşlı genç boyuna akan insan seli mezarların önünden saygılı geçiyorlar. Tek kişi yürüyüşü aksatsa, yığılma olacak. Ama tek kişi yürüyüşünü aksatmıyor. Herkes ne yaptığının bilincinde. Bu sirkülâsyon hiç bozulmuyor. Az ötede çalan bando ve onların yanından geçerken sanatçılara göz ucu, dudak kırıntısı selam veren bizler, özellikle ben tıka basa doluyum. Yine dokunsalar ağlayacak gibiyim. Sanatçılar daha bir iştahlanıyorlar. Uyumlu sesler gök kubbenin tavanına değiyor.

Devrim uğruna, ezilenler, açlar, emekçiler için can verenlerin çelik levhalar üzerine işlenmiş resimlerine dolanıp dolanıp içtenlikle bakıyoruz. Sanki bir yerlerden tanıdık çıkacağız. Tümünün gözlerinde inanmışlığın izleri, güneşin aydınlığı var. Adını bilmediği, yüzünü görmediği insanlar ve onların hakları için neleri göze almışlar. Ne çileler çekmişler. Oradaki güzel yazılardan birinin anlamını arkadaşlar çevirdi.

"ÖLÜLER BİZİ UYARIYOR..." diyormuş. Ne anlamlı söz değil mi? Biz kendi ölülerimize hiç kulak verdik mi? Oysa onlardan öğreneceğimiz o kadar çok şey vardı ki! Özellikle günümüzde ve yurdumuzda her şeyi bildiğini sananların yukarıdaki söze ne dediklerini doğrusu merak ediyorum. Bir müslüman alışkanlığı ile ellerimi gök yüzüne kaldırdım. Rosa, Karl ve bütün orada yatan ezilenlerin, emekçilerin dostlarına henüz adı konmamış bir dille ve de yer yüzüne indirilmemiş inançsal dualar ettim. Kimsenin duyamayacağı bir sesle ne güzel sözler söyledim. En sonunda söz veriyorum, ölünceye dek sizi ve ideallerinizi unutmayacağım, dedim...

Yol paramızı çekerek, hanelerinde konuk edip ekmeklerini paylaşarak, bize bu görkemi ve güzelliği yaşatan AGİF'li emekçileri unutmak ne mümkün. Hepsine teşekkürü bir borç biliyoruz. AGİF'i anarken iyi bir emekçi örgütü olan DİDF'i unutmak haksızlık olur. İşçi, emekçi örgütleri ekmeklerinden keserek, aylıklarından kısarak sınıflarının kültürüne hizmeti unutmuyorlar. Burjuvazinin tekelindeki kültürü ve onun eksikliğinden doğan açmazlarını iyi kavramışlar. Bu açığı kapatmak için canla başla çalışıyorlar. Orhan Kemal'den sonra emekçi edebiyatının öksüzlüğünün bilincindeler.

VE DUVAR: Rosa Luxemburg yürüyüşünden sonra Berlin Duvarı'nın yıkıntılarını görmek insana farklı bir hüzün veriyor. Bizler her türlü duvara, sınıra tel örgüye karşı bir anlayışın insanlarıyız. Gel gör ki burada kazın ayağı öyle değil. Keşke yıkılan duvar özgürlüğe, mutluluğa, eşitliğe, işe ekmeğe açılsaydı. Kısa sürede görünen odur ki, yıkılan duvar yoksulların, emekçilerin üzerine çöken bir kabus olmuş. Dar milliyetçilik (kafatasçılık), işsizlik, yarına güvensizlik ve mutsuzluk getirmiş. Tarihi bir anı olarak yer yer bırakılmış duvar kalıntılarının üzerine çeşitli insanlar, farklı dillerle duygularını yazmışlar. Kimileri hipice, sorumsuzca yazılar ama, kimisi de gerçekten düşündürücü şeyler. Örneğin: "Keşke duvar yerine bu düzeni yıksaymışız. Gerçekte duvarı sağlamlaştırmamız gerektiğini, duvar yıkıldıktan sonra anladık. Biz zindanı deliyoruz sanmıştık, oysa cehenneme kapı açmışız." vb. Başka birisi: "Şimdi ne olacak?" demiş.

Renk renk kalemlerle, saçma sapan resim yapanlar olmuş. Tam tersine anlamlı resimler ve balon yazılar da var. Marks'ın ağzından "Duvar yıkıldı diye üzülmeyin, ustası burada daha iyisini yaparız" diye yazmış. Daha da neler neler...

Demek ki bir sistem isterse dünya güzeli olsun, duvarla, topla, tüfekle değil insanla korunuyor. İnsanı önce yetiştirip, sonra güvenmekten başka yolu yok bu işin. Ya da ben böyle anladım...

Mart 2004/Yalova ✎

Kömür

İBRAHİM ÖZÇELİK

Soğuktan üşüyen ellerini montunun cebine soktu. Oturduğu yerden kalktı, ayakta dikildi, öylece bekledi bir süre. Gözleri boşluğa bakar gibiydi. Bütün vücudu ağır bir titreme geçirdikten sonra odanın içinde volta atmaya başladı. Dışarı baktı. Kar yağıyordu hâlâ. Ellerini tekrar montunun cebine soktu. Soğuk odanın içinde bir baştan bir başa gidip gelerek kendini ısıtmaya çalıştı.

Gözlüklerini takmadığı için gözleri şaşı gibi duruyordu. Kafasının üşümemesi için kestirmediği saçları ise arada bir miyop gözlerinin önüne dökülüyor, sonra da sertçe arkaya doğru savuruyordu bunları. Atletik yapılı vücuduna rağmen yakışıklı sayılmazdı. Burnu bozuyordu her şeyi. Arada bir aynanın karşısına geçer, boydan boya süzerdi kendini. Fakat ilk gördüğü şey palyaçolarınkine benzeyen o koca ve uzun burnu olurdu. Bazen bu burnu görmemezlikten gelmeye çalışır, tam kendini beğenecekken o büyük şey yeniden ortaya çıkardı. Nezle olduğunda veya soğukta biraz olsun durduğunda kıpkırmızı olur ve bu zaman da burnu yüzünden kendinden bile utanırdı.

İşte yine kıpkırmızı olmuştu. Kendinden utanırcasına çekti bakışlarını aynadan. Bir haftadır sobayı yakamadığı için buz gibi olan odanın içinde bekledi öylece. Yatağa girip yatmayı düşündü bir ara. Midesi bulanır gibi oldu vazgeçti. Kaç gündür çıkmıyordu zaten yatağın içinden. Bir süre daha dolaştı ayakta. Baktı olacak gibi değil tekrar yatağın içine attı kendini. Orası da soğuktu. Bir top gibi büzüldü, duvara doğru dikti gözlerini. Böyle zor durumlarda kalınca her zaman yaptığı gibi hayaller kurdu, biraz da geçmişi düşündü.

Kömürlüğünde koca bir kışı geçirecek kadar kömür olan sıcacık bir ev geldi gözlerinin önüne. Harıl harıl yanıyordu soba...

Fazla duramadı yatağın içinde kalktı hemen. Sabahtan beri devam ediyordu bu durum. Soğuktan kaçarcasına yatağa giriyor, yataktan bunalınca da ayağa kalkıp soğuk odanın içinde volta atıyordu.

Takvime baktı. Ocağın on beşiydi henüz. Soğukların çıkmasına en azından iki ay vardı.

Öğrenciydi. İstanbul'dan Ankara'ya okumak için gelmişti. Başka arkadaş bulamadığı için de tek başına oturmak zorunda kalmıştı bu küçük evde. Başlangıçta her şey güzeldi. Fakat annesinin hastalığı, bütün paranın su gibi hastaneye akması her şeyi bir anda bozmuştu işte. Aileden gelen para, ancak karnını doyurmaya yettiği için de böyle soğukta kalmıştı.

Daha fazla duramadı içeride. Beresini ve atkısını taktıktan sonra hızla dışarı çıktı. Lapa lapa yağıyordu kar. Dışarıda içeriye göre daha sıcak bir hava vardı. Şehrin dar sokakları bembeyaz olmuştu. Boş arazilerse çocukların istilasına uğramış; bir tarafta kardan adam yapmaya çalışan, bir tarafta da kayganlaştırdıkları zeminde kayınan çocuklar görünüyordu. 'Veletler', dedi içinden, 'gidin evinize, sıcacık yuvanıza, için annenizin yaptığı sıcacık çorbaları...'

Emek

HÜSEYİN HABİP TAŞKIN

Nasırlı eller
Herşeyi bilir
Üretiyoruz!
Durmadan
Utancımız yoktur.
Alnımız açık
Karıncaya benzeriz.
Koşuşturmakta
Ne geceye
Ne gündüze
Yenik düşeriz.
Yıllardır yürüyoruz.
Yeryüzünde
Tenlerimiz farklı da olsa
Aynı dili konuşuyoruz.
Tercümeye gerek yok!
Adı emek
Soyadı alınteri

14/8/2000

Gündüzü vurdular

DAVUT TANRIKULU

Geceyle gündüzün seviştiği zaman
aralığında çıkageldiler
Ve gündüzü vurdular
İki kolu iki yanda öylece düşüverdi boşluğa
Koştum,
kanayanına parmak basmak istedim
Ayaklarım kala kaldı
Kıyasıya vurdum
Kala kaldı
Ve gündüzü vuranlar girdiler gecenin koynuna

2001

Kendi çocukluğu geldi aklına. Kar yağdığında hiç de şimdi düşündüğü gibi evde durmaz, doğru dışarı çıkar, akşama kadar da gitmezdi eve. Evden getirdiği havucu, yaptıkları kardan adama burun yaparlar, evlerine dağılırken de unutmazlar, mutlaka yerlerdi bu havucu. Fakat, evine döndükten sonra, sıcacık odanın bir köşesine büzülüp bir kedi gibi...

Her evin bacasından dumanlar çıkıyordu. Gıptayla bakıyordu göğe doğru yükselen dumanlara.

Eve geldiğinde akşam olacaktı neredeyse. Önce acıkan karnını doyurdu sonra da tekrar yatağın içine girdi. Okumak için kitap aldı eline. Daha bir dakika bile okumadan sıkıldı, fırlatıp attı kitabı masanın üzerine. Radyoyu açtı, müzik dinledi. Az sonra da uykuya daldı.

'Buyursunlar beyefendileri,' dedi, uşak kılığındaki kel kafalı adam. Odanın içi kalorifer petekleri ve sobalarla doluydu.

'Yak hemen şunları, üşüdüm,' dedi. Uşak geri çekildi, az sonra elinde bir torba kömür ve bir kucak dolusu odunla geri döndü. Kalorifer peteklerini açtı, bütün sobaları tek tek yaktı. Bir anda ısınmıştı içerisi. Bu sefer burnunun kırmızılığı gitmiş, sıcaktan suratı kıpkırmızı olmuştu. O, sıcaklığın sarhoşluğuyla kendinden geçmiş bir vaziyette otururken içeri başka bir uşak girdi. Bütün kalorifer peteklerini kapattı ve bir el hareketiyle bütün sobaları söndürdü bir anda. Bunları yaptıktan sonra içeridekileri hiç umursamadan dışarı çıktı. Eskisinden daha da çok soğumuştu içerisi. Dışarı çıkan uşak, elinde bir demlik çayla geri döndü. Elindeki tepsiyi hınçla yere bıraktı. Diğer uşakla aralarında tartışmaya başladılar. Birisi, kalorifer petekleri ve sobalar yanacak diyor, diğeri bunu kabul etmiyordu. İlk uşak kendisini göstererek; 'Baksana, adamcağız soğuktan donacak,' dedi. Diğeri; 'Hayır, hiç de donamaz, baksana dışarıya. Güneş var, hava ne kadar da sıcak,' dedi. Gerçekten de dışarıya baktığında güneşin dışarıyı ateş gibi yaktığını gördü. Hem de biraz önce beton binalarla kaplı sokakta şimdi kocaman, masmavi bir deniz uzanıyordu. Bütün ailesi de kumsala uzanmış, kendisine, gelmesi için el işareti yapıyorlardı. Hâlâ tartışmakta olan uşakların yanından hızla geçerek kapıyı açtı, merdivenlerden koşar adımlarla indi. Binanın sokağa açılan kapısını açtığındaysa her şey değişmişti. Deniz, kumsal ve ailesi kaybolmuş, onun yerine kuru bir soğuk çıkmıştı. Nedense hiç şaşırmadı. Tekrar yukarı çıktı. Burada da ne uşaklar vardı ne de kalorifer petekleriyle sobalar. Çay tepsisi hâlâ yerde duruyordu. Bir bardak çay doldurdu ve içmesiyle birlikte geri püskürmesi bir oldu. Çay da buz gibiydi. Her şey gibi o da soğuktu...

Öğlene doğru uyanabildi ancak. Soğuğun içine çıkmaya cesaret edemiyordu bir türlü. Fakat karnının acıkması ve tuvalet ihtiyacının gelmesi yataktan çıkmaya mecbur etti onu. Çay demledi sonra da yumurta pişirdi. Elinden hiç bırakmıyordu çay bardağını. Karnı doyduktan sonra masanın başından kalktı, odanın içinde dönmeye başladı yine. Pencereden dışarı doğru baktı, uzun uzun seyretti her tarafı. Tam karşısında duran manav, meyve ve sebze kasalarını sermişti dükkânın önüne.

Kar yağmıyordu artık. Fakat, havanın ne kadar soğuk olduğu, kar tanelerinin oradan oraya savrulmasıyla anlaşılıyordu. Bir ara yolun başındaki kömürcüye takıldı gözü. Kömürler görünüyordu. Şu anda elmastan bile daha değerliydiler. Rengarenk elbiseler giymiş, gelinlik kız gibiydiler hepsi de. Miyop gözleri kocaman açılmıştı. Orada bir kömürcü olduğunu aylardan sonra ilk defa görüyordu sanki. Fakat her ne olursa olsun şu soğukluğun içinde sıcacık duruyorlardı. Uzun uzun baktı kömürcünün olduğu tarafa doğru. Sonunda kararını verdi; veresiye kömür isteyecekti.

Ayakkabılarını geçirdi ayağına, dışarı çıktı. Sokağın başına kadar hiç durmadan yürüdü. Kömürlerin yanına gelince durdu. Sevgiliye bakar gibi baktı bu kara şeylere. Fazla geçmemişti ki arkadan kalın bir ses yükseldi;

– Buyur yeğenim ne istemiştin? diye sormuştu, elli yaşlarındaki, saçları beyazlamış bir adam. Yanında bir de küçük çocuk vardı.

– Kömür alacaktım, dedi, duyulur duyulmaz bir sesle.

– Al tabi evladım. Engel olan mı var? Kaç torba istersin? dedikten sonra pis pis sırıttı.

Yutkundu, nasıl söyleyeceğini bilemedi. Cesaretini topladıktan sonra;

- Bak amca, dedi, ben şurda, görünen evde oturuyorum.

Burada durdu biraz. Yaşlı adamın suratına baktı. Hiçbir değişiklik yoktu. Sonra devam etti, sesini biraz daha acındırarak;

- Söz, bir ay içinde öderim. Eğer veresiye kömür verirseniz çok hayra geçmiş olursunuz, dedi.

Yaşlı adam pis pis sırıttı yine. Şimdi farkına varmıştı; yaşlı adamın ağzında iki tane altın diş vardı.

- Duymadın mı evladım?

- Neyi duymadım mı? dedi, şaşkınlıkla. Kocaman burnu biraz da utançtan kıpkırmızı olmuştu yine. Başında bere olduğu için kulaklarının kızarıklığı bâri görünmüyordu.

- Geçen gün cenazesini kaldırdık! Veresiye sizlere ömür!

Büyük bir espri yapmış gibi altın dişlerini göstererek uzun uzun güldü.

Utançtan kulakları ateş gibi yanmaya başlamıştı bile şimdiden. Laf olsun diye;

- Şu veresiyeyi yaşatamaz mıyız bir süre daha? diyerek sözde espriye espriyle karşılık verdi.

Yaşlı adam, uzamış, beyaz sakallarını sıvazladıktan sonra;

- Ne diyon evladım sen? Kattiyen olmaz! Tövbe haşa! Ölüyü diriltmek ancak Allah'a mahsustur.

Bu söyledikleri daha çok hoşuna gitmiş olmalı ki ringte rakibini nakavt etmiş boksör edasıyla baktı, karşısındaki koca burunlu bu genç çocuğa. Sizin okuduğunuz okul ne ki, ben, hayat okulunu bitirdim, diyordu sanki bakışlarıyla. Bu yaşlı adam açıktan açığa dalga geçiyordu kendisiyle. Onun için hiçbir şey söyleyemeden ayrıldı oradan.

Eve gelince bol bol su sürdü ateş gibi yanan kulaklarına. O gece yine garip rüyalar gördü.

Koca bir kalabalık selinin içindeydi. Herkes ağlıyordu. Az sonra ellerin üstünde giden tabutu fark etti. Kalabalık büyükçe bir cami önüne gelince durmuş, tabutu yüksekçe bir yere bırakmışlardı. Sırtında cübbesiyle, kendisine kömür vermeyen adam belirdi bir anda kalabalığın önünde. 'Ey cemaat! Merhumu nasıl bilirdiniz? diye soruyor, kalabalık da hep bir ağızdan iyi bilirdik,' diye cevap veriyordu. Yanında duran adamlardan biri 'Vah vah çok iyi birisiydi. Az mı iyilik gördük kendisinden. Sonunda o da gitti işte,' diye hayıflanıp duruyordu. Kalabalığı yararak en öne kadar geldi. Tabutun yanına gelince durdu. Gözlerini kapadı, yavaşça açtı tabutun kapağını. Gözlerini açtığındaysa şaşkınlıktan ne yapacağını bilemedi. Tabutun içi ağzına kadar kömür doluydu. Fazla sürmedi ki kömürler yaşlı adama dönüşüverdi birden. Altın dişlerini göstere göstere gülüyordu yine...

Sıçrayarak kalktı yataktan. Gözlerini tavana doğru dikti, uzun uzun hayaller kurdu yine.

İki gün sonra akşam üstü eline kocaman, siyah bir poşet aldı, kömürcünün yolunu tuttu. Bu işin ahlâki yönünü çok düşünmüş, fakat sonunda soğuğa yenilmişti. İleride nasıl olsa öderim, diye geçirmişti içinden.

Kömürleri tutan kenardaki demirlerin arası bir el girecek kadar açıktı. Yolun sol tarafındaysa hiç ev yoktu. Onun için kimse göremezdi onu. Ses çıkarmamaya gayret göstererek demir parmaklıkların yanına kadar geldi. Cebindeki bıçağı çıkardı, kömür torbalarından birini yarısına kadar kesti. Sevgiliyi okşarcasına dokundu kömürlere. Elindeki poşeti ağzına kadar doldurduktan sonra kömür torbasının ağzını kapadı, evin yolunu tuttu.

Tahta parçalarıyla tutuşturduğu sobanın içine özenlice attı kömürleri. Odanın içi bir anda sıcacık oldu. Sobanın yanına oturdu, sıcaktan yengeç gibi kızarana kadar da kalkmadı. Yeterince ısındığına kanaat getirince kalktı, yatağın üzerine uzandı. Sevgiliye kavuşmuşçasına neşeliydi. Fazla sürmedi bu hoş sıcaklığın içinde kendinden geçti. O garip rüyaların içine daldı bir daha... ✎

Dilimde türküler

MEHMET GİRGİN

Kış bitti
Bitli
Baharı kutlayan
Yorgun güneşim
Düş yakamdan
Yanımda
Baharı kutlayan
Düşlerim
Düşüncelerim
Poyraza sığmaz
Poyrazdan eser
Geriye ne kalır
Aydın karıncalar
Kalır
Kış biter
Dilimde türküler

17 Mart 2004 ✎

Ilgın Adası

ZAZA ERDAL

İki gün hiç durmadan yağmur yağmıştı. Bahardı, dağlarda karların erimesiyle beraber Karasu da coşmuştu.

Köyün yukarısındaki dereden gelen sel Hayri'lerin ahırının arka duvarının bir bölümünü yıkmıştı. İki gün yağan yağmurun ardında ertesi gün hava güneşliydi ve herkes bir işe koyulmuş bir an önce işlerini bitirmek için çalışıyorlardı. Hayri de duvar ustası küçük Binali ile beraber yıkılan duvarı onarıyorlardı. Boyunun kısa olmasından dolayı herkes duvar ustasına küçük Binali derdi.

Hayri, sabah erkende oniki yaşlarında toparlak yüzlü, esmer tenli, iri gözleri, yanakları tombul tombul atılgan ve çalışkan her işe koşan oğlu Umut'un önüne nahırı ve koyunları katıp otlatmaya gönderdi. İlkbahar geldiğinde köyün bütün çocukları kendi hayvanlarını ta ki çoban tutulana dek kendileri otlatırdı. Umut da beş inek sekiz koyunla her gün yabandaydı.

Öğleden sonra hava yine bozmuştu. Hayri ve küçük Binali ahırın duvarına destek olsun diye içerde iki kalın ağaç dayadılar ve damın üzerine çıkıp açık olan bölüme önce kalasları serdiler ve üzerine çalı çırpı atıp sonra kuru ot ile kapadılar. Daha sonra da otun üzerine çamur, çamurun üzerine de toprak, sonra da saman serip loğlamaya başladılar.

İkindi olmuş yağmur yine başlamıştı. Hani kalburdan boşalır derler ya işte öyle. Köyün içinde bir koşturmaca başlamıştı. "Sizin nahır ne yönde?" "Hanların önünde ya sizin?" "Vallahi çocuk sabah çıkanda anasına kaz yatağına doğru gideceğini söylemiş." Herkes telaşla bir birlerine bu tür sorular sorup ve cevap alıp çocuklarına yardıma koşuyorlardı. Çobanlık yapan çocukların ne yöne gittiklerini anaları, babaları sabah çıkmadan muhakkak öğrenirlerdi.

Hayri'nin karısı Hacer gelin dışarı çıkıp "Hayri Umut kızıl yar yönüne gitti koş çocuğu al getir. Bırak loğu artık çabuk ol, çocuk ne haldedir kim bilir" diye bağırdı. Hayri loğu bırakıp kızıl yar yönüne doğru koşmaya başladı. Hacer gelin yerinde duramıyor bir içeri bir dışarı girip çıkıp duvarın dibinde kocasının gittiği yöne bakıyordu. Aradan bir saat geçmişti halen gelen yok, yağmur da hızlandıkça hızlanıyordu. Hacer gelinin içini bir korku sardı, üşüdü içeri gidip kocasının eskimiş paltosunu üstüne çekip dışarıya duvarın kenarına yağmurun almadığı küçük bir kuytulukta tekrar yol gözlemeye koyuldu.

İlerde köyün girişinde bölük bölük nahır geliyordu, o yöne koştuğunda kivreleri Mesut kardeşinin elini tutmuş nahırın ve koyunların ardında görünce önlerine çıktı. "Kivre Mesut sizin nahır ne yöndeydi?" diye sordu Hacer gelin. "Sabah sizin oğlanla bizimki kızıl yar yönüne gitmişler, bakmışlar ki diğer çocuklar Ilgın Adası'na gidiyorlar bunlar da onların ardında Ilgın Adası'na gitmişler." "Ne yani Umut Ilgın Adası'nda mı?" diye sordu. "Umut orda, sizin nahır adaya geçti, koyunlar bu yanda kaldı" dedi kivre Mesut'un kardeşi. Hacer gelin "kivre Mesut kurbanın olam nahırı içeri alır almaz git Hayri kirveni Ilgın Adası'na yolla. Ben onu kızıl yar yönüne gönderdim" deyip koşmaya başladı. Düşe kalka, bata çıka koşuyordu, her şimşek çakışında ve ardında gelen gök gürlemesinden içindeki korku daha da artıyordu. Kestirmeden gidip tepeye vardığında tepeden aşşağı Ilgın Adası görünüyordu. Karasu coşmuş, boz bulanık akıyor ve önüne ne katmışsa devire devire götürüyordu. Korkunç bir görünümü vardı. Her bahar Karasu coşardı, ama bu bahar daha da bir korkunçtu. Hacer gelin nahırı ve oradaki kalabalığı karartılı bir şekilde zorlukla seçebiliyordu. Karasu tam Ilgın Adası'nda ikiye bölünüyor, iki km. kadar iki koldan akıp tekrardan birleşiyordu. Kocaman bir ada, Ilgın ağaçları sarmıştı, tertemiz çayır otu, yaban fiği, yonca oluyordu ve nahır adaya bir geçtimi kolay kolay geri gelmezdi.

Hacer gelin Ilgın adasına vardığında üç beş köylü çamur içinde ıslanmış pamuğa dönmüşlerdi. Hacer gelin oğlunu karşıda Karasu'yun coşmasıyla küçülen Ilgın Adası'nda suyun içinde Ilgın ağaçlarına tutunmuş görünce feryadı kopardı. Kendini yere vurdu "Umut oğlum" diye bağırıyordu. Umut karşıda yarı baygın anasını zor duyuyordu "ana kurtar beni" diye anasına sesini zor duyurabildi. Karasu acımasız olmuş Umut'u yuttu yutacak. Umut Karasu'yun azgın suyuna karşı ılgınlara tutunmuş direniyordu. Hacer gelin ne yapacağını bilemeden bir o yana bir bu yana gidip gelip feryat ediyordu. Köylünün yüzüne yalvarırca yardım edin diye bakınıyor içten içe de niye kimse bir şey yapmıyor diye kızıyordu. Sonunda dayanamadı bağırdı; "Durmayın bir şeyler yapın, kurtarın oğlumu!" Köylü de Hacer gelin gibi çaresiz bekliyordu. Kimse cesaret edip suyu karşıya geçemiyordu. Umut

"Kurtarın dayanamıyorum artık, ılgınlar ellerimi parçaladılar." diye bağırdı. Hacer gelin Karasu'yun geliş yönüne doğru kıyıdan koşmaya başladı. İlerde Karasu'yun bir kolunun büklüm yerinde attı kendini suya. "Yapma etme, gitme boğulursun" diye köylüler ardından bağırdılar ama Hacer gelin dinlememiş suyun coşkun ve korkunç akıntısına bırakmıştı kendisini.

Daldı çıktı daldı çıktı çamurlu Karasu onu oğluna doğru sürüklüyordu. Daha önce böyle derin suya hiç girmemişti, yer yer ayakları yere değiyordu ama su çok hızlıydı ve Hacer gelini ılgınlara sürterek sürüklüyordu bu da Hacer gelinin vücudunu yare pare etmişti. Acıyı duymuyor hissetmiyordu, gözü oğlunda onu kurtarmayı düşünüyordu. Hacer gelin tam oğluna varmıştı ki su onu biraz öteye sürdü. Oğlunun gücü hepten tükenmişti. Zorla "Ana" diyebildi, Hacer gelin bir ılgına tutundu, Umut daha fazla dayanamadı elleri ılgın ağacından sıyrıldı. Karasu Umut'u aldı içine gömdü. Hacer gelin de bıraktı oğlunun ardından kendisini tekrardan akıntıya. Kısa bir aradan sonra oğlunun saçlarını tutmuş suyun yüzüne çıktılar. Ilgın ağaçları can kurtarıcıları olmuştu ana ile oğulun. Bir eliyle oğlunu koltuk altında sarmalayıp diğer eliyle ılgınlara tutunarak zor bela adaya çıktılar. Oğlunun nefesini dinledi, yaşıyordu, sarıldı bağrına bastı dayanamadı sessizce ağladı. Köylüler Hacer gelinin bu cesaretine şaşmış öylece bakınıyorlardı. İçlerinde yaşlıca biri karşı kıyıya; "Su yutmuştur şimdi ayaklarından tut yukarıya kaldır" diye bağırdı. Hacer gelin yaşlı köylünün dediği gibi yaptı. Umut az bir su çıkardı, ardından da boğulurcasına öksürük tuttu. İkisi de bitkindiler çamurun içine oturmuş karşıya bakınıyorlardı. Hacer gelin Umut'a öyle sarılmıştı ki zalim Karasu sanki onu bir daha içine alacakmış gibi bırakmıyordu.

Hayri ile kirve Mesut sonunda nefes nefese yetiştiler. Hemen ikisi de karşıya geçmek için Hacer gelinin suya girdiği büklüm yerde onlar da Karasu'ya daldılar. Akıntı ikisini de taa aşşağılara kadar sürdü, güçlükle Ilgınlara tutunarak adaya çıkabildiler. Hayri koşup oğluna ve karısına sarıldı; "Oğlum neden karşıya geçmeye çalıştın nahır geçtiyse geçti bırakıp gelseydin eve biz gelir nahırı burdan alırdık. Bir daha böyle yapma, bizi çok korkuttun" deyip karısına sevgi dolu gözlerle baktı. Kirve Mesut nahırı suya vurdu, Umut'un koltuk altında bir eliyle sarıp diğer eliyle ineklerden birinin kuyruğuna tutundu. Hayri de aynı şekilde karısını alıp bir başka ineğin kuyruğuna tutunup karşı kıyıya çıktılar.

Yağmur mu?

Halen kalburdan boşalırcasına yağıyordu.

15. 09. 2003

bir zaman

AHMET DÜMRÜL

köleydi, askerdi, işçiydi
avuçlarında emek
yüreğinde hasret
gözlerinde umut vardı
Yaratan kocaman elleri
tarla sürdü / taş çekti / fidan dikti
toprağı alt üst etti
kömür çıkardı
demir döktü
tırnakları
örs ile çekiç arasında kaldı

tarihin akışına bakılırsa
hainler / kalleşler
ve dönekler olmasaydı
yaşamak çok daha güzeldi
ezen olmazdı / ezilen olmazdı
belki de
isyan olmazdı
bir of çekti derinden
sesi pas ile kir arasında kaldı

tiner kokan / aseton kokan
fabrikanın
yağlı havasını çekti ciğerlerine
beklediği günler
güzel günler
bir türlü gelmiyordu
bıraktı tornavidayı çekici
kapattı şarteli / hayat durdu
hak dedi
dikildi hırsızın haksızın
sermaye simsarlarının karşısına
grev dedi
bir mayısta karıştı yığınların arasına
başı dik göğsü kabarmıştı
sığamıyordu kabına
yüreğinde sevinç, dilinde marşı
gözlerinde umut vardı
yere düşen terdi kandı
yaşamak
yürekle dayanışma arasında kaldı.

Yasa nasıl çıkar?

A. KADİR KONUK

Yasa tartışması tutanaklarından:

"Sayın milletvekilleri, sayın hükümet üyeleri: Günlerdir burada tartışılan sorun ülkemizin en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Sorun yasa yapmaktır ve sayın muhalif partilerin sayın üyeleri yasa yapmanın ne demek olduğunu hâlâ anlayabilmiş değillerdir."

"Asıl anlamayan sizlersiniz ulan!"

"Sabırlı olun efendim, sabırlı olun lütfen. Eğer sabırlı olursanız izanınızın neden kıt olduğunu hükümetin bir üyesi olarak anlatacağım. Sadece on dakika sabırlı olmanız yeterli. Sayın ananızın karnında o kadar süre nasıl beklediniz sayın milletvekili?"

"Terbiyeli ol ulan! Arkanı tanka topa dayayıp lafa anamızı karıştırma!"

"Önce orduyu yasa yapma işine karıştırarak politikaya alet etmeyin! Hem ananızı yasa yapma işine nasıl karıştırabilirim sayın milletvekilleri? Ananız milletvekili olsalardı neyse. Saygıdeğer ananız yapsa yapsa iyi dolma yapabilir. Ev kadınları ne zamandan beri yasa yapma işiyle uğraşıyorlar?"

"Lütfen efendim, konunun dışına çıkmayınız."

"Tamam sayın başkan, çıkmıyorum. Ama sataşıyorlar görüyorsunuz."

"Siz de sözlerinize dikkat edin. Maraza çıkarmayın."

"Elbette sayın başkan, elbette, böyleleriyle, hasbel kader Abdurrahman Çelebi olmuşlarla maraza çıkarmaya değmez. Burada tartıştığımız şey marazanın nasıl çıkacağı değil, yasanın nasıl çıkacağıdır. Bir yasa nasıl çıkar? Yasa dediğimiz tenekeden peynir ya da kavurma çıkarmaya benzemez. Yasa kuluçkaya yatmış tavuğun altından da çıkmaz. Yasayı yüce meclis çıkarır. Yüce meclis yasa çıkarma yani yasama görevleriyle görevlendirilmiştir. Bizler de burada yeni bir yasayı nasıl çıkarabileceğimizi tartışmak için toplanmış bulunuyoruz."

"Aklını sevsinler senin. Bak bunu bilmiyorduk."

"Öğreneceksiniz efendim. Muhalefet edebilmek

için de öğrenmeye ihtiyacınız var. Ama önce bilmediğinizi bilecek, öğrenmeye ihtiyaç duyacak ve dinleyeceksiniz."

"Tamam ulan, kursağında bu kadar taş var işte, diyeceğini dedin, in aşağı. Kürsüyü işgal etme düdük."

"Sayın milletvekili, ulan senin sülalene derler. Burada işgal edilen bir kürsü yok, milletimin bana verdiği konuşma hakkımı kullanıyorum."

"O millette akıl olsaydı seni buraya göndermezlerdi salak."

"Tutanaklara geçmesini istiyorum sayın başkan. Kulaklarınızla duydunuz, millete akılsız dedi. Siz de iyi duyun ey millet, hangi hıyarları seçip buraya gönderdiğinizi anlayın artık."

"Geçirdik efendim, geçirdik, meraklanmayın. Ayrıca sözlerinize de dikkat edin lütfen."

"Neyi geçiriyorsun lan dümbük? Başkan diye orada oturdun diye herşeyi geçirebileceğini mi sanıyorsun?"

"Sayın milletvekili, önce adaplı konuşun lütfen. Ayrıca bu davranışınızın Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya TBMM kararlarına alenen sövenlere 1 aydan 6 aya kadar hapis cezası verilmesini öngören yasaya aykırı olduğunu bilmelisiniz. Gerginlik yaratmayın."

"Gerilseniz ne olur paşam? En fazladan yırtılırsınız. Zaten iler tutar yeriniz kalmamış. Biz burada halkımızın bize verdiği dokunulmazlık zırhını giyerek gelmişiz. Ölsek de dönmeyiz yolumuzdan."

"Yırtıklar, yırtıklar!"

"Sayın milletvekilleri, mecliste bir televizyon muhabirinin olduğunu ve konuşmaların görüntülü bir şekilde canlı yayınla halkımıza iletildiğini unutmayın lütfen."

"İletsinler ne olacak? Yırtık değil misiniz? Yırtıklarınızı millet görecek diye mi korkuyorsunuz?"

"Arkadaşlarınızı suç işlemeye tahrik etmeyin efendim, tahrik suçtur ve bildiğiniz gibi kişileri kanuna itaatsizliğe tahrik edenlere 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verilir."

"Kimi tahrik ediyormuşum beyefendi? Bizimkilerin tahrike ihtiyacı yoktur, dimdik ayakta hepsi. Tahrik iktidarsız olan sizin gibilere gereklidir."

"Ulan şimdi ben senin o güzel..."

"Ulan ben de senin o kültürlü ervahını..."

"Gelmeyin efendim, kürsüye doğru yürümeyin. Güvenlik amiri neredesin ulan! Vurmayın efendim, mecliste kavga olur mu? Yüce bir makama saldırdığınızı unutmayın efendiler. Vurmayın ulan, ben sizin sülalenizi... Oturuma onbeş dakika ara veriyorum efendim."

"Arala, arala da girilebilsin. İktidarın uşağı!"

...

"Sayın milletvekilleri, sayın hükümet üyeleri. Oturumu yeniden açıyorum. Umarım bu kez sözkonusu yasayı kazasız belasız çıkarırız."

"Çıkacak, çıkacak! Ya çıkacak ya çıkacak!"

"Nah çıkacak. Akrabalarınızı kayırasınız diye durduk yerde yasa çıkarmaya kalkışıyorsunuz."

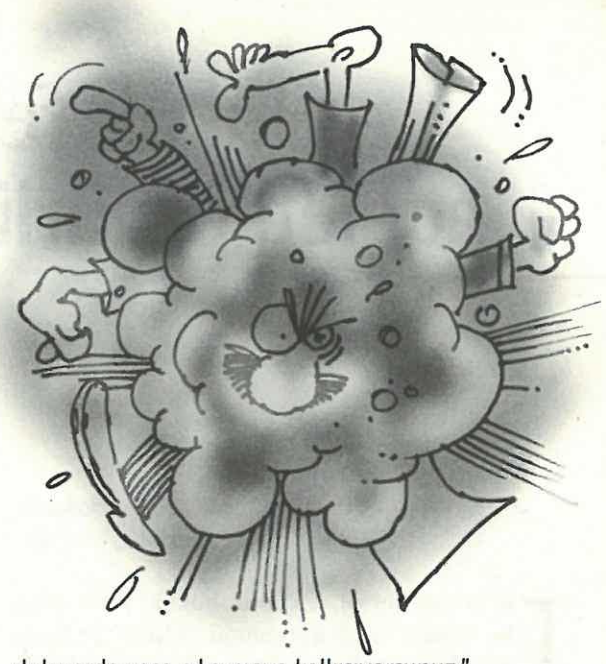

"Siz de iktidardayken aynısını yapmadınız mı? Hem çıkacak olan bu yasanın bizim akrabalarımızla ne ilgisi var dümbük!"

"Dümbük senin gibi darbukaya derler ulan! Kim kayırmış akrabasını? Yapanın da, diyenin de..."

"Çıkacak, çıkacak, af çıkacak!"

"Af mı? Bu nereden çıktı şimdi sayın milletvekilleri?"

"Koskoca meclisten kuş çıkacak değil ya, elbette tüm mazlumlara af çıkacak."

"Affedersiniz benim önümde böyle bir şey durmuyor."

"Elbette sayın başkan elbette. Sizin önünüzde hiç bir şey durmuyor zaten."

"İmalı konuşmayınız sayın..."

"Asıl imalı konuşanlar ötekiler sayın başkan. Biz yasa çıksın, bu ülke yasasız kalmasın istiyoruz, onlar orman kanunlarını savunuyorlar."

"Ulan ayı, ormana git ormana!"

"Sayın milletvekilleri, meclisin bana tanıdığı yetkileri kullanarak yasa üzerindeki tartışmaları yeterli buluyorum ve şimdi çıkmasını istediğiniz veya istemediğiniz yasayı bir kez daha okuyarak oylarınıza sunuyorum efendim. Yasamız şöyle: Türklüğü, Türk milletini, Türkiye Devleti'ni, TBMM'yi, Bakanlar Kurulu'nu, bakanlıkları, adliyeyi, askeri veya emniyet ve muhafaza kuvvetlerini veya bunları temsil eden bir kısmını alenen tahkir ve tezyif edene; eğer bu işi yurt içinde yapmışsa 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası verilir. Yok eğer bu işi yurt dışında yapmışsa ceza üçtebir oranında artırılarak karara bağlanır. Ayrıca yasa düzenlemekle yetkili olan milletvekillerinin maaşları da yeni yasayla birlikte üçtebir oranında artırılır. Meclis bu yasanın kabulü halinde üç ay tatile girer. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Yasa kabul edilmiştir sayın milletvekilleri, yüce milletimize hayırlı uğurlu olsun efendim."

Hukuk felsefesinde adalet, özgürlük ve mülkiyet

EMİNE ŞAHİN

"Emek hakkı hak kavgayı doğurur."
Fetah Köleli'nin çocukluk şiirlerinden

Toplumsal bir olgu olarak hukuk, haklı olma ve haksız olma durumunu belirler ve bunu yargılama yoluyla yapar. Yargılama hukukun doğum yeridir. Kim, kimi, neye göre yargılayacaktır? Bu durumda hukuk; kişileri, durumları ve olması gerekeni tanımlamış olur. Bu yanıyla da ilişkileri saptayıcı, kural koyucu ve zorlayıcıdır. Hukuk kurallarının ortaya çıkış koşullarını ve meşruiyetini hukuk felsefesi sorgular. Örneğin Hammurabi Kanunlarına göre, bir ev yıkılıp içinde ev sahibinin oğlu ölürse, bu evi yapan mimarın da oğlu öldürülürdü. Eski Mısır'da ölüler de yargılanabiliyor ve suçlu bulunan ölü, mezarsız bırakılabiliyordu. Hatta cansız nesnelerin dahi yargılanabilmiş olduklarını görüyoruz. Örneğin M.Ö. 4. yüzyılda heykelin devrilmesiyle bir adam ölür ve ölenin yakınları heykeli mahkemeye verir ve heykel suçlu bulunarak suya atılır.

Özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla da "mala karşı işlenen suçlar" tanımı yapılmıştır ve "cana karşı işlenen suçlar"ın giderek önüne geçmiştir ve "mülkiyet, maddi ve manevi yaşamın temeli haline gelmiştir." Mülkiyetin kime ait olacağını belirlemek ve mülkiyet ilişkilerinin insan ilişkileri üzerindeki egemenliğinin sürekliliğini sağlamak için zorlayıcı ve ceza yaptırımı olan hukuk kuralları yaratılmıştır. Günümüzde de "mülkiyeti" kullanma ve sahiplik hakkı, "mülkiyete saldırı" adaletin belirlenmesinde önemli bir kriteri oluşturur.

Mülkiyetin biçim değiştirmesiyle de, mülk sahiplerinin gücü büyük bir toplumsal güce dönüştü. Teknik ve bilimlerdeki gelişmeler dev endüstrileri doğurdu ve dev endüstriler birleşerek kartel, tröst ve tekelleri doğurdu. Bununla birlikte "devlet makinesi" de olağanüstü güçlendi. Kartel, tröst ve tekeller karşısında küçük özel mülkiyet, önemsiz bir konuma düşerken büyük mülkiyet; küçük mülkiyetleri yutan bir güç haline geldi ve mülk sahiplerinin yararlandığı hukuk; küçük bir azınlığın ayrıcalığı oldu.

Geniş kesimler tarafından yapılan üretimin, küçük bir azınlık tarafından mülk edinilmesi korkunç bir çelişki olarak giderek derinleşti ve mülkiyetin sahiplik ilişkisini değiştirerek toplumsal çıkarlara uygun bir hukuk sistemi yaratma özlemlerini yarattı. Geniş kitleler üzerinde zorlayıcı, maddi ve manevi varlığını belirleyici etki yapan tekelci mülkiyet ile toplumsal çıkarlar çelişkisi, mülkiyetin gücünü reddedici bir toplumsal sistem arayışına yol açtı. Tekelci mülkiyet, toplumsal bir üründür ve tüm topluma ait olmalıdır prensibi günümüz hukuk felsefesinde adalet arayışının ortak bağlamıdır. Bu kısaca, kolektif-ortak mülkiyet ilkesi ya da topluma ait mülkiyet olarak toplumsal mülkiyet-sosyalist mülkiyet olarak tanımlanır.

Özel mülkiyetin aldığı biçimlere göre geçmişten günümüze devlet tanımları yapılmıştır. Kolektif-ortak mülkiyeti esas alan devletler de tüm üretim araçlarını özel mülkiyet kontrolünden almış olanlar, kooperatif şeklinde ortak mülkiyet örgütlenmesi yapanlar ve küçük mülkiyete izin verip kitlesel üretimi ortak mülkiyetin kontrolüne almış olanlar olarak kolektif mülkiyet türleri görülür. Buralarda da mülkiyet eşitliğinin çeşitli ölçülerde yaratılmaya çalışıldığı ve buna uygun hukuk düzenlemeleri yapıldığı ve haklı olan-haksız olanın toplumsal belirlenimlerini değiştirdikleri görülür. Böylece maddi ve manevi yaşamın temeli olan mülkiyette değişiklik, genel olarak maddi ve manevi yaşamı kökten değiştirme işlevi görür ve bu, adalet sistemine geçiş insan doğasında var olan eskiyen sistemleri devirme dinamizmine bağlıdır.

Hukuk felsefesi, her bir hukukun dayandığı temeli, ortaya çıkış koşullarını ve amacını inceler. İtalyan hukukçu Norberto Bobbio'nun da belirtiği gibi hukuk felsefesi "çağdaş toplumda arzulanan ideal devleti oluşturmak için belli temel amaçlara (özgürlük, adalet, ortak fayda, düzen) uygun ilişkiler düzeni kurmak, bütün hukuk düzenlerinin ortak kavramlarının anlamlarını, sosyal gelişme ile hukuk arasındaki bağları araştırmak"tır.

Hukuk felsefesi ilk defa bir bilim alanı olarak Hegel tarafından tanımlanmıştır. Hegel bireylerin özgür gelişimlerini ve kendini gerçekleştirmelerini

"özel mülkiyete" bağlamıştır. Bireyler ona göre, özel mülkiyet sayesinde özgür oluyorlardı. Marks ise bunun tam tersi, özel mülkiyetin işçi sınıfının özgürlüğünün önünde engel olduğunu savunmuştr. Özel mülkiyeti yasaklamak Hegel'e göre kişilik haklarına dokunmak idi. Marks için ise, özgürlük için özel mülkiyeti ortadan kaldırmak bir zorunluluktu. Materyalist hukuk felsefecileri, "hukuk, sosyal ve ekeonomik ilişkilerin tezahürüdür", "hukuk güçlü olanın iradesidir" şeklinde tanımlamışlardır. İdealist hukuk felsefecileri ise genel olarak "soyut adalet ilkesinin gerçekleşmesi" olarak tanımlamışlardır. Hukuk felsefesinin asıl amacı; hukukun mahiyetini içeriğini ve son amacını araştırmaktır. Hukuk felsefesinin tarihsel gelişimi içinde hukuk farklı açılardan yorumlanmıştır.

Hukuku yalnızca normlar bütünü olarak gören hukuksal povitivizm ve normativizme göre hukuk; yasa koyucunun iradesidir ve her türlü manevi içeriğinin dışında algılanmalıdır. Yasa koyucu seçilmiş kişidir ve bu olgusal olarak bu iradenin bir sonucudur ve meşruiyetini de buradan alır. Bu anlayışta "olması gereken ile olan arasında" bir açı farkı yoktur ve olan, olması gerekendir. Bu toplumsal değişime bağlı olarak, seçilmişler yoluyla doğrunun temsil edildiğini kabul eder ve genel kabul görmeyen ama yine de yasal sayılan durumları açıklamaz. Buna fenomenolojik yaklaşım da denir.

İkinci önemli akım ise; "hukukun özü halkın ruhudur diyen" tarihçi okul anlayışıdır.

"Her toplumun kendine özgü bir ruhu vardır ve halk ruhu zaman süreci içinde, her türlü karışmadan ve etkiden uzak halkın hukukunu yaratır. Konuştuğumuz dil gibi, hukuk da kendiliğinden bu ruha bağlı olarak oluşur", der. Metafizik karakterli bu yaklaşım sosyal realiteden haraket ediyormuş gibi bir izlenim vermekteyse de aslında ideolojik karakterli, tamamiyle soyut, mitoslara bağlı bir anlayışı dile getirir.

Doğal hukuk yaklaşımı ise olan hukuk ile olması gereken hukuk ayrımı yapar. Doğuştan kazanılan haklar varsayımı ile adalet, eşitlik, özgürlük, kardeşlik ilkelerine bağlılık ile adaleti temellendirir. Doğal hukuk akımı Fransız ihtilali ile gelişmiştir ve soyut bir adalet kavramına dayanır. Kant gibi doğal hukukçular, adaleti "salt iyi" olarak en üstün değer saymışlar ve insan pratikleri için aşkın ve ideal bir model, davranışlara yön verici gerçeküstü bir motif olarak kabul etmişlerdir.

19. yüzyılın sonlarına doğru adalet, farklı bir içerikle tartışılmaya başlanmıştır. Eşitlik anlayışı yeni bir boyut kazanmıştır ve artık üretimin toplumsallaşmasıyla birlikte adalet, "toplumsal adalet", "toplumsal eşitlik" anlamında kullanılmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan yeni gerçekliği önceki dönemlerin hayal gücünün ürünleri kavramlar açıklayamadığından, filozoflar yeni dönemi içine alacak, "toplu sözleşme hakkı", "asgari ücret hakkı" gibi kavramları felsefi literatüre almışlardır. Bu yeni haklarla da, sistemin mağduriyetlerini giderek daha adil olabileceğini savunmaya başlamışlardır. İngiltere'de daha 19. yüzyılın başlarında siyaset felsefesi ve etik alanında sanayi işçilerinin durumunu açıklamak için bu kavramların özellikle filozoflar tarafından sıkça kullanıldığını ve bu şekilde kapitalizmin yıkıcı sonuçlarının bertaraf edilmesinin mümkün olduğunun kanıtlanmaya çalışıldığını görüyoruz.

İdealist adalet anlayışları gibi idealist özgürlük anlayışları geliştirilmiştir, fakat bu teoriler de kapitalist toplumun yeni realitesi karşısında anlamsızlaşır ve bir başvuru ve esin kaynağı olma işlevini giderek yitirir. Sosyal adalet kavramı ile birlikte "direnme hakkı" da hukuk, etik ve siyaset felsefesinin üstünden atlanamaz temaları haline gelir. Toplumsal zorunluluklara karşı direnme praksisi ile özgürlüğü yaratma diyalektik materyalizmle birlikte kabul edilir. İdealist özgürlük anlayışında "toplumsal zorunlulukların uzağında yaşama olarak özgürlük" tanımlanırken, diyalektik materyalizmde, baskıyı oluşturan zorunluluğa karşı yine gerçekliğin araçlarıyla müdahale edilerek, insan gerçekliğini kuşatan tekelci özel mülkiyet ve bu mülkiyeti elinde tutan sınıfı ortadan kaldırma hedeflenir ve bu şekilde toplumsal gerçekliğin nitel değişimi ile kolektif mülkiyete dayalı bir özgürlük olanağı yaratılmak istenir.

Hukuk sistemlerinin meşruluk ölçütü olarak özgürlük...

Hukuksal meşruluk, pozitivist hukuk felsefecilerince "yasaya uygunluk" olarak kabul edildiğinden, "yasal" olanla "meşru" olanı özdeşleştirmişler ve olgusal olarak var olan yasanın ötesinde bir değerden ve adaletten söz etmeyi metafizik saymışlardır ve bu metodik "yasanın ötesinde bir gerçek, hakikat yoktur" diyerek kendilerini de yasalara uygun her durumu savunma durumuna itmişlerdir. Öyleki, işkenceyi dahi gayrimeşru sayacak araçlardan kendilerini düşünsel olarak yoksun bırakmışlardır. Pozitivistler, "doğru olanı" ancak yasalar çerçevesinde iddia edebilmişler ve yasaları aşan bir doğrudan sözetmek onlar için gerçekçi olmanın, olguları bilmenin ötesine düşmektir. Günümüz yasalarında da tanımlandığı gibi hak, pozitivizmde bireyin yasaya uygun isteğidir. Pozitivistler, burjuva devletlerin yasalarına

göre savunma ve suçlama yapmanın ötesine geçemediler ve her durumu burjuva hukuka uydurarak açıklamak ve hukuku tartışılır değil, kuralları ezberlenir bir alan olarak kabul ettirdiler.

Hukukun meşruluğunu sosyal realitede aramak, meşruluğunu sorgulamak, hukuk düzenlemelerinin "amaç değil araç olduğunu", hukukta yazılı olan haklar ve özgürlüklerin meşruluğunu eşitlik ilkesine dayalı olması gerektiğini ve eşitsizliği sürdüren ilişkilerin meşru olamayacağını, toplumsal yarar esasına dayanmayan yarar ve iyi tanımlarının aslında tekelci mülkiyet düzeninin yarar ve iyiliği için kurallar olduğunu ve böylece gerçeklik içinde hukukun bir üstyapı kurumu olduğunu ve altyapı değişmeden küçük göreli değişimler dışında büsbütün özgürlüğün güvencesi olarak değiştirilemeyeceği Marksizmle birlikte hukuk felsefesine girdi.

Günümüz hukuku, farklı insanlara, gerçekte ne özdeş ne de eşit olan farklı insanlara tek bir kuralın uygulanmasına "eşit haklar" der ve bunu dahi iddia ettiği biçimde gerçekleştiremez. "Hukuk devleti kavramı yasalarda varolanı gerçekleştirme vaad eden bir kavramdır ve bu yalnızca konuşulurken gönderme yapılan, gerçekleştirmek için değil, gönüller için bir kavramdır. Sistem kendi içinde küçük, şirin idealer koyar ki pozitivistin ideal diye sarılacağı oyuncakları olsun. Gerçekte eşit olmayan bireyleri aynı yasalara tabi kılmanın kendisi bir adaletsizliktir", der Marks ve özgürlük ve eşitliğin aynı yasalara tabi olmakla sağlanmasının mümkün olmadığını hatta komünizmin ilk aşamasında da tam olarak sağlanamayacağını belirtir. Tüketim nesnelerinin emeğe göre elde edilmesine bağlı olarak, kişilerarası eşitsizliklerin sürdüreceğini ve komünizmin ilerleyen aşamalarında eşitsizliğin azalacağını belirtir. "Her bir kişinin özgür gelişimi herkesin özgür gelişiminin koşulu olacaktır", diyerek Marks, toplumsal eşitlik ile tek bir bireyin özgürlüğünün birbirine bağlı olduğunu, birbirinin varlık koşulu olduğunu ve hukukun bu gerçekleştirmede amacıyla bütünleşerek meşrulaşabileceğini gösterir.

Adalet adına buyurabilme olarak hukuk

"Ortaçağ'da Almanya'da, egemen sınıfın yaptığı kötülüklerin öcünü almak için kurulmuş "Vehmgericht" adında gizli bir mahkeme vardı. "Bir evin üzerinde kızıl bir haç görüldüğünde, insanlar o evin sahibinin 'Vehm' tarafından mahkum edildiğini bilirlerdi. Şimdi Avrupa'daki bütün evler bu gizemli kızıl haçla işaretlenmiştir. Tarih yargıçtır, onun celladı ise proletaryadır." (K. Marks; Marks'ın Özgürlük Etiği, Geoge Brenkert. Ayrıntı Yayınları, 1998)

Günümüzde her türden hukukçu fiilen herhangi bir eylemi, varolan ceza yasalarına göre suç kapsamından çıkarabilmek için, yine varolan hukuğa sarılmak zorunda kalır. Öyle ki, isteyerek ya da istemeyerek, hukukçu, pozitivist bir mantıksal süreç içinde, "yasal olanı doğru kabul eden" ve "yasal olanın talep edilmesini de hak sayan" bir anlayışa çoğunlukla tutsak olur. Düzene karşı bir durumu, düzenin yasalarına uydurmaya koşullanmıştır. Hukuk felsefecileri de sistemi zorlayan ve yasaları aşan ilkeler ortaya sürmediklerinden, günümüzde bu alanda açıkça fiili durumu ifade edecek sözcük, argüman ve anlam sıkıntısı çekilir. Yeni bir toplumsal sistem beklentisinin çağrışımları olan semboller ifadeler üretilmediğinden, yeni bir adalet arayışının da yeni hükümleri olabileceğinden, suçun ve cezanın algılanmasının değişmesi gerektiğinden sözedilemez duruma düşülür. Borçları "borçlar hukuku"na göre, grevi de grev yasası kapsamında savunmak günümüz hukuk felsefesi için povitivist bir tuzaktır. Hukuk bir üst yapı unsuru olduğundan ve altyapı değişimi ile değişecek beklentisi daha belirleyici olduğundan bir çok hukukçu görevi kanıksamış bir şekilde kendini değiştirici değil, olan hukuka göre savunucu olarak gördüğünden ister istemez kendini olgucu (pozivist) bir duruma iter.. Oysa adaletin (eşitlik ve özgürlüğün) hükmünü yerine getirmek üzere, bunun zorunluluğu ile davranmaya yazgılı olmanın bir ifadesi olması gerekir. Gelecekteki adalet şimdiye bir hüküm düşmeden, gelecekte nasıl hakim olabilecek? Gelecekteki adaletin amacına uygun olarak, şimdiye bir buyruğu olmalı. Bu buyruğun gereği temelinde özgürlükçü bir hukuk felsefesi şimdiyi yargılamak ve geleceğe esin olmak adına geliştirilmelidir. Bu temelde geliştirilmelidir.

Üretim araçları üzerinde egemenlikten başlayarak maddi, manevi ve politik yaşam üzerinde egemen olan sınıfların siyasi aracı olmaktan çıkmış bir hukuk temeli yaratmak üzere girişimde bulunmak ve hukuku mutlak bir gerçek olarak egemenlerin iradesini benimsetme aracı yapmaya karşı çıkmak, bireysel çıkar ile toplumsal çıkar arasında bağdaşırlığı hak olarak tanımlamak günümüz hukuk felsefesi için esin olma özelliğini hâlâ koruyor ve bu etik olarak "iyi" ile de bağdaşır niteliktedir.

Ahlaki olarak "iyi", hukuksal olarak "adil" olanla işçi sınıfının çıkarlarının aynı anlama geldiğini Kai Nielsen şöyle belirtiyor. "Proletaryanın sınıf çıkarlarının ne olduğuna dair gerçekçi bir anlayış veri alındığında, bunlar gerçekte nesnel anlamda iyi olanla çelişmezler; bu nedenle, tarihsel bir fail, proletaryanın sınıf çıkarlarını gerçekleştirme mücadelesi ile nesnel anlamda iyi olanı desteklemek arasında seçim yapmasını gerektiren bir du-

mavi buseli gülüşler

SABAHİTTİN KURTOĞLU

gün gelir
yüreğime kara gözlerin girer
sonra yıldızlar
gün döner
kar gelir dolu gelir
ardından ayaz
riyakar mart soğuğu başlar içimde
üşürüm tutamam kendimi titrerim
kızıl kızıl
kızılcık şerbeti aklıma düşer
içemem kana kana
yüreğime usul usul
kanama iner

gün gelir
hasret nöbetlerim başlar
sisle sevişen
kavaklar iskelesinde
gün döner
iki damla gözyaşım düşer
mavi denilen denize
birinde san varsın
korkarım
kara gözlerinin griye dönüşmesine
sıtma gelir üşürüm yine

gün gelir
menziline girerim seni sevmenin
yüreğimin coğrafyası karışır
iklimler üşür içimde soluk renksiz
gün döner
sürgün kurşunların
firarına katılırım geri dönüşsüz
zihnim sonbahar kuşatmalarına girer
dökülen her yaprak bir ömür
sevmek bu kadar kolay olsaydı
ölüm de o kadar zor
öpmek gelir yine içimden
neydi o -mavi buseli gülüşler-
ay tutulmasında mıydı öptüğüm
yoksa lal çığlığında serap mıydı gördüğüm
titrerime gelir üşürüm yine

gün gelir
katil bir bataklığa düşerim
sonra
aklım takılı kalır güneşe
şaşar kalırım gücünden ne kaybeder
bir tutamlık kor verse
ya da
terini düşürse üzerime
yok olacağız ikimiz de
sığırcık dirençsizliğinde
hadi ben neyse ya o kara gözlerin
ölümcül bataklığa düşerse
üşürüm tutamam kendimi
titreme gelir yine
bağıramam duyuramam sesimi
kaçamam sensiz de
batıyoruz seninle derine derine
kör bataklığın sinsi inine
üşür üşür ölürüm sensizliğe

brauschweig-D, 2002

---

rumla karşı karşıya gelemez. Marksist, doğru ya da yanlış biçimde, sorunu o şekilde kavrar ki, kesinlikle bir tanım sorunu olarak değil, bir gerçek olarak, insanların büyük çoğunluğunun, proleterlerin ve yanı sıra bir çok grubun (çiftçilerin, lumpen proleterlerin, küçükburjuvazinin, entelektüellerin ve profesyonellerin çoğu) çıkarları olur... Onlar işçi sınıfının çıkarlarını kollamak suretiyle, nesnel anlamda iyi olanı da kollamış olurlar"

Marks'ın "komünizm bir bütün olarak insanlığa yararlıdır" görüşleriyle de birlikte ifade edildiğinde de marksist hukuk felsefesine göre; toplumsal olarak "yararlı", ahlaki olarak "iyi", hukuksal olarak "adil" olanın işçi sınıfının çıkarlarına denk düşer ve özgürlük de bu çıkarın gerçekleşimidir.

Haziran 2004

Şirin'in düğünü

MEHVEŞ F. TUFAN

Forcilles sağlık merkezindeyim. Paris'ten uzak bir yer. En az yarım saat RER'le (Paris'i banliyölere bağlayan hizli tren hatti) Boissy St-Léger'e gidilecek. Oradan, haftanın yalnızca beş günü, o da öğle üzeri gidiş, akşamleyin dönüş olmak üzere tek sefer yapan otobüs alınacak. Tekrar yarım saatlik bir yolculuktan sonra ancak ulaşılan bir yer. Dağ başı değil ama Paris'e uzak bir yer. Ulaşım sınırlı.

Sağlık merkezi geniş bir alana yayılmış. Bir yanda geniş tarlalar, bir yanda orman, bir yanda geniş golf sahasıyla çevrili. Hafta sonları, doğayla içiçe olmak, dinlenmek, piknik yapmak için ideal bir yer.

Fakat Paris hastanelerinde kurtuluşu imkânsıza dönüşmüş hastalıktan yatan bazı ağır hastalar, son demlerinde bu uzak sağlık merkezine transfer edililiyorlar. Hastalar, bir bakıma yalnız ölüme mahkum ediliyorlar.

Politikasinin merkezinde "kâr, hep kâr, daha fazla kâr" olanların mantığıyla bu gayet doğal. Bir bütün olarak insani değil ama emekçi, yoksul, hele hele yabancı emekçi insanları siyasetlerinin merkezine almayanlar için çok doğal. Varlıkları, bu çemberin dışında kalanların, ölümlerinde dahi yalnızlığa mahkumiyetleri olağan bir tavır emperyalist ülkenin kapitalist hastane yetkilileri için.

ŞİRİN'İN DÜĞÜNÜ

Helma Sanders-Brahms'ın bir filmi "Şirin'in Düğünü". Almanya'da bir otoban kıyısına fırlatılmış bir kadın cesedinden esinlenerek gerçekleştirilen bir film. Bir dramın öyküsü. Helma 80'li yılların ilk yarısında, yerel bir gazetede birkaç satırla geçiştirilen bir haberden yola çıkıyor. Araştırıyor bu cesedin sahibini, Şirin'e varıyor. Şirin Anadolu'dan kopup gelmiş bir köylü kızı. Kendisine evlenme vaadinde bulunan bir işçinin ardından köyünü terkedip gelmiş. Evlenip, "namusunu kurtaracak", "sıcak bir yuvaya kavuşacak", "çoluk çocuğa karışacak". Elinde aradığı adamın adresi bile yok. Dili, parası, çevresi yok, yapayalnız, fakat umudu var. Almanya'nın büyük bir şehrinde evleneceği adamı arıyor. Karşılaştığı hemşehrilerinden yardım istiyor. Yardım sözü verenin peşine düşüyor.

Günler haftaları, haftalar ayları kovalıyor fakat aramalar bir sonuç vermiyor. Kahveden kahveye, yurttan yurda aramalar Şirin'i sevdiğine ulaştırmıyor. Kendi ulusundan pezevenklerin eline düşürüyor. Kendi ülkesinin değişik köylerinden, kasabalarından, şehirlerinden gelmiş modern kölelerin, cinsel kölelerinden biri oluyor. Gündüzleri fabrikalarda kendilerine yabancılaştıkları makinaların birer parçalarına dönüşenler, geceleri kaldıkları isçi yurtlarında "namuslu ve dini bütün müslümanlar" olarak cinsel ihtiyaçlarını Şirin'le, Şirinlerle gideriyorlar.

Ve gecenin birinde otobanda hızla giden bir arabanın kapısından fırlatılıp atılıyor Şirin. Bulunan ceset, sansasyon gazetelerinden birinde birkaç satırla geçiştiriliyor. Neden, nasıl, kimler katletti, açıklığa kavuşmuyor! Olay, 80'li yılların ilk yarısında yaşanıyor.

ŞİRİNLERDEN BİR ŞİRİN...

13 Haziran 2004, Centre Médical de Forcilles'in avlusundayım. Üç gün önce telefonda yorgun, hasta sesiyle; "Hiç iyi değilim" diyen Şirin'i ziyarete geldim. Girişteki görevli kadın ekranı tarıyor ve "Yok böyle biri!" diyor. Israr ediyorum, tekrar tuşlara dokunuyor, Şirin'i morgda buluyor. "İki gün önce geceyarısı ölmüş". İki ay önce umutsuz demişlerdi ama bu kadar çabuk sönüp gideceğini düşünmüyordum. Elimde bir parça petekli doğal bal, bir demet dağ kekikleriyle kalakalıyorum.

Yer başka, zaman başka, yaşamlar başka, bir başka Şirin'in düğünündeyim. Henüz kırklı yıllarında, ufak tefek, gülümserken bile yüzüne yerleşen hüzünden arınamayan Şirin'in düğününde. Düğünleri ölümlerle özdeşleşen Şirinlerden bir Şirin.

Erkek egemen feodal toplumun emekçi kadınların sırtına geçirdiği, gerici geleneklerden, göreneklerden, baskı ve tahakkümlerden örülmüş pelerini sırtında taşıyan Şirinlerden biri. Fakat O, kadınların ellerini, kollarını herşeyden önce beyinlerini felce uğratan bu pelerini fırlatıp atmak isteyenlerden.

Ne var ki, kuşaklar boyu emekçi kadınların sırtına geçirilmiş bu örümcek ağından kurtulmak kolay değil tek başına. Yalnızlık çemberini kırıp, aynı özlemi paylaşanlara katılmak, atılacak ilk adım.

Çekingen adımlarla da olsa ilk adımlarını atmıştı Şirin.

Emperyalist bir ülkede de erkek egemen feodal top-

lumun omuzlarına sardığı pelerinleri fırlatıp atmak kurtuluşa götürmüyor ne yerli ne yabancı emekçi kadınları. Zîra burjuva toplum da erkek egemen. Yabancı emekçi kadınlar, yine ezilenler içinde en ezilenler, en horlananlar, yine en fazla sosyal dilenciler derekesine düşürülenler.

Şirin, Fransa'ya geldiğinden beri hep çalışır. Tekstil sanayinin patronlar zincirlerinden en alt halkayı oluşturan, çoğu zaman yabancı kökenli erkek atölye patronlarının yanında. Ölmeye çok, insanca yaşamaya az ücretler karşılığı yıllarca çalışır. Türkiye'de kalan çocuğunu yanına alıp, okutmak başlıca amacıdır. Genelde emekçi kadınlarda hakim olan analık duyguları O'nda da ağır basar. "Kendi fiziksel varlığını sağlıklı bir biçimde koruma" görevi arka planda kalır. Ağır çalışma koşullarında kazandığı üç kuruşu dahi çocuğuna hasreder.

Şirin, yıllarca sağlıksız evlerde fahiş kiralarla barınmak zorunda kalır. Fransa'da özellikle İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrası yaygın inşa edilen sosyal konutlar, normalde gelir düzeyi düşük insanlar için. Erkek egemen kapitalist Fransız toplumunun "halk tarafından, halk için" cumhuriyetinin kanunları, kararnameleri, tüzükleri öyle diyor. Fakat, onbinlerce yabancı -emekçi kadınların sosyal konut başvuruları yıllarca sürüncemede kalıyor. Şirin de yıllarca sırasını bekleyenler arasındadır.

Bakanlar, başbakanlar, eski senatörlerin eski eşleri, basın dünyasının ileri gelenleri çok cüz'î kiralar karşılığı yüzlerce metrekarelik "sosyal konutlarda" barınırken, yabancı -emekçi kadınlar, çoluk çocuklarıyla tek odalı sağlıksız evlerde sıralarını bekleyedursunlar. Fahiş kiralar ödesinler. Bu tür haksızlıklar, politikasının merkezine insanı değil ama emekçi insanı koymayanlar için gayet doğal.

Onyedi yıl sonra nihayet Paris banliyölerinden birinde bir ev tahsis edilir Şirin'e. Fakat, artık çok geçtir. Şirin rahatsızdır, evine yerleşemez. Kanser teşhisiyle hastaneye yatırılır 2004'ün Şubatında. Düzenli sağlık kontrollerini yaptıran bir kadındır Şirin. Kanser ancak başlangıç safhasında olabilir. Dolayısıyle kısa zamanda iyileşecektir, yeni evine yerleşecektir Şirin.

Vasat bir hastane odasında arkadaşlarına söz veriyor. "Hastaneye yattığımdan beri ziyaretçisiz bir günüm geçmedi, meğer ne çok dostum varmış" diyor, memnun gülümsüyor. "Şu hastalığı bir atlatayım, kendime, arkadaşlarıma daha çok zaman ayıracağım, bundan böyle herşeyi kendime dert etmeyeceğim." Bana sanki "artık kişisel sorunlar içinde boğulup kalmayacağım" der gibiydi.

Oysa tüm ciğerlerini sarmış hastalık. Sona yaklaştığını gören doktorlar, hastane odasını boşaltma kaygısıyla Mayıs'ta Şirin'i dostlarının kolayca ulaşamayacağı sağlık merkezine gönderirler. O, hâlâ durumunun umutsuzluğunun farkında değil. "Burada hep ölümün eşiğindeki hastalar var, içlerinde yalnızca ben varım iyileşip çıkacak olan" diyor. Fakat bir aylık kısa bir zaman diliminde umutlar tam tersine dönüşüyor.

10 Haziran Perşembe günü telefondaki sesi umutsuzluğunu ele veriyor; "Vücudum ilaçları kaldırmıyor, artık ben de istemiyorum, hiç iyi değilim" diyor. "Hafta sonu ziyaretine geleceğim" diyorum.

Bir hayalet peşindeki "Kusma Kulübü"nün şefi Nihan'ı bacakları kesilmiş bırakıyorum morgda. Umut'la ölümün arefesinde feylozof Kadir'e eşlik ediyorum son kez boğaz gezintisinde. 13 Haziran Pazar sabaha karşı Mehmet Eroğlu'nun "Kusma Kulübü"nün son sayfasını kapatırken henüz kırklı yıllarında, gülümserken bile zorlu yaşam koşullarının yüzüne yerleştirdiği hüzünden arınamayan Şirin'i ziyarete hazırlanıyorum. Oysa O, iki gündür "hiç yaşamamış gibi göçüp giden milyonlarca emekçi kadınlar kervanına" katılmış gitmiş, yalnızlık içinde.

Paris'e yarım saatlik tren istasyonundan sağlık merkezine ulaşımı sağlayan otobüsle ilerlerken düşünüyorum. O'nun moralini yükseltecek neler söyleyebilirim. Artan hava kirliliği, gürültü kirliliğiyle yaşamı kirleten Paris'ten uzaklaşmak güzel. Oksijeni bol kırlara açılmak, doğayla kucaklaşmak güzel. "Sağol Şirin" diyeceğim. Durumuna bakacağım, iyiyse, sorunlara mizahla yaklaşan yazarlardan okuyacağım kendisine. Aziz Nesin'den kısa bir öykü olabilir, ya da Güney'in son sayısında çıktı, A. Kadir Konuk'tan "İkra" olabilir.

Sürprizle karşılaşacağım aklımın ucundan bile geçmiyor.

Son kez görmek istiyorum. Görenler; "Sağlıklı haliyle hatırla daha iyi, tanınmaz halde, korkunç" diyorlar. 16 Haziran sabahi Orly'den İstanbul'a uçuyor. Uğurlamaya gidiyorum. Şirin'in düğününe geç kalıyorum. Kimsecikler yok. Gelen dört-beş arkadaş, cenazeye eşlik edenleri uğurlayıp dönmüşler. 11.10'da kalkması gereken uçak öğleye doğru ancak kalkıyor. Güle güle Şirin, uğurlar olsun !

Düğünleri ölümlerle özdeşleşen Şirinlerin yerine "erkeklerle eşit hak ve yükümlülüklere sahip", Şirinler için;

İster feodal ister burjuva, her türlü erkek egemen gerici toplumun kadınlara dayattığı baskı, tahakküm ve sömürüden arınmış, karşılıklı sevgi ve saygının hüküm sürdüğü beraberliklerle mutlu Şirinler için;

Çocuklarının bakımını, eğitimini yalnız başlarına omuzlamak yerine, toplumun üstleneceği, dolayısiyle yetenekleri, kapasiteleri yarın kaygısıyla körelip gitmeyecek, tam tersine serpilip gelişecek Şirinler için;

Rengarenk kır çiçeklerinden bir buket yaptırdım alan dönüşü.

Paris, 22 Haziran 2004

Uzakta kalanlar

HÜSEYİN SAKLAMAZ

Beyim, ağzına kadar gürültü dolu, canlı cansız her şeyin ses çıkardığı bu şehirde, konuşacak, gülüşecek, hal hatır soracak kimseyi bulamayıp, ıssız bir yerdeymiş gibi hiç konuşamadan yaşayan bir insan olabilir mi? Ben kendimden de pay biçerek, olur diyorum. Mesela benim bir gün içinde konuşarak şehrin gürültüsüne katkımı hesaplasanız, buna aksırık, öksürüklerimi de dahil etseniz bile, toplam on dakikalık zaman tutar tutmaz.

Sabahları iş yerime varmam iki saatimi alır. Alaca karanlıkta, kırk elli kişi durakta sıraya girip sessizce bekleriz. Kaldırım taşlarından ses çıkar bizden çıkmaz. Tam zamanında çıkmışsam, kırmızı ceketli, yaşını saçındaki sayılacak kadar beyaz tellerinden tahmin etmeye çalıştığım, elindeki çantasında çul çaput olduğundan, bir yerlere temizliğe gittiğine sorgusuz karar verdiğim bir bayanın arkasında sıraya girerim. Ve bu sıra tutmuş ise mavi boyalı, arka tamponu kırık bir otobüse binmek nasip olur. Bu kadınla, ister istemez, bakışlarımız yüzlerce kere çarpışmıştır ama, bu güne kadar hiç konuşmamız icap etmedi.

İş yerim gürültülüdür. Mesaimiz spor sohbetiyle, daha doğrusu kavgasıyla başlayıp, kavgası ile biter. Hangi sporcu kaç liraya alındı, hangi pas hatalıydı, hakemin görmeyip de kendilerinin gördüğü hatalar, bu yıl Avrupa takımlarının durumu ne alemde... Tuttukları kulüplerin ekonomik durumlarını dert edinip uykuları kaçıranlar var. Bu kadar şeyleri, o çapraşık isimli ecnebi sporcuların isimlerini akıllarında nasıl tutarlar şaşıp kalırım. Bunları öğrenmek, akılda tutmak bana matematik problemi çözmek kadar zor gelir. Onun için hiç söze karışamam; işyerinde yok sayılan bir adamımdır.

Eve dönüşüm akşam yemeği saatine denk gelir. Yeme işini bitirmem haber saatine uyar. O saatte çocuklar çil yavrusu gibi, evin içine dağılırlar; hanım da dizilere yetişmek için acele sofrayı toplar, bulaşık işini halleder. Salonda televizyonla baş başa kalırım. Haberlerin bitimine doğru küçük kardeşlerini gönderirler: Yanıma ilişir, koluma yaslanır: "Baba!... artık hava durumuna geçti" der. Spiker önündeki kağıtları toplarken, 'Alın... televizyon sizin olsun!" dercesine elimin tersini sallayıp arka koltuğa geçerim.

Toplanıp, televizyonun başına mıh gibi çakılırlar. Herkesin sırtı bana dönüktür. Bu ara bütün kanallarda o şarkıcı kız var. Aman ne iştahlı oynuyor. Oynamak için mi şarkı söylüyor, şarkı söylemek için mi oynuyor, belli değil. Saçları havada savruluyor, bacaklarını tekme atar gibi, seyircilere doğru fırlatıyor, görünmeyecek yerleri görünüyor. Şarkısında da bir mana yok. "Geri gel, geri gel..."leri uzattıkça uzatıyor, nefes alma yerlerinde aralara başka sözler uluyor. Bu şarkı ile ayrıldığı sevgilisine haber gönderdiğini söylüyorlar. Bu kız iki kez evlenip ayrılmış. Son sevgilisi ile ciddi ciddi evlenmeyi düşünüyormuş da adam –o adam kimse– rahat durmamış. Herkes öyle diyor ve adamı suçlu buluyor.

Ağır başlı, oturaklı programları da öyle kolay kolay göstermiyorlar. "Az sonra"lar, yapmacık hareketler, olur olmaz şeylere gülüşmeler, şamatalar... Arada bir kumanda elime geçerse, doğa görüntülü filmleri ararım. Onlar da hep içinde aslanlar, filler dolaşan yabancı ormanlık yerler. Bizim o taraflara, hani her türlü otun renk renk açtığı, düzlüklerinde koyun keçi sürülerinin otladığı bozkırlara hiç uğradıkları yok. Bazen bir köşeye çekilir oraları hayal ederim de... Benim hayal edişim de bir tuhaftır... gerçeğin aynısı gibidir. Dere tepe gezer, kekik kokulu havayı solur gibi, gölgelerinde serinleyip terimi sildiğim, meyvelerinin buruk tadı hâlâ damağımda olan alıç, ahlat ağaçlarını görür gibi olur, kimini büyümüş, kimini kurumuş gibi düşünür, efkârlanırım. Nostaljik duygular içimi ıslatır.

Bozkır gibisi var mı? Bozkırlar, ışığın yaz boyu üzerinde dans ettiği, dünyanın aydınlık yerleridir. Orada her mevsim bir başka giyinir, bir başka kokar. Işığı gören, baharın kokusunu alan çiçekler sırayla gözlerini açarlar. En sabırsızları nevruzdur. Karlar kalkar kalkmaz kimi mavi beyaz, kimi sarımsı beyaz gözlerini açarlar. Narin yaprakları fazla ışığa da dayanamaz, bir iki gün içinde eriyip yok olurlar. Arkadan menekşeler, nergisler sökün ederler. Dikenler de önce sevimli çiçeklerdir, daha uzun yaşamak için diken olurlar. Dikenler de ayrı bir güzeldir. Bozkırın kengeri, çiğdemi, yemliği, gavur pancarı, şu anda isimlerini sayamadığım daha bir sürü sebzeleri turfandalıktır. Emeksiz, gübresiz, hormonsuz...

Bizim oralar, göz alabildiğine bozkırdır. Orta yerden Ulu Dere geçer. Aşağı köyler ona Kuru Çay derler. Ulu Dere o kadar büyüktür ki, benim diyen

nehirden daha geniş yatağı vardır. Bir yakasından kurşun atsanız karşı yakasına zor yetişir. Baharda suyu bu yatağa zor sığar. Sesinden dağ taş inler. Haziran sonu sesi soluğu kesilir. O artık, içinde kurbağaların ötüştüğü, üzerinde sinek kümelerinin toz bulutu gibi döndüğü yosunlu su birikintileri, kıyılarda yarı mile gömülü ılgın çalıları dışında, beyaz çakıl taşlarla gömülmüş cansız, ıssız bir düzlüktür.

Etraftan Ulu Dereye bir çok dere akar. Bu mevsim onların da suları Ulu Dereye ulaşamaz. Bu dereler böğürtlen, karamık, kuşburnu çalıları ile tıka basadır. Çalı dipleri cıvıl cıvıl, hışır hışırdır. Renk renk, biçim biçim serçeler, bülbüller; çalıları, su birikintilerini sahiplenip buraları mekan tutarlar. Şarkılar söyleyerek yuva yapar, yavru büyütürler. Hepsi tanıdıktır. Kuşluk vakti kınalı keklikler feriklerini suya indirirler. Analarının peşinden bir avuç ceviz yuvarlanır gibi koşan bu ufaklıklar, bir karartı görmesinler, o kadar hızla otların arasına akıp kaybolurlar ki, insan hayal gördüğünü sanır.

Hangi dereyi takip etseniz sonunda soğuk bir pınar, pınara yakın, poyrazdan korunmuş dulda bir yamaçta bir köy bulursunuz. Hepsi tanıdık köylerdir. Sizi ilk gören köpekler olur. Birinin havlayıp işaret vermesiyle köyde ne kadar köpek varsa hepsi karşınıza çıkar. Görevleri icabı sizi köye sokmamak için gelmişlerdir ama, bu sadık hayvanlar yine de barış kapısını açık tutarlar. Gözlerini gözlerinize dikip niyetinizi anlamaya çalışırlar. Elinizde, omuzunuzda silah varsa kolay kolay yakanızı bırakmazlar. Ola ki, aradan seneler geçmiş olsa da sesinizi tanırlar. Tanışıklık verir, sevecen bir yüz ifadesiyle, "Karo, çomar..." diyerek isimlerini sayarsanız, havlamayı bırakıp, kuyruk sallayarak dostça yaklaşırlar. Artık ne yapacaklarını, sizi nasıl ağırlayacaklarını bilemez, bacaklarınıza sarılır, önünüze yatıp yuvarlanır, gelişinizi müjdeleyecekmiş gibi önünüze düşüp köye koşarlar.

Köyün serinliği, yeşilliği yüzünüze çarpar. Dipleri püfür püfür esen söğüt, kavak ağaçları, çocukken bütün gün sığırcıklar gibi, dallarında gezindiğiniz o şirin dut ağaçları... Ağaçlarla çocukluğunuzu konuşmak gelir içinizden. Bizim köyde dut ağacı çoktur. Dut ağacı deyip de geçmemek lazım. Dünyada, yaz boyu dallarından meyve sağılan bu ağaç kadar faydalı, bu ağaç kadar bereketli başka bir ağaç var mı bilmem? Ben bilmiyorum. Silkeleyip leğenler dolusu meyve toplarsınız, ertesi gün yine dallar kar beyazı meyvelerle bezenir. Dut, köylülerin yazın ekmeği, kışın çerezi, şırasıdır. Sabah serinliğinde dallarına asılıp karnınızı doyurdunuz mu akşama kadar tok tutar. Dut kurusu, pestili tazesi çıkıncaya kadar bitmez. Üzerine badem, tatlı kayısı çekirdeği serpilip dilim dilim kesilmiş pestilin tadı bir başkadır. Bizim köyde pestile bastık denir. Pestil ismini buralara geldikten sonra duyduk. Ama doğrusunu söylemek lazım, pestil daha güzel, daha kıvrak bir isim. Pekmezden, benim diyen makinelerin beceremeyeceği o bez kalınlığındaki pestili yapan köy kadınlarının gel de bu icadına, bu sanatına hayran kalma. Köylülerin kendi teknikleri ile yaptıkları kaçak dut rakısı nişanlar, düğünler savar. Dut pekmezi ilaç gibidir. Üşütene boğazı ağrıyanlara, acı biber tozu karıştırılan pekmez şerbeti içirilir. Boğazı yaka, mideyi ısıtır, terletir.

Bu benim, köye sessizce gidişimdir. Bir de sesli, cümbür cemaat gidişimiz vardır. O da şöyle olur: Aynı mahallede üç hemşehriyiz. Benim köyden Vahab, bibimlerin köyünden Durmuş; çok yakın oturuyoruz. Durmuşlar her sene köye giderlerdi de, yol parası artalı onlar da beş altı senedir gidemiyorlar. Her söz açılışında Durmuş mazeretini sıralar: "Valla arkadaş, köye gitmemiz benim iki maaşıma bana mısın demez. Çoluk çocuk yol paramız, diğer taraftan adımız şehirden geliyoruz ya -ayıptır söylemesi- konu komşu elimize bakar."

Durmuş benim orta okuldan arkadaşım. Hanımı dayısı kızı Sultan, köy yemeklerini pek güzel yapar. Gömbeden, haşıldan, hırçikli köfteden, boranıya kadar. Arada bir onlarda toplanırız. Köy yemeklerini çal kaşık yerken, yemeklerini beğendiğimize memnun olan Sultan'ın yüzünde tebessümlerin en canlısı ışıldar; yüzünden nur saçılır. "Ah, bir de bunlar köz ateşinde pişecek ki siz asıl o zaman göresiniz" der.

Kenara çekilip köy laflarına dalarız. Köye gitmiş gibi oluruz. Dilimiz açılır; keyfimize diyecek olmaz. Köylü şivemizle, kelimelerden uzak soluk isteyen harfleri atarak: zülfüye zilfi, abdullah'a aptılla, geçen yıla bıldır, çekice kekiç, (Zaten bunun asıl adı kekmekten, kekiçtir; bu zavallı alet neyi çeker ki bunun adını çekiç yaptılar) diyerek konuşur, doya doya gülüşüp eğleniriz.

Gelmiş geçmiş herkesi, bir bir anarız. Bir Zeyno teyze vardı. Şehre gelse adı mecburen Zeynep olurdu. Yaz kış hep oruçluydu. Hem Ramazanı, hem Muharremi fazla fazla tuttuğu için böyle derlerdi. Biz çağdaki çocuklara hep Ahmet diye seslenirdi. Herhalde gözü iyi görmez, yalnız karartımızı seçerdi de ondan. Oruçlu zamanında iftar vaktini bildirmek için biz ona çok lazımdık: Birimize, "Haydi Ahmet, harmanlığa çık da Güneşin batmasını haber ver." deyince hep birden koşardık. Gözümüz yamaçları yalayarak çıkan gölgelerde olur, gölge Kazancının Sırtı aşınca, artık hiçbir yerde güneşin izi kalmaz, gelir penceresini tıklatırdık.

Bizim köyün en çalışkan adamı İbiş dayıydı. Karlar eriyip toprak buğulanmaya başlayınca çif-

te başlardı. Bir deri bir kemik, ağızlarında iplik iplik salya akan öküzleri ile, ekin biçme zamanına kadar çift sürerdi. Aylarca dağ taş Onun, "Ho babam" sesiyle inlerdi. Ekin zamanı, çoluk çocuk, kıraç tarlalarında boyları bir kurşun kalem boyunu geçmeyen ekini dermek için aylarca uğraşırlardı. Sapları harmana taşı ha, döven sür ha, savurmak için akıllı uslu bir yel bekle ha; bazı kurak geçen yıllarda, taş çatlasa, ancak ektiği tohum kadar buğday kaldırdığı halde yine de haline şükreder, yüzünden gülümseme eksik olmazdı.

Biz köydeyken bu kadar somurtkan insanlar değildik. Güleçtik. Güldüğümüz şeylerin çoğu da kendi köylerimizin imalatıydı: Bir Haydar dayı vardı. Daha biz köydeyken rahmetli olmuştu. Hanımı bir gün sofrada, "Herif, yemeğin tadı nasıl olmuş?" diye sormuş. "Tadına bakan kim bire avrat, yiyoruz işte." demiş. Çok yaşlı ve biraz safça bir İsmihan teyze vardı. Kışın uzun sürdüğü bir yıl. "Amanın millet, bu yıl bu karlar kalkmazsa harmanlar nereye konur ki?" demiş. Karlar kalkmazsa ekinler büyüyüp orağa gelecekte, iş harmana kalacak. Kış biraz uzasa İsmihan teyze hatırlanır, gülüşülürdü.

Bizim köyün en yaşlısı Pir Hasan'dı. İnce uzun boylu, avurtları çökük, yüzü, boynu kırış kırış, sigaradan sararmış bıyıkları çadır gibi ağzını kapatıp alt çenesine sarkan, kırk yıldır üzerinden çıkarmadığı bozarmış, iplikleri sarkan asker yeleği ile, sanki yaşlanması bir yerde donup kalmış gibi, senelerdir hep aynı görünümde bir ihtiyardı. Saçı sakalı ağarmış olanlar bile, "Aklımız erdi ereli, Pir Hasan böyle bir Hasan." derlerdi. Taraf tutmadan, eğriye eğri, doğruya doğru diyecek kadar yürekli bir insandı. Köyün gençleri de onu çok sever, şikayetlerini ona yapar, söyleyemediklerini ona söyletir, küfredemedekilerine ona küfrettirirlerdi.

Pir Hasan çok erken kalkardı. Köylüler, horozların bile sabah olduğunu Pir Hasan'dan duyup ötmeye başladıklarını söylerlerdi. Bir tas su alıp kapının önündeki sekiye koyar, çarpa çarpa elini yüzünü yıkarken ettiği dualar köyün her yerinden duyulurdu. Dualarını, Arapları, Arapça'yı araya koymadan, kendi dilinden okur, Tanrıya, gönlünden kopup gelen sözlerle seslenirdi: "Ya Rab!... Sana inandık, sana sığındık. Doğan Aylar, Güneşler yüzü suyu hürmetine... Cemi cümle ile bize de sağlık, sıhhat ver. Muhannete muhtaç, yaramaza yoldaş etme!"

Eşeğine atlayıp, öküzlerini, ineğini önüne katıp tarlasının başına giderdi. Cuma günleri hariç gündüzleri hep tarlasının, bağının başındaydı. Bizim köylerde Cuma günleri çalışılmaz. Haftada bir gün öküzlerin, yük hayvanlarının dinlenme hakkı vardır. O gün öküz sırtından kazanılan kazanç haram sayılır ve buna uymayanlar ayıplanır. O gün kendileri de yıkanır, tıraş olur, bu hizmetleri yerine getirenler köy meydanına toplaşıp, havadan sudan, daha çok da geçim derdinden konuşurlar. Pir Hasan, araziden getirdiği havadislerle söze başlar:

"Ulan Yusuf!... senin kavaklar gazel olmuş. Teres, şu iskambilin başından kafanı kaldır da git onlara biraz su bağla. Günahtır!"

"Ulan Hacı!... senin arpa tarlan iyice bozardı. Biraz daha beklersen, yolarken elinden çıtır çıtır kaçıp yarısı yerde kalır. Yazıktır!"

Azarlanacak kimse kalmamışsa, bir duvar dibine hırkasını serip oturur. Ya iki dizi arasında kehribar tespihini çıtırdatır, yahut gümüş renkli, üzeri nakışlı tabakasını çıkarıp sigara hazırlığı yapar. Önce tütünün çöplerini ayıklar. Tekel tütününün çöpleri ayıklamakla bitmez. Tütünü kağıda dizmesi, yuvarlayıp, kağıdı diliyle yalayıp kıvrak bir sigara yapması, kav çakmağını tutuşturması epey zaman alır. Benzinli, namı diğer "muhtar çakmağı" icat edileli çok olmuştur ama benzin kokusu başını döndürdüğü için o kav çakmağında kalmıştır. İlk nefeste bir öksürük krizi tutar; soluk aldırmaz, yüzü morartır, dili dışarı çıkar, millet nefesini tutup ona bakar; Pir Hasan galiba bu defa gidecek diye yürekler ağıza gelirken, birden tavuk gıdıklaması gibi nefes alıp postu yırtar. Suçu, balgam söktüremeyen gevşek tekel tütününe yıkıp, ona hatırı sayılır bir küfür savurduktan sonra eski haline döner.

Pir Hasan'ın gençliğinde başına öyle bir olay gelmiş ki, kendisi de, köylüler de hiç unutamamışlar: Evlenip baba ocağından ayrılınca kendisine bir tek öküz düşmüş. Bir çiftçinin kimseye muhtaç olmadan yaşaması için bir çift öküz sahibi olması şart. Kalkıp, bir öküz parası kazanmak için Ceyhan'a gitmiş. Orada bir toprak ağasının pamuk tarlasında çalışan hemşehrilerini bulmuş. Onlar da işe alması için alıp ağalarına götürmüşler. Köylüler bu olayı sanki bugün olmuş gibi tane tane anlatırlar.

Ağanın büyük konağının bahçesinden, uşaklardan izin alarak geçmişler. İçerdeki hizmetçiler, ağanın yukarı katta namaz kıldığını söyleyip bunları salona oturtmuşlar. Biraz sonra Ağa elinde tespih, başında takke, iki üç insan karartısında iri kıyım, dolu bir çuval gibi gövdesi ile, tahta merdivenleri gıcırdatarak aşağı inip bir koltuğa oturmuş. Bunlar ayağa kalkıp karşısına dizilmişler. Ağa hâlâ tespihini çekip, dudakları kıpır kıpır duasını okuduğundan ses etmeden beklemişler. Ağa, yüzünde bir damlacık gülümseme olmayan, insanın yüzüne kirpik aralarından bakan donuk yüzlü bir adammış. Duasını bitirip sakalını, bıyığını sıvazlarken, bizimkilerden biri, Pir Hasan'ı gösterip hallerini arz etmiş. Ağa Pir Hasan'ı bir müddet süz-

dükten sonra, kendisini hâlâ Allah'ın huzurunda hissettiğinden mi nedir, Ona bir din sorusu sormuş:

"Söyle bakalım... İslamiyetin şartı kaçtır?"

Şaşırmışlar. O onun yüzüne bakmış, o onun. Pir Hasan kekelemiş:

"Şahadet... namaz... oruç... zekat..."

Ağanın yüzünün ekşidiğini görüp cevabın olmadığını anlamış. Başını öne eğip düşünmeye başlamış. Ağa fazla bekleyememiş; biraz sertçe:

"Biz altı biliriz... sen beş saydın?" demiş.

Pir Hasan biraz diklenmiş:

"Aklımda bu kadar kalmış!"

Der demez, Ağa bunlara elinin tersiyle, "Defolun" der gibi bir hareket yapıp, "Allah'ım sen bana sabır ver!" diyerek, merdivenin korkuluklarını yumruklayarak yukarı çıkmış.

Bir toplulukta, Pir Hasan'ı konuşturmak için bu konuyu açmak yeterliydi.

"Hasan dayı İslamiyetin şartı kaçtır?"

"Altı"

"Biz beş biliriz; altıncısı nedir?"

"Altıncısı da kış gününde uzak yola çıkmamaktır."

"O niye, o?"

"Kış günü tipiye yakalanıp geberirseniz Allah buna karışmaz. Önceden size tehlikeli yollara gitmeyin demiş."

Bu cevap binlerce kere tekrarlandığı halde, her seferinde aynı iştahla gülüşülürdü. Pir Hasan, bazen altıncı maddeyi, kızdığı kimseleri kastederek, falanca gibi iki yüzlü olmamak, filanca gibi yalancı olmamak şeklinde söylerdi ki, bu, köylülerin daha çok hoşuna giderdi. Bazen de hızını alamaz, Ceyhanlı Ağaya çatardı: "Dürzü, aklı sıra beni işe almamakla Allah'ın tarafını tuttu, Ona yağ çekti. Allah buna kanar mı? Ben, İslahiye'ye gidip bir ağanın sığır çobanı oluncaya kadar tam on gün, yarı aç, yarı tok gezdim. Hanesine bir ton günah yazıldı da enayinin haberi yok. Teres, pamuk toplayacak adam Müslüman olmuş, gavur olmuş, ne fark eder; sen işinin yapılmasına bak."

Köylük yerlerde düğünler, bayramlar iple çekilir. Bizim o taraf köylerin fazladan bir bayramı daha vardır: Yağmur duasına çıkmak. Bizde bu tören, öyle beş on kişinin yanlarına bir hoca alıp gitmesi şeklinde değil, yaşlılar at, katır sırtında, çocuklar terkide, bir bayram havası yaşarcasına, köyce, Leylek Babaya gidilirdi.

Leylek Baba bir dağdır. O hiçbir dağa benzemeyen bir dağdır. Bir düzlüğün ortasında, yusyuvarlak yükselen, tepesi sivri, koni biçimi bir dağdır. Diktir: tepesinden bir taş yuvarlasan hiçbir yere çarpmadan düzlüğe kadar iner. Yüksektir: geceleyin tepesinden, atla üç günlük uzaklıktaki Malatıye'nin -köylüler Malatya'ya Malatıye derler- ışıklarının göründüğü söylenir. Tepesinde, taşlarla harçsız örülmüş, üzeri çalı çırpı ile örtülmüş, içinde yine harçsız taşlarla çevrilmiş mezar olan bir yatır vardır. Burada yatanın kim olduğu da bilinmez. Hatta burada yatanın bir leylek olduğunu söyleyenler bile vardır. Kutsallığın bu yatırdan mı, yoksa dağın bu güzel görünüşünden mi olduğuna karar verilmiş değildir.

Dağın dibinde güldür güldür kaynayan bir pınar vardır. Etrafı düzlük, çayırlıktır. Ahali buraya yayılır. Soluğuna güvenenler dört ayak üstünde yürür gibi, otlara tutunarak dağın tepesine çıkar. Dualar okunur, kuzular kesilir, sac ekmeği yapılır, etli pilav sac ekmeğine dürüm yapılıp yenir. Gölgeler basıp, hava puslanınca köyün yolu tutulur. Kalabalığın bir ucu Leylek Babada, bir ucu köyde olur.

Yağmur isteği dağda Arapça olarak Tanrıya arz edilir de, Pir Hasan yol boyu tekrar Türkçe söyleme ihtiyacı duyar:

"Haydi bakalım... kuzuları aldın, yağdır milletin yağmurunu!"

Erkekler, Pir Hasan'ın bu konuşmalarına alışıktır, gülüp geçerler de, hanımlar bu tür konuşmalardan ürperti duyarlar:

"Kız, kime diyor O öyle?"

"Kime olacak, Allah'a"

"Tövbe tövbe!... Allah mı aldı kuzuları?"

"Pir Hasan işte... Aklı sıra Allah'a şaka yapıyor."

Pir Hasan işte... Allah'la sanki kendisiyle aynı evde yaşayan biriymiş, bir yakınıymış gibi konuşur. Bazen yakarır, bazen sitem eder. Kalabalığın içinden yatıştırıcı sözler de işitilir:

"Onun öyle dediğine bakmayın, O da bizler kadar Allah'tan korkar."

"Allah'tan korkmayan küllü kafirdir!"

O taraftan biri geldi mi başına toplaşırız. Geçen güz Dereköy'den biri gelmişti; bizim köyü sordum: "Yeğen içinden geçmedim ama, karşıdan gördüğüm kadarı ile sizin köyün köylüğü kalmamış. Her taraf deprem olmuş gibi yıkık. Ben diyeyim üç, sen de dört, bacası tüten sağlam ev kalmış." dedi. İçim cız etti. Diğer köylerin durumu da pek farklı değilmiş. Her köyde beş on yaşlı kalmış. Mezar kazacak adam bulmak bile zormuş.

Bu kış, Pir Hasan'ın da ölüm haberini aldık. Şöyle kabaca bir hesap yaptık; nerden baksan yüz yaşını geçmişti. Neden ölmüş, nasıl ölmüş, döne döne sorduk: Zaten bu yıl hiç keyfi yokmuş: "Bu kış benim yaza çıkmam zor." der, dururmuş. Leylek Babadan su getirtip içmiş. Son anına kadar güler yüzlülüğünü, şakalarını sürdürmüş: Başına toplananlara: "'Ölecek mevsimi de buldu' deyip de, arkamdan söylenmeyesiniz, dürzüler." demiş. Son göz dağını vermiş. ✎

Şiirlerin insani naifliği... Ya da "Ah Çocuk"...

TEMEL DEMİRER

"En önemli konu, insanın nasıl yaşaması gerektiğidir..."[1]

Şiir konusunda öncelikle şu saptamaları -ardı ardına- sıralamalıyım: "Şiir, ne sadece gerçeğin ne de hayalin ürünüdür; şiir, gerçekle hayalin bileşimidir. Peki, gerçekle hayal nedir? Gerçek, nesnel ve dış dünyada varolanın iddiasıdır, hayal ise gerçekliğin ötesine varıştır.

Aristo bir sözünde: "Şiir olanı değil, olması gerekeni anlatmalıdır" diyordu. Bu, bir duvarı örmede tuğlanın yanında harcın olmaması durumudur. Yani gerçekle hayalin arasından hayalin seçilmesi zorunluluğudur. Bir nevi gerçeği gözardı etmektir bu. Oysa şiir, Cervantes gibi gerçek, Don Kişot kadar düştür.

Şiir biraz karanlıkta kalmadır, aydınlığa ışık saçmak için. Şiir gölgedir, kendini ele vermeyişindedir. Bir tül perdenin ardını seçmede sislerle oynaşabilmektir. "Ben sinüs/ Kin cosinüs/ sevgi tanjant/ 900" mısralarındaki derinliği bulmada çaba sarfetmektir. "Bugün hava çok güzel/ şiir okuyorum/ gözlerim uzaklarda/ ağlıyorum" mısralarındaki tekdüzeliğin, çok anlam ifade edemeyeceğini farketmektir.

Bir şiirde derin ve çok yönlü manaların olması şiiri zenginleştirir, kalıcı kılar. Bu nedenle şiir, tek yönlü değil, çok yönlü olmalıdır. Çünkü tek yönlü şiir, tek celsede kaybedilmiş davadır.

Şiir, bir yemek masasında birçok yiyeceğin bulunmasındadır. Her nimetten tatmaktır şiir... Alanını dar bir çerçeveye sığdırmamış, farklı alanlara yönelmiş entelektüel arayıştır. Felsefeden tarihe, fizikten anatomiye, dinden siyasete... Akla gelebilecek bilim ve bilimdışı konuların entegrasyonudur.

Şiir, gökyüzü renkli bir kuşun gökyüzünde, dünyaya karşı kuşbakışı görünüşüdür. Birçok şeyi görebilmektir şiir...

Ya şair? "Ya o öleceğini bilerekten ölmemişliğin iksirini arayan Gılgameş'tır..."[2] Ve her şair bir Gılgameş'tır; her Gılgameş'ın da bir aşk olduğu gibi...

Şiirin de, aşk gibi canlı bir organizma gibi olduğunu düşünüyorum... Bu canlılığı sağlayansa şairin -Gılgameş'ın- yaratısındaki ustalıkla birleşen içtenliktir... Tek başına içtenlik bir şey ifade etmez, tek başına ustalık da ancak teknisyenlik olabilir... Ustalığın ve içtenliğin buluştuğu noktada aşk gibi canlı bir organizma ortaya çıkar ki, o şiirdir...

Bu nedenle şiir aşkla yazılır... Hem de tutkulu bir aşkla... Ve de tutkulu aşkın ütopyalarıyla... Sonra da ütopyalardan vazgeçmeyen bir ısrarla... Israrın kararlılığıyla... Ve en önemlisi de, hangi koşullarda ve nerede olunursa olunsun "Baharın Hâlâ İsyancı Olduğu"na ilişkin filinta endam umutlara ihanet etmemekle...

St. Augustine'in, "Amor meus, pondus meum: illo feror, quocumque feror"[3]; ya da Newton'un, "Gece gündüz onu düşünerek,"[4] vurgusuyla betimlediği aşk deyip geçmemelidir...[5]

"D'Arcy'nin bir sözüyle: "Bütün edebiyatta aşka rastlanır. Ama geçici bir olay olarak değil, edebiyatın özü olarak ve şaşırtacak kadar değişik biçimlerde"...[6]

Aşk içimizdeki çocuktur, "Anne bak kral çıplak" diye haykıran cürettir; insanlıktır...

"Aşk bir Çingene çocuğudur, kanun tanımaz, diyorlar..."[7] Ona ne şüphe! Elbette doğrudur...

"Kim ne derse desin aşk, sanrılı bir duygu depremidir.[8] İnsanın kendini bulma, tanıma, savrulma serüvenidir üstelik..."[9]

Ve "Sevgi, insanın insan olmasında önemli bir olanaktır. Onun erdemli, güzel, bilgili sağlıklı olmasında, onsuz edilemez bir yeri var. Sevgisiz ahlaklı, sevgisiz estetik, sevgisiz bilgili, sevgisiz sağlıklı olamazsınız. Sevgisiz gelişemezsiniz. Büyüyemezsiniz. Anlayamazsınız..."[10]

Kanım odur ki, Adil Okay'ın şiirleri ve İsmail Yıldırım'ın da resimleriyle yarattığı "Ah Çocuk: Çocuklara Şiirler-Resimler" başlıklı çalışmaları sanatın aşkla nasıl yaratıldığının örneklerinden birini oluşturuyor... Ütopya Yayınevi tarafından yayımlanan eserde imzası olan Okay ve Yıldırım, el kapılarının ya da sürgünün gri gökleri altında zamanı ısrarla üreterek geleceği yakınlaştırma çocuksu ısrarlarından ve tercihlerinden vazgeçmemiş, "Aşk Olsun Sana Çocuk" dedirten türden insanlar...

"Ah Çocuk", Okay'ın şu şiirlerinden oluşuyor: "Çocuk Duası", "Zaman", "Okuldan Kaçan Çocuk", "Önce İnsan", "Babalar Güçlü Olur", "Çocuklara Yasak", "Ben Uyuyunca Gitme e mi?", "Anne Neredesin?", "Bu Şehri Sevmedim", "Yüreğim Cızz Etti", "Yık Duvarları", "Sakın Ha", "Alıver Amca", "Ah Çocuk", "Ah Çocuk II",

"Bir Türkleştirme serüveni

DOĞAN AKHANLI

İspanya'dan sürülenlerin Osmanlı İmparatorluğu'na, Nazi Almanyası'ndan kaçan aydınların Türkiye'ye sığındıkları ileri sürülerek Türkiye'de antisemitizm olmadığı söylenir. Alman kamuoyundaki genel kanı da budur. Yayınladığı sayısız araştırmada Rıfat N. Bali, başka olgulardan da söz ediyor.

1933-45 yılları arasında, neler olmuştur? Avrupa'da ve Almanya'da yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Yahudilerden kaç kişi toplama kamplarında hayatını yitirmiştir? Trakya olayları nedir? Avrupa'da Yahudi soykırımının doruk noktasına ulaştığı 1942 yılındaki Varlık Vergisi, Aşkale sürgünü ve aynı yıl Karadeniz'de batan Struma faciasıyla antisemit politikaların ilişkisi var mıdır? Neden savaş sonrasında Yahudilerin yüzde sekseni Türkiye'den göç etmiştir? İstanbul'da Sinagoglara yapılan saldırıların anlamı ve bugünkü durum nedir? Antisemitizm, sadece radikal İslam'a özgü bir sorun mudur? Sol ve aydınların arasında da antisemit düşünce önyargılar yaygın mıdır? ✎

"Bir Türkleştirme Serüveni Türkiye'de Antisemitizm"
Rıfat N. Bali

Rıfat N. Bali

1948 yılında İstanbul'da doğdu. Sorbonne Üniversitesi'ne bağlı Ecole Pratique des Hautes Etudes, Din Bilimleri Bölümü'nden mezun oldu. Express, Müteferrika, Varlık, Birikim, Virgül, Felsefelogos, Toplumsal Tarih, Tarih ve Toplum, Folklor ve Edebiyat, Tiryaki dergileri ile Agos ve Şalom gazetelerinde yazıları yayımlandı. Avner Levi'nin **Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler** (İletişim Yayınları, 1996), Henri Nahum'un **İzmir Yahudileri** (İletişim Yayınları, 2000) kitaplarını tek başına, Eli Şaul'un **Balat'tan Bat-Yam'a** (İletişim Yayınları, 1999) kitabını Birsen Talay'la, **Nora Şeni ve Sophie le Tarnec'in Comandolar-Bir Hanedanın Çöküşü** (İletişim Yayınları, 1999) kitabını da Bahar Siber'le birlikte yayına hazırladı. Cumhuriyet döneminde Türkiye Yahudilerinin yaşamlarını anlatan bir üçlemenin ilki olan **Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri - bir Türkleştirme Serüveni** (1923-1945) (İletişim Yayınları, 1999) ile **Les Relations entre Turcs et Juifs Dans La Turquie Moderne** (İsis Yayınları, 2001) daha önce yayımlanmış kitaplarıdır. Rıfat N. Bali'nin diğer eserleri şunlardır:

- Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Aliya: Bir toplu Göçün Öyküsü
- Devletin Yahudileri ve "Öteki" Yahudi
- Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları
- Tarz-ı Hayat'tan Life Styl'a

"Gözler Uzaktı", "Rüya", "Kavuşma", "Dövüş Bitti", "Hoşça Kalın Çocuklar", "Ayrılık Vakti", "Dilek Ağacı", "Berivan", "Hey Deli Çocuk", "Aşk Koşusu", "Nerde Akşam Orda Sabah"...

Okay'ın şiirleri, çocuklar ya da içindeki çocuğu "düzen"e boğazlatmamış, ütopyalarına sırt dönmeyip, hâlâ rüya görebilen yetişkinler için kaleme alınmış...

"Şiir, yaşam biçimim benim", "Şairin yaşamı şiire dahil" gibi basmakalıp cümlelerin dört yanımızı kuşattığı koşullarda iyi ki de alınmış... Çünkü, "Postmodern Asri Zamanlar"da şiir de soyutlaşıp, yabancılaşırken "Gılgamış(lar) nerede?" sorusunu büyütmektedir... Toplumsal sorumluluk bilinci olan şairlerin azaldığı; köksüzlüğün yaygınlaştığı; hayatı bütünlüğüyle görüp,[11] -sorumluluk ve duyarlılıklarıyla- kucaklama cüretinin unutulup, unutturulduğu kimse için "sır" değil...

Ortalık "fotokopi" ya da "imge salatası" şiirlerden, kim bilir ne zaman, kimin bulduğu, kullanıla kullanıla yıpranmış, eskimiş imgelerden geçilmiyor...

Ve en şairlerin -Gılgamış(lar)ın- kitapları 1.000 basarken, reklam ajanslarının, magazinlerin ve televizyonların bir gecede üne kavuşturduğu "şairlerin" kitapları 5000'lik baskıları kısa zaman da tükeniyor...

"Postmodern Asri Zamanlar"ın basmakalıplığı, "tüketici vitrin toplumu" normları dört yana sirayet

edip, sanatta star sistemi herşeyi kuşatmışken; Fernando Pessoa'nun deyişiyle "Yaşamda ve sanatta tüm yaptığımız, yaptığımızı sandığımızın kötü bir kopyasından başka bir şey değil"...

Özetle ve K. Kraus'un deyişiyle, "Sanatsal çevre ruhsal şiirselliği felce uğratır," tarzında betimlenebilecek koşullarda, Adil Okay'ın "Ah Çocuk"u, tam da bu akıma karşı duruyor... Hem de Blanchot'u bir kez daha teyit edercesine... Nasıl mı? "Yazmak," der Blanchot, "Ben'den O'ya dönüşmektir."

Hem de Y. Ritsos'un dizelerindeki gibi: "Karanlıktan doğar ışık./ Hangi ışık?/ Yaratıcının ışığı./ Hangi yaratıcının?/ Karanlıktaki ışığı gören.../ (...)/ Bir adam karanlıkta güldü./ Belki/ Çünkü karanlığı gördü/ Belki/ Çünkü karanlıkta gördü."

Künye: Adil Okay (Şiirler), İsmail Yıldırım (Resimler), Ah Çocuk: Çocuklara Şiirler-Resimler, Ütopya Yayınevi, Nisan 2003, 76 sayfa.

27 Mayıs 2003, Ankara ✎

DİPNOTLAR:

1) Sokrates.

2) Veysi Erdoğan, "Şiir; Cervantes Gibi Gerçek, Don Kişot Kadar Düştür", Bahçe Dergisi, No: 32, Kasım-Aralık 2002, s.13-14.

3) "Sevgim ağırlık merkezimdir: Ben onun sayesinde hareket ediyorum."

4) "Nocte dieque incubando!"

5) Bkz: G. D. Wilson-C. McLaughlin, Aşk Bilimi, çev: Tülin Er, Çitlembik Yay., 2003; Aliain de Button, Aşk Üzerine, Çev.: Ahu Antmen, Sel Yay., 2002; Schopenhauer, Aşkın Metafiziği, Çev.: Selahattin Hilav, Sosyal Yay., 2002; J. Ortega Y Gasset, Sevgi Üstüne, Çev.: Yurdanur Salman, Yapı Kredi Yay., 1995; Erich From, Sevme Sanatı, Çev.: Yurdanur Salman, Payel Yay., 1995; Mehmet Akkaya, "Aşkın Diyalektiği", İnsancıl Dergisi, Yıl:13, No: 2003/05, Mayıs 2003, s. 34-38; Hikmet Çetinkaya, "Aşklar Akıp Gidiyor...", Cumhuriyet, 4 Mayıs 2003, s. 5; Ataol Behramoğlu, Aşk İki Kişiliktir, Adam Yay., 1999; İlkay Akkaya, "Aşk", Özgür Bakış, 13 Şubat 2000, s. 12; Mehmet Y. Yılmaz, "Beni Böyle Sev, Seveceksen...", Milliyet, 14 Şubat 2003, s. 2; Işık Kutlu, "Aşkın Kurtuluşu", Atılım Gazetesi, Yıl:1, No: 2003-08 (22), 8 Şubat 2003, s. 10; İskender Pala, "Aşk, Sarmaşık Demektir", Simge Dergisi, No: 3, Ocak-Şubat 2003, s. 13-15; Mehmet Y. Yılmaz, "Her Âşık Erkek Biraz 'Şövalye' Ruhlu Olmalı", Milliyet, 1 Mart 2003, s. 2.

6) A. Kirsch, Aşkın Anatomisi, Çev: Mehmet Harmancı, Say Yay.

7) Çetin Altan, "Aşk Üzerine", Milliyet, 6 Ocak 2003, s. 4.

8) "Doğu'nun aşklarıyla Batı'nınkiler birbirinden farklı. Doğu, aşkı Tanrısal, erişilmez bir şey olarak nitelendirdi. Bu arada Batı'nın aşkı ussallaştırmasını hiçbir zaman anlamadı." (Hasan Bülent Kahraman, "Aşkın Hası Doğu'dan Yükselir", Radikal, 20 Şubat 2003, s. 22.)

9) Feridun Andaç, "Aşk Hayatı Gölgeler", Cumhuriyet, 13 Mart 2003, s. 5.

10) Ahmet İnam, "Sevgililer Çekildi mi Dünyadan?", Cumhuriyet Bilim Teknik, No: 837, 5 Nisan 2003, s. 2.

11) "Köksüzlükten hep korkarım ve yadırgarım köksüzlüğü. Ama kökleriyle birlikte geleceğe doğru yürümek giderek ağırlaşan, zorlaşan bir yürüyüş olabilir. Bu ikisini nasıl birleştirmeli? Yani yaşanmış olanı yadsımadan bugünü yaşamak ve geleceğe de açık olmak... Yine bir diyalektik olay. Hayatı bir bütünlük içinde görmek..." (Ataol Behramoğlu, İlkay Kılınç, "Ustalıkla Birleşen İçtenlik", Cumhuriyet, 19 Ocak 2003, s. 14.)

Yeni Roma: Terörist ABD karşısında insan(lık)

SİBEL ÖZBUDUN

ABD'nin "Küresel İmparatorluk" girişiminin arka planının kuramsal ve pratik açılardan irdelendiği dört kitaplık bir dizi Tohum Yayıncılık tarafından yayınlandı.

"Yeni-Muhafazakârlık Yoğunlaşırken... Küresel Vahşet!" başlıklı I. Kitap, malî küreselleşmenin yeryüzü için nasıl bir talan anlamına geldiği, yıkım ve yoksulluğu nasıl katmerlendirdiği ve siyasal gericilik ve ırkçılığa nasıl yol açtığı, çeşitli ülkelerden yazarlarca somut örnekler (İngiltere, ABD, Batı ve Doğu Avrupa) üzerinden irdeleniyor.

"Mali Küreselleşme Talanı", "Neo-Liberal Yıkım-Yoksulluk Cehennemi", "Yeni-Muhafazakârlık = Liberal Faşizm + Irkçılık", "Küreselleşme Çözüm Değil... Alternatif Var..." başlıklı dört bölümden oluşan kitapta; piyasa dogmasına, "Tek Yol" dayatmacılığına karşı çıkılarak, malî küreselleşmeye alternatifler tartışılıyor, başka bir dünyanın mümkün olduğu vurgulanıyor.

• • •

"Küreselleşmenin Tiranlığı?. Ne, Niçin, Nasıl?" başlıklı II. Kitap da, farklı ülkelerden çeşitli yazarların kalemlerinden, malî küreselleş-

menin "serbest piyasa" yalanı deşifre ederek kapitalizmin mevcut durumunun devlet müdahaleciliğine çağrı çıkardığı, liberalizm madalyonunun öteki yüzünün sömürgecilik olduğu sergileniyor. "Küreselleşmenin Teorik Çerçevesi", "IMF, Dünya Bankası, Özelleştir-me, vd'leri...", "Neo-Liberal Vahşetin 'Eserleri'...", "İmkân(lar)ın ve Tehdit(ler)in Eşiği(nde)..." başlıklı dört bölümden oluşan dizinin II. Kitabı, neo-liberalizmin en önemli aygıtlarından ikisini oluşturan Dünya Bankası ve IMF politikalarının tartışmaya açıldığı yazılarda, bu politikaların Afrika, Güney Amerika ülkeleri ve Türkiye'deki iflası gözler önüne seriliyor. Kitabın son bölümünde, bu arka plan üzerinde XXI. yüzyılın içerdiği yeni imkân ve tehditler tartışmaya açılıyor.

• • •

Dizinin "Küreselleşme ve İmparatorluk: "Yeni Ekonomi"den Önleyici Savaşa..." başlıklı III. Kitabında, farklı ülkelerden çeşitli kalemler, ABD'nin Irak savaşının ekonomik nedenlerini gözler önüne seriyor.

Ve de "Yeni Ekonomi"den Önleyici Savaşa...", "11 Eylül'den Küresel Saldırıya", "Onların (Lanetli) Savaşı", "Siyonizmin Stratejik Müttefiki ABD İmparatorluğu..." başlıklı dört bölümde, ABD İmparatorluğu'nu saldırganlığa yöneltişinin rasyonellerini inceliyor.

ABD'nin Irak saldırısının aynı zamanda dünya düzenine yeni bir biçim verme girişimi olduğunu vurgulayan yazarlar, Irak savaşının kanlı bilançosunu gözler önüne seriyor. Kitabın son bölümünde ABD ile Siyonist İsrail arasındaki stratejik ittifak irdelenerek, Filistin halkının acılarındaki ABD sorumluluğu vurgulanıyor.

• • •

"Yeni Roma: Terörist ABD" başlıklı dizinin son kitabında (IV. Kitap), farklı ülkelerden yazarlar, Irak somutunda Amerikan müdahaleciliğinin hedef ve olası sonuçlarını tartışıyor, bu serüvenci girişimin bizatihi ABD açısından taşıdığı riskleri gözler önüne seriyor.

"Emperyalist Saldırganlık ve 'Ötesi'...", "Emperyalistler Arası Çelişki: BM, NATO, AB...", "Sömürgeci Hak(sızlık)lar...", "Çok Standartlı İmparatorluk" başlıklı dört bölümde AB ile ABD arasındaki çelişkilerin ve BM, NATO gibi kurumların ABD saldırganlığı sonucu içine sürüklendiği etkisizleşmenin de gözler önüne serildiği kitapta, ABD'nin saldırgan politikalarıyla biçimlenen yeni durumun İnsan Hakları ve demokrasiye verdiği hasarların ayrıntılı bir dökümü yer almakta.

• • •

Tohum Yayıncılık tarafından yayınlanan dört kitaplık dizi mutlaka okunmalı. Çünkü bu kitaplar bize K. Marx'ın, "Tarih kendi amaçları peşinde koşan insanın faaliyetinden başka bir şey değildir"; Cengiz Gündoğdu'nun, "İnsan, hiç değildir. Yaratıcı, etkin varlıktır"; Karl Liebknecht'in, "Mümkünün son sınırlarına, imkânsızı elde etmek için çabalayanlar ulaşabilir ancak. Gerçekleşmiş imkânlar, zorlanmış imkânsızlıkların sonucudur" saptamalarını bir kez daha anımsatıyor... ✎

Künye(ler):

Yeni-Muhafazakârlık yoğunlaşırken... Küresel Vahşet! (I. Kitap),
Tohum Yay., 2004, 272 sayfa.

Küreselleşmenin Tiranlığı? Ne, Niçin, Nasıl? (II. Kitap),
Tohum Yay., 2004, 384 sayfa.

Küreselleşme ve İmparatorluk: "Yeni Ekonomi"den Önleyici Savaşa... (III. Kitap),
Tohum Yay., 2004, 384 sayfa.

Yeni Roma: Terörist ABD (IV. Kitap),
Tohum Yay., 2004, 272 sayfa.

DÖNÜŞÜM YAYINLARI'NDAN İKİ ŞİİR KİTABI...

severek okuyacaksınız...

İsteme adresi: DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Ankara Cad. 31. Kat: 4 / 51 Cağaloğlu - İstanbul
Tel.: (0212) 519 16 16 E-Mail: donusumyay@hotmail.com

ORHAN BAHÇIVAN
Acılar da Üşür
Şiir - 128 Sayfa

HASAN ERKUL
45'lik
Şiir - 60 Sayfa

Sinema notları...

ANUŞ PAZARCIYAN

■ İYİLER...

Tim Burton'dan fantaziye çağrı...

Sleepy Hollow'dan sonra yeni bir Tim Burton filmi için bu kez dört yıl bekledik. Bu kez bir romanı filmleştirmiş Burton. Tabii kendine uygun, fantastik resimler dolu, fantastik bir romanı seçmiş.

Görünürde bir baba-oğul öyküsü anlatılan. Aslında gerçeğin ne olduğu, gerçek denen şey içinde fantazinin, rüyanın, hayalin, hayal gücünün yeri olup olmadığının tartışması.

Ölüm döşeğinde bir öykücünün, Edward Bloom'un (Albert Finney döktürüyor, onun gençliğini oynayan Ewan Mc Gregor da iyi ama Finney'in yanında oynamak zor!) öyküsü anlatılan. Anlatan küçükken babasının anlattığı öykülerle büyüyen, küçükken bu öykülere inanan, büyüdüğünde babasının bir "yalancı", bir "masal anlatıcısı" olduğunu görüp hayal kırıklığına uğrayan, hep onun gölgesinde kalmaktan rahatsız olan, evet babasından utanan başarılı –ve kaba gerçekçi– gazeteci Will Bloom.

Edward Bloom'un gerçekte kim olduğunu anlamaya çalışıyor, babası ölüm döşeğinde iken oğlu. Edward Bloom fakat yaşadığı gibi ölüyor. Kendi

Big Fish
"Büyük Balık"
(ABD, 2003)

Yönetmen: Tim Burton
Oyuncular: Albert Finney, Ewan Mc Gregor, Helena Bonham Carter, Jessica Lange, Danny De Vito, vd.
Kitap: John August

gerçeğiyle. Onun için mutluluk kocaman bir balık ve hayat da uzun, macera dolu bir nehirdir. Büyük Balığı yakalamak için mücadeledir hayat. Gerçek onun için ancak fantaziyle süslendiğinde çekilir. Rüyasız, hayalsiz bir dünyanın tadı tuzu yoktur.

Sonunda Will de, babasının anlattıklarının hepsinin yalan olmadığını ve onun mutluluğunun sırrının biraz da fantazide yattığını görüp kavradığında, o da oyuna dahil olur. Babasını büyük balık olarak taşır nehire son yolculuğunda.

Big Fish bir şiir. Big Fish fantaziye, rüyaya çağrı. Big Fish görsel bir şölen. Görülmeye değer.

İyi bir "ilk film": "Polka Yerine Blues..."

Alman sinemasında son dönemde normal çalışan emekçi insanlar hakkında küçük, sevimli filmler artıyor. "Alman humoru yoktur" klişesini yıkan, dünyaya gülümseyerek bakan, günlük hayatta gülümseten, güldüreni de yakalayan filmler bunlar. Bir yanı ile İngiliz Yeni Sineması'nın, bir yanı ile 1960'lı yılların sonundaki Alman Genç Sineması'nın geleneği üzerinde ilerleyen, bir yanı ile de kendi başına bir akım oluşturur gibi görünen filmler bunlar. Akımı Detlev Buck başlattı. Michael Schorr ilk uzun metraj sinema filminde onun izinde yürüyor.

Michael Schorr bu "ilk"inde iki arkadaşı ile birlikte emekli olan maden işçisi Schultze'nin blues'la tanışmasını; blues'u keşfini, blues'a vurulmasını öykülüyor.

Schultze'nin blues öncesi ve emeklilik öncesi hayatını belirleyen evden çıkış, işe gidiş, çalışma, eve dönüş, yemek, televizyon, biraz akerdeon, arada bir huzur evindeki anasını ziyaret, arada bir maden işçilerinin satranç kulübüne gidiş, arada bir –fakat bu da düzenli– en iyi iki arkadaşı ile (bu en iyi arkadaşlarla bir tek kez bile, Schultze'nin evinde emeklilik öncesi yanyana gelmediklerini öğreniyoruz bir sahnede. Yani çok yakın, bir o kadar da uzaklar birbirlerine.) meyhanede buluşup bira içme, bir de cüce heykelleri ile dolu bahçeciğinde geçirilen günlerdir. Monoton hep kendini yineleyen, aslında ölümü bekleyen bir hayat.

Kamera insanları hiç küçümsemeden, onlarla birlikte ve onların yavaş, hiç acelesi olmayan temposunda izliyor, belgeliyor bu hayatı.

Filmin girişinde Schultze ve en iyi iki arkadaşı ile birlikte onların yaşadığı mekanlarla tanışıyoruz. Düzenli ve fakat darlıkla belirlenen mekanlar bunlar. Sonra (herhalde erken) emeklilik ertesi, madende kalan eski arkadaşlar korosunun Schultze ve iki arkadaşını geçirme törenini izliyoruz. Ardından monoton hayatlarında şimdi büyük bir boşluk oluşan üç arkadaşın bu boşluğu beyhude doldurma girişimleri geliyor. Bu arada bu küçük madenci kentinin ABD'deki kardeş kentinden, düzenlenen bir müzik şölenine bir davet geldiğini öğreniyoruz. Schultze'nin bu davete ilk tepkisi "ben hayatta buradan bir yere gitmem" biçiminde oluyor. Alıştığı yıllardır yaşadığı bir hayat vardır. Kendi çizilmiş mecrasında yavaş yavaş akan bir hayat. Bu hayat içinde düzensizliğe, bilinmezliğe, sürprize yer yoktur. Olası bir ABD seyahati bir sürü bilinmezlikle doludur.

Sonra Schultze'nin dönüşümünü yaşıyoruz. Dö-

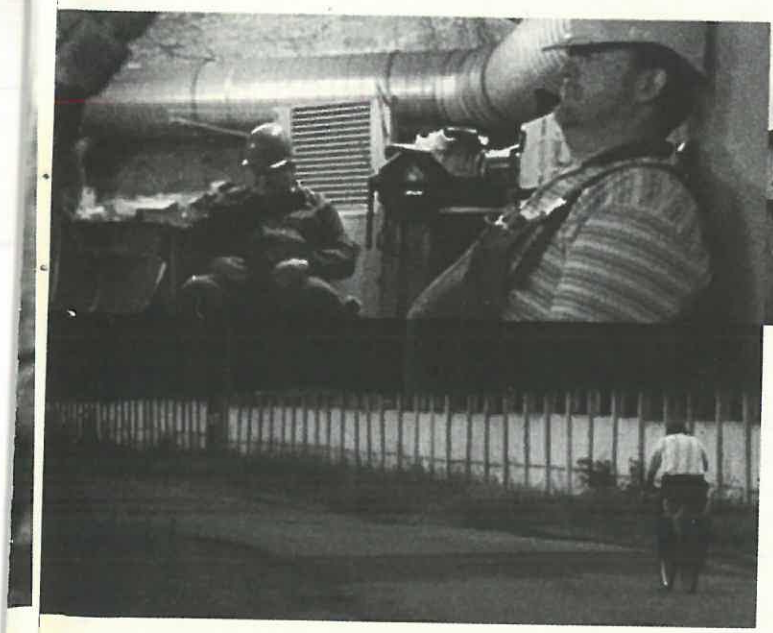

Shultze gets the blues
"Polka Yerine Blues..."
(Almanya, 2003)

Yönetmen: Michael Schorr
Oyuncular: Horst Krause, Harald Warmbrunn, Karl-Fred Müller

nüşümde iki unsur belirleyici oluyor. Birincisi ve en önemlisi Schultze blues'u keşfediyor. Bir gün radyoyu karıştırırken bir müzik parçası takılıyor kulağına. ABD'nin güneyinden bir müzik. Akerdeonuyla kulağında kalanı yineliyor Schultze. Bundan böyle o müzik Schultze'nin hayatının ayrılmaz bir parçası haline geliyor. Darlığın dışına çıkmanın, yeniliğin, ufku genişletmenin simgesi oluyor bu müzik. Ben hayatta buradan bir yere gitmem diyen Schultze, ABD'ye bu müziğin geldiği yere gidebilmek için ek işler yapmaya başlıyor. İkincisi ise annesinin kaldığı huzur evinde, onunla aynı odada kalan bir kadın. Hayata bağlı, hayatı seven, kuralların çiğnenmek için var olduğu düşüncesini yaşayan bir kadın. Schultze kendi dar dünyası dışında bir hayatın olduğunu keşfediyor, o hayatı aramaya çıkıyor. Yaptığı ek işlerle de kazandığı para yetmiyor ABD seyahatı için. Fakat üyesi olduğu Müzik Cemiyeti (Bu cemiyetin 50. yıl kutlamasında Schultze'nin alışılmış polkanın sınırları dışına çıkıp "zenci müziği" çalması, yerleşik hayatlarını tehdit altında görenler tarafından protesto ediliyor!) doğum günü hediyesi olarak ABD'den gelen davete Schultze'nin gitmesini sağlıyor. Filmin tüm ikinci bölümünde Schultze'yi ABD'de izliyoruz. Schultze'yi davet eden "kardeş kent" aslında ABD'de geldikleri yerin darlığını ABD'ye taşıyarak orada "anavatan"larını yaşatmaya çalışanların olduğu bir yer. Anakronik bir karikatür. Schultze'nin aradığı yer değil yani. Schultze bir eski tekneyle nehir yoluyla yeni dünyayı keşfe çıkıyor. Ne yazık ki, daha önceki hayatının kalıntısı, maden işçilerinin geleneksel hastalığı ciğer kanseri onun yeni hayatının çok kısa sürmesine izin veriyor.

Film Schultze'nin cenaze töreniyle bitiyor. Arkadaşları onu blues'la uğurluyorlar. Schultze onun küllerini toprağa verenler için de değişikliğin mümkün olduğunun simgesidir artık. Film formal olarak sakin, seyirciye Schultze ile birlikte onun acelesiz hızında izleme olanağı sağlayan, anlatımı süssüz bir film.

Kimi yerde daha sonra hareket halindeki ve uzaktan gelen oyuncunun gireceği yakın alan üzerine odaklanan, bu yüzden geri planı flu gösteren hareketsiz kamera bana biraz fazla kullanılmış gibi geldi.

Sonuç olarak umut verici bir "ilk" Schultze gets the blues. Dar bir bütçe ile de iyi filmler yapılabileceğini, her insanın anlatılabilecek bir öyküsü olduğunu gösteren bir film.

■ İKİRCİKLİLER...

Bir NBC filmi daha: Artık birşeyler söyleme zamanı geldi...

Nuri Bilge Ceylan'ın (NBC) üçüncü uzun metraj sinema filmi. 2003'de Cannes'da Jüri Özel Ödülü'nü kazandı.

Nihayet görme fırsatını yakaladım.

Uzak hakkında ne düşündüğüme geçmeden önce iki kısa anekdot:

Nuri Bilge Ceylan'ın bundan önceki filmlerini sevdiğim için sinemaya gitmeden önce mümkün olduğunca çok tanıdığıma haber verip birlikte seyretmeyi önerdim filmi. Sonuçta fakat ancak 5 kişilik bir grupla gidebildik. Kiminin o akşam işi vardı, kimi en baştan "boş ver" havasındaydı. Film/sinema beğenisine çok değer verdiğim bir arkadaşım ise, "Yahu ben zaten sıkıntılıyım. Şimdi bir de Nuri Bilge Ceylan çekemem. Bensiz git" dedi. Bu arkadaşımla birlikte görmüştük Kasaba'yı. Kasaba ona yetmişti.

Filmi izlediğim sinemada tam arkamdaki koltuklarda genç bir çift oturuyordu. Konuşmalarına ister istemez kulak misafiri oldum. Genç kadın arada bir dalıp gidiyor, sonra uyanıp; "Ne oldu, olan bir şey var mı?" diye soruyor, genç erkek

"Yok, yok... yeni bir şey yok!" diyor, kadın yeniden uyku haline geçiyordu. Neyse filmin sonunu böyle getirdiler. Lambalar yandığında kadın bu sefer gerçekten uyandı, yine ne olduğunu sordu. Erkeğin cevabı kısaydı: Hiç. İkisi filmin sıkıcı ve kötü olduğu konusunda hemfikir olarak ayrıldılar sinemadan.

Ben Nuri Bilge Ceylan'ın bu yeni filmini ikircikli bir ruh haliyle izledim. Bir yandan çok sevdim filmi, bundan önceki NBC filmleri gibi. NBC arkamdaki genç erkeğin dediği gibi içinde "hiç" bir şey olmayan bir film yapmıştı yine. Filmde bugünün film seyircisinin alışkın olduğu, bazen hızına yetişemediği hiç bir aksiyon yoktu. Film biri kasabadan gelen; diğeri kente yerleşmiş kasabalı bir sanatçı (fotoğrafçı) olan iki kişinin bir kaç haftalık birlikteliğini anlatıyordu. Anlatırken de dümdüz, kameranın anlatılan insanlar ya da mekanlar üzerine kilitlendiği dingin bir anlatım tarzında yapıyordu bunu. Bundan önceki NBC filmlerinin bir tekrarıydı bu açıdan film.

Oyuncuların mükemmel oynadıkları filmde, kentte küçük burjuva bir hayat süren sanatçıyla, onun çıkıp geldiği yöreden gelen genç akrabası arasında yaşam tarzı, yaşama yaklaşımdaki farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan kopukluk, iletişimsizlik, karşılıklı birbirini anlayamama durumları küçük olaylar somutunda gösteriliyor; hayat tarzlarının farklılığından kaynaklanan anlaşamamazlık, sonuçta daha güçlü olanın, önceden kente gelip yerleşmiş, kendi düzenini kurmuş olanın, yeni geleni evinden dolaylı bir biçimde kovması ile çözülüyordu.

Yönetmen: Nuri Bilge Ceylan.

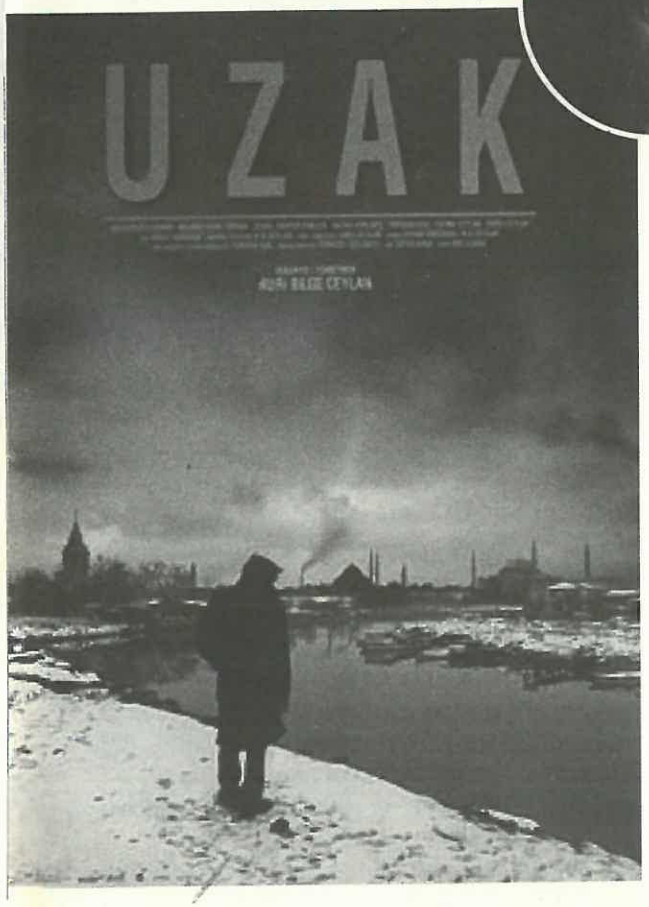

NBC Uzak'ta da Kasaba ve Mayıs Sıkıntısı'nda olduğu gibi, adeta belgeselci bir izleyici konumunda. Herhangi bir yorum vb. getirmiyor. Yalnızca öykülerini anlattığı kişileri kamerayla izliyor. Fakat nasıl? Sanki kamera yok. Sanki oynamıyorlar. Sanki onlarla birliktesiniz. Bir öyküyü böyle anlatabilmek kuşkusuz yetenek, evet ustalık istiyor. NBC bunu iyi yapıyor.

Filmdeki fotoğrafçı tipi Tarkovski hayranı bir ve onun gibi filmler yapmak isteyen, geceleri Tarkovski seyrederek dinlenen bir insan. Yakın dostları ile ilişkilerinde bu amacına ihanetle suçlandığında, gerçek hayatla bağını cinsellik üzerinden kurmaya çalışan biri. Buhran içinde, kendinden, hayatından memnun olmayan, özel hayatında mutsuz biri. Bu tip ne ölçüde otobiyografik izler taşıyor bilemem. Fakat NBC'nin Tarkovski'ye öykündüğünü söyleyebilirim. Film bu bağlamda bir kendi kendini sorgulama filmi de olabilir.

NBC Kasaba ve Mayıs Sıkıntısı'nda kasabanın dar sınırları içinde kalmıştı. Uzak'ta şimdi büyük kente getiriyor bir kasabalıyı. Şehir ve kır küçük burjuvazisinin iki tipini karşılaştırıyor. Fakat bunu da dingin bir öykü içinde, hiç gürültü etmeden, sessiz sedasız yapıyor. NBC "hiç" bir şey anlatmıyor görüntüsü içinde çok şey anlatıyor. Bunu da iyi yapıyor.

NBC resimlerinin gücüne, oyuncularına, kendi yazdığı senaryoya güveniyor. Bir çoklarının yaptığı gibi müziği eksik tamamlama aracı olarak kullanmıyor. Neredeyse müzüksiz bir film Uzak. Bunu da iyi buluyorum.

Bir bütün olarak andaki görme/seyretme alışkanlıklarına ters bir film Uzak. Yavaş, normal yaşamın normal hızında bir film. Ben sevdim. Sanırım oldukça dar bir sinemasever çevresi de sever bu filmi. Ama...

Bu ama... da diğer yan, NBC'ye kızdığım yan

Uzak

(Türkiye, 2003)

Yönetmen: Nuri Bilge Ceylan
Oyuncular: Muzaffer Özdemir, Mehmet Emin Toprak, Zuhal Gencer

başlıyor. Daha önce yazdığım yazılardan birinde NBC'ye kasabadan çıkmasını önermiştim. Kasaba benim için çok yetenekli bir sinemacının bu yeteneğini çarçur etmesi idi. Ne anlamda? Önce anlatılacak öyküler içinde kasaba öyküleri herhalde bugünün Türkiye'sinin esas öyküleri, çoğunluğu ilgilendiren öyküler değil. Bu öyküler olsa olsa çoğunluğun ancak kendi geçmişlerini görecekleri, belki nostaljik hayıflanacakları öyküler. Bu yanıyla anlatılan ileriye değil, geriye dönük öyküler.

İkincisi de bu öykülerin anlatımında kullanılan tarz çok net olarak çoğunluğa ters gelen, yalnızca dar bir sinemasever çevrenin sevdiği, seveceği, sıkılmadan izleyeceği bir tarz. Çoğunluk ise NBC filmlerinde sıkılıyor. Burada tabii bir tercih sözkonusu. NBC tercihini -şimdilik en azından- ancak dar bir çevrenin zevk alacağı filmler yapma yönünde yapmış. Benim gördüğüm, objektif olgu olduğunu düşündüğüm şey bu. Bu eğer kitleye tepeden bakan, elitist bilinçli bir tercih ise, o zaman diyecek fazla bir şey kalmaz. NBC anlaşılmamaktan yakınan -veya yakınmayan, anlaşılmamayı bir kalite kanıtı imiş gibi gören- bir dizi burjuva sanatçı içinde yerini alır. Yaptığı filmler dar bir çevrenin kendi kendilerini tatmin ettikleri güzel filmler olarak kalır. Jüri / eleştirmen vb. özel ödülleri kazanır. En iyi halde sinemateklerde veya özel gösterilerde dar "özel" bir seyirci kitlesine ulaşır. Televizyonların en seyredilmez kuşaklarında "kültür" bölümünde gösterilir.

Yok eğer bu filmler bilinçli bir tercih değil de, bir çeşit hazırlık, ustalaşma, dilini arama, ne yapacağını arama filmleri ise -ki ben öyle olduğunu canı gönülden umut ediyorum-, o zaman NBC kasabadan çıkmalı. Anlattığı öykülerde de, nasıl anlattığında da çoğunluğun sorunlarını, çoğunluğun anlayacağı tarzda anlatmayı kendine düstur edinmeli. Bu konuda neden mi umutluyum? NBC kendisi Cannes'da ödülü aldıktan sonra yaptığı konuşmada Yılmaz Güney'i anıyor. Onu kendisine örnek aldığı bir sinemacı olarak anıyor. Bu son filminde yalnızca Tarkovski yok geri planda. Yılmaz Güney de bir film afişiyle var. Yılmaz Güney ise çoğunluk için, çoğunluğun anlayacağı filmler yapmayı düstur edinmiş, sinemayı, dünyayı değiştirmenin bir aracı olarak kavramış bir devrimci sinemacı.

Benim de NBC'den beklediğim şey bu. Çok şey mi beklediğim? Neden ki?

Üst düzeyde estetik gericilik...

Bir Alman-Güney Kore ortak yapımı İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış ve... Daha doğrusu parayı Alman yapımcıların verdiği bir Güney Kore filmi.

Kim Di Kuk'un görsel açıdan mükemmel resimlerle dolu aslında üç oyuncuyla çekilen filminde başrol aslında doğanın. Dağlar arasında, orman içinde, tertemiz bir dağ, orman gölü düşünün. Onun ortasında yalnızca sandalla gidilebilen bir budist ev/tapınak düşünün. Evin kapısı, gölün kıyısında sandalın yanaştığı yerde, bu kapı hem eve, hem dış dünyaya açılan bir kapı. Bir yanında kapının tehlike, kötülükler, inançsızlık, günlük, gündelik adi hayat, öbür yanında doğa ile uyum içinde, her türlü dünyevi zevkten kendini arındırmış, Budayla bütünleşmiş mutlu bir hayat var. Film aslında mükemmel resimlerle ve çok güzel bir anla-

tımla tam bir budizm propagandası filmi. Batının arayan insanı için şimdi Budizm egzotik bir çekiciliğe sahip. Müşterisi çok. Film bu pazara yönelik, bu ihtiyaca cevap veren bir film.

Film ismindeki dört mevsim gibi formel olarak dört bölüme ayrılmış. Her bölüme evin kapısının eve açılmasıyla giriliyor.

İlkbahar bölümünde evde yaşlı bir budist rahip /ustayla, onun çocuk öğrencisinin dıştaki hayattan kopuk özenilecek, dertsiz yaşantısını, doğanın ilkbahar coşkusunu yaşıyoruz. Bu arada çocuk, çocuk merakı ve oyun dürtüsünü yaşıyor. Bir yılanı yakalayıp boynuna taş bağlıyor, doyasıya gülüyor boynundaki taştan rahatsız olan yılanın hareketlerine, aynı şeyi bir kurbağa ve bir balık ile de yapıyor. Onun bu yaptıklarını izleyen usta, geceleyin çocuğun arkasına koca bir taş bağlıyor. Uyanan çocuk aynı eziyet ettiği hayvanların konumunda taştan kurtulmaya çalışıyor. Kurtulamıyor. Usta ona dersini veriyor. Eğer belindeki taştan rahatsızsa yılanı, kurbağayı ve balığı taştan kurtarması gerektiğini, bu hayvanlardan biri bile ölse, onun lanetini bütün hayatı boyunca yüreğinde taşıyacağını söylüyor. Çocuk arkasında değirmen taşı büyüklüğünde bir taşı sürükleyerek hayvanları kurtarmaya gidiyor. Fakat kurbağa dışındakilerin acı çekerek öldüğünü görüyor.

Sonra Yaz bölümü geliyor. Çocuk büyüyüp delikanlı olmuştur. İki kadın giriyor sahneye. Bir ana kız. Anne hasta olan genç ve güzel kızını; tedavi için ustaya getirmiştir. İki genç insan yanyana gelince olan oluyor. Birbirlerine aşık olup sevişiyorlar. Kız iyileşiyor. Usta kızı geri gönderiyor. Gence dersini veriyor: Cinsel istek kötüdür. Sonunda sahip olma dürtüsü ve cinayet vardır. En iyisi bu isteği bastırmaktır! Yaz bölümü gencin bir buda heykelini birlikte alarak avdayı terketmesiyle son buluyor.

Sonbahar bölümünde yaşlı rahibi yalnız kendi mutlu hayatını yaşarken görüyoruz. İyice ihtiyarlamıştır, artık hayatının sonbaharı gelip çatmıştır. Bir gün alışverişten dönüşte yiyeceğini sardığı bir gazete kağıdında bir haber görür. Haber kıskançlıkla karısını öldüren genç bir adam hakkındadır. Resim rahibin öğrencisi genç adamın resmidir. Günün birinde genç adam çıkagelir. Yıkılmıştır. Yaşlı rahip ondan kendi kendini cezalandırmasını ister. Ondan sonra tam bir günahtan arınma için işkence seansı başlar! Bu seanstan sonra yaşlı rahip evin üzerinde bulunduğu tahta platform üzerine yazılar yazmaya başlar. Ve gençten bu yazıların üzerini bir bıçakla oymasını ister. Böylece o içindeki kötülükleri kazıyarak söküp atacaktır. Bu arada iki polis gelir, genci götürmek için gelmişlerdir. Yaşlı rahip polislerden gencin işi bitene kadar beklemelerini ister. Ve onlar beklerler. Beklemekle kalmaz, genç yorgunluktan bitap uykuya daldığında gencin kazıdığı harflerin boyama işini de yaparlar. O kadar etkilenmişlerdir bu arınma işinden. Sonra genci alıp giderler. Bu arada biz bir merakımızı giderir, sandalın nasıl olup da hep eve geri döndüğünü görürürüz. Sandalı geri getiren yaşlı rahibin iradesi, isteği düşüncesidir! O sandala bakar. Gelmesini ister! Sandal gelir. İnanın. İsteyin. Olur! İman her şeye kadirdir! Sandalla verilen mesaj bu!

Bölümün sonunda yaşlı rahip yine yalnızdır. Artık ayrılma vakti gelmiştir. Genç öğrencisinin bir gün döneceğinin bilinciyle rahip giysilerini onun için hazırlar. Sandalın içine odunlar yerleştirir. Üzerine yatar. Su ve ateşle bütünleşerek buddaya varır!

Kış bölümünde donmuş bir göl vardır. Her mevsim kendine göre güzeldir. Rahibin genç öğrencisi, rahibin ilkbahardaki yaşlarındadır artık. Geri

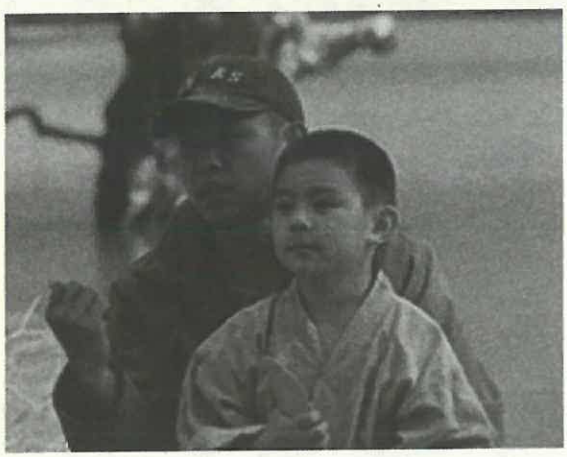

İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış, Ve...

(Almanya/Güney Kore, 2003)

Yönetmen: Kim Di Kuk
Oyuncular: Oh Young- Soo, Kim Jong- Ho, Seo Jae -Kyoung

döner. Artık o rahiptir. Fakat rahipliği için yapması gerekenler vardır. Beline kocaman bir taş bağlayarak çevredeki en yüksek dağa korkunç zorluklar içinde, eziyet çekerek tırmanır. Yanında götürdüğü buda heykelini en yüksek dağın tepesine yerleştirir. Artık günahlarının acısını çekmiş, hesabını vermiştir. Kendisi ile, tanrısıyla, doğayla birdir, bütündür. Artık o bir ustadır.

Ev/tapınağına döndüğünde yüzü örtülü bir genç kadın, kimbilir hangi günahın! ürünü -belki de genç adamın kendi günahına atıftır bu- bir çocuğu bırakır yeni ustanın yanına. Ve dönerken buzdaki bir deliğe düşerek ölür.

Sonra yeniden bir ilk bahar gelir. Çocuk şimdi filmin ilk bölümündeki ilkbahardaki çocuğun -yeni ustanın çocukluğunun- yaşlarındadır. Şimdi ona hayatı öğretme sırası yeni ustadadır. Ve çocuğu aynı ilk bölümdeki çocuğun hınzırlığı içinde bir kaplumbağayı ters çevirip ona eziyet ederken görürüz. Ve ustayı da onu izlerken...

Ve sonrasını zaten biliyoruz...

Hayat zaten hep ilkbahar, yaz, sonbahar, kış değil mi? Sonra dönüp yeniden bağlamıyor mu?

Her şey hep yinelenmiyor mu?

Eğer öyleyse bu hayatta var olanla hep yetinip herşey allahtan / budadan vs. deyip herşeyi olduğu gibi kabul etmekten başka ve tanrıya varmak için her zevkten uzak durmaktan başka yol var mı? Ya da bundan yüce, ulu, büyük zevk olabilir mi?

Film bunun propagandasını yapan, idealizmi en uç noktasında savunan, dinci; budist bir propaganda filmi. Batıda öve öve bitiremiyorlar. Şimdi moda bu çünkü.

Formal olarak iyi, içerik olarak korkunç gerici bir film...

Devamı... pek yakında... Ne zaman?

Quentin Tarantino'nun ikiye bölünmüş 4. filminin ikinci ve (şimdilik!) son bölümü. Şimdilik diyorum, çünkü Tarantino bir söyleşide, Kill Bill'in devamı gelip gelmeyeceği konusundaki bir soruya "Olabilir. Ama en az 15 yıl filan sonra. O zaman birinci bölümdeki siyah küçük kız büyümüş olur. Ve annesinin katilinin, yani Uma'nın peşine düşer. Bu arada ruhunu dinlendirme ihtiyacında olan Uma bu üçüncü bölümde küçük bir rol oynar." cevabını veriyor.

Sonra da herhalde Uma'nın kızı bu kez annesinin katilinin peşine düşer. Kill Bill dördüncü bölüm çıkar ortaya! Bu arada Uma'yı öldüren siyah genç kadının da bir kızı vardır. O da annesinin nasıl öldürüldüğünü görür! 15 yıl sonra Kill Bill 5. bölümde annesinin katilini bulur öldürür. Ve Kill Bill böylece sonsuza dek sürebilir! Tabii bu 30 yıl

Kill Bill - II
(ABD, 2003)

Yönetmen: Quentin Tarantino
Oyuncular: Uma Thurman, David Caradine, Daryl Hannah, Michael Madsen, La Tanya Richardson, Chia Hui Liu vd.

sonraki Kill Bill 5'i Tarantino'nun çekip çekmeyeceği, ömrünün buna yetip yetmeyeceği bilinmez! Ama olsun. Dünya döndükçe intikam teması kalacak, anlatılacak. Tarantino kendine sonu gelmeyecek bir dizi film konusu bulmuş.

İkinci bölümde gelin, filme ismini veren eylemini sürdürüp sonuçlandırıyor. İkinci bölümün girişinde siyah beyaz bir geri dönüşte, yine birinci filmin başına, gelin'in düğün provasına dönüyoruz. Ve bu provanın nasıl bir katliamla bittiğini ve bu katliamda gelin'in ustası ve eski sevgilisi Bill'in (David Caradine) kıskançlığının nasıl bir rol oynadığını görüyoruz.

Sonra gelin intikamını almaya kaldığı yerden devam ediyor. Şimdi elinde Japon Kılıç ustası Hattori Hanzo marka! kılıç vardır. Bill'e varana kadar gelin'in önünde temizlenmesi gereken iki engel vardır. Bill'in erkek kardeşi. Ve Bill'in yeni sevgilisi Elle Driver. (Daryl Hannah)

Birincisi gelini diri diri mezara gömer! Ve gelinimiz mezardan Çinli usta Pai Mei'den öğrendiklerini uygulayarak kurtulur. Pai Mei'den öğrenene ölüm yoktur! Bill'in erkek kardeşini temizleme işini Elle Driver'in zehirli yılanı halleder. Mezardan çıkıp üstündeki mezar tozu ve toprağıyla kendini mezara gömenden hesap sormaya gelen gelin, Elle Driver'le karşılaşır. Kime niyet kime kısmet! Ve iki kadın Hanzo marka kılıçlarıyla bir kamping arabasının dar mekânı içinde kozlarını paylaşırlar. Hak yerini bulur! Gelin kazanır! Sıra nihayet Bill'e gelir.

Araya araya Bill'i bulan, bunun için birinci bölümde yüze yakın kişiyi kolsuz, bacaksız, başsız, cansız bırakan, ikinci bölümde ise öldürme babında, birinciye göre çok ekonomik davranan gelin (tabii seyirci de!) bir sürprizle karşılaşır. Öldüğünü sandığı kızı, babası Bill'in yanındadır. Şimdi beş yaş civarında şirin bir kızdır. Analı babalı yaşamak onun hakkıdır. Fakat intikam da gelinin hakkıdır. Kız ya anasız, ya babasız kalacaktır. Filmin sonundaki vuruşma kan ve şiddet dolu filmin en şiddetsiz sahnelerinden biridir. Pai Mei, bir kişiyi vücudundaki beş noktaya dokunmakla öldüren tekniği öğretmiştir geline. Bill son deminde farkeder bu gerçeği.

"Beş nokta baskı tekniği" sayesinde Bill, kansız bir ölümle rahmete kavuşur. Gelin nihayet intikamını almış olur. Ve üstüne üstlük yitirdiğini sandığı kızına da kavuşur.

Birinci Bölüm için şunu yazmıştım:

"Kill Bill eastern ile westerni buluşturan, hiç bir inandırıcılık kaygısı olmayan, abartı içinde "ben yalnızca bir kafa doğumuyum, gerçeklikle hiç bir ilgim yoktur" diye bar bar bağıran bir film.

Ne için?

Adeta Tarantino'nun bakın ben ne iyi sinemacıyım, sinemayı ne kadar iyi biliyorum, bakın bir öyküyü nasıl anlatıyorum demek için yaptığı bir film. Formal olarak iyi bir film. Ama olmasa da olur bir film. Emeğe yazık bir film. Böyle bir birikimin böyle çarçur edilmesine yazık bir film."

II. bölümde buna eklenecek bir şey yok.

■ OLMASA DA OLURLAR...

Mösyö İbrahim ve Kır Çiçekleri...

Mösyö İbrahim ve Kuran Çiçekleri, Eric Emmanuel Schmitt isimli yazarın 2003'de en çok satanlar listelerinden inmeyen bir kitabı.

Kitapta 20. yüzyılın 1960'lı yıllarının Paris'inde, orospularla normalların, her ulustan, her cinsten, her meslekten, orta ve alt sınıf insanlarının uyum içinde bir arada yaşadıkları rue de bleue caddesinin öyküsü, bu caddede yaşayan 15 yaşında bir Yahudi gencin (Moses / Pierre Boulanger) gözünden ve ağzından anlatılıyor.

Bütün caddenin, bu arada Moses'le birlikte -karısı tarafından terkedildiği için, Moses'e annesinin

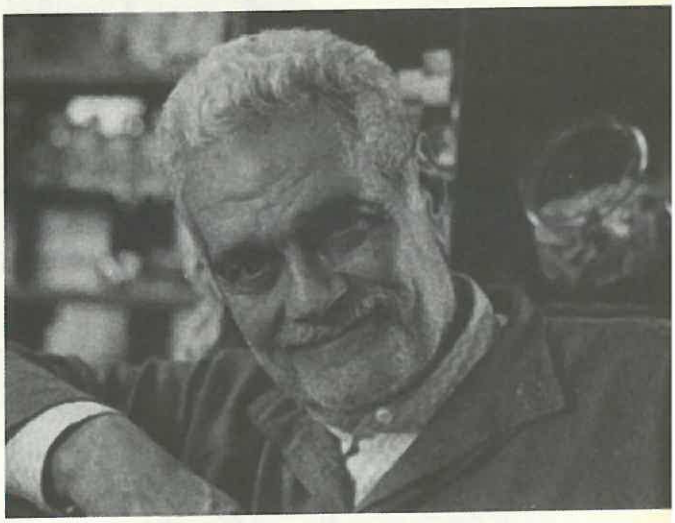

Mösyö İbrahim ve Kuran Çiçekleri
(Fransa, 2003)

Yönetmen: Francois Dupeyron
Oyuncular: Omar Şerif, Pierre Boulanger, Gilbert Melki, İsabelle Renaud

öldüğünü anlatmıştır- yalnız yaşayan Yahudi babanın da "arap" olarak anılan yaşlı bir bakkal dükkanı sahibi (Mösyö İbrahim /Omar Şerif) ile Moses arasındaki dostluk ilişkisinin anlatımı. Öyle bir dostluk ilişkisi ki, bu ilişki içinde Moses dünyaya gülerek bakmayı, sufi felsefesini, Mösyö İbrahim'in Kuran'ındaki öğretinin aslında bir çiçekte de bulunabileceğini vb. öğreniyor. Kitap iyi niyetli, kültürlerarası toleransı öğütleyen, kısa, kolay okunan, fakat bunun dışında fazla bir özelliği olmayan bir kitaptı. Onu bestseller yapan herhalde özellikle Avrupa'da kitap okuyucusunun esasını oluşturan liberal kesimin andaki ihtiyaçlarına cevap veren, dinler; kültürlerarası diyalog ve toleransı öğütleyen, bu arada hep bir yerlerde her şeyi belirleyen bir gücün varlığını anlatan, bu anlamda Almanların deyimi ile "zamanın ruhu"na uygun bir kitap olmasıydı. Dupeyron, senaryosunu yazarla birlikte yazdığı filmde klasik bir anlatımla bir aktarım yapmış. Ortaya zararsız; yararsız olmasa da olur bir film çıkmış.

Kitapta yine de var olan inandırıcılık filmde hepten kayboluyor. Filmin belki onu ilginç kılabilecek tek yanı, bizim gençlik dönemimizin Dr. Jivago'sunun yaşlılık halini görmek olabilir.

Truva

Hollywood Gladyatör'ün ticari başarısı ertesinde 1950'li yılların sonlarında epey yaygın olan "tarihi filmler"i yeniden keşfetti. Kalabalık sahneler dolu, büyük paralar harcanarak çekilen yeniden yapımlar gündemde. 200 milyon dolara mal olan Truva şimdi gösterimde. Ridley Scott Hanibal'ı, Oliver Stone Büyük İskender'i çekiyor. Bu filmlerin hepsinde savaş baş rolde. Tabii bugünün modern silahlarıyla değil, antik çağın kılıcı, kalkanı, oku, yayıyla yürütülen, savaş alanında ordulaların, kimi zaman da (Truva'da Hektor/Aşil çatışmasında olduğu gibi) ordular adına tek tek savaşçıların "erkek erkeğe" karşı karşıya geldiği, kadınların savaş nedeni ve ganimeti olduğu savaşlar bunlar. Savaşın siyasetin silahlarla sürdürülmesi olduğunu, savaşların insanlık tarihinin ayrılmaz bir parçası olduğunu gösteren, içinde bulunduğumuz ortamda "ah ne güzel savaşlarmış onlar" nostaljisine yol açsa da, sonuçta ideolojik olarak Hollywood'un savaş propagandasının parçası olan filmler.

Truva, "Air Force One"da, Hollywood'daki Almanların Amerikan yurtseverliğinde şampiyonluğa oynadığını gösteren Wolfgang Petersen tara-

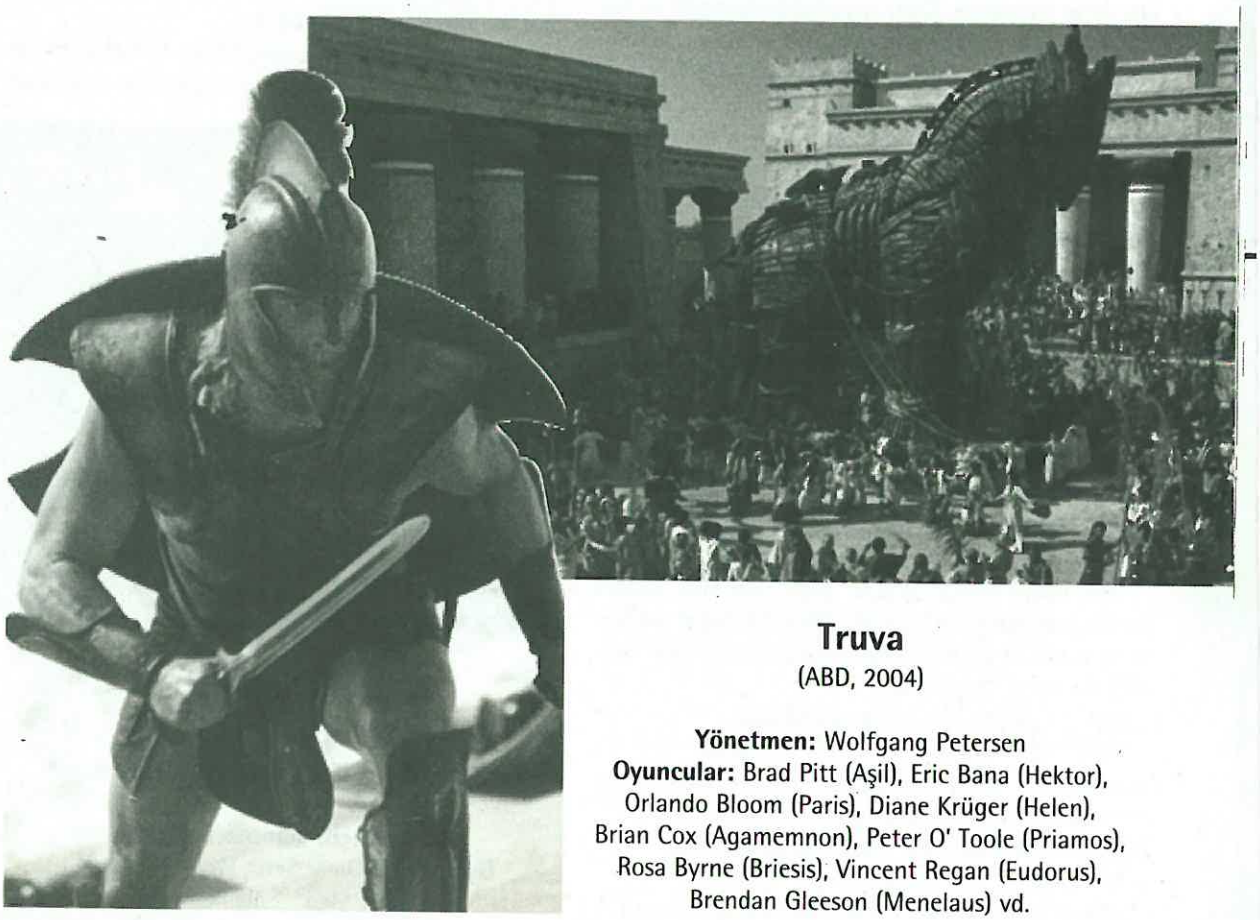

Truva
(ABD, 2004)

Yönetmen: Wolfgang Petersen
Oyuncular: Brad Pitt (Aşil), Eric Bana (Hektor), Orlando Bloom (Paris), Diane Krüger (Helen), Brian Cox (Agamemnon), Peter O' Toole (Priamos), Rosa Byrne (Briesis), Vincent Regan (Eudorus), Brendan Gleeson (Menelaus) vd.

fından çekilmiş. Homer'in Truva'daki savaştan dört yüzyıl sonra yazdığı "İlyada" adlı destandan esinlenerek yapıldığı duyuruluyor filmin jeneriğinde. Senaryoyu yazan David Benioff bu "esinlenme"yi İlyada'da sözü edilen kimi kahramanları ve olayları bugünün Hollywood kalıpları içinde bir macera ve savaş filmi formatı içine yerleştirme olarak kavrayıp uygulamış.

Bunun için İlyada'da ikide bir de dünyevi olaylara doğrudan müdahale eden tanrılar temizlenmiş, onların olaylara müdahalesi en iyi halde din adamı/falcıların müdahalesine dönüştürülerek, çatışmalar insanlararası çatışmalar haline getirilmiş. Egemen tek tanrılı din anlayışıyla yetişmiş insanların kafası karıştırılmak istenmemiş anlaşılan.

Anlatılan öykü en basit biçimiyle şu:

Antik çağda bir dünya egemenliği peşinde koşan bir diktatör var. Agamemnon.

İktidar delisi Agamemnon için yeni alanları ele geçirmek için her şey mübahtır. Yunanistan'ı ele geçirdikten sonra gözünü Anadolu'daki Truva'ya dikmiştir. Saldırı için fırsat kollamaktadır.

Aşil dönemin en usta, en büyük savaşçısıdır. Onun iktidarda filan gözü yoktur. Agamemnon saflarında dövüşmesine rağmen ondan nefret etmektedir. Aşil yalnızca tarihe mal olacak ün için, binlerce yıl sonra da anılmak için savaşmaktadır. O saf savaşçıdır. Agamemnon da Aşil'den nefret etmesine rağmen, ona muhtaçtır, ondan yararlanmaktadır.

Truva'ya saldırı için fırsat, Agamemnon'un kardeşi Menelaos'un güzel eşi Helen'in Truva'nın yakışıklı prensi Paris'le kaçması ile çıkar. Antik çağın en büyük askeri gücü 1000 savaş gemisi ile taşınan 50 000 kişilik bir güçle Truva sahillerine çıkar. Truva kuşatılır.

Savaşı engellemek için Menealos'la Paris'in birebir dövüşünde, Paris'in korkaklığı üzerine ağabeyi Hektor istemeden devreye girmek zorunda kalır ve Menealos'u öldürür.

Bu arada Hektor'un yeğeni ve Apollon tapınağının bakirelerinden Briseis Aşil'in gönlünü çalar. Aşil savaşın kendi savaşı olmadığı düşüncesiyle geri dönme hazırlıkları içinde iken, çok sevdiği ve savaşa hazırladığı yeğeni Hektor'la dövüşte Aşil Hektor'u öldürür. Truva surlarını aşamayan Yunan Agamemnon orduları bir savaş hilesiyle kocaman bir tahta atı sahilde bırakarak geri dönmüş gibi yaparlar. Tahta atı (filmdeki tahta! at ben tahta değil, plastiğim... diye bar bar bağırıyor! Böyle pahalı bir yapımda böyle bir beceri gerçekten zor!) zafer ganimeti olarak surlar içine taşıyan Truvalılar, tahta atla beraber bir grup Yunanlı savaşçıyı da bilmeden şehire taşımış olurlar. Bunlar geceleyin attan çıkarak şehir kapılarını işgal güçlerine açar. Yunanlı işgalciler Truva'yı yerle bir ederler. Erkekler öldürülür. Kadınlar savaş ganimeti olur. Bu arada Briesis'i arayan, onu kurtarmaya çalışan Aşil Paris tarafından oklanarak öldürülür.

Filmin büyük bir bölümü kalabalık, bol miktarda yapay kan, kesilen kollar, bacaklar, kafalarla dolu savaş sahnelerinden oluşuyor.

Anlatım düz, bilinen Hollywood kalıpları içinde, bir yeniliği ve özelliği olmayan bir anlatım.

Filmin Brad Pitt hayranı genç kızlar için bir özelliği var yalnızca. Brad Pitt bir iki sahnede çıplak görünüyor!

Üst tarafı, olmasa da olur, üç saat! sıkılmadan seyredebileceğiniz, sinemadan çıktığınızda unutabileceğiniz bir Hollywood filmi.

■ KÖTÜ...

İklim felaketi bahane... Dünya batsa da çekirdek aile yaşar!

Hollywood'un andaki süperyapım üreticisi iki Almanı aynı anda piyasaya çıkan filmleri ile rekabet halindeler. W. Petersen'in Truva'sının karşısına Emmerich "Yarından Sonra"sı ile çıkıyor. Truva'yı gördüğümde bu kadar emeğe yazık, bu kadar paraya yazık demiştim. Yarından Sonra'yı gördükten sonra, beterin de beteri vardır dedim.

"Kurtuluş Günü", "Yıldız Geçidi", "Godzila" ve "Vatansever" gibi filmlerden tanıdığımız Roland Emmerich, bu kez ciddi bir konuya el atar gibi görünüyor. Görünürde iklim felaketi denen şeyi anlatıyor. Gerçekte ise anlattığı Hollywood kalıpları içinde gerici bir ailenin kutsallığı öyküsü. İklim felaketi anlattığı gerçek gerici aile birleşmesi öyküsünün yalnızca kulisi.

Hollywood en ciddi konuları bile en aptalca öyküler içinde eritip en ciddi konuları bile para kazanmak için sömüren, kullanan bir kültür(süzlük) üretim merkezi. Bir beyin yıkama merkezi. Emmerich bu merkeze uygun bir yönetmen! İşini iyi biliyor.

Şimdilerde iklim felaketi üzerine konuşmak moda. Reytingi var. İzleyicisi var. Tartışmaya katılanı çok. Böyle bir durumda iklim felaketi geri planlı bir film iyi seyirci toplayabilir. (Topluyor!) Hem de yapımcısı ve yönetmeni çok önemli bir konuya parmak basıyormuş gibi ortalıkta dolanıp, "möhim adam" pozlarına bürünebilir. (Dolanıyor) Sorun tartışılan bir sorun olduğu için tüm medya fil-

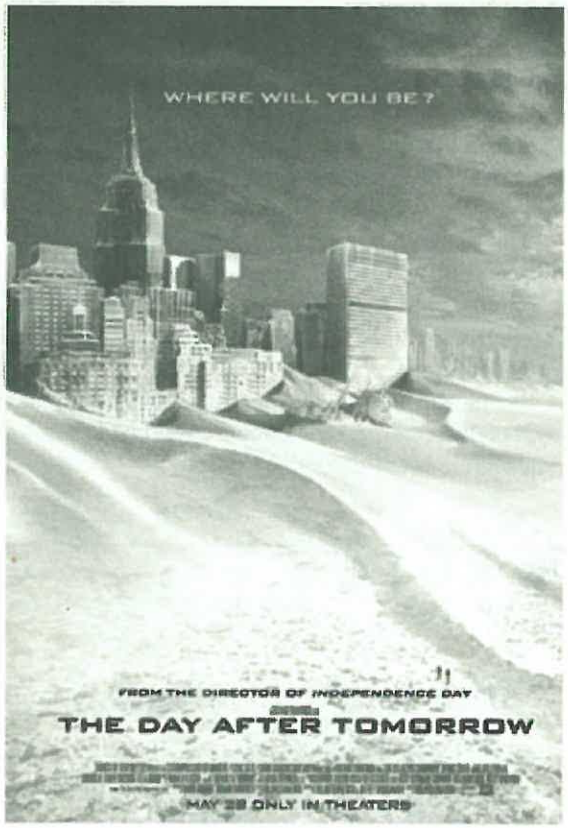

The Day after tomorrow

"Yarından Sonra"
(ABD 2004)

Yönetmen: (Ve Senaryo ve Prodüktör!)
Roland Emmerich
Oyuncular:
Dennis Quaid (Jack Hall), Sela Ward (Dr. Lucy Hall), Jake Gyllenhaal (Sam Hall), Emily Rossum (Laura), Dash Mihok (Jason), Jay O Sanders (Frank), Ian Holm (Terry Rapson) vd.

min bedavadan reklamını yapabilir. (Yapıyor!)

Onun dışında tabii andaki ABD yönetimini "eleştirme"nin de bir getirisi var. Eleştirenin ne kadar ilerici olduğunu vb. gösteriyor! Vatansever'de ne derecede bir vatansever Amerikalı olduğunu gösteren Emmerich, vatanseverliğinin gereği olarak Bush yönetiminin Kyoto Protokolü'nü imzalamamasını eleştiriyor! Böylece en ucuz yoldan (en ucuz yol bu, çünkü bunu eleştirmeyen yok gibi) moda antiamerikancılık vagonuna da biniyor. Bunun da getireceği ek seyirci vardır! Emmerich iyi tüccar.

Bilim adamlarının tartıştığı değişik iklim felaketi modelleri var. Bunlardan biri golfstrim ile ilgili olanı. Kuzey Yarı Küre'nin andaki ılıman iklimi önemli ölçüde Atlantik Okyanusu'ndaki akıntı sistemine bağlı. Bu akıntı sisteminde tropikal bölgelerde ısınan sıcak suyun sürekli olarak kuzeye akması, kutuplara yaklaştığında soğuk suyla karışarak ve soğuyarak, ağırlaşıp dibe çökmesi, bu soğuk suyun güneye akması, güneyde yine ısınarak kuzeye dönmesi ve bunun sonsuz bir emme basma tulumba gibi çalışması söz konusu. Yüzey suyunun soğuduğunda dibe çökmesi fakat suyun tuzlu olmasına da bağlı. Anda sera efekti vb. sonucu dünyanın genel ısısında belirli bir ısı artışı yaşanıyor. Buna bağlı olarak kutuplardaki buzullar yavaş ve fakat sürekli olarak eriyip küçülme yaşıyor. Bu deniz suyunun tuzluluk oranının giderek azalması anlamına geliyor. Kimi bilim adamları bunun belli bir noktada Atlantik Okyanusu'ndaki akıntı sistemini çökertebileceğini öngörüyorlar. Bunun olası sonuçları konusunda da bir dizi model üretiliyor. Bunlardan biri Kuzey Yarı Küresi'nin iklimini önemli ölçüde belirleyen sıcak su akıntısının durmasıyla, yeni bir buzul dönemine girilebileceğini savunuyor. Tabii bilim adamları sorunu ciddi olarak araştırıp tartıştıkları için ve köklü iklim değişiklikleri için yüzlerce, binlerce yıllık zaman dilimleri içinde konuşup he-

sap yapıyorlar. Emmerich'in öyle bir derdi yok. O yukarıdaki modele dayalı iklim felaketini üç beş haftalık bir zaman dilimi içine sıkıştırıveriyor. O filminde yalnızca Atlantik Okyanusu'ndaki sıcak su akıntısını bir kaç hafta içinde kesmekle kalmıyor, bir kaç hafta içinde bütün Kuzey Yarı Küre'yi buzullar içinde bırakmakla kalmıyor, bunun ötesine de geçip buzul dönemini başlatmadan dev dalgalarla New York'u altüst ediyor. Bir dizi kenti dev dalgalarla sular altında bırakıyor. Anlattığının bilimsel olarak değeri sıfır. Çünkü örneğin dev dalgaların kaynağı Atlantik'teki akıntı sistemi değil, depremler. Çünkü bir kıtanın buzullarla kaplanması bir kaç haftanın işi değil. Emmerich bili-

mi ciddiye almıyor, bu bağlamdaki sorular karşısında da "eh canım tabii biraz dramatize ettik" diyerek vaziyeti kurtarıyor! Şimdi tabii ki bu bir filmdir, fazla ciddiye alınmamalıdır denebilir. Tabii öyledir. Yarından Sonra nihayet bir filmdir. Sorun şudur ki, bu film iklim felaketi tehlikesini tartışan bir film olarak sunulmakta, filme giden bir çok insan onu bu içerikle de seyretmekte, ciddiye almaktadır. Hal böyle olduğu içindir ki, bu filmin bilim dışılığı bilinmelidir. İklim felaketi tehlikesi Hollywood tüccarlarına bırakılamayacak kadar ciddi bir tehlikedir.

Film dağılma aşamasında olan bir çekirdek aile birleşmesi öyküsünü anlatıyor. Film Hall ailesinin öyküsüne iklim felaketini geri plan, kulis olarak almış. Baba Hall, bir iklim profesörü. Çok meşgul. Kendisi bir iklim konferansında yeni buzul çağı teorisini açıklıyor. Konferansta yer alan ABD başkan yardımcısı iklimdeki dengeler kadar, ekonomik dengelerin de hassas olduğu, felaket tellallığı yapılmaması gerektiğini söyleyerek ekonomik dengelerin korunması için ABD'nin neden Kyoto Protokolü'nü (gerçekte göz boyamanın ötesinde fazla anlamı olmayan bu protokolla bir dizi emperyalist ülke güya ısınmaya yol açan faktörlere karşı mücadele edecekleri sözü veriyorlar!) imzalamadığını anlatıyor. Burada Emmerich'i andaki reformist solun temel eleştirilerinden birinin avukatı pozisyonunda görüyoruz. ABD'nin anlayışsız politikacıları teşhir ediliyor! Tabii diğer emperyalistlere laf yok! Ucuz kahramanlık.

Bu arada Baba Hall'ın aşırı meşguliyeti yüzünden, ailesine fazla zaman ayıramadığını, ailenin her bir ferdinin kendi hayatını yaşadığını görüyoruz. Babasını çok seven, ona güvenen oğul Hall, babasının ilgisizliğinden rahatsız. Anne Hall da kendini mesleği doktorluğa vurmuş! Aile durumları felaket. Baba oğluyla arayı düzeltmeye çalışıyor. Ama zamanı yok. Bu arada iklim felaketi geliyor. Kar-boran-fırtına-su baskınları -ve sonra buzul baskını, ailenin her bir ferdini bir başka şehirde yakalıyor. Kahraman baba, en az babası kadar kahraman olan, bu kahramanlığını iş ciddiye binince gösteren oğlu ile son konuşmasında, neredeysen orada kal, sakın dışarı çıkma, ateş yak ısın, ben gelip seni kurtaracağım diyor. Dünyayı kurtarmak için yapılması gerekenler artık çok geç olduğu için, dünyanın kurtarılabilir kısmının kurtarılması için neler yapılması gerektiğini söyledikten, ruhunu kurtardıktan sonra, buzulların içinden oğlunu kurtarmak için iki kadim dostuyla yola koyuluyor. Oğlu bu arada sevdiği ve fakat bir türlü sevgisini açıklayamadığı kız ve kimi arkadaşları ve New Yorklularla beraber, buzullar altındaki New York'ta kitaplığa sığınmıştır ve onlar orada batan batı uygarlığının kitaplarda toplanmış bilgisini şöminede yakıp ısınarak (tabii bu arada kimi kitapları, en başta da Gutenberg İncili'ni ne olursa olsun ateşten korumayı kendine görev edinmiş bir aydın da çeşni olarak vardır.) kurtarıcı babayı beklemektedirler. Baba geldikten bir gün sonra, belki aynı gün helikopterler filan da gelmektedir. Hal böyle olunca da, tabii babanın neden bekleyip hava açtıktan sonra oğluna helikopterle gitmediği sorusu çıkmaktadır. Fakat o zaman tabii aile birleşmesi bu kadar "dramatik" olmazdı. Dramatik olsun diye bilimin içine edenlerin, babayı meşakkatli buzul yolculuğuna çıkarması anlaşılır bir şeydir.

Film baba oğulun birbirlerine kavuşması, anneye doğru yola çıkmaları ile ve dünyayı gözleyen bir uydudaki gözlemcilerin ilk kez dünyayı bu kadar açık gördükleri değerlendirmeleri -iki hafta içinde yeni denge kurulmuştur!- ve dünyanın uzaydan görünüşü ile biter.

Bu arada ABD vatandaşlarının kuzeyden güneye göçü, Meksika'nın önce sınırı kapaması, sonra Güneylilerin borçlarının silinmesi karşılığında yeniden açılması, Başkanın ölmesi sonucu onun yerine geçen başkan yardımcısının ABD adına yaptığı özeleştiri vb. de ağdalı aile birleşmesi öyküsünün geri planında geçerken değinilen konular.

Sonuç: Dünya batsa da, ondan önemli bir şey daha vardır. Ailenin birleşmesi!

Emmerich bize Yarından Sonra'da bunu anlatıyor! Anlatmasa, o kadar parayı bu felaket film için kullanmasa daha iyi ederdi!

Bu filme para vermeyin!

Haziran 2004 ✎

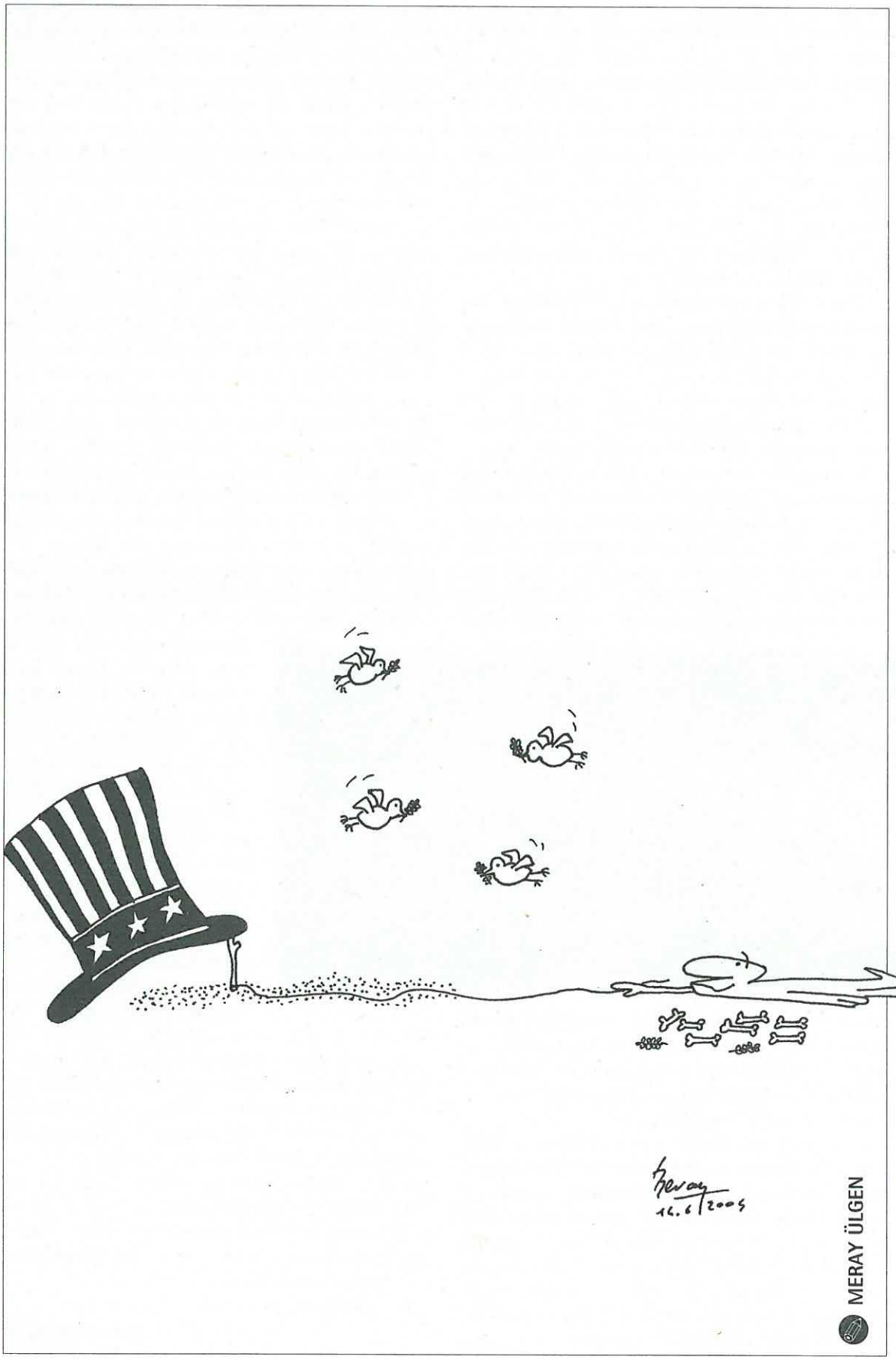

MERAY ÜLGEN

ÖLÜMÜNÜN 20. YILDÖNÜMÜNDE YILMAZ GÜNEY'İ ANIYORUZ...

Yılmaz Güney

BİZİMLE!

PROGRAM

Müzik

- MOĞOLLAR
- GRUP VARDİYA
- NURE & DENIS
- MARDİN MC Hip Hop
- RACHEL BLACK Latin Müziği
- ZUKUNFTSMUSIK Enternasyonal Şarkılar

Yazarlar / Konuşmacılar

- A. KADİR KONUK
- EMİNE ŞAHİN
- EROL NACAR
- HÜSEYİN ERDEM
- İLYAS EMİR
- MÜRÜVVET CACIM
- SİNEVİZYON

9 EKİM'04
CUMARTESİ
BERGISCH GLADBACH

Saal 2000
Schlodderdicher Weg 48
51469 Bergisch Gladbach

Giriş: 15.00
Başlangıç: 16.00

10 EKİM'04
PAZAR
STUTTGART / WANGEN

Kulturhaus Arena
Ulmer Str. 241
70327 Stuttgart / Wangen

Giriş: 13.00
Başlangıç: 14.00

Düzenleyen:

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

İrtibat Tel.:
0170 / 551 78 87
0170 / 18 28 867

Ali Zülfikar · **"Pipi verboten"** ("İşemek yasaktır") · Tuval üzerine kök boyası · 2003, Köln - Almanya